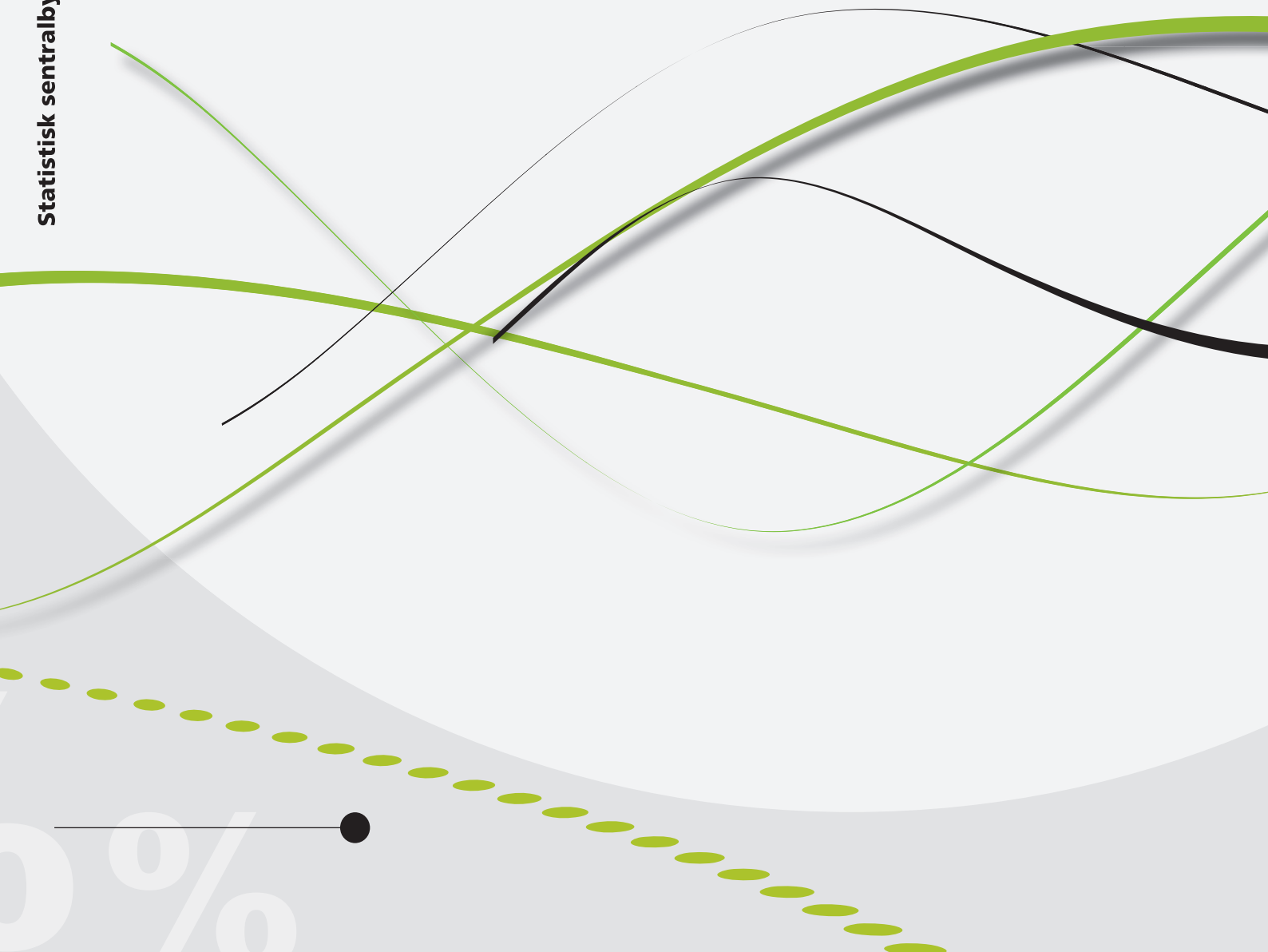

*Mathias Killengreen Revold, Lene Sandvik og
Mari Lande With*

Bolig og boforhold

- for befolkningen og utsatte grupper

*Mathias Killengreen Revold, Lene Sandvik og
Mari Lande With*

Bolig og boforhold

- for befolkningen og utsatte grupper

I serien Rapporter publiseres analyser og kommenterte statistiske resultater fra ulike undersøkelser. Undersøkelser inkluderer både utvalgsundersøkelser, tellinger og registerbaserte undersøkelser.

© Statistisk sentralbyrå
Ved bruk av materiale fra denne publikasjonen
skal Statistisk sentralbyrå oppgis som kilde.
Publisert 23. april 2018

ISBN 978-82-537-9724-3 (trykt)
ISBN 978-82-537-9725-0 (elektronisk)
ISSN 0806-2056

Standardtegn i tabeller	Symbol
Tall kan ikke forekomme	.
Oppgave mangler	..
Oppgave mangler foreløpig	...
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	-
Mindre enn 0,5 av den brukte enheten	0
Mindre enn 0,05 av den brukte enheten	0,0
Foreløpig tall	*
Brudd i den loddrette serien	—
Brudd i den vannrette serien	
Desimaltegn	,

Forord

Denne rapporten beskriver boforholdene i Norge, med fokus på grupper med en spesielt utsatt bosituasjon. Den gir et samlet bilde av personer og husholdningers boligeierskap, boligøkonomi, boligstandard og nærmiljø. Analysene er basert på både Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelser og register over husholdninger og boliger. Arbeidet er finansiert av Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Statistisk sentralbyrå, 6. april 2018

Torstein Bye

Sammendrag

Denne rapporten skal gi et bredt bilde av boforholdene i Norge, med fokus på grupper med en spesielt utsatt posisjon. Analysene i rapporten er basert på data fra Statistisk sentralbyrås levekårsundersøkelser og registeret over husholdninger og boliger. Kombinasjonen av disse to datakildene gir en unik mulighet til å både gå i bredden og i dybden når vi undersøker boforholdene i befolkningen.

I kapittel 2 tar vi for oss boligeierskap og ser både endringer i eierandeler over tid, og på hvordan andelen som eier egen bolig varierer mellom ulike grupper. Norge har hatt stabilt høye andel boligeiere sammenliknet med andre vest-europeiske land. Siden starten av 1980-tallet har omtrent tre av fire husholdninger eid boligen de bor i. Økonomisk utsatte grupper har lavere andeler boligeiere og forskjellene har økt siden starten av 2000-tallet. Dette gjelder både for personer med lav utdanning, lav inntekt og mottakere av sosialhjelp og bostøtte.

I kapittel 3 ser vi på boligøkonomi. Hver fjerde norske husholdning har høy boutgiftsbelastning, og noe flere, hver tredje husholdning, opplever boutgifter som tyngende. Det er likevel de færreste som har problemer med å betale sine faste boutgifter. Husholdninger som leier boligen, økonomisk utsatte grupper, aleneboende og enslige forsørgere er blant gruppene som i større grad enn andre har boligøkonomiske problemer. Vi viser også at de fleste unge boligkjøpere lånefinansierer boligen og halvparten av kjøpere i alderen 20-29 år får foreldrehjelp i forbindelse med boligkjøp.

Kapittel 4 og 5 omhandler henholdsvis boligens standard og bomiljø, som bygningstype, trangboddhet, problemer med fukt og råte og tilgang på trygge nærmiljø. Dette er sider ved boforholdene som har stor betydning for trivsel og livskvalitet. Vi finner en klar sammenheng mellom sosioøkonomisk status og slike boforhold. Særlig er husholdningene med lavest inntekt, enslige forsørgere og unge utsatt for problemer knyttet til boligstandard og nærmiljø. Selv om en del barnefamilier bor trangt, har de i snitt tryggere nærmiljø enn andre husholdninger.

De aller fleste er tilfreds med boligen og nærmiljøet sitt. I kapittel 6 ser vi likevel at økonomisk utsatte grupper, de som leier boligen, og mottakere av bostøtte og sosialstønad noe oftere er utilfreds med boligen. Lav tilfredshet med boligen henger i størst grad sammen med forholdene som støy og problemer med boligstandard.

I kapittel 7 ser vi nærmere på opphopning av boligproblemer i befolkningen. Vi finner at det gjennomgående er slik at de som opplever utfordringer på ett område også i større grad har andre typer boligproblemer. En større andel av dem som bor i de største byene opplever en opphopning av boligproblemer enn i mindre sentrale strøk. Unge, enslige forsørgere, leietakere og lavinntektshusholdninger har også flere boligproblemer enn befolkningsnittet. I dette kapitlet har vi også sett vårt mål på opphopning av boligproblemer opp mot en definisjon av «vanskeligstilte på boligmarkedet». Analysen viser at en større andel av de vanskeligstilte har en opphopning av boligproblemer sammenliknet med andre husholdninger. Samtidig er det både mange av dem definert som vanskeligstilte som ikke har noen boligproblemer, og en del av dem som ikke faller inn under definisjonen likevel opplever en opphopning av boligproblemer.

Abstract

This report describes the housing conditions in Norway, with a special focus on groups that are particularly disadvantaged. The analyses are based on data from Statistics Norway's surveys on living conditions (EU-SILC) and on the Register of households and dwellings.

The housing ownership rates in Norway have been stable, and are high compared to other Western European countries. Housing ownership is studied in chapter 2. We look at the development in ownership rates over time and how they vary between different population groups. Since the beginning of the 1980s, approximately one in three households have owned the dwelling they live in. Economically disadvantaged groups have a lower ownership rate than the rest of the population and the gap has increased since the beginning of the 21st century. These groups include people with low levels of education, low income and recipients of social assistance and dwelling support.

In chapter 3 we look at housing economics. One in four Norwegian households have high housing costs compared to their income, and one in three households consider the housing costs to be burdensome. Nevertheless, only a small minority has problems paying housing costs. The proportions with housing-related economic problems are relatively high among tenants, economically disadvantaged groups, single person households and single parents. We also show that most young home buyers finance the purchase with a mortgage, and that half of home buyers aged 20-29 receive financial assistance from their parents when buying a dwelling.

Housing standard and living environment are studied in chapter 4 and 5 respectively. This includes type of building, crowded dwellings, problems with damp or rot and access to safe surroundings. These aspects of housing conditions are crucial to well-being and quality of life, and there is a clear correlation between socio-economic status and these indicators on housing conditions. Problems related to housing conditions and local environment are especially prevalent among low income households, single parents and the young. A relatively high share of families with children live in crowded dwellings, but they live in safer neighbourhoods than other households.

Most people are satisfied with their dwelling and local environment. Nevertheless, we find in chapter 6 that economically disadvantaged groups, tenants and recipients of social assistance and dwelling support are more often dissatisfied with their dwelling. Low satisfaction with the dwelling is also linked to problems such as noise and poor housing standards.

In chapter 7 we look at the accumulation of housing problems in the population. We find that in general, those who experience challenges in one area have a higher chance of having other housing problems. A larger proportion of those living in the largest cities have an accumulation of housing problems than those living in less central areas. Young people, single parents, tenants and low-income households also have more housing problems than the population in general. We have also compared our measure of accumulation of housing problems with a widespread definition of being 'disadvantaged in the housing market'. The analysis shows that a larger proportion of the disadvantaged have an accumulation of housing problems compared with other households. Nevertheless, many of the disadvantaged do not have any housing problems, while some that are not disadvantaged according to this definition experience an accumulation of housing problems.

Innhold

Forord	3
Sammendrag	4
Abstract	5
1. Innledning	7
1.1. Datakilder.....	7
1.2. Hvem er dekket av dataene?	9
1.3. Ulike mål på boforhold	10
1.1. Definisjon av sentrale bakgrunnsvariabler	11
2. Boligeierskap	14
2.1. Utvikling i eierandeler.....	14
2.2. Eierandeler i ulike aldersgrupper	16
2.3. Eierandeler etter inntekt og utdanning	18
2.4. Innvandrere.....	21
2.5. Regresjonsanalyse av eierskap	22
2.6. Oppsummering	25
2.7. Vedleggstabeller	26
3. Boligøkonomi	27
3.1. Boutgifter	27
3.2. Boutgiftsbelastning.....	29
3.3. Objektiv og subjektiv boutgiftsbelastning i ulike grupper	30
3.4. Regresjonsanalyse av høy boutgiftsbelastning	36
3.5. Betalingsproblemer.....	39
3.6. Foreldrehjelp til boligkjøp	40
3.7. Husholdningenes gjeldsbelastning.....	42
3.8. Oppsummering	43
3.9. Vedleggstabeller	44
4. Bolig og boligstandard	47
4.1. Bygningstype	47
4.2. Boligstørrelse.....	49
4.3. Boligstandard.....	54
4.4. Uteområder i boligen og på tomten.....	56
4.5. Oppsummering	57
4.6. Vedleggstabeller	59
5. Nærmiljø	63
5.1. Støy og forurensning.....	63
5.2. Tilgang på tur- og rekreasjonsområder	68
5.3. Trygghet i nærmiljøet.....	71
5.4. Tilfredshet med bomiljøet.....	77
5.5. Oppsummering	78
5.6. Vedleggstabeller	80
6. Tilfredshet med egen bolig	83
6.1. Tilfredshet med bolig i ulike befolkningsgrupper	83
6.2. Tilfredshet etter boligstandard og nærmiljø.....	86
6.3. Sammenheng mellom tilfredshet med bolig og tilfredshet med nærmiljø	88
6.4. Oppsummering	88
6.5. Vedleggstabeller	89
7. Opphopning av boligproblemer	90
7.1. Boligproblemene som inngår i opphopningsmålet	90
7.2. Samlede boligproblemer	93
7.3. Boligproblemer i ulike befolkningsgrupper	93
7.4. Boligproblemer blant vanskeligstilte	98
7.5. Regresjonsanalyse	100
7.6. Oppsummering	103
7.7. Vedleggstabeller	104
Referanser	106
Vedlegg A: Regresjonsanalyse	110
Figurregister	114
Tabellregister	116

1. Innledning

Bolig er et av de mest sentrale levekårsområdene. Vi tilbringer mye tid i og nær boligen, og kvaliteten på boforholdene spiller derfor en stor rolle for trivsel og livskvalitet. Boutgifter er også en av husholdningenes største utgiftsposter. Sammen med arbeid, utdanning og helse, er bolig en av grunnpilarene i velferdspolitikken.

I etterkrigstiden var det norske boligmarkedet i stor grad statlig regulert, med virkemidler innrettet mot befolkningens bosituasjon i bred forstand. Fra 1990-tallet tok boligpolitikken det som har blitt omtalt som en «sosial vending», der myndighetenes virkemidler i økende grad ble rettet mot å hjelpe særlig utsatte grupper (Sørvoll 2016). Til tross for vektleggingen av å bistå utsatte grupper, har et betydelig mindretall av befolkningen likevel en vanskelig bosituasjon. De siste tiårene har vi også hatt en kraftig boligprisvekst som har bidratt til at husholdningenes gjeld har økt kraftig (Thorsen 2014, Statistisk sentralbyrå 2018). Dette gjør at også husholdninger som bor godt, likevel kan være økonomisk sårbare på boligmarkedet.

Formålet med denne rapporten er å gi en bred fremstilling av boforholdene i den norske befolkningen. I analysene utnytter vi både Statistisk sentralbyrås tradisjonsrike levekårsundersøkelser og det nyere registeret over husholdninger og boliger (2015 og 2016). Dette gir mulighet til å belyse en rekke sider ved boforholdene, men også se nærmere på mindre utsatte grupper.

Vi har ikke avgrenset hvilke grupper vi tenker har dårligst forhold på forhånd, men ønsker å beskrive situasjonen i befolkningen som helhet og så se hvilke grupper som er mest utsatt. Dette betyr for eksempel at vi ser på forskjeller mellom utdanningsgrupper i stedet for kun å fokusere på forholdene til personer med lavere utdanning. Den sistnevnte tilnærmingen forhindrer oss fra å trekke konklusjoner om hvem som er utsatt før vi har sett på dataene. Vi mener også at vi får frem forskjellene i samfunnet tydeligere ved både å se på gruppene som er utsatte og gruppene som ikke er utsatte.

1.1. Datakilder

Rapporten bygger først og fremst på informasjon fra Levekårsundersøkelsene gjennomført av Statistisk sentralbyrå¹ og fra det heldekkende registeret over husholdninger og boliger². Kildene brukes om hverandre, avhengig av hva som best belyser temaet vi ønsker å studere. Det kan være noen utfordringer med å bytte mellom kildene, som vi diskuterer underveis, men stort sett har dataene forskjellige styrker og svakheter, og kan derfor gi et mer dekkende bilde av bosituasjonen i Norge om de brukes sammen. Under er disse datakildene beskrevet i mer detalj, og styrker og svakheter ved hver kilde er diskutert.

Levekårsundersøkelsene

Statistisk sentralbyrå har gjennomført levekårsundersøkelser siden 1973, og siden 1980 har de blitt gjennomført med jevne mellomrom. Undersøkelsen i 1973 hadde forskjellige spørsmålsformuleringer enn de senere undersøkelsene. Vi har derfor ikke tatt den med i rapporten, men har flere steder sett på utviklingen fra 1980 til 2017. Fra og med 2003 har European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC) blitt gjennomført årlig, og i 2012 og 2015 har det vært ekstra spørsmål om bolig i denne undersøkelsen.

Levekårsundersøkelsen gjennomføres i dag som telefonintervju, men tidligere ble det også gjennomført besøksintervjuer. Til undersøkelsen trekkes et utvalg av personer i alderen 16 år og over, bosatt i Norge, og som ikke bor i institusjon (se Sandvik og Holseter, 2018 for mer detaljert beskrivelse av Levekårsundersøkelsene).

¹ Se www.ssb.no/bo for mer informasjon om boligspørsmål i Levekårsundersøkelsen.

² Se www.ssb.no/boforhold for mer informasjon om register over husholdninger og boliger

Svarprosenten i Levekårsundersøkelsene har falt siden starten av 1980-tallet. På 80- og 90-tallet svarte stort sett nesten 80 prosent av dem som var trukket ut, mens svarprosenten har ligget mellom 50 og 60 prosent på 2010-tallet. Frafallsvekter er beregnet for å kompensere for at forskjellige grupper har forskjellig svartilbøyelighet. For eksempel svarer personer med høy utdanning i større grad enn personer med lav utdanning. Vektene får svarene fra underrepresenterte grupper til å telle mer og gjør derfor tallene mer representative for de reelle verdiene i befolkningen³. Som vi diskuterer i kapittel 1.2 er det derimot ikke sikkert at vektene retter opp i alle skjevhetene i utvalget.

Fra 2003 har det kun vært svært små justeringer i spørsmålsformuleringer, utvalg og beregning av vekter. Disse undersøkelsene gir derfor et svært godt grunnlag for å se på endringer i denne perioden. Det er derimot flere utfordringer når man sammenlikner med undersøkelser gjennomført før 2003, fordi det har vært større endringer i spørsmålsformuleringer og fordi det ikke var laget frafallsvekt på disse undersøkelsene. Noen undersøkelser har heller ikke hatt med personer over 80 år i utvalget⁴. Vi kan derfor ikke si like mye om den langsiktige utviklingen i boforholdene til de aller eldste. Vi er derfor svært forsiktige med å trekke slutninger ut fra små endringer før 2003, men kommenterer større endringer. Alle undersøkelsene som er brukt i rapporten er beskrevet i tabellen under.

Tabell 1.1 Levekårsundersøkelser som inngår i rapportens datagrunnlag

Årgang	Navn	Aldersgruppe inkludert	Bruttoutvalg	Svarprosent	Frafallsvekt
1980	Levekårsundersøkelsen, 1980	16-79 år	3 885	76,5 %	Nei
1983	Levekårsundersøkelsen, 1983	16-79 år	3 929	78,2 %	Nei
1987	Levekårsundersøkelsen, 1987	16 år og over	4 373	77,5 %	Nei
1991	Levekårsundersøkelsen, 1991	16 år og over	3 755	74,9 %	Nei
1995	Levekårsundersøkelsen, 1995	16 år og over	3 720	75,3 %	Nei
1997	Samordnet levekårsundersøkelse – tverrsnitt, Tema boforhold, 1997	16 år og over	3 363	68,9 %	Nei
1998	Samordnet levekårsundersøkelse 1997-2002, panelundersøkelse	16-80 år	3 823	78,0 %	Nei
1999	Samordnet levekårsundersøkelse 1997-2002, panelundersøkelse	16-80 år	3 858	77,6 %	Nei
2000	Samordnet levekårsundersøkelse 1997-2002, panelundersøkelse	16-80 år	3 752	75,3 %	Nei
2001	Samordnet levekårsundersøkelse 1997-2002, panelundersøkelse	16-80 år	3 519	69,7 %	Nei
2002	Samordnet levekårsundersøkelse 1997-2002, panelundersøkelse	16-80 år	3 575	70,1 %	Nei
2003	Levekårsundersøkelsen EU-SIIC, 2003	16 år og over	5 888	70,9 %	Ja
2004	Levekårsundersøkelsen EU-SIIC, 2004	16 år og over	6 085	73,1 %	Ja
2005	Levekårsundersøkelsen EU-SIIC, 2005	16 år og over	6 012	72,1 %	Ja
2006	Levekårsundersøkelsen EU-SIIC, 2006	16 år og over	5 773	68,5 %	Ja
2007	Levekårsundersøkelsen EU-SIIC, 2007	16 år og over	6 013	70,4 %	Ja
2008	Levekårsundersøkelsen EU-SIIC, 2008	16 år og over	5 578	64,3 %	Ja
2009	Levekårsundersøkelsen EU-SIIC, 2009	16 år og over	5 446	60,6 %	Ja
2010	Levekårsundersøkelsen EU-SIIC, 2010	16 år og over	5 227	58,0 %	Ja
2011	Levekårsundersøkelsen EU-SIIC, 2011	16 år og over	4 864	52,9 %	Ja
2012	Levekårsundersøkelsen EU-SIIC, 2012	16 år og over	6 186	55,6 %	Ja
2013	Levekårsundersøkelsen EU-SIIC, 2013	16 år og over	6 140	51,7 %	Ja
2014	Levekårsundersøkelsen EU-SIIC, 2014	16 år og over	7 373	54,6 %	Ja
2015	Levekårsundersøkelsen EU-SIIC, 2015	16 år og over	6 393	55,5 %	Ja
2016	Levekårsundersøkelsen EU-SIIC, 2016	16 år og over	6 856	59,7 %	Ja
2017	Levekårsundersøkelsen EU-SILC, 2017	16 år og over	6 179	53,6 %	Ja

³ Frafallsvekten korrigerer for skjevheter etter alder, kjønn, utdanning og familiestørrelse. Se Sandvik og Holseter (2018) for mer diskusjon av svarprosent, utvalgsskjevhet og frafallsvekting i Levekårsundersøkelsen.

⁴ Personer over 80 år utgjør ca. 4-5 prosent av utvalget i Levekårsundersøkelsen. At denne gruppen ikke er inkludert i undersøkelsene før 2003 påvirker i liten grad resultatene for hele befolkningen. For eksempel får vi samme eierandeler for befolkningen dersom vi holder utenfor personer over 80 som vi får når denne gruppen er inkludert.

I teksten vises det til «Levekårsundersøkelsen» og årene som er inkludert. Dersom kun undersøkelser etter 2003 er brukt, som en kilde referer vi til «Levekårsundersøkelsen EU-SILC».

Register over husholdninger og boliger

Grunndataene til registeret er laget ved å koble informasjon om boliger fra SSBs versjon av Matrikkelen med informasjon om personer og husholdninger fra folkeregisteret. Det gjøres så en del tilpassinger, for eksempel blir studenter forsøkt registrert på sin studentadresse, selv når de er folkeregistrert i foreldrehjemmet. Det kobles også på informasjon om inntekter og stønader fra inntektsregisteret.

Registeret gir informasjon om alle registrert bosatte privathusholdninger i Norge. Vi har derfor mulighet til å se boforhold for relativt små grupper, for eksempel om det er forskjell mellom innvandrere etter innvandrerbakgrunn. Vi er derimot begrenset av temaene vi har registerinformasjon om. Dette inkluderer eierskap, bygningstype og størrelse på boligen, mens det er for eksempel veldig lite informasjon om boligens standard. Boligregisteret har påkoblet informasjon om samlet gjeld, men skiller ikke mellom boliggjeld og andre lån. Man har derfor begrensede muligheter til å undersøke boligrelaterte utgifter spesifikt. Det er også få muligheter til å lage tidsserier, ettersom registeret kun er publisert for 2015 og 2016.

1.2. Hvem er dekket av dataene?

Både utvalget i Levekårsundersøkelsen og registeret over boliger og bosatte omfatter altså personer som er registrerte bosatte i privathusholdninger i Norge. Dette innebærer at personer som ikke regnes som bosatte i Norge ikke er inkludert i analysene i denne rapporten, for eksempel asylsøkere uten oppholdstillatelse og personer på korttidsopphold. I tillegg er personer bosatt i institusjon og personer uten fast bosted ikke inkludert i analysene. I 2011 utgjorde andelen som ikke inngikk i en privathusholdning (bosatt på institusjon, for eksempel fengsel, uten fast bosted eller uoppgitt husholdningsstatus) på 1,1 prosent av befolkningen (Statistisk sentralbyrå, 2012). I en rapport om befolkningens boforhold er det viktig å merke seg at noen av gruppene som ikke er omfattet av dataene også er blant dem som har mest utsatt bosituasjon. Dette gjelder for eksempel bostedsløse. I november 2016 var det i underkant av 4000 bostedsløse i Norge i (Dyb og Lid 2017). Dette tilsvarer under 1 bostedsløs per 1000 innbyggere, som altså utgjør en svært liten del av befolkningen. Også innsatte i fengsler er en gruppe med utsatt bosituasjon etter løslatelse. En analyse har vist at en av fire innsatte mangler et sted å bo ved løslatelse, og at bare en av fem innsatte eier en bolig (Revold 2015).

I tillegg til gruppene som ikke inngår i datagrunnlaget, er enkelte befolkningsgrupper underrepresentert i utvalgsdataene. Som vi skrev over skal frafallsvektene korrigeres for skjevt frafall. Samtidig kan det være andre grupper som er underrepresentert i utvalgsundersøkelsen, men som det ikke korrigeres for med slike vekter. With og Thorsen (2018) viser at innvandrere og personer som tilhører lavinntektshusholdninger er underrepresentert i levekårsdataene og at dette ikke fullt ut korrigeres av frafallsvektene. Andelen som tilhører en lavinntektshusholdning er 1-2 prosentpoeng lavere i levekårsundersøkelsene enn andelen i den registerbaserte Inntekts- og formuesstatistikken.⁵ Avviket er noe større for innvandrere: Mens innvandrere fra Afrika, Asia etc. og EU, EØS etc. utgjør ca. 7 prosent av befolkningen hver, utgjør hver av disse gruppene rundt 3 prosent av dem som deltar i Levekårsundersøkelsen. Innvandrere med kort botid og begrensede norskferdigheter er trolig særlig underrepresentert i utvalget, blant annet på grunn av språkproblemer og at disse gruppene har mindre kjennskap til SSB. Dette er ikke et problem i analysene der vi bruker boforholdsregisteret som datakilde.

⁵ www.ssb.no/ifhus

Også tidligere studier tyder på at det er spesielt utfordrende å nå de mest vanskeligstilte i samfunnet i surveyundersøkelser, for eksempel personer som ikke har fast bosted, med rusproblemer eller dårlige norskkunnskaper (Nordvik 2010). Alt i alt tilsier denne gjennomgangen at omfanget av boligproblemer som beskrives i denne rapporten er et nedre anslag på det reelle omfanget i befolkningen. Dette gjelder særlig for de delene av rapporten der Levekårsundersøkelsen EU-SILC utgjør datagrunnlaget, fordi denne, i tillegg til å ta ut personer bosatt i institusjon og uten fast adresse, har en viss underrepresentasjon av de mest utsatte i samfunnet.

1.3. Ulike mål på boforhold

I denne rapporten ser vi på en rekke sider ved befolkningens boforhold, slik som boligøkonomi, boligens standard og nærmiljø. Å benytte data både fra register og levekårsundersøkelser gir muligheter til å gi et bredt bilde av folks bosituasjon. Som nevnt over, gir registeropplysninger muligheter for å belyse situasjonen til mindre grupper. Den selvrapporterte informasjonen vi får gjennom levekårsundersøkelsene, er samtidig mer omfattende og dekker folks vurderinger av boforholdene og opplysninger som ikke finnes i offentlige registre, slik som boutgifter og ulike indikatorer på boligstandard.

I rapporten utnytter vi både det man kan kalle objektive og subjektive mål på befolkningens boforhold. Objektive mål kan også omtales som deskriptive mål, og er en betegnelse som brukes om typiske faktaspørsmål i surveyundersøkelser, som boligens størrelse eller boutgifter. Subjektive eller evaluerende indikatorer er basert på spørsmål der man ber folk om å vurdere kvaliteten på sine boforhold og spør om tilfredshet med boligen. En utfordring med objektive indikatorer som innhentes i spørreundersøkelser er at de til dels forutsetter detaljert kunnskap, for eksempel om husholdningens boutgifter. For å sikre best mulig informasjon om slike forhold ber intervjueren om at den personen i husholdningen som har best oversikt over dette besvarer disse spørsmålene. Likevel innebærer slike utfordringer at ikke dataene blir like presise som man kunne ønske seg.

Når man undersøker boforhold ved hjelp av subjektive eller evaluerende indikatorer, møter vi andre utfordringer. Hvordan folk vurderer sin bosituasjon kan påvirkes av at forventninger varierer fra person til person. Dersom en har svært høye forventninger til boligens kvaliteter, kan man være mindre tilfreds med boligen, selv om boligen objektivt sett er i svært god stand, og motsatt: dersom en har lave forventninger til boligen, kan man være mer tilfreds med boligen, selv om den er i relativt dårlig stand. Forventninger kan også variere mer systematisk mellom ulike lag i befolkningen.

«Ved å legge vekt på de subjektive vurderingene er det derfor en fare for at en måler de fattiges nøysomhet og de rikes høye forventninger» (Johansson 1970 i Barstad 2014, s.55)

Subjektive eller evaluerende indikatorer gir allikevel informasjon man ikke får i de objektive målene på boligens standard. Fra et levekårsperspektiv er ett av formålene med å måle forskjeller i boforhold å undersøke om det er enkelte grupper i samfunnet som i større grad har dårligere boforhold med negativ påvirkning på livskvaliteten. Tilfredshet med bosituasjonen er viktig for livskvalitet, og vil fange opp andre dimensjoner ved boforholdene enn om boligen for eksempel har få rom. At boligen har få rom i forhold til antall husholdningsmedlemmer, gir ikke nødvendigvis lavere livskvalitet, mens et mål på opplevd trangbodddhet kan tenkes i større grad å fange opp at boligen er uegnet for husholdningen.

Når man ber folk om selv å vurdere sin situasjon kan man også fange opp forhold som er vanskelig å fange opp ved hjelp av faktaspørsmål. For eksempel kan spørsmålet om hvorvidt boutgiftene oppleves som tyngende bedre fange opp hvilke

grupper som er særlig økonomisk utsatt. Dette har sammenheng med at det er vanskelig å ta hensyn til alle forhold som påvirker privatøkonomien når man konstruerer objektive mål på boutgiftsbelastning, for eksempel at husholdninger av ulike størrelse og i ulike bostrøk har forskjellig forbruksbehov til utgifter som ikke er boligrelaterte.

1.1. Definisjon av sentrale bakgrunnsvariabler

I rapporten undersøkes ulike sider ved befolkningens boforhold etter en rekke kjennetegn for å etablere de mest utsatte gruppene i samfunnet. Disse er definert under.

På slutten av hvert kapittel ligger vedleggstabeller der de mest sentrale bolig-indikatorer fordeles på disse gruppene.

Person og husholdning

I utgangspunktet er boligvariablene på husholdningsnivå, og de fleste tabellene i rapporten inneholder tall for husholdninger. En del bakgrunnsvariabler (for eksempel alder og innvandrerbakgrunn) er personkjennetegn, og i disse tilfellene presenteres tall for personer. Det er oppgitt i tabell- og figuroverskrift om det tall er for personer eller husholdninger.

En husholdningsvekt er laget for å presentere husholdningstall fra Levekårsundersøkelsen med denne formelen:

$$\text{Husholdningsvekt} = \text{Frafallsvekt} / \text{antall voksne i husholdningen}$$

Dette skal sikre at respondenter fra store husholdninger, som har større trekkansynlighet, vektet ned. Enpersonshusholdninger teller da like mye på resultatene som flerpersonshusholdninger.

Husholdningene i Levekårsundersøkelsen er kosthusholdninger. Det betyr at alle personer bosatt på samme adresse med felles matbudsjett regnes som samme husholdning. I registeret har man derimot forsøkt å plassere alle som bor på samme adresse i samme husholdning, uavhengig av om de deler matbudsjett.

Alder

Aldersvariabelen er personens alder ved årsskiftet det aktuelle året.

Husholdningstype

Husholdningene er gruppert som: aleneboende, par med og uten barn, enslige med barn og andre. Aleneboende er igjen klassifisert etter personens alder. Par uten barn er klassifisert etter respondentens alder. Par med barn og enslige med barn er klassifisert etter yngste barns alder.

Inntekt

Inntektsindikatorer er basert på ekvivalensvektet inntekt etter skatt det foregående året (for eksempel er 2015-inntekt koblet på 2016-data). Ekvivalensvektene er basert på EUs skala, for å sammenlikne husholdninger av ulik størrelse ved å ta hensyn til stordriftsfordeler. Første voksne tilordnes vekt=1, deretter får de andre voksne vekt=0,5 og barn under 17 år vekt=0,3. Dette betyr for eksempel at en husholdning med to voksne og to barn må ha en inntekt som er 2,1 ganger så høy som en enslig for å ha samme økonomiske velferd. Når vi ser på betydningen av inntekt for boforhold, ser vi altså på husholdningens inntekt, justert for husholdningsstørrelse.

Vi har hovedsakelig brukt inntektsdesil og lavinntekt (som er forklart under) for å se på betydningen av inntektsforskjeller. Desilgrensene i ekvivalensvektet inntekt etter skatt for 2014 og 2015 (som er koblet på henholdsvis 2015- og 2016-data) er:

Desil	2014	2015
1. desil	Opp til 179 130 kr	Opp til 182 245 kr
2. desil	179 131 kr – 224 900 kr	182 246 kr – 229 175 kr
3. desil	224 901 kr – 262 581 kr	229 176 kr – 267 614 kr
4. desil	262 582 kr – 297 185 kr	267 615 kr – 303 204 kr
5. desil	297 186 kr – 330 898 kr	303 205 kr – 337 715 kr
6. desil	330 899 kr – 366 341 kr	337 716 kr – 374 162 kr
7. desil	366 342 kr – 407 615 kr	374 163 kr – 416 599 kr
8. desil	407 616 kr – 462 687 kr	416 600 kr – 473 232 kr
9. desil	462 687 kr – 557 071 kr	473 233 kr – 571 741 kr
10. desil	Over 557 071 kr	Over 571 741 kr

Lavinntekt

Lavinntekt er et utbredt mål på risiko for fattigdom. Alle husholdninger som har en disponibel ekvivalensinntekt under 60 prosent av medianinntekt⁶ regnes som lavinntektshusholdninger. Dette målet kalles EU60.

Bostøttemottakere

Bostøtte er en stønad som går til dem med lav inntekt og høye boutgifter. Husholdninger som har mottatt Husbankens bostøtte i løpet av inntektsåret regnes som bostøttemottakere. Vi har kun informasjon om statlig bostøtte, ikke kommunal bostøtte som utbetales i for eksempel Oslo.

Sosialhjelpsmottakere

Økonomisk sosialhjelp er en stønad som gis til personer som ikke kan forsørge seg selv gjennom arbeid, trygd eller andre stønader. Husholdninger som har mottatt minst 1000 kr i sosialhjelp i løpet av inntektsåret regnes som sosialhjelpsmottakere.

Utdanningsnivå

Personens høyeste fullførte utdanningsnivå (NUS2000) er gruppert på følgende måte:

NUS-kode	Navn	Gruppering
0	Ingen utdanning og førskoleutdanning	
1	Barneskoleutdanning	Ungdomsskole eller kortere
2	Ungdomsskoleutdanning	
3	Videregående, grunnutdanning	
4	Videregående, avsluttet utdanning	Videregående
5	Påbygging til videregående utdanning	
6	Universitets- og høyskoleutdanning, lavere nivå	
7	Universitets- og høyskoleutdanning, høyere nivå	Høyere utdanning
8	Forskerutdanning	
9	Uoppgitt	Uoppgitt utdanning

Økonomisk hovedaktivitet

Variabelen baserer seg på respondentens egen oppfatning av viktigste aktivitet på intervju tidspunktet. Dette grupperes på følgende måte:

Hovedaktivitet	Omfatter
Yrkesaktiv heltid	Ansatte og selvstendige på fulltid
Yrkesaktiv deltid	Ansatte og selvstendig på deltid
Arbeidsledig	Arbeidsledige
Student eller elev	Student, elev, arbeidsrettet opplæring og vernepliktige
Pensjonist	Alders- eller AFP-pensjonister
Ufør	Arbeidsuføre
Andre eller ukjent	Hjemmearbeidende og andre

Alle som jobber over 32 timer i uken regnes som heltidsarbeidende. Yrkesaktive som jobber kortere enn det blir spurt om de betrakter seg som heltids eller deltids yrkesaktive. Noen personer kan også ha arbeid, men ikke betegner seg som yrkesaktive, for eksempel dersom de først og fremst er studenter.

⁶ Medianinntekten er verdien midt i skalaen dersom man sorter alle inntekter stigende (eller synkende). Det er altså like mange som har høyere og lavere inntekt.

Sentralitet

Sentralitetsvariabelen tar utgangspunkt i kommunen bolig ligger i og beregnes ut fra kommunens størrelse og avstand til et landsdelssenter.

Sentralitetsnivå	Beskrivelse
Oslo	Oslo kommune
Bergen, Trondheim, Stavanger og Bærum kommune	Andre kommuner med over 100 000 innbyggere
Sentrale kommuner	Kommuner med andre landsdelssenter eller under 75 minutter til et landsdelssenter (90 til Oslo)
Noe sentrale kommuner	Andre kommuner med mellom 5 000 og 50 000 innbyggere
Minst sentrale kommuner	Andre kommuner med under 5 000 innbyggere

Innvandrere

Innvandrere er personer født i utlandet av to utenlandskfødte foreldre og fire utenlandskfødte besteforeldre. Innvandrere er gruppert i to grupper etter fødeland (som hovedsakelig er mors bosted ved personens fødsel). «EU/EØS etc.» inkluderer alle EU- og EØS-land på gjeldende tidspunkt, Sveits, USA, Canada, Australia og New Zealand. «Afrika, Asia etc.» inkluderer Afrika, Asia, Latin-Amerika, Oceania utenom Australia og New Zealand og Europa unntatt EU/EØS. Personer som ikke er innvandrere omtales som «Resten av befolkningen» når disse sammenliknes med innvandrere. Dette inkluderer også norskfødte med innvandrerforeldre.

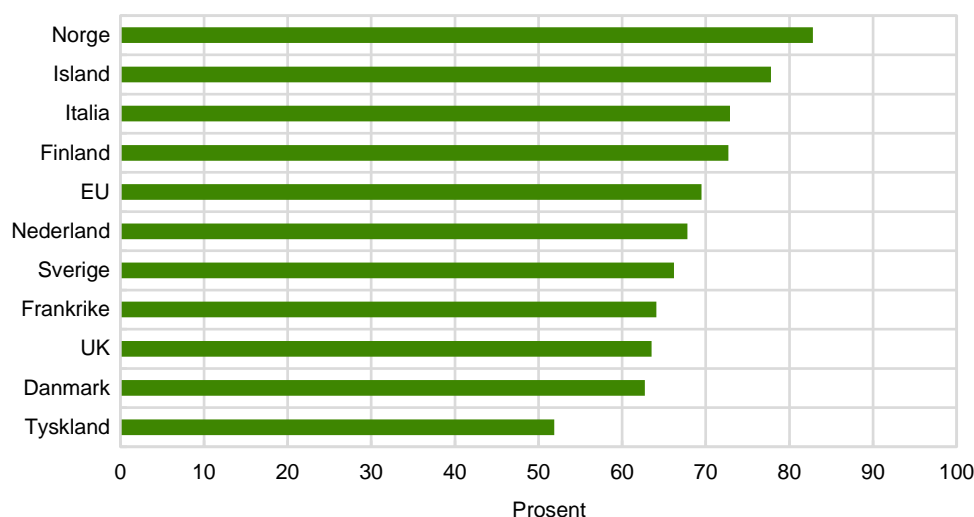
2. Boligeierskap

Det norske boligmarkedet har lenge vært dominert av eiere. Tradisjonen kan trekkes helt tilbake til middelalderen da den norske landsbygda var mer dominert av selveiende bønder enn andre deler av Europa. Den nåværende disposisjonsstrukturen⁷ ble i stor grad definert av oppbyggingen etter andre verdenskrig da:

«norske myndigheter [valgte] å satse på sjøleide eneboliger på landsbygda og kooperativt felleseie i byene. Dette i motsetning til de fleste andre vesteuropeiske land, inkludert Sverige og Danmark, som bygget opp store offentlige utleiesektorer på 1950- 60- og 70-tallet» (Sørvoll, 2011, s. 196).

Eiervennligheten etter krigen har blant annet blitt uttrykt gjennom etableringen av Husbanken og gunstig boligbeskatning, og gitt Norge en av de høyeste eierandelene i Europa. Over 80 prosent av personer i Norge bor i en bolig eid av noen i husholdningen. I Sverige, Finland og EU som helhet er andelen rundt 70 prosent, mens omtrent 60 prosent eier i Danmark og 50 prosent i Tyskland.

Figur 2.1. Andel personer 16 år og over som bor i en eid bolig i utvalgte europeiske land. 2015

Kilde: Eurostat

2.1. Utvikling i eierandeler

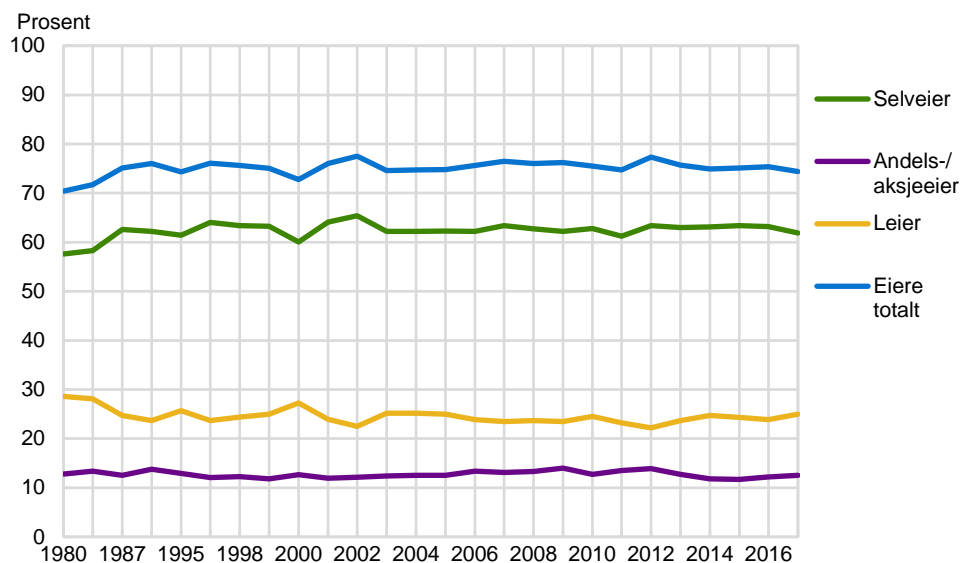
Det har vært bred politisk enighet rundt eierlinjen i norsk politikk og et ønske om å øke eierandelen ytterligere. I NOUen «Rom for alle» uttrykkes dette slik: «Det er mange argumenter for at flere bør få mulighet til å eie, og om mulig strekke eierlinja ytterligere» (NOU 2011:15, s. 53). Allikevel har det vært veldig liten endring i eierandelene de siste tiårene.

Tall fra Levekårsundersøkelsen viser at tre av fire husholdninger eier boligen de bor i. Som figur 2.2 viser har andelen eiere holdt seg relativt stabil siden starten av 1980-tallet. I 2017 var 62 prosent av husholdninger selveiere og 13 prosent andels eller aksjeeiere. I de foregående 14 årene var det ingen signifikant endring i disse tallene. På starten av 80-tallet var andelen selveiere i underkant av 60 prosent og andelen leiere noe prosentpoeng høyere. Dette kan tyde på at det har vært en viss økning i eierandelen på lang sikt, noe som stemmer overens med andre kilder (Kjøsterud, 2005, s. 29). Samtidig har det vært endringer i sammensetningen av undersøkelsen utvalg i denne perioden (se kapittel 1.1) som gjør at man skal være forsiktig med å

⁷ Disposisjonsform er en oversettelse av det engelske *tenure* og brukes ofte for å beskrive hvordan husholdninger disponerer boligen. I Norge har man særlig tre disposisjonsformer: selveie, andelseie og leie.

overtolke små endringer⁸. Det overordnede bildet viser en bemerkelsesverdig stabil eierandel.

Figur 2.2 Andel husholdninger, etter disposisjonsform. 1980-2017

Kilde: Levekårsundersøkelsene 1980-2017. Statistisk sentralbyrå

Leierne er i realiteten en sammensatt av flere disposisjonsformer der man ikke eier boligen. Det store flertallet er leieboere uten innskudd, som utgjorde 82 prosent av leierne i 2017. Dette er det man gjerne tenker på som et vanlig leieforhold. Andelen som er leieboere med innskudd har falt. Dette er også kjent som kjøp av obligasjonsleilighet og innebærer at du kjøper rett til å leie en leilighet mot å yte gårdeieren et lån. I 1997 oppga 7 prosent av leierne at de leide på denne måten. Andelen falt klart etter 2000 da det ble ulovlig å inngå nye avtaler om obligasjonsleie. Samtidig var det noen som inngikk kontrakt før dette og fortsatt leide på denne måten. Det er naturlig at andelen skulle falle i de følgende årene, men det ser vi ikke i tallene. Alternativet ble fjernet i 2017-undersøkelsen, fordi man antok at mange svarte dette fordi de ikke kjente til leieformen, og ble plassert i feil kategori. I tillegg inngår personer som leiere dersom de bor i omsorgsboliger, trygdeboliger eller kårboliger, framleier eller låner boligen.

Tabell 2.1 Leieform blant husholdninger utvalgte år. Andel av leiere. Prosent

	1997	2003	2007	2012	2017
Leieboer uten innskudd	70	77	76	76	82
Leieboer med innskudd	7	4	3	4	
Tjenestebolig, omsorgsbolig e.l.	4	2	2	2	2
Trygdebolig, omsorgsbolig, aldersbolig	3	5	5	4	4
Kårbolig	4	5	5	3	3
Framleie		0	2	2	1
Låner bolig	7	2	5	4	3
Annet eller uoppgitt	4	3	4	4	5
Antall leiere	612	1 112	1 028	1 001	1 049

Kilde: Levekårsundersøkelsene 1997, 2003, 2007, 2012 og 2017. Statistisk sentralbyrå

I resten av kapitlet vil vi se på forskjeller mellom eiere, som inkluderer både selveiere og andels- og aksjeeiere, og ikke-eiere. Den siste gruppen vil vi for

⁸ Spørsmålsformuleringen har også endret seg noe. Frem til og med 1995 spurte man: «På hvilken måte disponerer dere boligen?». I de senere undersøkelsene har man spurt mer direkte om man eier. Formuleringen fra og med 2003 har vært: «Eier noen i husholdningen boligen som selveier, gjennom borettslag eller boligaksjeselskap, eller leier eller disponerer dere boligen på annen måte?» Det er vanskelig å vite om endringen har påvirket svarene og i så fall på hvilken måte, men gjør det enda viktigere å ikke overtolke små endringer.

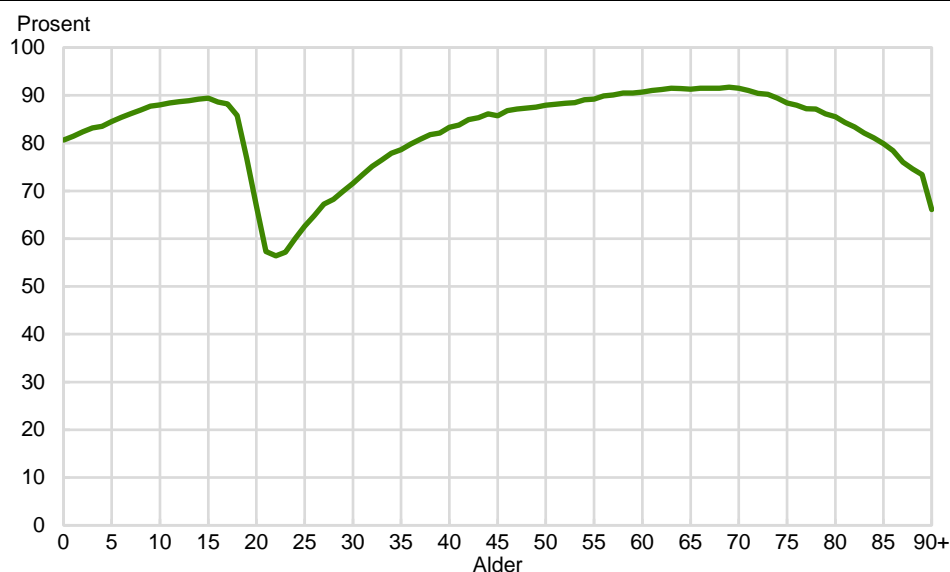
enkelhets skyld kalle leiere. Vi vil se på eierskap for både husholdninger og personer.

Husholdninger regnes som eiere dersom en eller flere av husholdningsmedlemmene eier boligen. Personer bor i en eid bolig dersom minst et av husholdningsmedlemmene eier boligen. De trenger altså ikke å eie boligen personlig. Dette betyr for eksempel at barn som bor hjemme med foreldre som eier boligen blir regnet som eiere. For hovedsakelig å analysere situasjonen for personer som har etablert seg på boligmarkedet, ser vi stort sett kun på personer over 20 år når det gjelder disposisjonsform. Alle er omfattet når vi ser på husholdninger.

2.2. Eierandeler i ulike aldersgrupper

Det er en klar sammenheng mellom alder og eierskap. For å kunne bryte ned eierandeler på alder for hvert år, benyttes registeret over husholdninger og personer. Dette inkluderer hele befolkningen, og det er derfor mulig å se på mindre grupper enn man kan ved å bruke Levekårsundersøkelsen (se kapittel 1.1). I figur 2.3 er andelen som bor i eid bolig relativt høy for barn og ungdom. Det er nok liten grad av personlig eierskap i denne gruppen. Det store flertallet bor med foreldre som er boligeiere. Eierandelene faller fort i starten av 20-årene. Dette er en periode da mange flytter ut av foreldrehjemmet og etablerer seg på boligmarkedet. I løpet av yrkesaktiv alder øker eierandelen jevnt og trutt og den ligger høyest blant personer rundt pensjonsalder. Etter pensjonsalder faller eierandelene igjen. Dette leder til spørsmålet: Hvorfor er eierandelene lavere for unge voksne og eldre enn de er for andre aldersgrupper?

Figur 2.3 Andel personer som bor i eid bolig etter alder, 2017

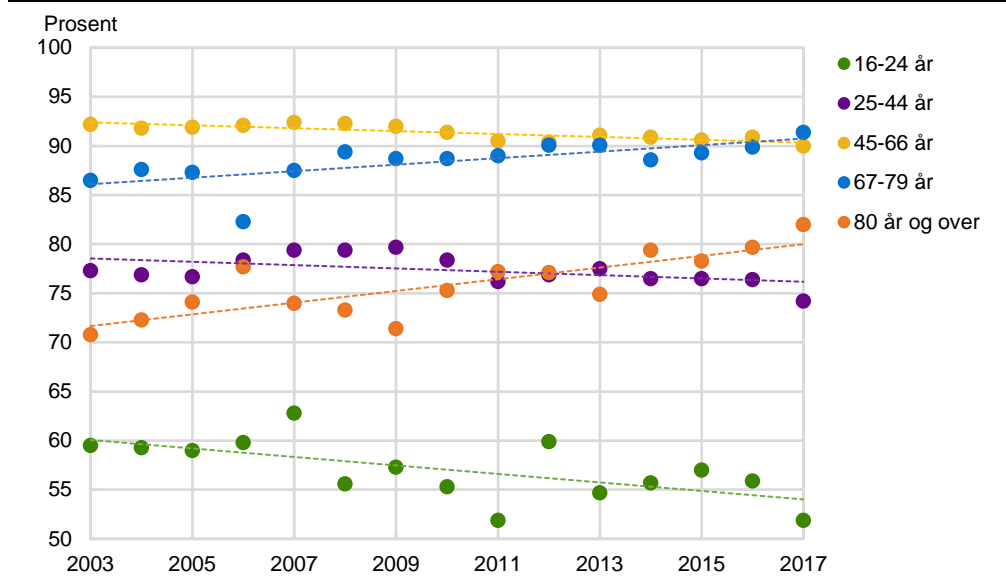
Kilde: Register over husholdninger og boliger. Statistisk sentralbyrå

Dersom unge personer kun er på leiemarkedet i en overgangsperiode, er det i tråd med den norske eierskapslinjen. Mange studenter og personer i etableringsfasen på arbeidsmarkedet kan sette pris på fleksibiliteten det gir å være på leiemarkedet. Ettersom det er en del etableringskostnader ved boligkjøp, kan det også lønne seg å leie om man ikke vet hvor lenge man skal bo på et sted. Det er derimot et større problem dersom det har blitt vanskeligere for unge som ønsker å kjøpe bolig.

Dersom vi ser på levekårsundersøkelsene fra 1980 til 2017 har eierandelene falt noe blant unge. På 80- og starten av 90-tallet bodde rundt 60 prosent av personer i 20-årene i eide boliger, mens andelen har ligget rundt 50 prosent de siste årene. Samtidig skal ikke denne endringen overdrives. Det har vært stor stabilitet i eierskap

i denne aldersgruppen siden starten av 2000-tallet, og eierandelen kan ha blitt påvirket av at tidspunktet når man flytter ut fra foreldrehjemmet har endret seg⁹. Sandlie (2011) fant at ungdom flyttet ut noe tidligere enn før, ved å spørre personer i ulike aldersgrupper når de flyttet ut av foreldrehjemmet for godt. Dette kan i så fall være med på å forklare nedgangen i eierskap for unge, ettersom de fleste flytter fra et eid foreldrehjem til et eget hjem de leier.

Figur 2.4 Andel personer 16 år og over som bor i eid bolig etter aldersgruppe, 1980-2017

Kilde: Levekårsundersøkelsene 1980-2017. Statistisk sentralbyrå

Blant personer mellom 30 og 66 år har eierandelen vært stabilt høy, like under 90 prosent, siden starten av 1980-tallet. Dette er samtidig en stor og sammensatt gruppe, og det er betydelige indre forskjeller i dem. For eksempel er eierandelen klart høyere for par med og uten barn enn for aleneboende og enslige forsørgere. 93 prosent av par med og uten barn i denne aldersgruppen eier bolig, men kun 70 prosent av enslige forsørgere og 67 prosent av aleneboende er boligeiere.

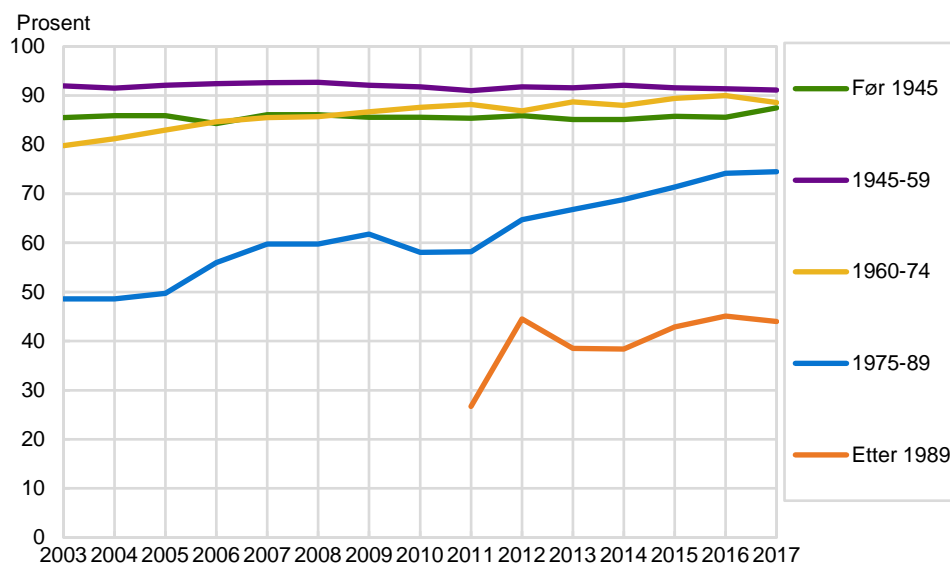
Det ser derimot ut til å ha vært en klar økning i eierskap blant eldre. På starten av 80-tallet lå eierandelen blant personer mellom 67 og 79 år på litt over 70 prosent. I de etterfølgende 37 årene har den økt jevnt, og ligger nå på over 90 prosent. Dette er høyere enn andelen blant personer mellom 30 og 66 år. Også blant de aller eldste har andelen økt. Denne aldersgruppen var ikke inkludert i alle undersøkelsene på 1980- og 90-tallet, men i 1987 bodde kun halvparten av personer over 80 år utenfor institusjon i en eierbolig. Det har etterpå vært en drastisk økning, og i 2017 er andelen på 82 prosent. Eldres bosituasjon vil i stor grad være bestemt av deres tilknytning til boligmarkedet tidligere i livet. Personer som er eldre i dag har stort sett opplevd relativ økonomisk trygghet og gunstige reguleringer. Dette har gitt mange mulighet til å etablere seg på boligmarkedet, som igjen har gitt stor kapital på grunn av prisøkningen på boligmarkedet (Sandlie og Gulbrandsen, 2016).

I figur 2.5 ser vi at eierskapsandeler sent i livet er bestemt av bolighistorien når vi bruker fødselskohorter istedenfor aldersgrupper. Mellom 2003 og 2017 lå andelen for personer født før 1945 konsistent under 90 prosent, mens for dem født mellom 1945 og 1959 lå den konsistent over 90 prosent. De økende eierandelene blant eldre kommer altså i stor grad fordi kohortene som har hatt høye eierandeler kommer i pensjonsalder.

⁹ I tillegg mangler frafallsvekter på de første inkluderte undersøkelsene. Dette kan påvirke resultatene noe (se kapittel 1.1) og det gjør at vi må være forsiktige med å tillegge små endringer for stor vekt.

Kohortanalysen kan også antyde at en noe lavere andel unge bor i eid bolig enn tidligere. I 2003 var personene født mellom 1975 og 1989 i snitt 24 år. Da bodde 49 prosent i denne aldersgruppen i eid bolig. I 2017 var personene født etter 1989 i snitt 23 år, men bare 44 prosent bodde i eid bolig. Tilsvarende var personene født mellom 1960 og -74 i snitt 35 år i 2003, mens de født mellom 1975 og -89 var 34 i 2017. I 2003 bodde 80 prosent av den førstnevnte gruppen i en eierbolig, mens 75 prosent av den sistnevnte gjorde det i 2017. Dette kan komme av at det er vanskeligere å etablere seg på boligmarkedet, men kan også skyldes endrede husholdningsmønstre. Dersom unge flytter tidligere ut av foreldrehjemmet, er det, som sagt, rimelig å anta at eierandelen blant unge vil falle, ettersom de da ofte flytter fra en bolig eid av foreldrene til en bolig de selv leier.

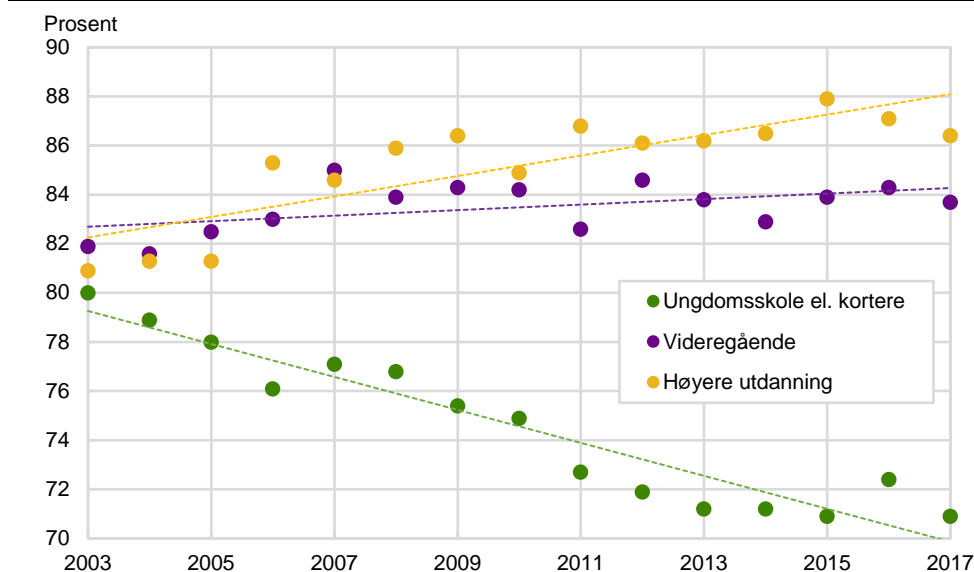
Figur 2.5. Andel personer over 20 år som bor i eid bolig etter alderskohort. 2003-2017

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2003-2017. Statistisk sentralbyrå

2.3. Eierandeler etter inntekt og utdanning

Tidligere har man funnet at forskjellene mellom utdanningsgrupper over tid har økt på en rekke levekårsområder (Revolv, 2016), og vi finner også at forskjellene i boligeierandeler er større enn tidligere. I 2017 bor 86 prosent med høyere utdanning i en eid bolig, mot 84 prosent med videregående utdanning og 71 prosent med grunnskoleutdanning. Det er altså en forskjell på 15 prosentpoeng i eierandel mellom personer med høyt og lavt utdanningsnivå. Denne forskjellen er klart større enn tidligere. I 2003 var det bare ett prosentpoengs forskjell i eierskap mellom personer med høyere utdanning og grunnskoleutdanning. Dette betyr at forskjellene i snitt har økt med nesten ett prosentpoeng i året.

Figur 2.6 Andel personer over 20 år som bor i eid bolig etter utdanningsnivå, 2003-2017

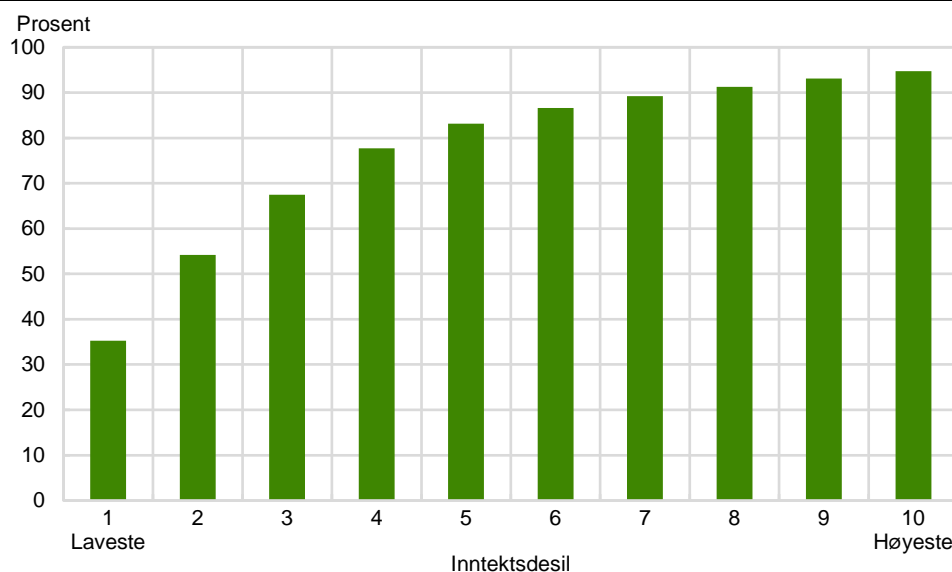
Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2003-2017. Statistisk sentralbyrå

Noe av dette kan komme av at gruppen med grunnskoleutdanning har blitt mindre og endret sammensetning i løpet av perioden. I 2003 hadde 32 prosent av befolkningen over 15 år grunnskoleutdanning. Dette hadde falt til 27 prosent i 2016. Motsatt hadde andelen med høyere utdanning økt fra 24 til 33 prosent. Eldre utgjør en stadig mindre andel av gruppen med grunnskoleutdanning etterhvert som generasjonene der svært mange hadde kortere utdanning dør ut (Statistisk sentralbyrå 2017a). Når generasjonene der det var svært vanlig å ha kort utdanning dør ut, kan man tenke seg at de gjenstående med kort utdanning blir mer utsatte, ettersom de er en liten gruppe som må konkurrere på arbeidsmarkedet med mange andre med bedre kvalifikasjoner. Samtidig har andelen boligeiere også falt for andre grupper som er økonomisk utsatte.

Inntekt har også en klar sammenheng med hvorvidt man eier sin bolig. Ifølge det heldekkende registeret over husholdninger og boliger eier 35 prosent av den tiendedelen av husholdninger som har lavest ekvivalensinntekt¹⁰ boligen (se figur 2.7). Andelen øker deretter ganske betydelig med økt inntekt frem til femte kvartil. Deretter er det en svakere økning i eierandel med økt inntekt. I den tiendedelen av husholdninger med høyest inntekt eier 95 prosent boligen.

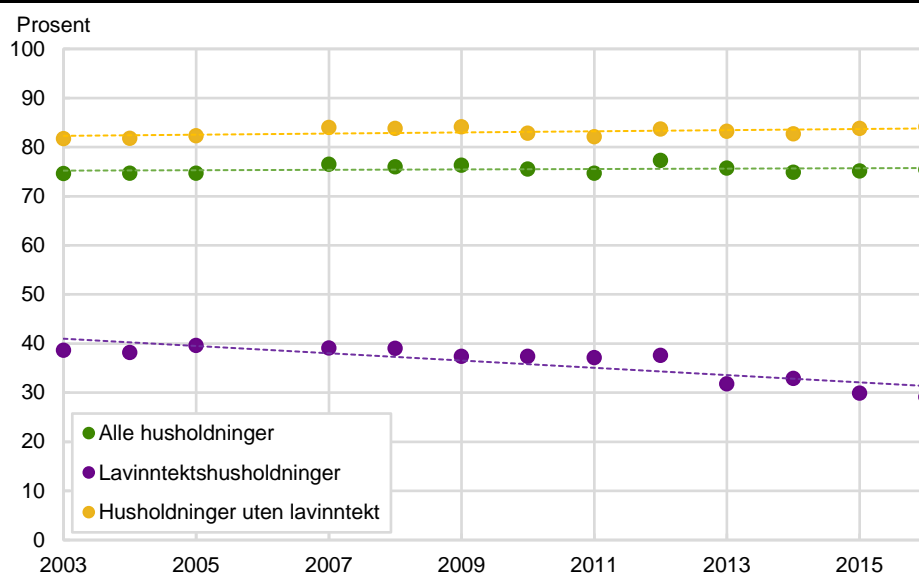
Sammenheng mellom inntekt og eierskap er ikke veldig overraskende. Egenkapitalen som kreves for å kjøpe bolig er vanskeligere å skaffe for husholdninger med lav enn høy inntekt. Det ser særlig ut som om dette gjør det vanskelig for dem med aller lavest inntekt å få seg en bolig, mens eierandelene er svært høye for alle med inntekt på eller over medianhusholdningen. Informasjon fra levekårsundersøkelsen tyder riktignok på at forskjellene har økt over tid.

¹⁰ Inntekt justert for familjestørrelse (se kapittel 1.4).

Figur 2.7 Andel husholdninger som eier bolig, etter inntektsdesil, 2017

Kilde: Register over husholdninger og boliger. Statistisk sentralbyrå

Ifølge tall fra levekårsundersøkelsen eide 39 prosent av husholdninger med lavinntekt boligen sin i 2003. Denne andelen hadde falt 10 prosentpoeng, til 29 prosent, i 2016. Eierandelene blant husholdninger der inntekten ikke var lav, har ligget stabilt i overkant av 80 prosent i hele denne perioden.

Figur 2.8 Andel husholdninger med og uten lavinntekt (EU60) som eier bolig, 2003-2016

Kilde: Lavekårsundersøkelsen EU-Silc 2003-2017. Statistisk sentralbyrå

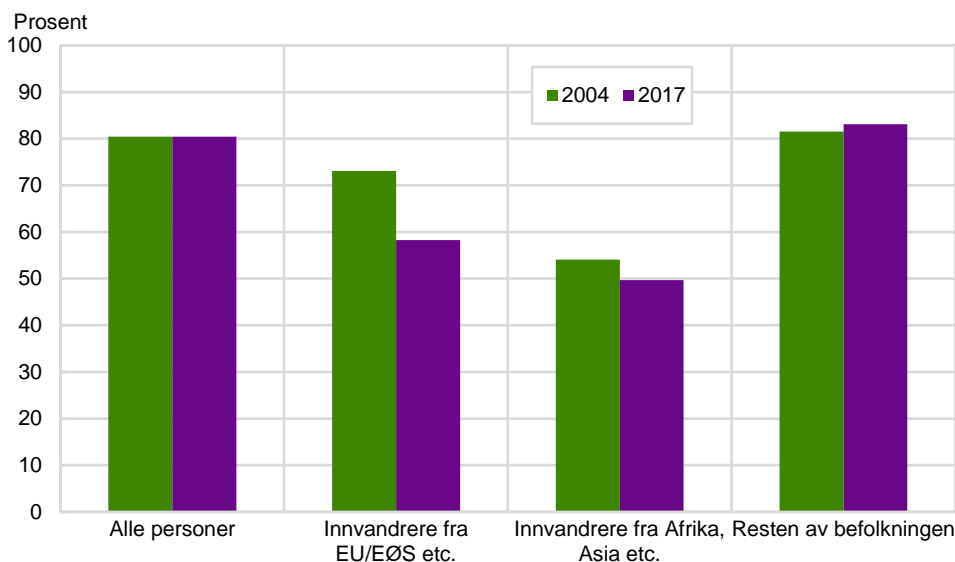
Også andre grupper med lav inntekt har hatt fallende eierandeler i den samme perioden, 2003-2016. Blant husholdninger som mottok bostøtte det foregående året falt andelen fra 44 til 25 prosent. Sosialhjelpsmottakere har også svært lave, og over tid fallende, eierandeler. Blant husholdninger som hadde mottatt økonomisk sosialhjelp falt andelen boligeiere fra 32 til 22 prosent i samme periode.

Til sammen ser vi et klart bilde av at eierandelene har gått ned i en rekke økonomisk utsatte grupper. Dette omfatter både personer med lav utdanning, husholdninger med lav inntekt og husholdninger som mottar sosialhjelp og bostøtte.

2.4. Innvandrere

Innvandrere eier i mindre grad boligen sin enn resten av befolkningen. Det er også noen tegn på at eierandelen har gått ned blant innvandrere. I 2017 eide 50 prosent av innvandrere over 19 år fra Afrika, Asia etc. boligen sin. Dette er en liten nedgang fra 2004, men endringen er ikke statistisk signifikant. Det har derimot vært en større endring blant innvandrere fra EU/EØS etc. I 2017 eide 58 prosent av denne gruppen boligen sin. Det er et betydelig, og signifikant, fall fra 2004 da 73 prosent eide boligen.

Figur 2.9 Andel personer 20 år og over som eier bolig, etter innvanderbakgrunn, 2004 og 2017

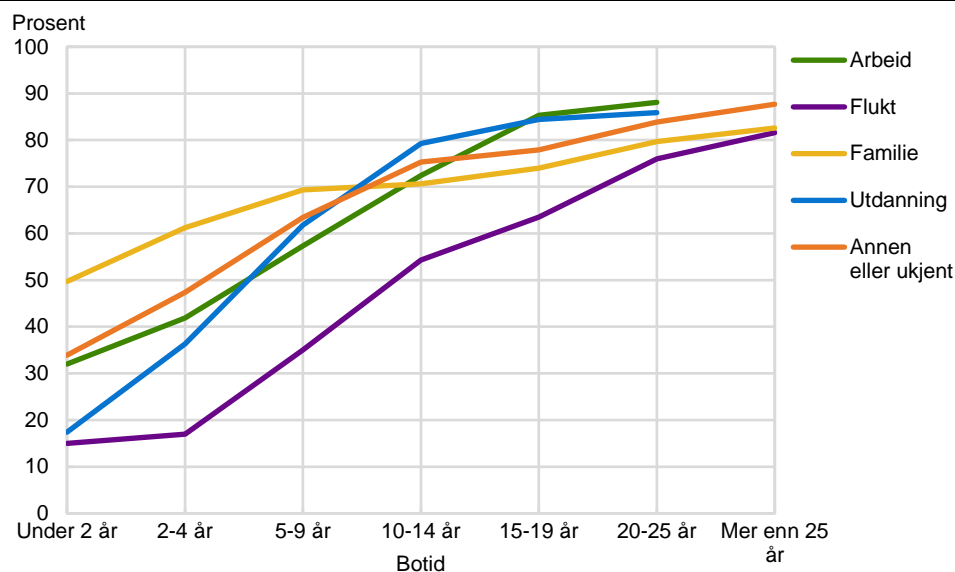

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2004 og 2017. Statistisk sentralbyrå

Endringene i eierskap blant innvandrere fra EU/EØS etc. kan i stor grad komme av endringer i sammensetningen av denne gruppen. I 2004 ble 10 nye land med i EU, og innen noen år hadde innbyggerne i disse landene rett til å arbeide i alle EU- og EØS-land. Dette har ført til stor arbeidsinnvandring til Norge fra disse landene og innvandrere fra Polen er nå den største innvandrerguppen i Norge mens innvandrere fra Litauen er den nest største. I 2004 var dette henholdsvis den 16. og 43. største landgruppen. Da var innvandrere fra Sverige og Danmark de to største gruppene (Statistisk sentralbyrå 2017e). Sammensetningen av denne gruppen har altså endret seg betydelig over denne perioden og det er sannsynlig at det har påvirket eierandelene. Eierandelene er klart høyere blant innvandrere fra Sverige og Danmark enn fra innvandrere fra Polen og Litauen, som i stor grad er arbeidsinnvandrere som er i landet i kortere periode (Normann, 2017b).

Dersom vi skal se på mer detaljerte grupperinger av innvandrere må vi bruke registerinformasjon for å få store nok grupper. Figur 2.10 viser at det er en klar sammenheng mellom botid og eierandeler. 32 prosent av innvandrere med under to års botid bor i en eid bolig, mens hele 86 prosent med over 25 års botid gjør det.

Det er også forskjeller etter innvandringsgrunn. Andelene er relativt lave blant flyktninger, men også i denne gruppen er det en klar økning med botid. Dette er i tråd med tidligere funn (Vrålstad, 2017a). Over 80 prosent av flyktningene som har vært i Norge over 25 år bor i en eierbolig. Andelene er høyere blant arbeidsinnvandrere og innvandrere som kom på familiegjenforening. I den sistnevnte gruppen bor 50 prosent med under to års botid i en eid bolig. Det er rimelig å anta at dette er fordi mange kommer til husholdninger som allerede har etablert seg på boligmarkedet.

Figur 2.10 Andel innvandrere 20 år og over som bor i eid bolig etter innvandringsgrunn og botid, 2016

Kilde: Register over husholdninger og boliger 2016. Statistisk sentralbyrå

Forskjellene mellom innvandrere med ulike innvandringsgrunn og botid blir også påvirket av at disse gruppene har ulike sammensetning. Botid henger blant annet sammen med alder (man må f.eks. minimum være 26 år for å komme i den siste gruppen) og som vi har sett henger alder sammen med eierskap. Innvandrere med ulike innvandringsgrunn avviker også fra hverandre i for eksempel landbakgrunn og alderssammensetning (Statistisk sentralbyrå 2017d). Det er også forskjell etter opprinnelsesland innenfor de ulike innvandringsgrunnene (Normann, 2017b). Tallene tyder allikevel på at eierandelene for alle gruppene nærmer seg snittet for landet generelt over tid.

2.5. Regresjonsanalyse av eierskap

Vi har tidligere i kapittelet sett at eierskap varierer mye mellom ulike grupper i samfunnet, men vi vet også at det er en del overlapp mellom disse gruppene. Det er for eksempel en klar sammenheng mellom utdanning og inntekt (Kirkebøen, 2010) og innvandrerbakgrunn og inntekt (Omholt, 2016 og Strøm og Bye, 2017). En regresjonsanalyse er en god måte å finne ut om forskjellene i utslag kun henger sammen med en bakenforliggende variabel eller om alle disse variablene har en selvstendig sammenheng med det man ønsker å forklare – i dette tilfellet eierandeler.

Regresjonsanalyse:

Vi har gjort en logistisk regresjonsanalyse med eierskap som avhengig variabel. Den har verdien 1 for selveiere og andelseiere og 0 for leiere. Kun personer som er 20 år og eldre er inkludert i modellen.

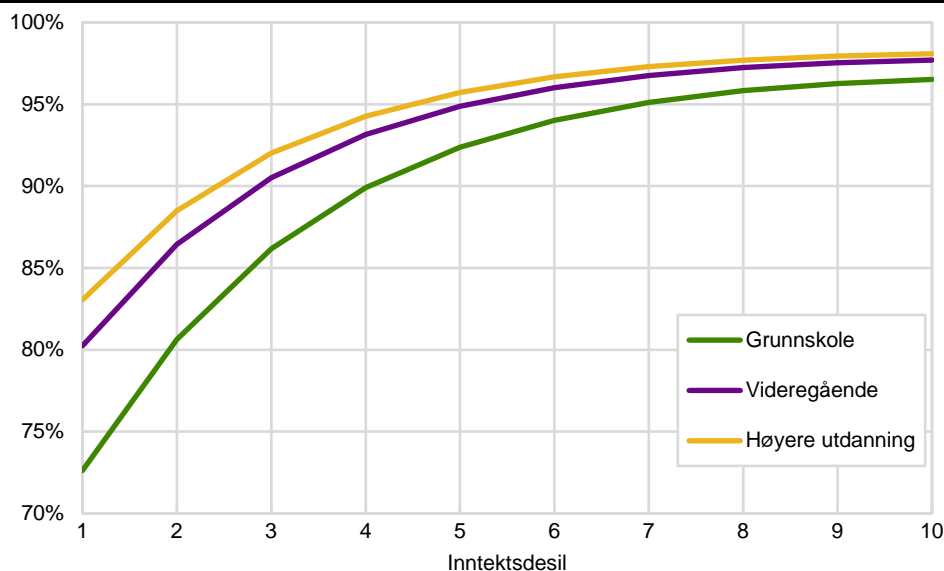
Forklaringsvariablene som inngår i modellen er:

- Utdanningsnivå
- Inntektsdesil
- Mottatt bostøtte
- Mottatt sosialhjelp
- Alder
- innvandrerbakgrunn
- Bor med forelder
- Aleneboende

For å gjøre resultatene lettere å tolke er de presentert som beregnede andeler under. Mer detaljert beskrivelse av modellen, regresjonskoeffisienter og standardfeil for hele modellen kan man finne i tabell A1 i vedlegg A.

Det er en klar sammenheng mellom inntekt og boligeierskap selv om man tar hensyn til andre kjennetegn ved personene. Det er også en signifikant forskjell mellom personer med videregående og høyere utdanning og utdanning på grunnskolenivå eller lavere selv om man tar hensyn til at de har forskjellig gjennomsnittsinntekt. Denne sammenhengen er vist i figur 2.11, der vi særlig ser at beregnet eierskap i de laveste inntektsdesilene er lavere for personer med grunnskole enn for personer med høyere utdanninger. I den høyeste desilene er beregnet andel eiere 97 prosent eller høyere i alle utdanningsgrupper¹¹. I laveste inntektsdesil er beregnet eierandel 24 prosentpoeng mindre for dem med grunnskoleutdanning og henholdsvis 17 og 15 prosentpoeng mindre for dem med videregående eller høyere utdanning.

Figur 2.11 Beregnede eierandeler etter inntektsdesil og utdanningsnivå¹

¹ Beregnet for person som er 50 år, ikke mottar sosialhjelp eller bostøtte, ikke er innvandrere, ikke bor alene og ikke bor med foreldre.

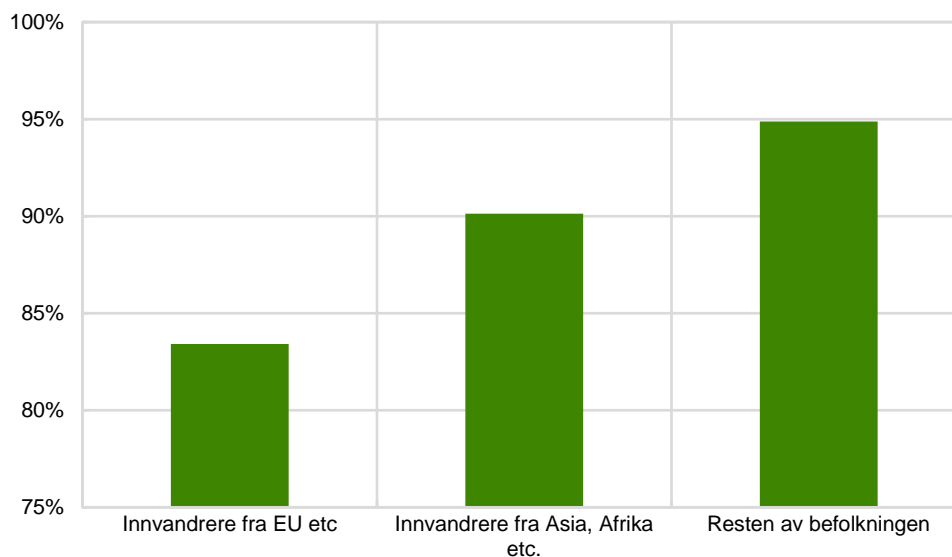
Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2016. Statistisk sentralbyrå

Innvandrere har også en lavere beregnet eierandel enn resten av befolkningen når vi tar hensyn til forskjeller i blant annet inntekt, alder og utdanning. I figur 2.12 ser vi

¹¹ Dette forutsetter at man har snittalderen i utvalget (50 år), ikke mottar sosialhjelp eller bostøtte, ikke er innvandrere, ikke bor alene og ikke bor med foreldre.

riktignok at beregnet andel eiere blant innvandrere fra EU etc. er mindre enn andelene blant innvandrere fra Asia, Afrika etc.¹². Dette til tross for at vi over fant at eierandelen er større blant innvandrere fra EU etc., når man ikke tar hensyn til at gruppene er ulikt sammensatt. En del av forskjellen etter opprinnelsesland kan derfor komme av at innvandrere fra EU etc. i snitt har høyere inntekt (Strøm og Bye, 2017) og utdanning (Statistisk sentralbyrå 2017a) enn innvandrere fra Afrika, Asia etc.

Figur 2.12 Beregnet eierandel etter innvandrerbakgrunn¹

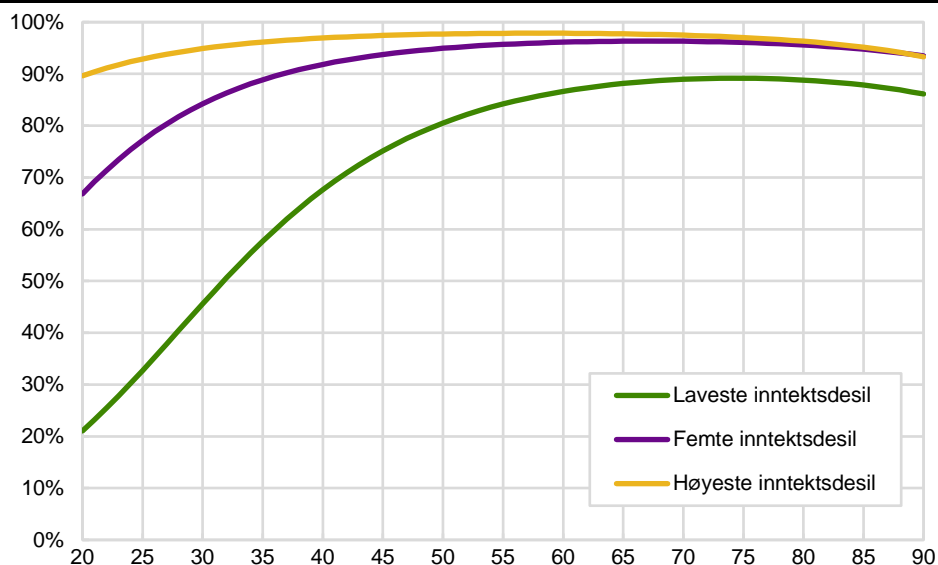

¹ Beregnet for personer som er 50 år, har inntekt i femte inntektsdesil, har videregående utdanning, ikke mottar sosialhjelp eller bostøtte, ikke bor alene og ikke bor med foreldre
Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2016

Som vi så tidligere i kapitlet er eierandelene minst for de yngste og eldste, og størst rundt pensjonsalder. Beregnet eierandel er klart lavest for de yngste, og det er også blant de yngste at inntekten betyr mest. For 20-åringer er beregnet andel eiere 21 prosent i laveste inntektsdesil, 67 prosent i femte inntektsdesil og 90 prosent i høyeste inntektsdesil. Det er samtidig relativt få 20-åringer som har medianinntekt eller høyere uten at de bor sammen med personer med høyere forventet eierandel, for eksempel eldre partnere.

Beregnet eierandel er høy for eldre personer innen alle inntektsgrupper og selv den laveste inntektskvartilen har 89 prosent sjanse for å eie når de er 70 år. I den høyeste inntektsdesilen er beregnet eierandel på over 90 prosent for alle aldre. Det er ganske liten nedgang i eierskap etter pensjonsalder for alle inntektsgrupper når vi kontrollerer for andre forklaringer på eierskap.

¹² Dette forutsetter at man har snittalderen i utvalget (50 år), er i femte inntektsdesil, ikke mottar sosialhjelp eller bostøtte, har videregående utdanning, ikke bor alene og ikke bor med foreldre.

Figur 2.13 Beregnede eierandeler i forskjellige aldre for den laveste, den femte og den høyeste inntektsdesilen¹

* Dette er beregnet for personer som har videregående utdanning ikke mottar sosialhjelp eller bostøtte, ikke er innvandrere, ikke bor alene og ikke bor med foreldre.

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2016. Statistisk sentralbyrå

Mottak av bostøtte og sosialhjelp gjør at man har en signifikant lavere beregnet eierandel når vi tar hensyn til de andre forklaringene. De beregnede eierandelene blant aleneboende er også lavere enn for tilsvarende grupper som bor i flerpersonshusholdninger. En person som bor med andre og har kjennetegnene nevnt over¹³ har 95 prosent sjanse for å eie, mens en aleneboende med de samme kjennetegnene har 84 prosent sjanse.

2.6. Oppsummering

Norge har stabilt høye eierandeler sammenliknet med andre vest-europeiske land, og i alle fall siden starten av 1980-tallet har omtrent tre av fire husholdninger eid boligen de bor i. Flesteparten er selveiere. Eierandelen er lavest i 20-årene, da mange flytter ut av foreldrehjemmet og etablerer seg på boligmarkedet. Det er også en svak tendens til at eierandelene har falt blant unge de siste tiårene, men det er en betydelig klarere tendens til en økning blant eldre. Dette ser ut til å følge fra at generasjoner med høye eierandeler pensjonerer seg uten at de beveger seg over på leiemarkedet i betydelig grad.

Økonomisk utsatte grupper har lavere eierandeler og forskjellene har økt siden starten av 2000-tallet. Dette gjelder både for personer med lav utdanning, lav inntekt og mottakere av sosialhjelp og bostøtte. Hver av disse gruppene har også en signifikant lavere eierandel når vi tar hensyn til andre forklaringer. Innvandrere har også lavere eierandeler enn resten av befolkningen, men eierandeler varierer mye etter innvandrerbakgrunn og botid. Eierandelene øker med botid og er generelt lavere for flyktninger enn andre innvandrere.

¹³ Altså at man er 50 år, er i femte inntektsdesil, ikke mottar sosialhjelp eller bostøtte, har videregående utdanning, ikke bor alene, ikke er innvandrere og ikke bor med foreldre.

2.7. Vedleggstabeller

Tabell 2.2 Eierandeler i ulike grupper, for personer 20 år og eldre. 2016. Prosent

	Eier	Leier	Antall respondenter
Alle personer	82	18	6 387
Alder			
20-24 år	44	56	474
25-44 år	77	23	2 076
45-66 år	91	9	2 577
67-79 år	90	10	993
80 år og over	80	20	267
Utdanningsnivå			
Ungdomsskole eller kortere	73	27	1 039
Videregående	85	15	2 697
Høyere utdanning	87	13	2 559
Uoppgitt utdanning	37	63	92
Økonomisk hovedaktivitet			
Yrkesaktiv heltid	86	14	3 688
Yrkesaktiv deltid	85	15	402
Arbeidsledig	51	49	143
Student eller elev	40	60	360
Pensjonist	87	13	1 341
Ufør	75	25	356
Andre eller ukjent	76	24	97
Innvandrerbakgrunn			
Innvandrere fra EU, EØS etc.	60	40	248
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	53	47	244
Resten av befolkningen	84	16	5 895

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2016. Statistisk sentralbyrå

Tabell 2.3 Eierandeler i ulike grupper, for husholdninger. 2016. Prosent

2016	Eier	Leier	Antall respondenter
Alle husholdninger	76	24	6 785
Husholdningstyper			
Aleneboende 16-44 år	40	60	732
Aleneboende 45-66 år	75	25	514
Aleneboende 67 år og over	77	23	451
Par uten barn, 16-44 år	64	36	416
Par uten barn, 45-66 år	96	4	1 022
Par uten barn 67 år og over	94	6	759
Par med barn, 0-6 år	89	11	841
Par med barn, 7-17 år	98	2	1 032
Par med barn, 18 år +	97	3	456
Enslige forsørgere m/barn 0-17	69	31	295
Enslig med barn over 18	86	14	202
Andre og ikke klassifiserte	61	39	65
Sentralitet			
Minst sentrale kommuner	74	26	1 012
Noe sentrale kommuner	81	19	1 134
Sentrale kommuner	79	21	2 767
Over 100 000 innbyggere	71	29	1 006
Oslo	69	31	866
Bygningstype			
Frittliggende enebolig	82	18	4 011
Rekkehus eller andre småhus	77	23	1 309
Boligblokk, bygård	64	36	1 439
Andre bygningstyper	.	.	24
Økonomisk utsatte grupper			
Lavinntektshusholdninger	29	71	722
Bostøttmottakere	25	75	175
Sosialhjelpsmottakere	22	78	170

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2016. Statistisk sentralbyrå

3. Boligøkonomi

Husholdningens økonomiske rammer og boutgiftenes størrelse har betydning for deres evne til både å skaffe og beholde en egnet bolig. Det koster å bo. Utgifter i forbindelse med bolig, lys og brensel er den største forbruksutgiften til norske husholdninger (Statistisk sentralbyrå 2013). For de fleste boligeiere, har likevel boligen bidratt til en større formue, og slik sett er boligmarkedet også en kilde til økonomisk ulikhet.

Vi vil i dette kapitlet ta for oss hva det koster å bo, boutgifter i forhold til inntekt, subjektiv vurdering av boutgifter og betalingsproblemer. Vi vil også sammenligne ulike grupper, for å kunne identifisere grupper som er mer utsatt. I tillegg vil vi se på husholdningenes gjeldsbelastning, finansiering av boligkjøp og flytteplaner.

3.1. Boutgifter

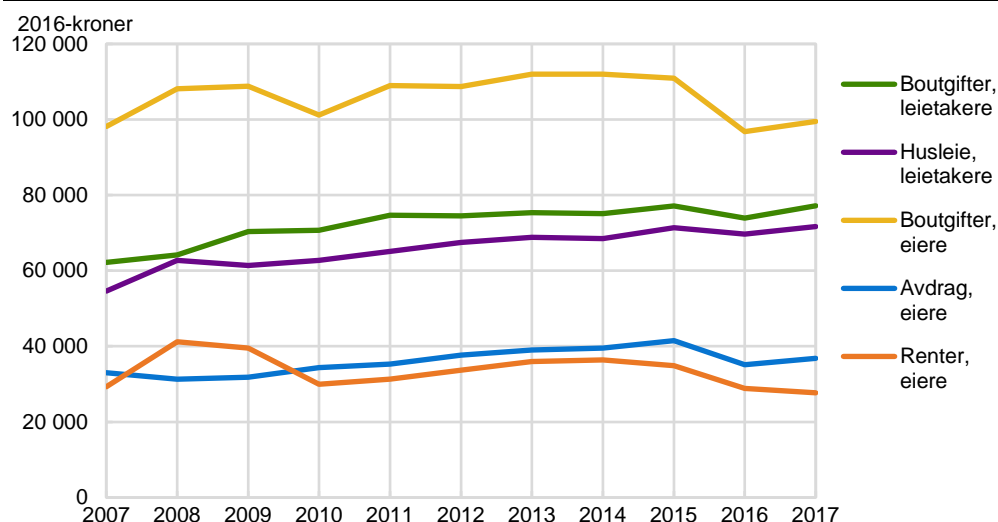
Boutgifter er som nevnt den største utgiftsposten til norske husholdninger. Vi vil her se på årlige boutgifter, som inkluderer husleie, fellesutgifter for både selveiere og andels- og aksjeeiere, renter og avdrag, kommunale avgifter, elektrisitet og brensel og forsikringspremie på bolig. Ved å inkludere disse utgiftene i de samlede boutgiftene finner vi at husholdninger som eier boligen de bor i har høyere kostnader i forbindelse med boligen enn husholdninger som leier. I 2017 var gjennomsnittlige årlige boutgifter for en husholdning som leier 77 200 kroner¹⁴ (Figur 3.1), hvorav husleien utgjør 71 700. Husholdninger som eier boligen betalte i gjennomsnitt 22 300 kroner mer for å bo enn leiehusholdninger i 2017. I 2017 var de årlige boutgiftene for en eierhusholdning på 99 500 kroner, hvorav 27 700 kroner utgjorde boligrenter.

Over ti-årsperioden 2007-2017 har gjennomsnittlige årlige boutgifter for en leierhusholdning økt jevnt og trutt fra 62 200 i 2007¹⁵ til 77 200 i 2017. Dette utgjør en økning på 24 prosent fra 2007 til 2017. Gjennomsnittlige boutgifter for eierhusholdninger har derimot hatt større svingninger over tiårsperioden, og eierhusholdninger har omtrent like høye boutgifter i 2017 som i 2007. Utviklingen i boutgiftene samsvarer i stor grad med utviklingen i Norges Banks styringsrente (Norges bank, 2017), hvor gjennomsnittlig årlig styringsrente økte til 5,32 i 2008, for så å falle til 0,5 i 2017, avbrutt med en liten økning i 2011 og 2012. Eierhusholdningers boutgifter er i 2017 omtrent like høye som i 2007 (omregnet til konstante priser). Eierhusholdninger betaler noe mer i avdrag i 2017 enn de gjorde i 2007 (3800 kroner mer, som tilsvarer en økning på 12 prosent). Gjennomsnittlige årlige boligrenteutgifter er derimot 5 prosent lavere i 2017 enn i 2007.

Økningen i husleie påvirkes i stor grad av prisutviklingen på boligmarkedet, fordi det norske leiemarkedet i liten grad er regulert (Normann 2017a). Likevel er økningen i husleie langt lavere enn boligprisveksten. Økningen i husleie er mer i takt med inntektsveksten i samme periode. Til tross for at boligprisveksten har vært betydelig høyere enn inntektsveksten, har vedvarende lave renter bidratt til eierhusholdningenes evne til å håndtere boligprisene (Normann 2017a).

¹⁴ Alle utgifter er oppgitt i 2016-kroner

¹⁵ Gjennomsnittlig årlige boutgifter for en leierhusholdning i 2007 var på kroner 51 200 kroner. Dette tilsvarer 62 200 kroner i 2016. Se Konsumprisindeksen (www.ssb.no/kpi)

Figur 3.1 Årlig boutgifter for husholdninger. 2007-2017. Gjennomsnitt i 2016-kroner

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2007-2017. Statistisk sentralbyrå

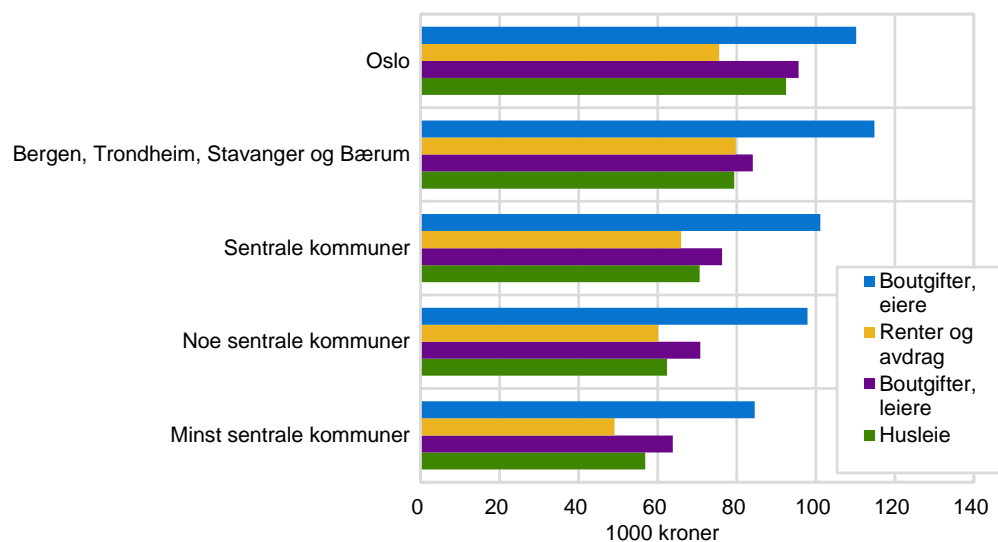
Sammensetningen av boligutgifter er forskjellig for eiere og leiere. Avdrag på lån er ikke en boutgift slik som husleie og renter, men er mer å betrakte som en form for sparing. Det kan derfor være interessant å sammenligne eierhusholdningers boutgifter fratrukket avdrag med leiehusholdningers boutgifter. Sammenligner vi eier- og leierhusholdningers boutgifter (fratrukket avdrag) har eierhusholdninger noe lavere boutgifter sammenlignet med leiehusholdninger i 2017 (henholdsvis 62 700 og 77 200 kroner). Likevel er avdrag en del av de månedlige økonomiske forpliktelsene til en eierhusholdning, og månedlige avdrag inngår i boutgiftene, som må dekkes før annet forbruk. Dersom man skal se på husholdningenes evne til å takle de løpende kostnadene, må vi derfor se på både renter og avdrag for eiere.

Det å eie sin egen bolig medfører vedlikeholdskostnader¹⁶ som vi ikke har tatt med i de samlede boutgiftene. Samtidig har vi heller ikke regnet med gevinst ved bolig som verdiobjekt. Det er naturlig å anta at boligens verdistigning overstiger vedlikeholdsutgifter for eierhusholdninger.

Boutgiftene som vist over er nasjonale gjennomsnittskostnader, men de varierer med bosted. Boutgiftene er høyere i de mest sentrale kommunene enn i de mindre sentrale kommunene. I Oslo betalte en husholdning som leier i gjennomsnitt 95 600 kroner årlig i boutgifter i 2017¹⁷. I de nest største kommunene (Bergen, Trondheim, Stavanger og Bærum) var gjennomsnittlig årlig boutgifter for en leiehusholdning på 84 100 kroner, mens leiehusholdning i de minst sentrale kommunene betalte 63 800 kroner.

¹⁶ I 2017 betalte eierhusholdninger i gjennomsnitt 23 500 kroner årlig i vedlikehold av boligen, mens leierhusholdninger i snitt betalte 1 300 kroner årlig.

¹⁷ Tallene der sentralitetsgrupper sammenliknes er ikke omgjort til 2016-kroner.

Figur 3.2 Gjennomsnittlige boutgifter for husholdninger, etter bosted. Tusen kroner. 2017

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Levekårsundersøkelsen EU-SILC. 2017

For husholdninger som eier boligen sin, er forskjellene i boutgifter noe mindre. Eierhusholdninger har høyest gjennomsnittlige boutgifter i Bergen, Trondheim, Stavanger og Bærum. I disse kommunene er gjennomsnittlige årlige boutgifter for en eierhusholdning på 114 900 kroner, mens det i Oslo er på 110 200 kroner. I de minst sentrale kommunene betaler eiere i gjennomsnitt 84 500 kroner i boutgifter.

3.2. Boutgiftsbelastning

For å kunne si noe om hvorvidt man er utsatt, er boutgifter i seg selv ikke tilstrekkelig. Vi vil derfor også se på boutgiftene i forhold til husholdningenes inntekt, samt sammenligne ulike grupper i befolkningen. Dette kalles forholdstallsmetoden ettersom utgiftene ses som tyngende dersom de er høye i forhold til inntekten (for mer diskusjon om ulike metoder, se Astrup m.fl. (2015)). I tillegg til den objektive indikatoren for boutgiftsbelastning, vil vi også se på husholdningenes subjektive opplevelse av boligkostnadene, og om de har hatt problemer med å betale faste utgifter i forbindelse med boligen.

Husholdningens boutgifter er her definert som husleie, renter og avdrag. I den objektive boutgiftsindikatoren definerer vi husholdninger med høy boutgiftsbelastning som husholdninger hvor summen av renter, avdrag og husleie utgjør mer enn 25 prosent av husholdningens samlede inntekt etter skatt. Ettersom vi benytter inntekt etter skatt, tar indikatoren for boutgiftsbelastning også hensyn til skattefradraget for boligrenter.

Definisjon av høy boutgiftsbelastning som vi her benytter, er den samme som benyttes i offisiell statistikk. Det er likevel flere måter å definere boutgiftsbelastning på, og andelen som er utsatt vil avhenge av hvilken definisjon man benytter. Normann (2017a) undersøker effekten av å inkludere andre boutgifter enn husleie, avdrag og renter i målet på høy boutgiftsbelastning. For de fleste formål er definisjonen som benyttes i offisiell statistikk tilfredsstillende, da den inkluderer de største og viktigste utgiftene. Samtidig viser han at det i sammenligningen av leiere og eiere kan være mer hensiktsmessig å inkludere alle faste utgifter knyttet til boligen¹⁸. Ettersom vi i kapittel 3.1 har sett på samlede boutgiftene blant eie- og leierhusholdninger, vil vi i dette kapitlet bruke definisjonen som benyttes i offisiell

¹⁸ Normann (2017) finner at andelen med høy boutgiftsbelastning øker for selveiere, aksje- og andelseiere og leietakere med henholdsvis 26, 15 og 8 prosentpoeng når man inkluderer felleskostnader for andelseierne (og sameiere), kommunale avgifter og kommunal eiendomsskatt for selveiere, samt elektrisitet og oppvarming for alle.

statistikk. Uavhengig av definisjon, vil det stort sett være de samme gruppene som er mest utsatt (Normann 2017a).

En svakhet ved å definere høy boutgiftsbelastning ut ifra husholdningens inntekt er at husholdninger med høy formue ikke nødvendigvis har problemer med å håndtere boutgifter selv om den ordinære inntekten er lav. En annen svakhet ved forholdtallsmetoden er at den ikke vil fange opp husholdninger hvor boutgiftene ikke utgjør mer enn 25 prosent av inntekt, men som likevel har så lav inntekt at de ikke får dekket et minimums konsumnivå (for mer informasjon, se Astrup m.fl. (2015) og Normann (2017a)).

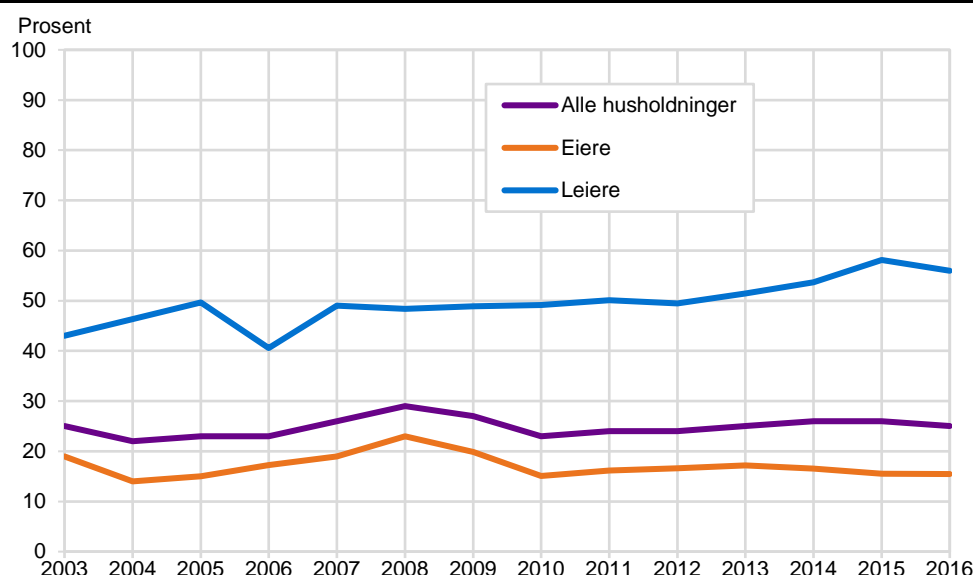
Ved å kombinere en subjektiv indikator på hvor tyngende husholdningens boutgifter er med den objektive indikatoren for boutgiftsbelastning vil vi få et bedre bilde av ulike husholdningers evne til å betjene boutgiftene og hvilke grupper som kan få problemer med å dekke utgifter til annet nødvendig konsum og stå i fare for å miste boligen.

3.3. Objektiv og subjektiv boutgiftsbelastning i ulike grupper

I 2016 hadde én av fire husholdninger boutgifter som utgjorde mer enn 25 prosent av husholdningens samlede inntekt. I likhet med boutgiftene, henger boutgiftsbelastning naturlig nok også sammen med bosted. Det er på de minste tettstedene og i spredtbygde strøk man finner den laveste andelen med høy boutgiftsbelastning, mens i Oslo, Akershus, Bergen, Trondheim og Stavanger finner man høyeste andel med høy boutgiftsbelastning.

Andelen med høye boutgifter i forhold til inntekt har holdt seg relativt stabilt siden 2003, men det er klare og konsistente forskjeller mellom grupper i samfunnet. Mer enn halvparten av alle husholdninger som leier boligen sin betalte en husleie som utgjorde mer enn 25 prosent av inntekten sin i 2016. Blant eierhusholdninger gjaldt dette 15 prosent.

Figur 3.3 Andel av husholdninger med høy boutgiftsbelastning. 2003-2016

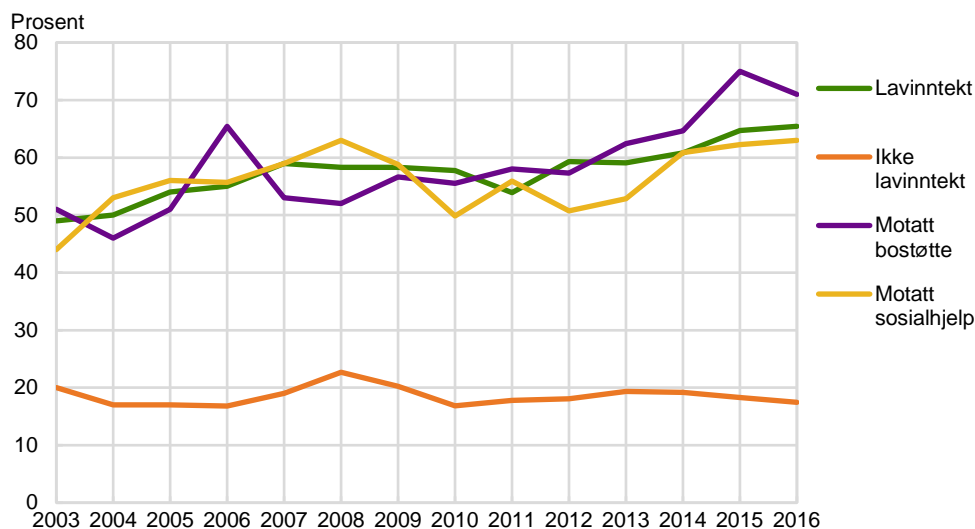

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2003 -2016. Statistisk sentralbyrå

Bostøttemottakere er den gruppen som kommer dårligst ut når en ser på høy boutgiftsbelastning. Syv av ti husholdninger som mottar bostøtte har høy boutgiftsbelastning, mens seks av ti sosialhjelpsmottakere har det. Også

husholdninger med lavinntekt har i større grad høy boutgiftsbelastning (65 prosent) enn befolkningen som helhet.

Figur 3.4 Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning i forskjellige befolkningsgrupper. 2003-2016

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2003 -2016. Statistisk sentralbyrå

Blant alle husholdninger samlet har andelen med høy boutgiftsbelastning holdt seg stabil i perioden 2003-2016 (Figur 3.3). Dette er derimot ikke tilfelle blant husholdninger som leier, husholdninger med lavinntekt og husholdninger som mottar bostøtte og/eller sosialhjelp. For alle disse gruppene har andelen med høye boligutgifter i forhold til inntekt økt med mellom 16 og 20 prosentpoeng i perioden. Husholdninger uten lavinntekt og eierhusholdninger har derimot hatt en stabilt lavere andel med høye boutgifter enn alle husholdninger samlet. I perioden 2003-2016¹⁹ har andelen med høy boutgiftsbelastning vært i underkant av 20 prosent, og i 2016 var andelen i disse gruppene henholdsvis 17 og 15 prosent.

Tyngende boutgifter

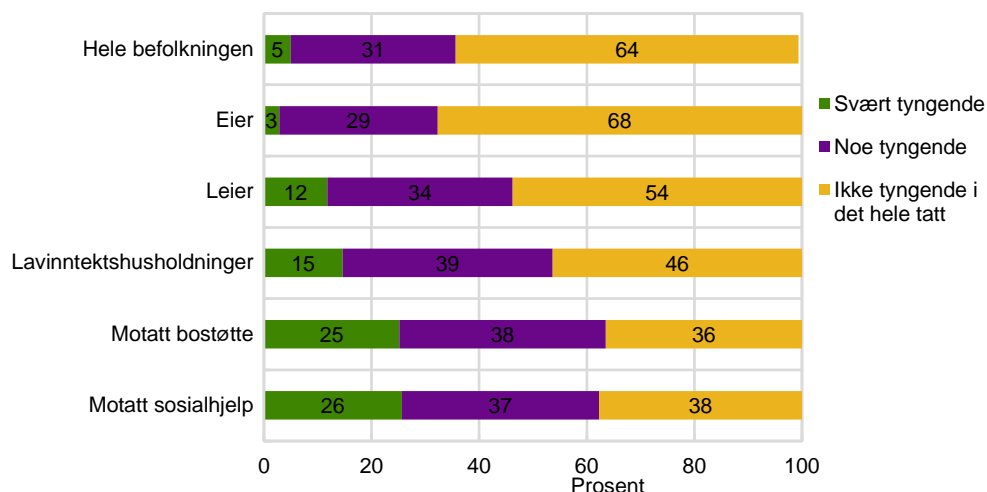
Selv om man har boutgifter som utgjør 25 prosent eller mer av inntekten, kan det hende at man ikke opplever boutgiftene som belastende på husholdningens økonomi. Formuende husholdninger opplever eksempelvis ikke nødvendigvis boutgiftene som belastende selv om inntekten er lav. På samme måte kan husholdninger som har større husholdningsbudsjett oppleve boutgiftene som belastende selv om de ikke overstiger 25 prosent av inntekten. Normann (2017a) finner at husholdninger med objektivt høy boutgiftsbelastning i større grad enn gjennomsnittet opplever at boutgiftene er tyngende, men at ikke alle som har objektiv høy boutgift opplever dem som tyngende.

I Levekårsundersøkelsen spør vi om i hvilken grad man opplever husholdningens boutgifter som tyngende. Dette subjektive målet bidrar derfor til å fylle ut bildet av hvilke grupper som har for høye boligkostnader. Mens 25 prosent av husholdningene har høy boutgiftsbelastning, opplever 35 prosent av befolkningen boutgiftene som noe eller svært tyngende.

I likhet med den objektive indikatoren for boutgiftsbelastning, rapporterer enkelte grupper i samfunnet i større grad boutgiftene som tyngende. Seks av ti husholdninger som har mottatt sosialhjelp eller bostøtte opplever at boutgiftene er noe eller svært tyngende. Blant husholdninger med lavinntekt gjelder dette fem av ti. Blant eierhusholdninger svarer rundt tre av ti at boligutgiftene er noe eller svært tyngende. Tilsvarende gjelder dette litt under halvparten av husholdninger som leier.

¹⁹ Foruten 2008 hvor andelen var 23 prosent for eie- og leiehusholdninger.

Figur 3.5. Opplevelse av hvor tyngende boutgift er blant husholdninger. 2016

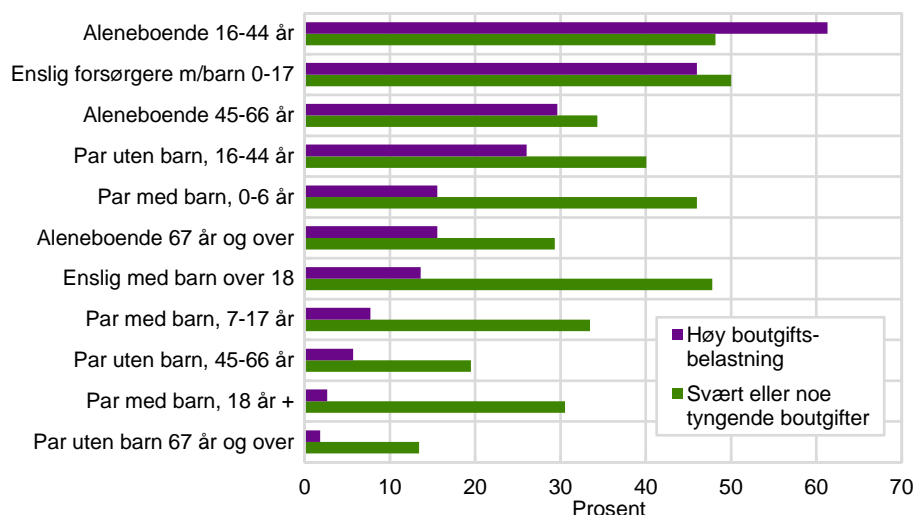
Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2016. Statistisk sentralbyrå

Vi skiller også mellom hvem som svarer at boutgiftene oppleves som *svært* og *noe* tyngende. Det å ha *svært* tyngende boutgifter er en klar indikasjon på at en er utsatt på boligmarkedet. Det er derfor ikke overaskende at det er de færreste som rapporterer om *svært* tyngende boutgifter. Likevel er det enkelte grupper som skiller seg negativt ut. Kun 5 prosent av befolkningen og 3 prosent av eierhusholdninger og husholdninger uten lavinntekt rapporterer at boutgiftene er *svært* tyngende. Til sammenligningen er tilsvarende andel blant husholdninger som leier og husholdninger med lavinntekt henholdsvis 12 og 14 prosent. Blant husholdninger som mottar bostøtte eller sosialhjelp svarer 25 prosent at boutgiftene er *svært* tyngende.

Objektiv og subjektiv boutgiftsbelastning blant ulike husholdningstyper

Høye boutgifter i forhold til inntekt varierer med hvilken husholdningstype man tilhører. Par, både med og uten barn, har i mye mindre grad høy boutgiftsbelastning sammenlignet med aleneboende og enslige forsørgere. Unge aleneboende (under 45 år) er særlig utsatt. Normann (2017a) finner også at denne gruppen er mest utsatt uavhengig av hvilket mål på boutgiftsbelastning man benytter. 61 prosent av aleneboende i alderen 16-44 år har boutgifter som utgjør mer enn 25 prosent av inntekten. Blant par uten barn i samme alder gjelder det 26 prosent.

Det er en større andel som opplever boutgiftene som noe eller svært tyngende enn som har objektiv høy boutgiftsbelastning for alle husholdningstyper, foruten aleneboende i alderen 16-44 år. I likhet med den objektive indikatoren for boutgiftsbelastning, opplever par uten barn i mindre grad enn aleneboende at boutgiftene er tyngende. Nær halvparten av aleneboende i alderen 16-44 år opplever at boutgiftene er noe eller svært tyngende. Blant par uten barn i samme alder gjelder dette fire av ti.

Figur 3.6 Subjektiv og objektiv boutgiftsbelastning etter husholdningstype. 2016

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2016. Statistisk sentralbyrå

Enslige forsørgere med barn under 18 år er også i større grad utsatt for høy boutgiftsbelastning, sammenlignet med par med barn. Fire av ti enslige forsørgere med barn i alderen 0-17 år har høy boutgiftsbelastning. Blant par med barn i samme alder er tilsvarende andel en av ti. Vi har også skilt mellom par med små barn (0-6 år) og par med større barn (7-17 år). Ved å skille ut par med små barn, finner vi at andelen småbarnsfamiliene med høy boutgiftsbelastning er dobbelt så høy som blant par med større barn. Men, i likhet med funnene til Normann (2017a), er andelen med høy boutgiftsbelastning blant småbarnsfamiliene fortsatt betydelig lavere enn for befolkningen samlet.

Det er en noe større andel enslige forsørgere som opplever boutgiftene som noe eller svært tyngende (50 prosent) sammenlignet med par med barn (40 prosent). Blant par med barn, skiller likevel par med små barn seg negativt ut. 46 prosent av par med små barn har boutgifter som oppleves som noe eller svært tyngende. Blant par med større barn er tilsvarende andel 34 prosent.

I likhet med den objektive indikatoren for høy boutgiftsbelastning, oppleves kostnadene ved å bo som *svært* tyngende av en betydelig større andel enslige forsørgere sammenlignet med par med barn. Hele 14 prosent av enslige forsørgere med barn i alderen 0-17 år har boutgifter som er svært tyngende. Blant par med barn i samme alder er andelen 3 prosent.

Selv om aleneboende i alderen 16-44 år har klart høyest andel med høy boutgiftsbelastning, er det enslige forsørgere med barn i alderen 0-17 år som i størst grad opplever at boutgiftene er *svært* tyngende. Dette kan sees i sammenheng med at enslige forsørgere har flere faste utgifter som ikke er boligrelatert (eksempelvis barnehage, SFO og barns fritidsaktiviteter) enn aleneboende. Tilsvarende boutgifter kan derfor oppleves som mer tyngende for enslige forsørgere enn for aleneboende.

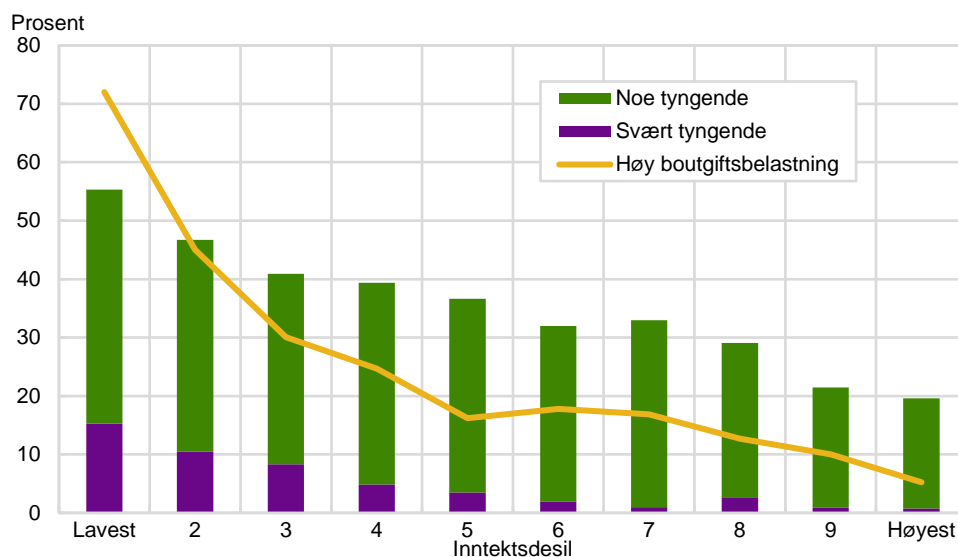
Forskjellene i både høy boutgiftsbelastning og opplevelsen av boutgiftene som tyngende blant ulike typer husholdninger kan sees i sammenheng med inntektsutviklingen. Inntektsveksten fra 2014 til 2015²⁰ har vært svak, og inntektsulikheten mellom ulike husholdningstyper har økt. Det er eldre par uten barn som har hatt den største inntektsveksten, mens enslige forsørgere, småbarnsfamilier og aleneboende har opplevd størst nedgang i inntekt (Statistisk sentralbyrå 2017f).

²⁰ Indikatoren på høy boutgiftsbelastning benytter inntektsopplysninger for året før. Når vi ser på høy boutgiftsbelastning i 2016 bruker vi inntektsopplysninger fra 2015.

Inntektsforskjeller og boutgiftsbelastning

Høy boutgiftsbelastning og husholdningenes subjektive oppfatning av hvor tyngende boutgiftene er, har naturlig nok en klar sammenheng med husholdningens inntekt. Husholdningenes boligkonsum er nok også tilpasset husholdningens inntekt. Det er særlig den tiendedelen av husholdningene med lavest inntekt som har høy boutgiftsbelastning. En av syv blant husholdningene med lavest inntekt har høy boutgiftsbelastning. Andelen med høy boutgiftsbelastning faller kraftig for hvert inntektsdesil, til og med husholdninger med inntekt tilsvarende medianinntekten. 16 prosent av husholdninger i femte inntektsdesil har høy boutgiftsbelastning. Andelen er deretter svakt fallende, og blant de ti prosentene med høyest inntekt har kun 5 prosent høy boutgiftsbelastning.

Figur 3.7. Objektiv og subjektiv boutgiftsbelastning, etter inntektsdesil. 2016

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2016. Statistisk sentralbyrå

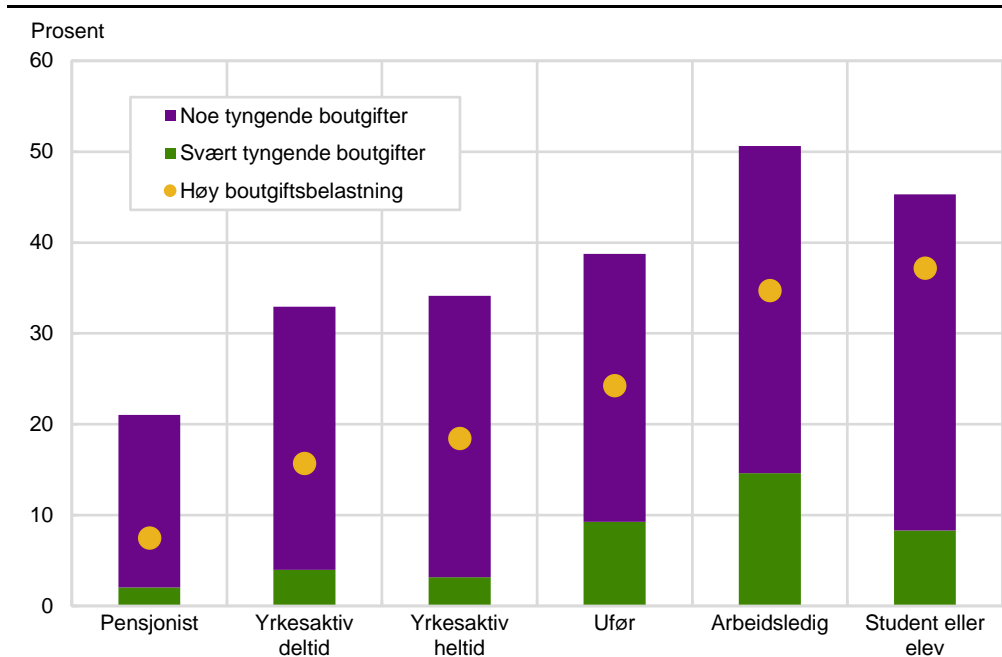
Om man opplever boutgiftene som svært eller noe tyngende følger i stor grad det samme mønsteret som det objektive målet på boutgiftsbelastning. Over halvparten av de ti prosent av husholdningene med lavest inntekt opplever boutgiftene som noe eller svært tyngende. Andelen er svakt fallende med økt inntekt. Selv om det er langt færre blant husholdninger i femte inntektsdesil som har tyngende boutgifter, gjelder det likevel nesten fire av ti (37 prosent). Blant den tiendedelen av husholdningene som har høyest inntekt, opplever drøye to av ti at boutgiftene er noe eller svært tyngende.

De mest utsatte, de som opplever at boutgiftene er *svært* tyngende, er derimot først og fremst rundt husholdninger med lavest inntekt. 15 prosent av husholdninger med lavest inntekt og 11 prosent blant husholdninger som tilhører andre desil, opplever boutgiftene som svært tyngende. Tilsvarende gjelder dette kun 3 prosent av husholdninger med medianinntekt.

Det er svært liten forskjell i andel med høy boutgiftsbelastning etter utdanning, til tross for at inntekt og utdanning henger sammen.

Tilknytning til yrkeslivet og boutgiftsbelastning

Tilknytning til arbeidslivet bestemmer i stor grad husholdningens økonomiske romslighet. Husholdningens boutgiftsbelastning henger klart sammen med yrkesaktivitet. 35 prosent av arbeidsledige og 24 prosent uføretrygdde bor i en husholdning med høy boutgiftsbelastning. Til sammenligning bor 18 prosent av personer som er heltids yrkesaktive i en husholdning med høye boutgifter i forhold til inntekt.

Figur 3.8. Subjektiv og objektiv boutgiftsbelastning, etter økonomisk status. Person 16 år og over. 2016

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2016. Statistisk sentralbyrå

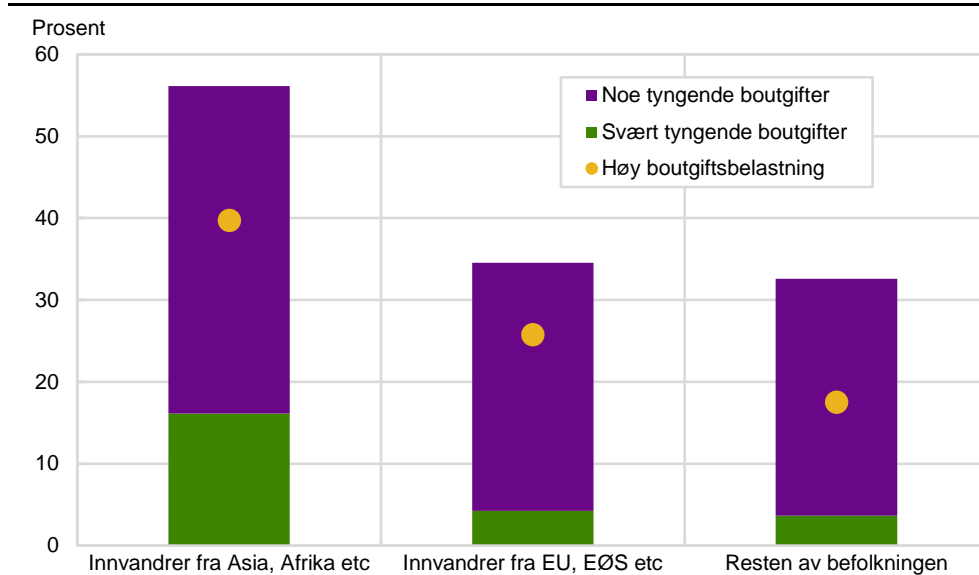
Blant alle gruppene er det pensjonister som har lavest andel med høy boutgiftsbelastning. Dette henger nok sammen med at de fleste pensjonister eier sin egen bolig (87 prosent) og at en stor del har nedbetalt hele eller store deler av sitt boliglån. Studenter er den gruppen med høyest andel med høy boutgiftsbelastning. Der er situasjonen motsatt: Lav andel eiere og svært få som har betalt ned et eventuelt boliglån.

Den samme tendensen finner vi når vi ser på personenes subjektive oppfatning av hvor tyngende boutgiftene er. Rundt halvparten av arbeidsledige og studenter opplever at boutgiftene er noe eller svært tyngende. Blant personer i arbeid gjelder det 33 prosent av deltidsarbeidende og 34 prosent av heltidsarbeidende. Pensjonistene er den gruppen som i minst grad opplever at de har tyngende boutgifter (21 prosent).

Innvandrere fra Afrika, Asia etc. mest utsatt

Rapporten *Levekår blant innvandrere i Norge 2016* viser at innvandrere generelt har mindre boligøkonomisk romslighet enn befolkningen ellers (Enes, 2017). Vi finner også at innvandrere har dårligere boligøkonomi. Innvandrere har i betydelig større grad høy boutgiftsbelastning. Blant resten av befolkningen, er andelen med høy boutgiftsbelastning 18 prosent. Blant innvandrere fra EU/EØS etc. har 26 prosent som har boutgifter utover 25 prosent av inntekten, og blant innvandrere fra Afrika, Asia etc. er tilsvarende andel på 40 prosent.

Figur 3.9. Subjektiv og objektiv boutgiftsbelastning, etter innvandrerbakgrunn. Personer 16 år og over. 2016

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2016. Statistisk sentralbyrå

I likhet med den objektive indikatoren opplever personer som har innvandret fra Afrika, Asia etc. i større grad at boutgiftene er tyngende. 40 prosent av innvandrere fra Afrika, Asia etc. sier at boutgiftene er noe tyngende, og 16 prosent opplever boutgiftene som *svært* tyngende. I resten av befolkningen er tilsvarende andel 29 og 4 prosent. For innvandrere fra EU/EØS etc. er det derimot ingen forskjell i forhold til resten av befolkningen i andelen som opplever boutgiftene som tyngende.

3.4. Regresjonsanalyse av høy boutgiftsbelastning

Vi har til nå sett på hvordan inntekt, boligeierskap, husholdningstype, mottak av stønader, innvandrerbakgrunn og bosted henger sammen med høy boutgiftsbelastning hver for seg. Det kan likevel være slik at forskjeller i høy boutgiftsbelastning blant ulike grupper heller er et uttrykk for andre karakteristikk ved de ulike gruppene. Eksempelvis kan det tenkes at forskjellen i boutgiftsbelastning blant ulike husholdningstyper er et utslag av inntektsforskjeller. For å undersøke sammenhengen mellom de ulike gruppene og boutgiftsbelastning har vi foretatt en regresjonsanalyse hvor vi tar hensyn til flere kjennetegn ved gruppene samtidig.

Vi har vist at husholdningene med lavest inntekt har en betydelig høyere andel med høy boutgiftsbelastning. Når vi tar hensyn til andre kjennetegn ser vi at inntekt har en klar sammenheng med høy boutgiftsbelastning. Vi har også vist at leietakere har høyere boutgiftsbelastning enn boligeiere. Denne sammenhengen holder seg også når vi sammenligner med ellers like personer. Personer som bor i husholdninger med lavest inntekt og som leier har beregnet andel med høy boutgiftsbelastning på 29 prosent²¹. Det er 10 prosentpoeng høyere enn for personer som bor i en husholdning med lav inntekt, men som eier boligen de bor i. Forskjellen reduseres når inntekten øker, og blant dem med høyest inntekt er forskjellen i sannsynlighet på ett prosentpoeng.

²¹ Dette forutsetter at man er 50 år, ikke har mottatt bostøtte eller sosialhjelp, ikke er innvandrer og bor i et par i en sentral kommune.

Regresjonsanalyse:

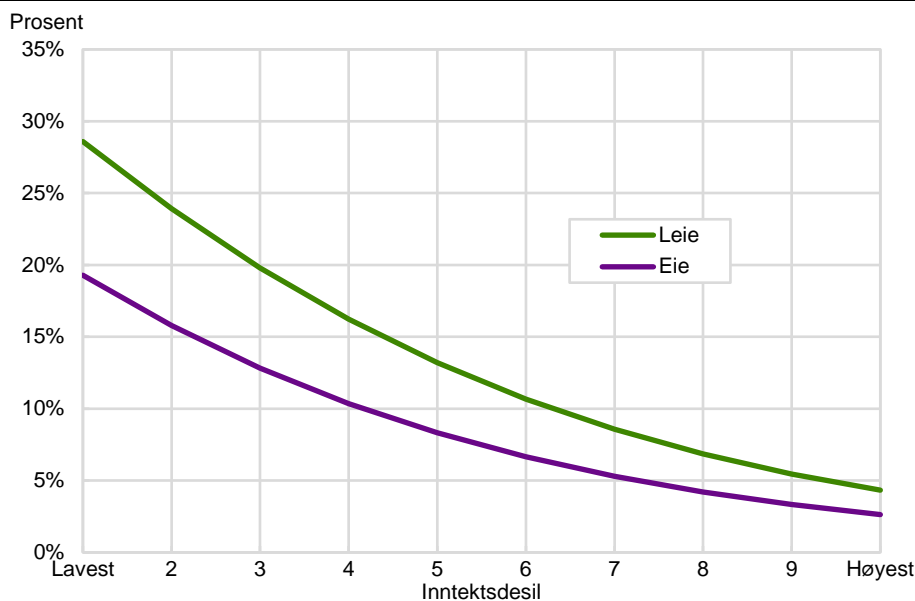
Vi har gjort en logistisk regresjonsanalyse med høy boutgiftsbelastning som avhengig variabel. Den har verdien 1 for personer med høy boutgiftsbelastning og 0 for dem som ikke har det. Kun personer som er 16 år og eldre er inkludert i modellen.

Forklaringsvariablene som inngår i modellen er:

- Utdanningsnivå
- Inntektsdesil
- Mottatt bostøtte
- Mottatt sosialhjelp
- Alder
- Innvandrerbakgrunn
- Bor med forelder
- Aleneboende
- Enslig forsørger
- Sentralitet
- Leier bolig

For å gjøre resultatene lettere å tolke er de presentert som beregnede andeler under. Mer detaljert beskrivelse av modellen, regresjonskoeffisienter og standardfeil for hele modellen kan man finne i tabell A2 i vedlegg A.

Figur 3.10. Beregnet andel med høy boutgiftsbelastning, etter inntektsdesil og eie/leie¹. 2016

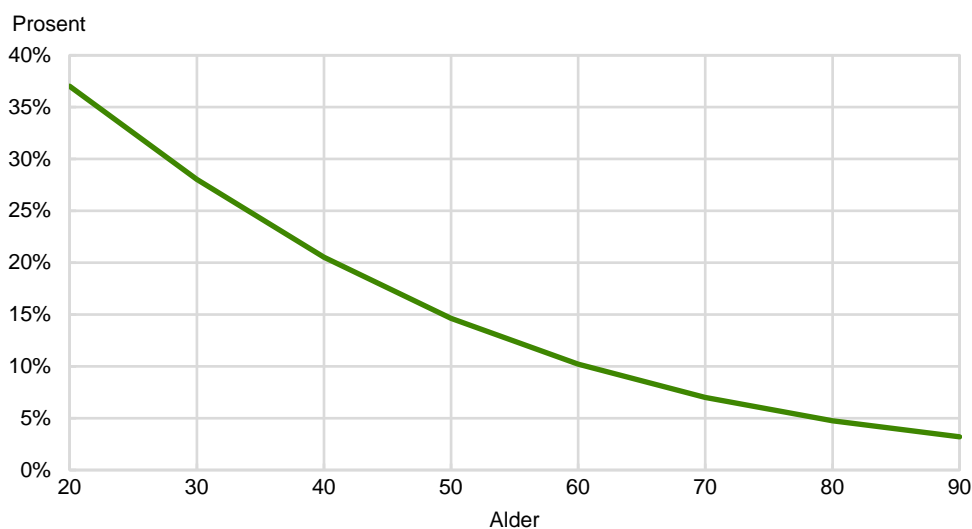
¹ Beregnet for person som er 50 år, ikke mottar sosialhjelp eller bostøtte, ikke er innvandrer og bor i et par i en sentral kommune.

Kilde. Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2016. Statistisk sentralbyrå

I den deskriptive analysen av forskjeller i boutgiftsbelastning etter husholdnings-type fant vi at yngre i større grad hadde høy boutgiftsbelastning enn eldre, uavhengig av husholdningstype. Alder har relativt sterk sammenheng med høye boutgifter i forhold til inntekt, også når man tar hensyn til andre kjennetegn som eksempelvis inntekt og utdanning. Når man sammenligner ellers like personer, finner vi at sannsynligheten for å ha boutgiftsbelastning er lavere for eldre personer enn for yngre. Personer i 20-års alderen har 37 prosent sannsynlighet for å ha høy

boutgiftsbelastning²². Sannsynligheten faller med 10 prosentpoeng når vi ser på personer som er i 30-årene. Blant personer som er 60 år er det kun en av ti som har høy boutgiftsbelastning.

Figur 3.11 Beregnede andeler med høy boutgiftsbelastning, etter alder¹. 2016

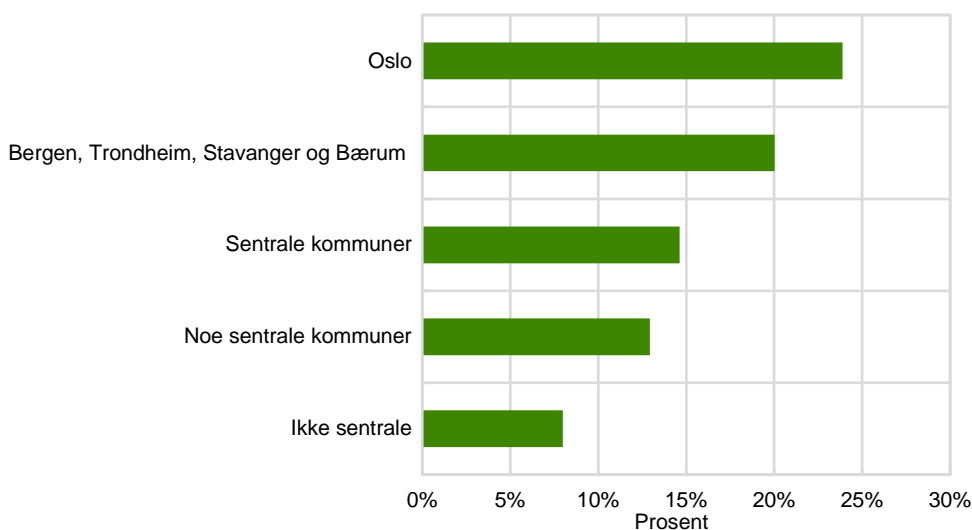
¹ Beregnet for personer i femte inntektsdesil, som ikke har mottatt bostøtte eller sosialhjelp, ikke er innvandrere, bor i et par i en sentral kommune og eier boligen.

Kilde. Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2016. Statistisk sentralbyrå

Vi har tidligere sett at aleneboende og enslige forsørgere i større grad har høy boutgiftsbelastning, sammenlignet med henholdsvis par uten barn og par med barn. Når man tar høyde for at de ulike husholdningstypene er forskjellig satt sammen, er det fremdeles en klar sammenheng mellom husholdningstype og høy boutgiftsbelastning.

Personer som bor alene har større beregnede andeler med høy boutgiftsbelastning enn de som ikke bor alene. Enslige forsørgere har også høyere beregnede andeler med høy boutgiftsbelastning enn personer i par.

Figur 3.12. Beregnet andel med høy boutgiftsbelastning, etter bosted¹

¹ Beregnet for personer som er 50 år, i femte inntektsdesil, som ikke har mottatt bostøtte eller sosialhjelp, ikke er innvandrere og eier boligen.

Kilde. Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2016. Statistisk sentralbyrå

²² Dette forutsetter at man er i femte inntektsdesil, ikke har mottatt bostøtte eller sosialhjelp, ikke er innvandrere, bor i et par i en sentral kommune og eier boligen.

Hvor sentralt man bor har også en statistisk sikker effekt på sannsynligheten for høy boutgiftsbelastning. Personer som bor i Oslo har 24 prosent sannsynlighet for å bo i en husholdning med høy boutgiftsbelastning²³. Personer i Bergen, Trondheim, Stavanger og Bærum har 20 prosent sannsynlighet for høy boutgiftsbelastning. Til sammenligning er sannsynligheten på 8 prosent blant personer som bor i ikke sentrale kommuner.

Vi har tidligere vist at husholdninger som mottar bostøtte og sosialhjelp i større grad har høy boutgiftsbelastning enn befolkningen som helhet. Når vi tar hensyn til andre bakgrunnsvariabler, som inntekt og husholdningstype, finner vi ingen statistisk sammenheng mellom det å motta sosialhjelp og det å ha høy boutgiftsbelastning. Derimot finner vi at de som mottar bostøtte har høyere sannsynlighet for å ha høy boutgiftsbelastning.

Vi finner heller ingen klar sammenheng mellom utdanningsnivå og innvandrerbakgrunn og sannsynligheten for å ha høy boutgiftsbelastning når vi tar hensyn til de andre bakgrunnsvariablene. Forskjellene mellom ulikt utdanningsnivå og innvandrerbakgrunn ser dermed ut til å henge sammen med andre sosioøkonomiske bakgrunnsvariabler som inntekt, bosted, husholdningstype og alder.

3.5. Betalingsproblemer

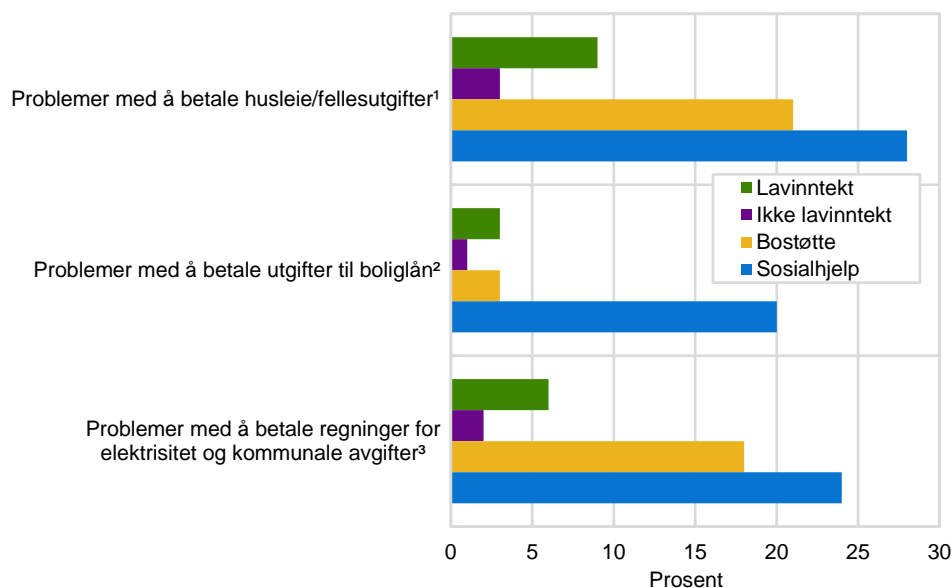
Vi har til nå sett på faktiske boutgiftene som husleie, renter og avdrag og en subjektiv vurdering av den samlede kostnaden ved å bo. Indikatoren for høy boutgiftsbelastning og den subjektive oppfatningen av boutgiftenes tyngde gir oss et bilde over hvor utsatt man er for å få problemer med å dekke utgifter til annet nødvendig konsum og stå i fare for å miste boligen. En enda mer tydelig indikator på hvor utsatt man er på boligmarkedet, er hvorvidt man faktisk ikke har vært i stand til å betale faste boutgifter som husleie, boliglån eller regninger for elektrisitet og kommunale avgifter de siste 12 måneder. Vi ser også på hvorvidt man har hatt minst ett og minst to av de tre boligøkonomiske betalingsproblemene.

Det er de færreste som har problemer med å betale regninger knyttet til boligen. 4 prosent av husholdninger som betaler husleie eller fellesutgifter har problemer med å betale disse regningene. Kun 1 prosent av husholdninger med lån har problemer med å betale det. Blant husholdninger der elektrisitet ikke inngår i husleie eller fellesutgifter er det 2 prosent som har problemer med å betale regninger til elektrisitet og kommunale avgifter. 4 prosent av alle husholdninger har minst ett boligøkonomisk betalingsproblem, mens kun en prosent har minst to av tre betalingsproblemer.

Betalingsproblemer i ulike befolkningsgrupper

I likhet med de andre indikatorene for boligøkonomi, er det enkelte grupper som skiller seg ut. To av ti husholdninger som har mottatt bostøtte har problemer med å betale husleia, og elektrisitet og kommunale avgifter. To av ti bostøttemottakere har minst ett boligøkonomisk betalingsproblem, og én av ti har problemer med å betale minst to av de tre kartlagte boligutgiftene de siste 12 månedene.

²³ Dette forutsetter at man er 50 år, i femte inntektsdesil, ikke har mottatt bostøtte eller sosialhjelp, ikke er innvanderer og eier boligen.

Figur 3.13 Andel husholdninger med betalingsproblemer i ulike økonomiske grupper. 2016

¹ Andel av husholdninger som betaler husleie eller fellesutgifter

² Andel av husholdninger som har lån

³ Andel av husholdninger hvor elektrisitet ikke inngår i husleie/fellesutgifter

Kilde. Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2016. Statistisk sentralbyrå

Også lavinntektshusholdninger og leiehusholdninger opplever i noe større grad betalingsproblemer. Henholdsvis 9 og 8 prosent har problemer med å betale husleia, og 6 og 7 prosent har problemer med å betale for elektrisitet og kommunale avgifter. Lavinntekts- og leiehusholdninger har også i noe større grad minst ett betalingsproblem (henholdsvis 9 og 8 prosent), men det er kun 2 prosent som har hatt minst to av tre betalingsproblemer..

Når vi sammenligner ulike husholdningstyper, finner vi at aleneboende og enslige forsørgere i større grad enn par med og uten barn har problemer med å betale husleia og regninger til elektrisitet og kommunale avgifter. Hele 14 prosent av enslige forsørgere med barn i alderen 0-17 år har hatt problemer med å betale husleia og 9 prosent har problemer med å betale strømgregninga og kommunale avgifter. Tilsvarende gjelder dette ca. 3 prosent blant par med barn i samme alder. Enslige forsørgere har også i større grad minst ett betalingsproblem (13 prosent) og minst to av tre betalingsproblemer (5 prosent) sammenlignet med de andre husholdningstypene.

Personer som har innvandret fra Asia, Afrika etc. oppgir i større grad at de ikke har vært i stand til å betale husleia i løpet av de siste 12 måneder sammenlignet med resten av befolkningen (henholdsvis 13 mot 4 prosent). Personer som har innvandret fra EU, EØS etc. har derimot en lavere andel som har hatt problemer med å betale husleie (1 prosent), enn resten av befolkningen. Innvandrere fra Asia, Afrika etc. har også i større grad minst ett av de tre kartlagte boligøkonomiske problemene (11 prosent) enn resten av befolkningen.

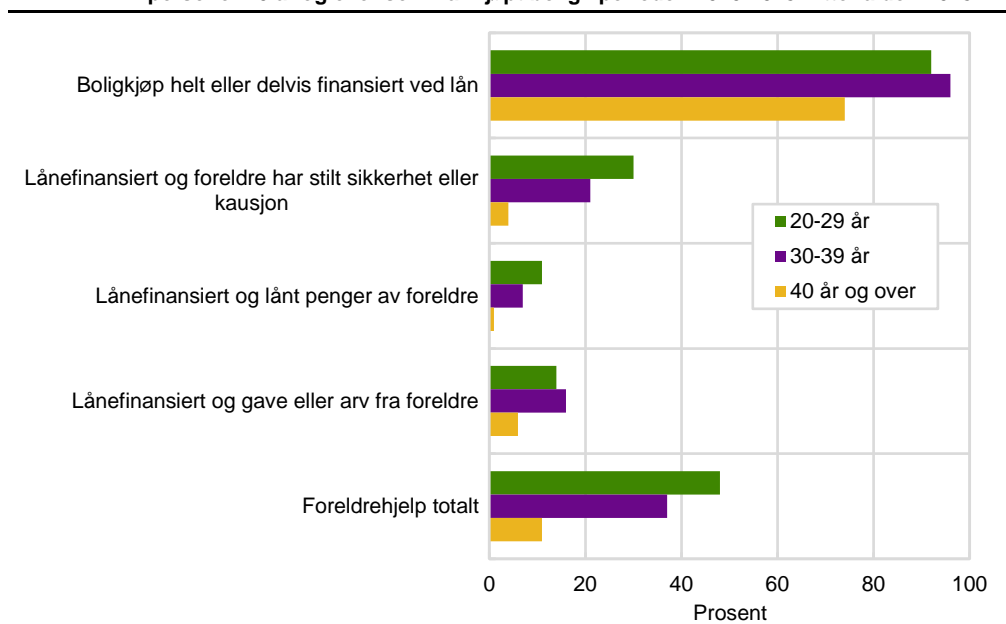
3.6. Foreldrehjelp til boligkjøp

I kapittel 2 så vi at åtte av ti personer eier sin egen bolig. Selv om det store flertallet eier bolig, har ikke alle mulighet til å kjøpe sin egen bolig. Boligprisveksten har vært langt høyere enn inntektsveksten i landet som helhet (Boug, Von Brasch og Takle, 2018). De fleste som etablerer seg på boligmarkedet er avhengig av boliglån for å kunne finansiere boligkjøpet (Normann 2017a). Regjeringens boliglånforskrift (Boliglånforskriften, 2016) setter klare rammer for hvilke økonomiske betingelser en husholdning må tilfredsstille for å kunne få boliglån. Det stilles blant annet krav til

egenkapital og inntekt. Når veksten i boligprisene er sterkere enn inntektsveksten er det vanskelig å spare opp nok midler til egenkapital for personer som ikke allerede eier bolig.

For de fleste eierhusholdninger er boligen det viktigste formuesobjektet (Normann 2017a). Den sterke veksten i boligprisene har ført til at eierhusholdningers boligformue har økt, samtidig som det har blitt stadig vanskeligere å komme inn på boligmarkedet. Det påpekes i NOUen «Rom for alle» at boligmarkedet således er en viktig grunn til ulikhet (NOU 2011:15). Velstandsutviklingen som har vært forbeholdt boligeiere, har også gitt boligeiere muligheten til å gi økonomisk støtte til sine barn for å komme inn på boligmarkedet (Sandlie og Gulbrandsen 2015). I den offentlige boligdebatten problematiseres det ofte at førstegangskjøpere er avhengig av økonomisk støtte fra foreldre for å komme inn på boligmarkedet (Sandberg, 2017). Boligmarkedet kan således være med på å videreføre økonomisk ulikhet mellom generasjoner, og som vi så i kapittel 2, er det en tendens til fallende eierandeler blant unge over lang tid.

Figur 3.14. Boligkjøp delvis eller helt finansiert ved lån, foreldrehjelp ved boligkjøp. Blant personer 20 år og over som har kjøpt bolig i perioden 2010-2015. Etter alder. 2015

Kilde. Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2015. Statistisk sentralbyrå

I Levekårsundersøkelsen 2015 fikk alle som har kjøpt bolig i perioden 2010-2015 spørsmål om hvordan boligkjøpet ble finansiert. 92 prosent av dem mellom 20-29 år og 96 prosent av dem mellom 30-39 år, som har kjøpt bolig i denne perioden har helt eller delvis lånefinansiert boligkjøpet. Andelen var en del lavere blant eldre boligkjøpere. Samtidig fikk en betydelig andel unge boligkjøpere hjelp av foreldre eller svigerforeldre. 48 prosent av boligkjøpere under 30 år har fått en eller annen form for foreldrehjelp, enten ved at foreldre eller svigerforeldre har stilt boligen som sikkerhet eller kausjonert, ved direkte pengebidrag gjennom lån, gave eller forskudd på arv. Den vanligste typen hjelp er at foreldre eller svigerforeldre har stilt egen bolig som sikkerhet eller kausjonert. Andelen som har fått foreldrehjelp er lavere, men fortsatt betydelig, blant boligkjøpere i 30-årene. 37 prosent av dem som har tatt lån for å kjøpe bolig i denne aldersgruppen har fått foreldrehjelp. Blant eldre boligkjøpere er andelen på 11 prosent.

Foreldrehjelp kan bidra til å øke eierandelene blant unge, men det kan også bidra til økte forskjeller i eierskap. Unge som har foreldre med mulighet til å støtte boligkjøp

kan i større grad komme inn på boligmarkedet enn de som ikke har foreldre med en god nok økonomi til å gi støtte.

3.7. Husholdningenes gjeldsbelastning

Høy gjeld i forhold til inntekt gjør husholdningen sårbar for endringer i livssituasjon og økonomiske rammer. I perioden 2005-2015 har husholdningenes gjennomsnittlige inntekter økt med 48 prosent, samtidig som husholdningens gjeld økte med 85 prosent (Statistisk sentralbyrå 2017f). Både en renteøkning eller inntektsreduksjon kan ved høy gjeldsbelastning føre til at man får problemer med å dekke utgifter til annet nødvendig forbruk og i ytterste konsekvens stå i fare for å miste boligen. Her skal vi se på eierhusholdningers gjeldsbelastning.

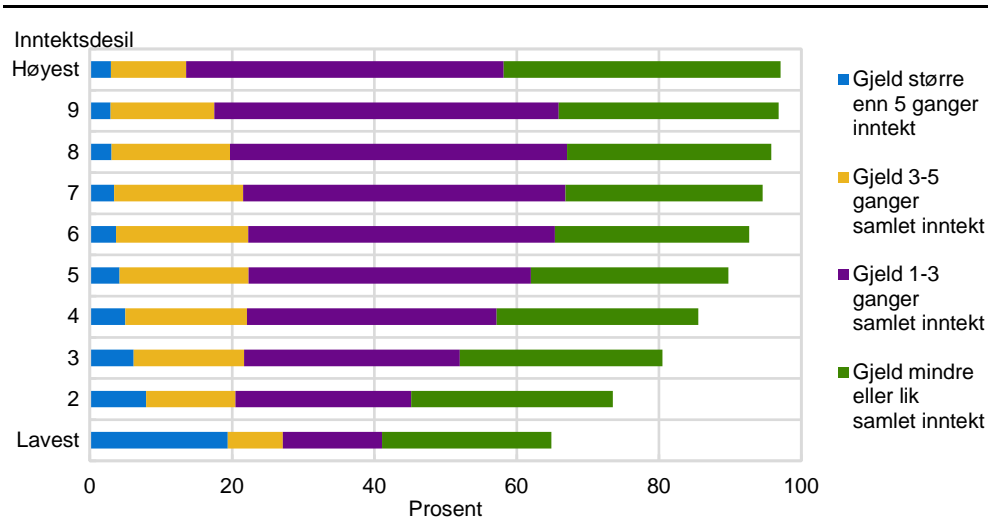
Et vanlig mål på høy gjeldsbelastning er husholdninger som har en gjeld på tre ganger husholdningens samlede inntekt før skatt eller mer. I 2017 ble boliglånsforskriften revidert med blant annet krav om at samlet gjeld ikke kan overstige 5 ganger husholdningen brutto årsinntekt. Vi vil derfor også se på husholdninger som har en gjeld på fem ganger eller større enn husholdningens samlede inntekt før skatt. Den registerbaserte boforholdsstatistikken har heldekkende informasjon om husholdningenes totale gjeldsbelastning og vi kan skille ut husholdninger som eier bolig. Det er imidlertid ikke mulig å identifisere hva som er boliggjeld og hva som er annen type gjeld. Vi antar likevel at størsteparten av gjelden til en eierhusholdning er boliggjeld (for mer diskusjon, se Thorsen 2017).

Husholdninger med lavest inntekt har dårligere låneevne og derfor også relativt lavere andel av husholdningenes totale gjeld. I perioden 2005-2015 har gjeldandelen til husholdninger med lav inntekt i tillegg blitt mindre (Statistisk sentralbyrå 2017f). I 2016 hadde 20 prosent av eierhusholdninger høy gjeldsbelastning (over 3 ganger inntekt). Dette inkluderer 5 prosent av eiere med en gjeld som er større enn 5 ganger samlet inntekt.

Husholdninger med lavere inntekt har i større grad høy gjeld i forhold til inntekt, mens husholdninger med høyere inntekt i større grad har en mer moderat gjeld i forhold til inntekt. Andelen med en gjeldsbelastning på 5 ganger inntekt eller mer synker fra 19 prosent i laveste inntektsdesil til 3 prosent i høyeste desil. Det er også en høyere andel blant eierhusholdningene med lav inntekt når vi bruker en mindre streng definisjon av høy gjeldsbelastning. Blant de 10 prosent av husholdningene med lavest inntekt, har 27 prosent en gjeld som er minst tre ganger inntekt. Andelen faller med inntekt, og kun 14 prosent av dem med høyest inntekt har høy gjeldsbelastning med denne definisjonen. Gruppen som har lav inntekt og høy gjeld vil være svært utsatt dersom for eksempel renten øker. De står da i fare for å ikke kunne håndtere boliglånet og dette kan potensielt føre til at de må selge.

Motsatt er andelen med moderat gjeld størst blant dem med høy inntekt. 38 prosent av husholdninger med lavest inntekt har en gjeld på inntil tre ganger inntekt. Andelen øker så jevnt og trutt, og blant dem med høyest inntekt er tilsvarende andel 84 prosent.

Figur 3.15. Gjeldsbelastning etter inntektsdesil blant eierhusholdninger. Husholdninger hvor hovedinntektstaker er student er utelatt. 2016

Kilde: Register over husholdninger og boliger. 2016. Statistisk sentralbyrå

3.8. Oppsummering

Én av fire husholdninger har høy boutgiftsbelastning på det objektive målet, mens én av tre opplever boutgiftene som tyngende. Det er likevel de færreste som har problemer med å betale sine faste boutgifter. Enkelte grupper skiller seg ut. Leiere, lavinntektshusholdninger og husholdninger som mottar bostøtte eller sosialhjelp har i større grad boligøkonomiske problemer enn befolkningen som helhet. Hvilken type husholdning man tilhører har også betydning for hvor utsatt man er for økonomiske problemer i tilknytning til boligen. Aleneboende og enslige forsørgere har i større grad boligøkonomiske problemer enn par. Studenter, arbeidsledige og uføre har i større grad boligøkonomiske utfordringer, sammenlignet med yrkesaktive og pensjonister. Vi finner videre at boutgifter og boutgiftsbelastning avhenger av hvor sentralt en bor, og begge deler er høyest i sentrale strøk.

Eierhusholdninger har i mindre grad boligøkonomiske problemer. Men ikke alle har mulighet til å kjøpe egen bolig. De fleste unge boligkjøpere lånefinansierer deler eller hele boligkjøpet, halvparten av boligkjøperne i alderen 20-29 år får økonomisk hjelp av foreldre i forbindelse med boligkjøp. For boligeiere øker høy gjeld i forhold til inntekt faren for å være utsatt for boligøkonomiske problemer. Vi finner den høyeste andelen med svært høy gjeldsbelastning blant dem med lavest inntekt.

3.9. Vedleggstabeller

Tabell 3.1 Boutgiftsbelastning i ulike grupper, for personer 16 år og eldre. 2016. Prosent.

	Høy boutgifts- belastning	Ikke tyngende	Noe tyngende	Svært tyngende	Antall respondenter
Alle personer	19	66	30	4	6 706
Alder					
16-24 år	36	56	37	7	827
25-44 år	27	56	38	6	2 061
45-66 år	13	70	26	3	2 564
67-79 år	7	80	18	2	989
80 år og over	8	77	20	3	265
Utdanningsnivå					
Ungdomsskole eller kortere	21	66	29	5	1 331
Videregående	17	65	30	4	2 733
Høyere utdanning	19	67	29	4	2 545
Uoppgitt utdanning	42	55	34	11	97
Økonomisk hovedaktivitet					
Yrkesaktiv heltid	19	65	32	3	3 729
Yrkesaktiv deltid	16	67	29	4	405
Arbeidsledig	37	47	38	15	149
Student eller elev	40	51	41	9	638
Pensjonist	8	79	19	2	1 333
Ufør	25	61	30	9	354
Andre eller ukjent	24	62	29	9	98
Innvandrerbakgrunn					
Innvandrere fra EU, EØS etc.	26	65	30	4	253
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	42	41	42	17	252
Resten av befolkningen	18	67	29	4	6 201

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2016. Statistisk sentralbyrå

Tabell 3.2 Boutgiftsbelastning i ulike grupper, for husholdninger. 2016. Prosent

	Høy boutgifts- belastning	Ikke tyngende	Noe tyngende	Svært tyngende	Antall responderer
Alle husholdninger	25	64	31	5	6 706
Husholdningstype					
Aleneboende 16-44 år	62	52	41	8	728
Aleneboende 45-66 år	30	65	28	7	509
Aleneboende 67 år og over	16	70	25	4	447
Par uten barn, 16-44 år	27	60	35	5	416
Par uten barn, 45-66 år	6	80	19	1	1 017
Par uten barn 67 år og over	2	87	13	1	757
Par med barn, 0-6 år	16	54	42	4	834
Par med barn, 7-17 år	8	66	32	2	1 012
Par med barn, 18 år +	3	69	30	1	444
Enslige forsørgere m/barn 0-17	44	48	37	15	286
Enslig med barn over 18	15	50	42	8	192
Andre og ikke klassifiserte	40	65	25	9	64
Sentralitet					
Minst sentrale kommuner	16	67	29	4	1 000
Noe sentrale kommuner	21	64	33	4	1 119
Sentrale kommuner	23	66	29	5	2 730
Over 100 000 innbyggere	35	63	31	6	999
Oslo	38	58	35	7	858
Bygningstype					
Frittliggende enebolig	16	66	30	4	3 962
Rekkehus eller andre småhus	29	64	31	5	1 292
Boligblokk, bygård	42	61	32	7	1 430
Andre bygningstyper	29	.	.	.	21
Eierskap					
Leier	57	54	34	12	1 097
Eier	15	68	29	3	5 609
Økonomisk utsatte grupper					
Lavinntektshusholdninger	66	46	39	15	711
Bostøttmottakere	73	36	38	25	170
Sosialhjelpmottakere	64	38	37	26	163

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2016. Statistisk sentralbyrå

Tabell 3.3 Boligrelaterte betalingsproblemer i ulike grupper, for personer 16 år og eldre. 2016. Prosent

	Husleie/ felles- utgifter ¹	Antall respon- denter	Boliglån ²	Antall respon- denter	Elektrisitet/ komm. avg. ³	Antall respon- denter	Minst ett betalings- probl.	2/3 betalings- probl.	Antall respon- denter
Alle personer	4	2 807	1	3 999	2	6 155	4	1	6 785
Alder									
16-24 år	4	458	2	364	3	653	4	1	872
25-44 år	7	992	1	1 513	3	1 868	6	1	2 076
45-66 år	3	855	1	1 731	2	2 471	3	1	2 577
67-79 år	1	386	0	351	1	931	1	0	993
80 år og over	0	116	0	40	0	232	0	0	267
Utdanningsnivå									
Ungdomsskole el. kortere	7	573	2	636	4	1 173	6	2	1 371
Videregående	4	1 059	1	1 579	2	2 531	3	1	2 758
Høyere utdanning	2	1 105	1	1 760	1	2 388	2	0	2 559
Uoppgitt utdanning	3	70	3	24	3	63	5	0	97
Økonomisk status									
Yrkesaktiv heltid	4	1 461	1	2 742	2	3 515	3	1	3 751
Yrkesaktiv deltid	5	140	1	249	3	380	3	1	409
Arbeidsledig	21	78	4	68	8	115	15	4	151
Student eller elev	5	383	1	267	3	492	4	1	671
Pensjonist	1	535	0	425	1	1 239	1	0	1 341
Ufør	9	168	4	196	7	325	9	3	356
Andre eller ukjent	5	42	6	52	3	89	7	1	106
Innvandrerbakgrunn									
Innvandrer fra EU, EØS etc.	1	152	0	116	2	213	2	0	254
Innvandrer fra Asia, Afrika etc.	13	182	3	124	5	202	11	4	261
Resten av befolkningen	4	2 473	1	3 759	2	5 740	3	1	6 270

¹ Andel av husholdninger som betaler husleie eller fellesutgifter² Andel av husholdninger som har lån³ Andel av husholdninger hvor elektrisitet ikke inngår i husleie/fellesutgifter

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2016. Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.4 Boligrelaterte betalingsproblemer i ulike grupper, for husholdninger. 2016. Prosent

	Husleie/ felles- utgifter ¹	Antall respon- denter	Boliglån ²	Antall respon- denter	Elektrisitet/ komm. avg. ³	Antall respon- denter	Minst ett betalings- probl.	2/3 betalings- probl.	Antall respon- denter
Alle husholdninger	4	2 807	1	3 999	3	6 155	4	1	6 785
Husholdningstype									
Aleneboende 16-44 år	6	583	2	257	4	475	6	1	732
Aleneboende 45-66 år	5	301	2	276	4	461	6	2	514
Aleneboende 67 år og over	0	262	0	121	1	396	1	0	451
Par uten barn, 16-44 år	3	285	0	246	1	353	3	0	416
Par uten barn, 45-66 år	2	274	1	610	0	991	1	0	1 022
Par uten barn 67 år og over	0	225	0	256	0	721	0	0	759
Par med barn, 0-6 år	3	290	2	719	2	811	4	1	841
Par med barn, 7-17 år	3	195	2	847	3	1 011	4	1	1 032
Par med barn, 18 år +	4	106	0	315	2	441	2	1	456
Enslige forsørgere m/barn 0-17	14	163	3	192	9	262	13	5	295
Enslig med barn over 18	11	84	2	132	3	180	6	2	202
Andre og ikke klassifiserte	7	39	0	28	2	53	6	0	65
Sentralitet									
Minst sentrale kommuner	4	237	1	526	2	925	3	0	1 012
Noe sentrale kommuner	5	324	1	691	2	1 052	4	1	1 134
Sentrale kommuner	4	974	1	1 688	3	2 530	4	1	2 767
Over 100 000 innbyggere	3	576	1	607	3	892	4	1	1 006
Oslo	6	696	1	487	2	756	6	1	866
Bygningstype									
Frittliggende enebolig	6	576	2	2 459	2	3 756	3	1	4 011
Rekkehus eller andre småhus	4	839	1	831	3	1 220	5	1	1 309
Boligblokk, bygård	4	1 380	1	703	2	1 165	5	1	1 439
Andre bygningstyper	.	12	.	6	.	13	.	.	24
Eierskap									
Leier	8	977			7	612	8	2	1 111
Eier	2	1 830	1	3 999	2	5 543	3	1	5 674
Økonomisk utsatte grupper									
Lavinntekts-husholdninger	9	543	3	145	6	462	9	2	722
Mottatt bostøtte	21	148	3	39	18	130	22	10	175
Mottatt sosialhjelp	29	118	20	39	24	124	29	12	170

¹ Andel av husholdninger som betaler husleie eller fellesutgifter.² Andel av husholdninger som har lån.³ Andel av husholdninger hvor elektrisitet ikke inngår i husleie/fellesutgifter.

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2016. Statistisk sentralbyrå.

Tabell 3.5 Gjennomsnittlig samlede boutgifter per år, for personer 16 år og eldre. 2016. Kroner

	Gj.snitt personer i husholdning	Samlede bo-utgifter ¹ per år	Samlede boutgifter per person	Antall respondenter
Alle personer	2,4	98 700	41 100	6785
Alder				
16-24 år	2,7	85 000	31 500	872
25-44 år	2,9	128 400	44 300	2076
45-66 år	2,3	104 400	45 400	2577
67-79 år	1,7	51 900	30 500	993
80 år og over	1,4	35 600	25 400	267
Utdanningsnivå				
Ungdomsskole eller kortere	2,3	81 300	35 400	1371
Videregående	2,3	93 200	40 500	2758
Høyere utdanning	2,6	121 100	46 600	2559
Uoppgitt utdanning	2,1	84 100	40 100	97
Økonomisk hovedaktivitet				
Yrkesaktiv heltid	2,7	123 100	45 600	3751
Yrkesaktiv deltid	2,6	95 800	36 900	409
Arbeidsledig	2,4	98 300	41 000	151
Student eller elev	2,7	85 300	31 600	671
Pensjonist	1,6	48 700	30 500	1341
Ufør	2,0	77 700	38 900	356
Andre eller ukjent	2,7	98 500	36 500	106
Innvandrerbakgrunn				
Innvandrere fra EU, EØS etc.	2,3	99 600	43 300	254
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	2,8	107 400	38 300	261
Resten av befolkningen	2,4	98 200	40 900	6270

¹ Renter, avdrag, husleie, fellesutgifter, elektrisitet, kommunale avgifter og boligforsikring.

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2016. Statistisk sentralbyrå

Tabell 3.6 Gjennomsnittlig samlede boutgifter per år, for husholdninger. 2016. Kroner

	Gj.snitt personer i husholdning	Samlede bo-utgifter* per år	Samlede bo-utgifter per person	Antall respondenter
Alle husholdninger	2,0	91 300	45 700	6783
Husholdningstype				
Aleneboende 16-44 år	1,0	81 400	81 400	732
Aleneboende 45-66 år	1,0	78 100	78 100	514
Aleneboende 67 år og over	1,0	43 800	43 800	451
Par uten barn, 16-44 år	2,0	114 900	57 400	416
Par uten barn, 45-66 år	2,0	92 300	46 100	1022
Par uten barn 67 år og over	2,0	49 900	25 000	758
Par med barn, 0-6 år	4,0	153 700	38 400	841
Par med barn, 7-17 år	4,0	141 600	35 400	1031
Par med barn, 18 år +	3,3	103 200	31 300	456
Enslige forsørgere m/barn 0-17	2,7	114 200	42 300	295
Enslig med barn over 18	2,2	85 900	39 000	202
Andre og ikke klassifiserte	2,3	101 800	44 300	65
Sentralitet				
Minst sentrale kommuner	2,0	72 200	36 100	1012
Noe sentrale kommuner	2,1	92 100	43 900	1134
Sentrale kommuner	2,1	91 700	43 700	2766
Over 100 000 innbyggere	2,0	100 500	50 200	1005
Oslo	1,8	100 800	56 000	866
Bygningstype				
Frittliggende enebolig	2,3	94 800	41 200	4011
Rekkehus eller andre småhus	2,0	96 400	48 200	1309
Boligblokk, bygård	1,5	81 300	54 200	1439
Andre bygningstyper	1,4	63 700	45 500	24
Eierskap				
Leier	1,4	73 900	52 800	1110
Eier	2,2	96 900	44 000	5673
Økonomisk utsatte grupper				
Lavinntektshusholdninger	1,5	66 200	44 200	722
Bostøttmottakere	1,5	85 100	56 800	175
Sosialhjelpsmottakere	2,0	90 500	45 300	170

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2016. Statistisk sentralbyrå

*renter, avdrag, husleie, fellesutgifter, elektrisitet, kommunale avgifter og boligforsikring.

4. Bolig og boligstandard

Boligens utforming og standard kan ha stor påvirkning på livskvaliteten til dem som bor i den. Boligen kan være en kilde til avslapping og oppladning, mens dårlige boforhold kan føre til uro og helseproblemer. Shaw (2004, s. 403) finner i en litteraturgjennomgang at: «housing now affects health in a myriad of relatively minor ways, in total forming one of the key social determinants of health». For eksempel kan størrelsen på boligen påvirke muligheten for å få hvile og privatliv, mens et innemiljø med fukt og råte kan bidra til luftveisskader.

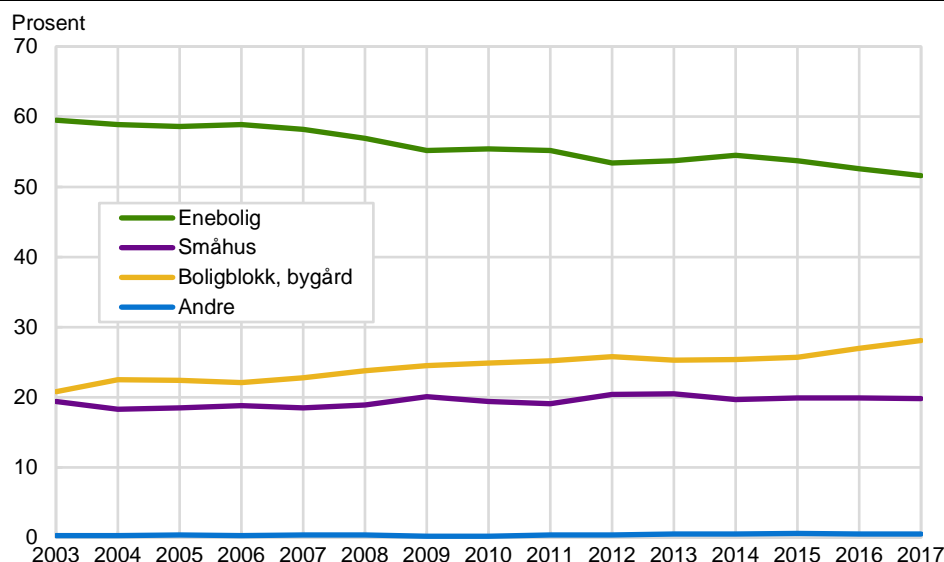
Vi vil i kapittelet gå gjennom en rekke forskjellige indikatorer på boligstandard, men først vil vi se på typen bygning man bor i. Dette sier ikke noe direkte om boligens standard, men er en viktig bakgrunn for forskjellene i boligstandard.

4.1. Bygningstype

Flesteparten av nordmenn bor i eneboliger. Denne bygningstypen har lenge dominert og andelen som bor i slike boliger har for eksempel vært høyere i Norge enn i Sverige i minst hundre år (Andersen, 2005). Eneboligens dominans kan ha oppstått på grunn av forskjellig grad av urbanisering. Den høye eierandelen kan også ha påvirket hva slags bygninger man bor i. Samtidig er det store forskjeller mellom ulike deler av landet og ulike befolkningsgrupper i hva slags hus man bor.

Levekårsundersøkelsene viser at andelen som bor i enebolig²⁴ har vært fallende de siste årene. I 2003 bodde 60 prosent av husholdninger i enebolig. Denne andelen hadde falt til 52 prosent i 2017. Andelen som bor i boligblokk, bygård eller andre store hus med mange boenheter har gått tilsvarende opp. I 2003 bodde 21 prosent av husholdninger i slike boliger, mens 28 prosent gjorde det i 2017²⁵. Andelen som bor i småhus har derimot ligget ganske stabilt rundt 20 prosent i samme periode. Denne gruppen inkluderer rekke- og kjedehus og to-, tre- og firemannsboliger. Godt under én prosent bor i andre boligtyper, som næringsbygg, båt eller campingvogn.

Figur 4.1 Andel av husholdninger i ulike bygningstyper, 2003-2016

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2003-2017

²⁴ Eneboliger inkluderer både kårboliger og frittliggende eneboliger.

²⁵ Dette gjenspeiler utviklingen man ser i statistikk over antall boliger (Statistisk sentralbyrå 2017b), der man finner at det var ca. 130 000 flere boliger i boligblokker i 2017 sammenliknet med 2006, fra 463 000 til 598 000. Ingen andre boligtyper økte like mye.

Sentralitet

Hvilken bygningstype man bor i varierer med hvor sentralt man bor. Flere bor i blokk jo mer sentral kommunen er. I Oslo bor 70 prosent av husholdninger i blokk eller bygård og 12 prosent i enebolig. I de minst sentrale kommunene er situasjonen nesten motsatt: 74 prosent i enebolig og 10 prosent i blokk.

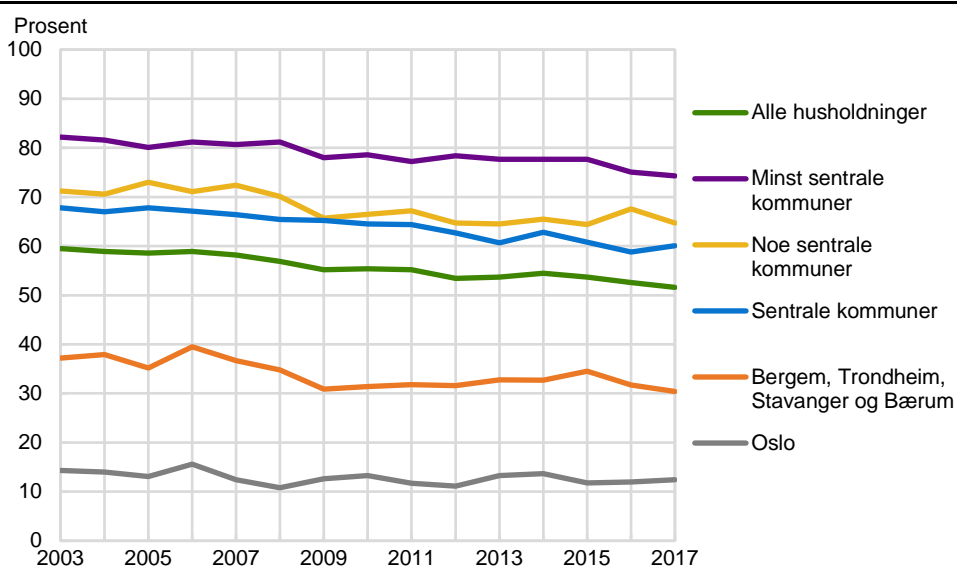
Tabell 4.1 Andel husholdninger i ulike bygningstyper, etter sentralitet. 2017. Prosent

	Enebolig	Småhus	Boligblokk, bygård	Andre	Antall svar
Alle husholdninger	52	20	28	1	6 179
Minst sentrale kommuner	74	15	10	0	896
Noe sentrale kommuner	65	17	18	0	979
Sentrale kommuner	60	20	19	1	2 506
Over 100 000 innbyggere	30	28	41	1	972
Oslo	12	17	70	0	826

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2017

Utviklingen fra enebolig til boligblokker har derimot først og fremst foregått utenfor Oslo. I 2003 bodde 82 prosent av husholdningene i de minst sentrale kommunene i enebolig. I noe sentrale og sentrale kommuner (utenom de fem største) var andelen på rundt 70 prosent, mens litt under 40 prosent bodde i enebolig i Bergen, Trondheim, Stavanger og Bærum. I alle disse kommunetypene hadde disse andelen falt med 7 eller 8 prosentpoeng i 2017. Andelen som bor i boligblokk eller bygård har økt tilsvarende. I Oslo har derimot andelen i både boligblokk og enebolig ligget ganske stabilt siden 2003.

Figur 4.2 Andel av husholdninger som bor i frittliggende enebolig etter sentralitet, 2003-2017

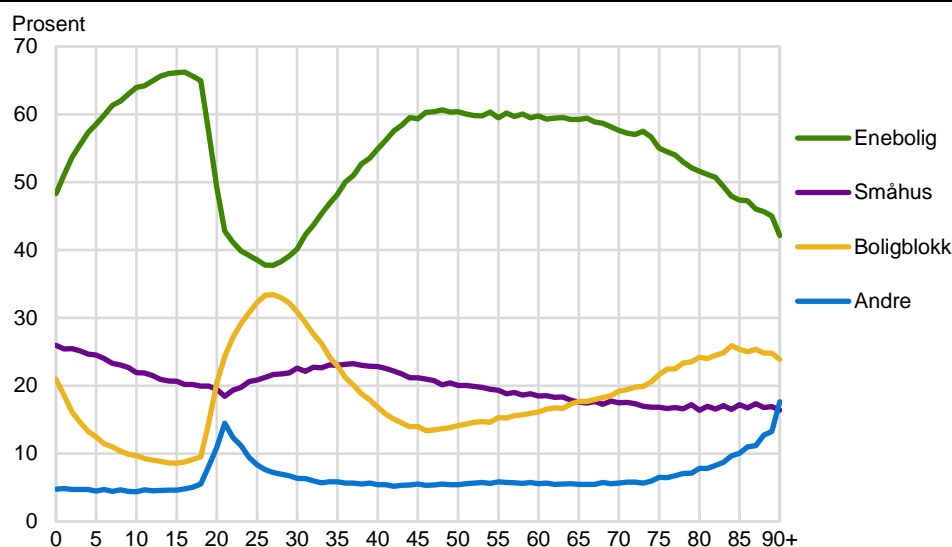
Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2003-2017

Alder

Bygningstype henger også sammen med livsfase. Registeret over husholdninger og boliger gir oss mest inngående kjennskap til dette. Det viser at et flertall av barn bor i enebolig, men andelen er klart høyest blant eldre barn. 48 prosent bor i en slik bolig når de blir født. Andelen øker med barnets alder frem til de er 18 år, hvor hele 65 prosent bor i enebolig. I 20-årene er andelen som bor i enebolig klart lavere, og andelen som bor i blokk tilsvarende høyere. For eksempel bor 39 prosent av 25-åringene i enebolig, mens 32 prosent bor i blokk. Andelen i enebolig øker relativt raskt i 30-årene og starten av 40-årene. Dette er perioden da mange får barn, og det er derfor naturlig at utviklingen gjenspeiler den vi ser blant de yngste. Fra midten av 40-årene til pensjonsalder ligger andelen i enebolig ganske stabilt på omtrent 60

prosent. Etter pensjonsalder faller andelen som bor i enebolig, og andelen som bor i blokk og andre bygningstyper øker²⁶.

Figur 4.3 Andel personer i ulike bygningstyper etter alder, 2017

Kilde: Register over husholdninger og boliger. Statistisk sentralbyrå

Vi kan på bakgrunn av dette se et vanlig flyttemønster for norske familier. Når husholdningene får større, og muligens flere, barn flytter de i stadig større grad inn i enebolig. Barn som flytter ut av foreldrehjemmet flytter derimot i større grad inn i blokker og bygårder, mens de flytter tilbake til enebolig når de selv etablerer familier. Etter pensjonsalder flytter mange ut av eneboligene igjen og inn i boliger som er mer tilpasset alderdommen. Samtidig er dette bare situasjonen i ett år og vi har ikke fulgt de samme personer over flere år. Vi kan derfor ikke si definitivt hva som er årsaken til forskjellene mellom aldersgrupper.

Levekårsundersøkelsene gir mulighet til å se på utviklingen over tid. Der finner vi en svak oppgang siden 2003 i andelen som bor i blokk eller bygård for alle aldersgrupper. Andelen har gått aller mest opp blant de yngste. 32 prosent av personer i 20-årene bodde i blokk i 2003. I 2017 var andelen 40 prosent. Blant personer mellom 30 og 66 år var andelen henholdsvis 13 og 18 prosent, mens det hadde økt fra 20 til 26 prosent for personer i pensjonsalder. Andelen som bor i enebolig har gått tilsvarende ned.

4.2. Boligstørrelse

Boligens størrelse kan i stor grad bestemme mulighetene beboerne har til privatliv, avslapping og lek, og størrelsen er derfor et sentralt aspekt av boligstandarden. Det er særlig situasjoner der beboerne har liten plass i boligen, eller trangboddhet, som vi vil fokusere på her.

Flere studier har funnet sammenheng mellom trangboddhet og fysiske og, til en noe mindre grad, psykiske lidelser. Blant annet er hjernehinnebetennelse blant barn og luftveissykdommer blant både voksne og barn vanligere blant personer som bor trangt (ODPM, 2004). Generelt er det vanskelig å si sikkert at trangboddhet er årsaken til disse negative effektene. Trangboddhet henger likevel ofte sammen med dårlige boforhold, som fukt og råte, og er ofte mer vanlig blant en del utsatte grupper. En teori er at negative effekter av trangboddhet kan oppstå fordi man i

²⁶ Disse dataene er også basert på registerinformasjon, som gir litt andre andeler i de forskjellige bygningstypene enn levekårsundersøkelsen. Det er særlig andelen i «andre bygningstyper» som er høyere i registeret.

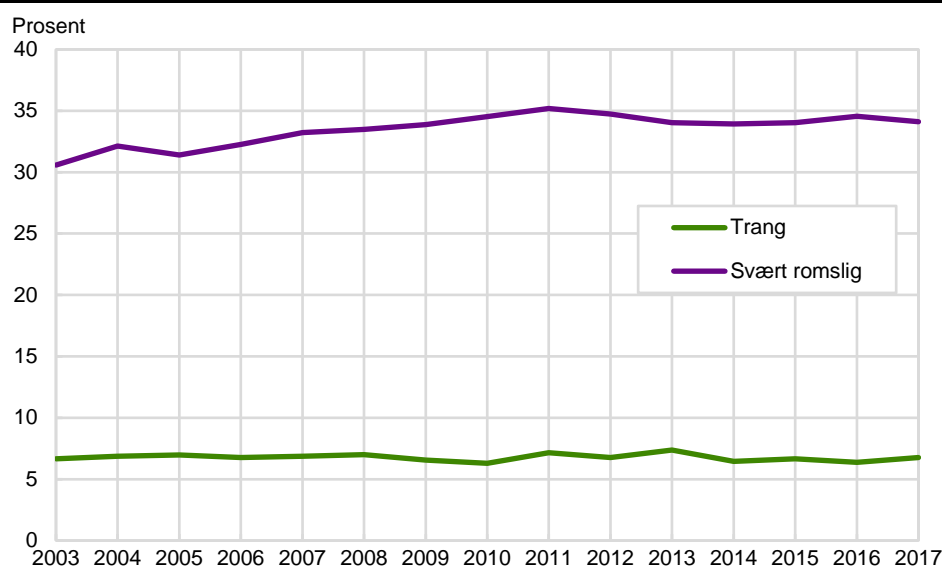
trangbodde boliger i større grad må ha fysisk kontakt med andre (for eksempel fordi flere barn sover i samme seng), man sover dårligere, har dårligere hygiene, lettere smitter hverandre med sykdommer og har mindre privatliv (Gray, 2001). Et konkret eksempel på dette er at man har funnet at barn som bor trangt i mindre grad har et sted å gjøre lekser, som igjen kan påvirke deres skoleprestasjoner (Barnes, Butt og Tomaszewski, 2010).

Hvordan måle trangboddhet

Trangboddhet har blitt definert på en rekke måter i tidligere forskning (ODPM 2014, Gray 2001), men vi vil hovedsakelig bruke to mål. Det første tar utgangspunkt i antall personer i husholdningen i forhold til antall rom. Dersom det er flere personer enn beboelsesrom²⁷ regnes boligen som trangbodd. Dersom det er kun ett beboelsesrom regnes boligen som trang, uansett hvor mange personer som bor der. Boligen regnes som svært romslig dersom det er minst tre beboelsesrom mer enn antall personer i husholdningen. Ettersom dette målet baserer seg på faste regler kaller vi det objektiv trangboddhet.

På lang sikt har det vært et klart fall i objektiv trangboddhet. Andersen (2005) finner at 70 prosent av beboerne i byene i 1920 ville bodd trangt med definisjonen over. I Levekårsundersøkelsen 1980 bodde 16 prosent av husholdninger i hele landet trangt, mens kun 19 prosent bodde svært romslig. Trangboddandelen hadde falt til 7 prosent i 2003, men har holdt seg stabilt på det nivået frem til 2017. 34 prosent av husholdninger bodde svært romslig i 2017. Dette er 3 prosentpoeng høyere enn i 2003. Med andre ord ser det ut til at det var et betydelig fall i trangboddheten på 1900-tallet, men at andelen har ligget på omtrent samme nivå så langt på 2000-tallet. Andelene som bor svært romslig har derimot økt svakt.

Figur 4.4 Andel husholdninger som bor trangt og svært romslig, etter det objektive trangboddhetsmålet, 2003-2017

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2003-2017

Den objektive definisjonen fanger ikke opp at behovet for stor plass kan variere fra husholdning til husholdning selv om det er like mange personer per rom²⁸. For å måle respondentenes subjektive vurdering har vi også spurt om de synes boligen er: passe stor, for liten eller for stor. I Levekårsundersøkelsen 2015 sa 10 prosent av

²⁷ Beboelsesrom er alle rom unntatt kjøkken, bad, entré, vaskerom og andre små rom under 6 kvadratmeter.

²⁸ Det objektive målet tar også kun utgangspunkt i antall rom, ikke rommenes størrelse. Boligens areal kan påvirke hvor trang boligen oppleves. For eksempel kan en stor stue åpenbart føles romsligere og gi flere muligheter til aktiviteter enn en liten stue.

husholdninger at de synes boligen var for liten, 12 prosent at den var for stor og de resterende 78 prosentene at den var passe stor. Det er altså en noe høyere andel som sier at de har for liten bolig enn det er trangbodde, ifølge det objektive målet.

Som man ser i tabell 4.2 er det ikke perfekt overlapp mellom de to trangboddhetsmålene, men det er klar sammenheng. 34 prosent av husholdninger som ifølge det objektive trangboddhetsmålet bor trangt, opplever boligen som for liten. 12 prosent av dem som bor romslig og kun 2 prosent av dem som bor svært romslig opplever dette. Derimot opplever 27 prosent i den sistnevnte gruppen at boligen er for stor, mens under godt under 1 prosent av husholdninger som er trangbodd ifølge det objektive målet mener boligen er for stor.

Tabell 4.2 Andel husholdninger som opplever boligen som for trang, passe stor og for stor etter det objektive trangboddhetsmålet. Prosent og gjennomsnittlig antall kvadratmeter per person

	Opplever boligen som ...			Gj.snitt m ² /pers.responderer	Antall
	... for liten...	passe stor	... for stor		
Alle husholdninger	10	78	12	69,4	6 329
Trang	34	65	0	28,5	319
Romslig	12	83	5	56,1	3 722
Svært romslig	2	71	27	100,4	2 288

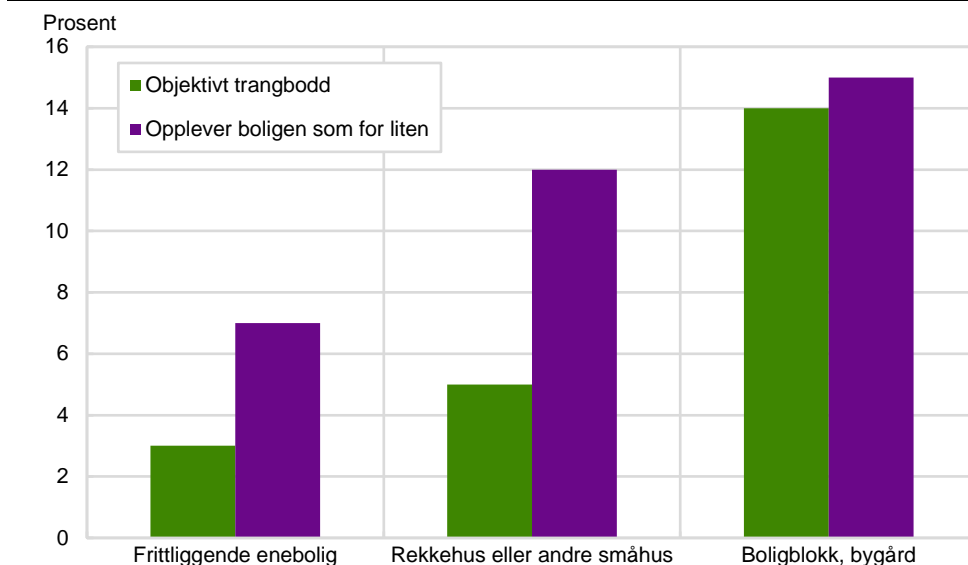
Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2015

Tabell 4.1 viser også gjennomsnittlig antall kvadratmeter per person i de ulike trangboddhetsgruppene. I snitt har hver husholdning 69,4 kvadratmeter per person (m²/pers). Husholdningene som bor trangt har derimot bare 28,5 kvadratmeter per person i snitt og svært romslige boliger har 100,4 kvadratmeter per person. Det er liten forskjell i gjennomsnittlig antall husholdningsmedlemmer i de ulike trangboddhetsgruppene, og forskjellen kommer av at de som bor trangt har mindre hjem enn de som bor romslig.

Trangboddhet etter bygningstype og beliggenhet

Det er klare forskjeller i den gjennomsnittlige størrelsen på de ulike bygningstypene. Eneboliger er i snitt 154 kvadratmeter store. Dette er 51 kvadratmeter større enn snittet for småhus og 84 kvadratmeter større enn snittet for leiligheter i blokker og bygårder. Trangboddhetsandelene varierer tilsvarende. Kun 3 prosent av husholdninger i enebolig er trangbodd, mens 5 prosent i småhus og 14 prosent i blokk og bygård er det. Opplevelsen av å ha for liten plass varierer også tilsvarende, men denne forskjellen er mindre. Det er altså større samsvar mellom det objektive og subjektive målet for husholdninger som bor i boligblokk eller bygård enn for husholdninger som bor i eneboliger og småhus.

Figur 4.5 Andel husholdninger som er trangbodd etter det objektive målet og andel som opplever at de har for liten plass, etter bygningstype. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2015

Forskjellene i trangboddhet etter bygningstype bidrar også til å skape geografiske forskjeller. Andelene er høyest i Oslo, fulgt av de andre store kommunene. Dette tilsvarer funnene basert på registeret over husholdninger og boliger²⁹. Der finner man mest trangboddhet i de store byene, men også i en del små og mellomstore kommuner med mange studenter (Statistisk sentralbyrå 2017c).

Trangboddhet blant ulike husholdningstyper

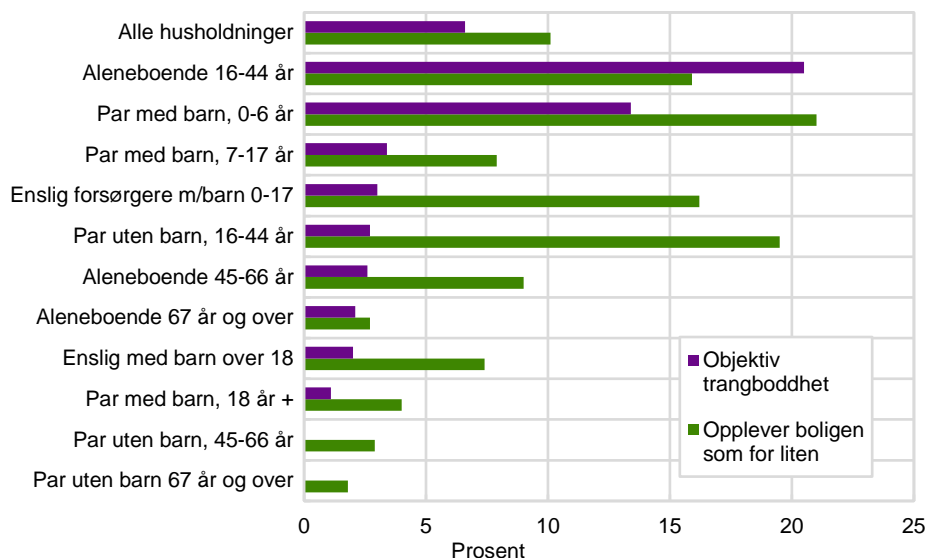
Det er også stor forskjell i trangboddhet mellom ulike typer husholdninger. 13 prosent av par med små barn bor trangt etter det objektive målet, men hele 21 prosent av denne gruppen opplever at de har for liten plass. Andelene trangbodde er lavere for par med store barn, men også i den gruppen er det en høyere andel som mener de har for liten plass enn som er trangbodd etter det objektive målet. Det samme gjelder for enslige forsørgere med barn under 18 år. I den gruppen opplever 16 prosent at de har for liten plass, men kun 3 prosent bor objektivt. Dette kan muligens tyde på at det objektive trangboddhetsmålet ikke helt fanger opp behovet blant barneforeldre for å ha plass til at barna skal leke og gjøre lekser. I tillegg tar ikke målet hensyn til at de fleste par deler rom uten at det nødvendigvis får boligen til å virke trang, mens det kan oppleves trangere dersom barn må dele rom.

Unge aleneboende bor også relativt trangt, mens par uten barn i liten grad gjør det etter det objektive målet. Det er derimot en høy andel unge par som opplever at de har for liten plass. Dette kan blant annet komme av at en høy andel i denne gruppen bor i relativt små boliger. Det kan skyldes en livsfase der mye endrer seg. For eksempel kan mange i denne gruppen se for seg å få barn og derfor se behovet for en større bolig i nær fremtid.

Mange aleneboende mellom 16 og 44 år bor trangt etter det objektive og subjektive målet, men andelene som er trangbodd er klart høyest ved bruk av det objektive målet. Dette kommer først og fremst av at alle som bor alene på ett rom regnes som trangbodde, men kun 29 prosent av unge aleneboende som bor på ett rom opplever boligen som for liten.

²⁹ Definisjonen av trangboddhet brukt i registerstatistikken er litt forskjellig fra den objektive definisjonen ettersom man i registeret både tar hensyn til antall rom og kvadratmeter

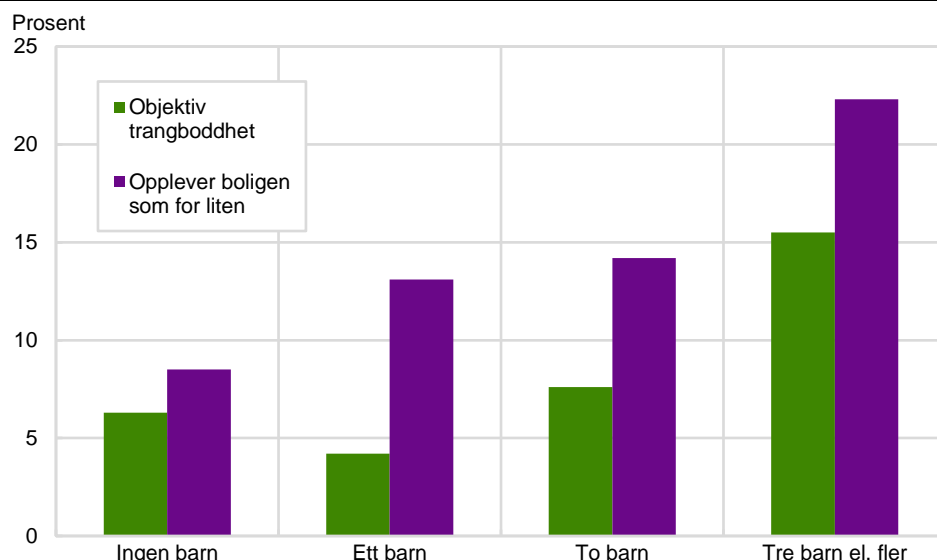
Figur 4.6 Andel husholdninger som er trangbodd etter det objektive målet og andel som opplever at de har for liten plass, etter husholdningstype. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2015

Som vi så over er trangboddhetsandelene relativt høye blant barnefamilier, men antall barn spiller også inn³⁰. 22 prosent av husholdninger med tre eller flere barn opplever at de har for lite plass, mot 14 prosent med to barn, 13 prosent med ett og 8 prosent av husholdninger uten barn. Sammenhengen er ikke like tydelig mellom antall barn og det objektive trangboddhetsmålet, men husholdningene med minst tre barn har høyest andel på dette målet også. Det er ingen klar sammenheng mellom antall voksne og trangboddhet. Husholdninger med én voksen opplever oftere at boligen er for liten og scorer høyere på det objektive trangboddhetsmålet enn husholdninger med to eller flere voksne.

Figur 4.7 Andel husholdninger som er trangbodd, etter det objektive målet, og andel som opplever at de har for liten plass, etter antall barn i husholdningen. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2015

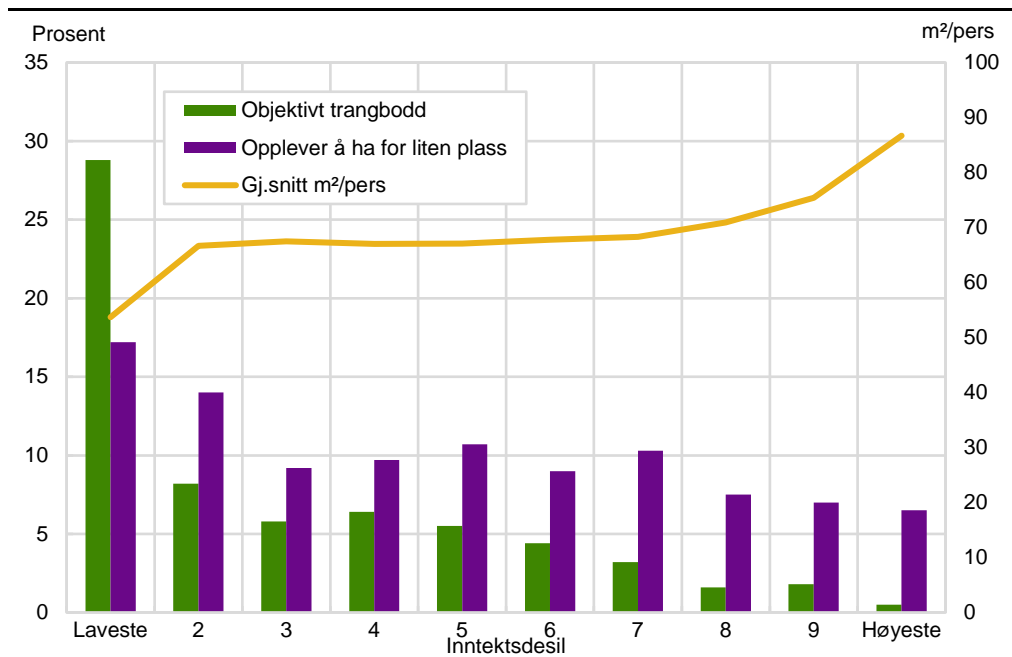
Trangboddhet i økonomisk utsatte grupper

Trangboddhet er mest utbredt blant de mest økonomisk utsatte og minst utbredt i gruppene som har den sikreste økonomien. I figur 4.8 ser vi blant annet at hele 29 prosent av den tiendedelen av husholdningene med lavest inntekt bor trangt (ifølge

³⁰ Vi definerer alle husholdningsmedlemmer under 18 år som barn, mens alle som er eldre er voksne.

den objektive definisjonen), mens under én prosent av husholdningene med høyest inntekt gjør det. Det er også mest vanlig å oppleve at man har for liten plass blant dem med lavest inntekt, selv om denne forskjellen ikke er like stor. Det er derimot relativt liten forskjell mellom inntektsdesilene midt i fordelingen. For eksempel har en husholdning i laveste desil i snitt 54 kvadratmeter per person i husholdningen, mens 2. til 6. desil i snitt har 67 m²/pers. De to høyeste inntektsdesilene skiller seg ut med 75 og 87 kvadratmeter per husholdningsmedlem i snitt. Dette kan tyde på at det i stor grad er de med lavest inntekt som ikke har råd til å skaffe seg plassen de mener de trenger, mens nesten alle med høyest inntekt skaffer seg et stort nok hjem.

Figur 4.8 Andel husholdninger som er trangbodd etter det objektive målet, andel som opplever at de har for liten plass og gjennomsnittlig kvadratmeter per person, etter inntektsdesil. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2015. Statistisk sentralbyrå

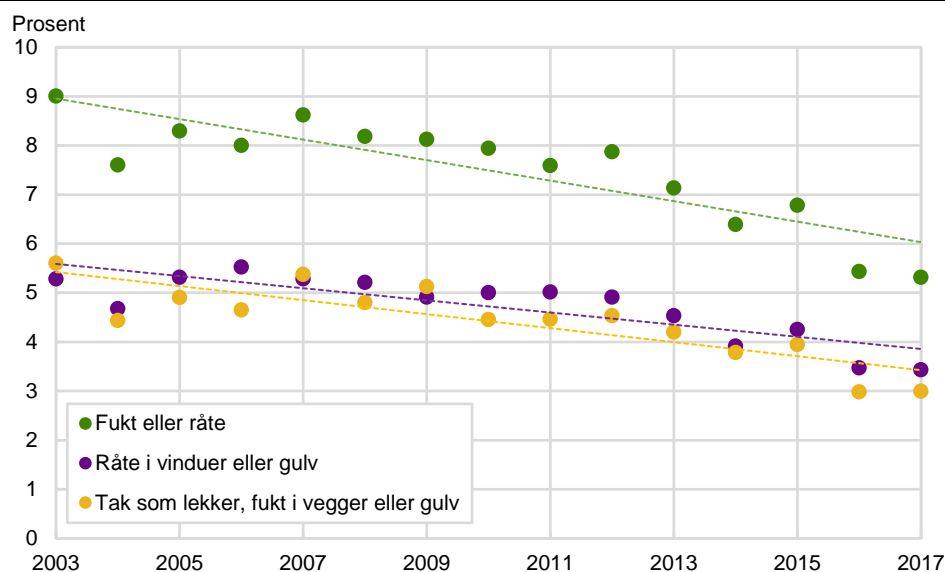
4.3. Boligstandard

Vi har tidligere nevnt at en for liten bolig kan ha en rekke indirekte negative effekter, men standarden på boligen kan også ha en negativ påvirkning på andre og mer direkte måter. Her vil vi se på andelen som er plaget av fukt og råte, har for lite dagslys i hjemmet og mener boligen er vanskelig å varme opp. Alt dette kan påvirke trivselen til beboerne, men det kan også ha helsekonsekvenser. Man har for eksempel funnet at fuktighet i boligen kan bidra til sopp- og muggdannelser. Dette kan igjen gi diverse lidelser, for eksempel luftveissykdommer og astma. Flere studier har funnet at barn er i særlig stor risiko (Shaw 2004; Leventhal og Newman 2010).

Fukt og råte

I Levekårsundersøkelsene måles utsatthet for fukt og råte i to spørsmål, om hvorvidt husholdningen har problemer med «råte i vinduer eller i gulv» og «tak som lekker, fukt i vegger eller i gulv». Både råte og fuktproblemer har blitt mindre utbredt, enn det var på starten av 2000-tallet. Figur 4.8 viser at 5 prosent av husholdningene hadde problemer med råte og 6 prosent problemer med lekkasjer fra tak eller fukt i 2003. I 2017 hadde begge andelene falt til 3 prosent. Andelene som hadde problem med fukt eller råte har falt fra 9 til 5 prosent i samme periode.

Figur 4.9 Andel husholdninger som har problemer med fukt og råte. 2003-2017

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2003-2017

Økonomisk utsatte grupper er klart mest plaget av fukt og råte. I 2016 hadde 5 prosent av alle husholdninger problemer med dette, mens andelen var 8 prosent blant lavinntektshusholdninger. 15 prosent av husholdninger som hadde mottatt sosialhjelp hadde disse problemene, og hele 19 prosent av bostøttmottakere. Disse økonomisk utsatte gruppene har hatt konsistent høyere andeler med fukt og råte siden 2003. Arbeidsledige og uføre er også mer utsatt enn yrkesaktive. I 2017 hadde 12 prosent av arbeidsledige, 10 prosent av uføre og 5 prosent av yrkesaktive problemer med fukt og råte i boligen. Studenter har også i snitt vært noe mer utsatt enn yrkesaktive, mens pensjonister i svært liten grad har vært plaget av fukt og råte. I 2017 levde kun 3 prosent av pensjonister i slike forhold.

Andelen som er plaget med fukt og råte er omtrent dobbelt så høy blant leiere enn eiere. I 2017 hadde 8 prosent av leiere og 4 prosent av eiere dette problemet. Dette kan tyde på at en del utleieboliger ikke blir vedlikeholdt godt nok til å sikre at de ikke er helseskadelige.

I en del tidligere forskning har man, som nevnt over, funnet at barn er særlig utsatt for luftveisproblemer som følge av fukt og råte. Det er derfor problematisk at enslige forsørgere er den husholdningstypen som i størst grad rapporterer dette problemet. Unge aleneboende og par med unge barn er også relativt utsatt. Middeldrende og eldre par uten barn har i minst grad problem med fukt og råte.

For lite dagslys

For lite dagslys i boligen kan kanskje særlig være problematisk i et land som Norge, hvor man store deler av året har lite eller ingen dagslys. Dersom man ikke får nok dagslys kan kroppen reagere negativt på flere måter. Den slutter for eksempel å produsere søvnhormonet melatonin. Dette kan føre til trøtthet på dagen og dårlig søvn på natten. Det er også en sammenheng mellom vinterdepresjon og mengde dagslys (Almås m.fl. 2016).

I Levekårsundersøkelsen 2017 rapporterte 4 prosent av husholdningene at det var for lite dagslys i boligen deres. Andelen har ligget stabilt rundt dette nivået helt siden 2003. Blant en del økonomisk utsatte grupper er derimot andelen betydelig høyere. 7 prosent av lavinntektshusholdninger og 12 prosent av bostøtte- og sosialhjelpsmottakere mente de fikk for lite dagslys. Leiere rapporterte også fire

ganger så høye andeler som eiere. I 2017 sa 8 prosent av leierhusholdningene, og kun 2 prosent av eierhusholdningene at de hadde dette problemet. Husholdninger i boligblokk eller bygård er mest plaget av lite dagslys. 6 prosent av dem som bor i denne bygningstypen rapporterer problemet, mot 4 prosent av beboere i småhus og 3 prosent i enebolig. Dette bidrar også til at problemet er mest utbredt i byene og at de aller høyeste andelene finnes i Oslo.

Varm nok bolig

Mulighet til å holde boligen passe varm er også ekstra viktig i kalde Norge. Evans m.fl. (2000) finner i en britisk spørreundersøkelse at evnen til å holde boligen varm om vinteren er det boligstandardkjennetegnet som i sterkest grad henger sammen med helseutfall. Personer som ikke hadde varm nok bolig hadde både større tendens til å rapportere astma, generelle smerter og en rekke andre fysiske og psykiske lidelser.

I Levekårsundersøkelsene har vi både spurt respondentene om de hadde råd til å holde boligen passe varm og problemer med å varme opp noen av beboelsesrommene. Under én prosent av norske husholdninger hadde ikke råd til å holde boligen varm i 2015. Dette var den laveste andelen i Europa, og i snitt hadde 9 prosent av EU-borgere ikke råd til å varme hjemmet sitt (Eurostat 2018).

Økonomi er derimot ikke den eneste grunnen til at boligen kan være kald. Dette kan også komme av at man for eksempel har et gammelt hus som er vanskelig å isolere. Det er derfor en høyere andel som sier at noen oppholdsrom er *vanskelige* å varme opp. I 2015 rapporterte 8 prosent av husholdningene dette. Igjen har økonomisk utsatte grupper de høyeste andelene. 11 prosent av lavinntektshusholdninger, 17 prosent av bostøttmottakere og 18 prosent av sosialhjelpsmottakere plages av kalde rom. Dette tyder på at økonomiske forskjeller allikevel kan forklare hvem som bor i boliger som er vanskelig å varme opp. Andelen er også klart høyere i leieholdninger, 15 prosent, enn i eierhusholdninger, 5 prosent. Det kan derfor tenkes at utleiende ikke gjør de nødvendige utbedringene av boligen for å sikre at rommene er varme nok.

4.4. Uteområder i boligen og på tomten

Hage eller andre uteområder tilknyttet boligen kan bidra til å gi mer plass til avslapping, leking og andre aktiviteter dersom boligen føles liten, og det kan gi tilgang til dagslys dersom boligen er mørk.

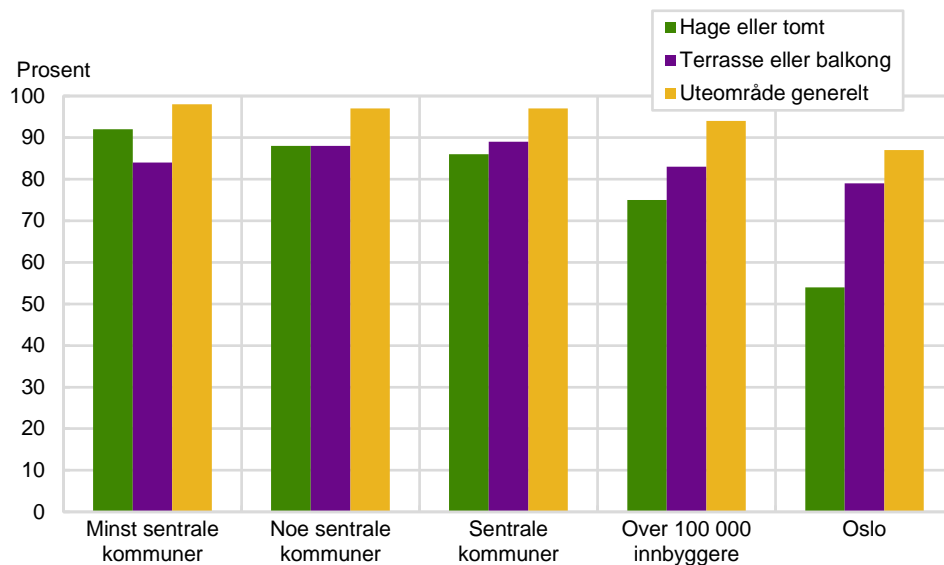
Tall fra Levekårsundersøkelsen 2015 viser at de aller fleste norske boliger har et sted de kan være ute på tomten eller tilknyttet boligen. 81 prosent av husholdningene har hage eller tomt tilknyttet boligen og 86 prosent har terrasse eller balkong. Til sammen har 96 prosent minst et av disse typene uteområde. Dette kan både gi familiene et rekreasjonssted og lekeområder for barn. Det er derimot ganske store forskjeller mellom befolkningsgrupper i hvor utbredt dette er.

Uteområder tilknyttet boligen er mindre vanlig i byene. Over 90 prosent har hage eller tomt i de minst sentrale kommunene, men kun litt over 50 prosent har det i Oslo. Allikevel har 87 prosent av Osloboerne en form for uteområde tilknyttet boligen, fordi mange av dem som mangler hage har balkong eller terrasse. Den viktigste grunnen til forskjellen mellom urbane og rurale strøk er forskjellen i bygningsmasse. Strøk dominert av eneboliger vil også ha høye andeler med uteområder³¹. Tilsvarende vil områder der man bor i andre bygningstyper ha lavere andeler med uteområder. 44 prosent av husholdninger som bor i boligblokk eller

³¹ Vi antar at alle eneboliger har hage eller tomt. Husholdninger bosatt i denne bygningstypen får derfor ikke spørsmålet.

bygård har hage eller tomt, og 82 prosent har terrasse eller balkong. Oslo og andre byer med mye blokker har derfor i mindre grad uteområder tilknyttet bolig.

Figur 4.10 Andel husholdninger som har hage eller tomt, terrasse eller balkong eller minst en av disse typene uteområde, etter sentralitet. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2015. Statistisk sentralbyrå

Lavinntektshusholdninger har i mindre grad tilgang på uteområder enn husholdninger med høyere inntekt. 13 prosent av lavinntektshusholdninger og 3 prosent av husholdninger uten lavinntekt mangler hage, tomt, balkong eller terrasse. Som med dagslys, fukt og råte og trangboddhet er det altså en klar sammenheng med sosioøkonomisk status. Samtidig kan en viktig grunn være at det er små andeler med uteområde blant studenter, som er overrepresentert i lavinntektsgruppen. Dette er en gruppe som ofte ønsker å bo sentralt i byer nært studiested, og det kan derfor tenkes at de prioriterer dette høyere enn å ha et uteområde.

Uteområder er kanskje ekstra viktig for husholdninger som bor trangt. Likevel finner vi at trangbodde husholdninger er de som i størst grad mangler det. I 2015 manglet 19 prosent av trangbodde husholdninger et uteområde, mot 4 prosent av husholdninger som bor i romslige boliger. Blant husholdninger som bor svært romslig er det nesten ingen som mangler uteområde.

Tabell 4.3 Andel husholdninger som har forskjellige typer uteområde etter hvor trangbodde de er etter det objektive målet. 2015

	Har hage eller tomt	Har terrasse eller balkong	Har minst en type uteområde	Antall respondenter
Alle husholdninger	82	86	96	6 325
Trang	61	59	81	319
Romslig	76	86	96	3 719
Svært romslig	96	93	100	2 287

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2015

Andelen som har tilgang på parkeringsplass eller garasje har også blitt kartlagt i Levekårsundersøkelsen 2015. I alt har 85 prosent av husholdningene et slikt sted å parkere bilen, men det er også her en klar forskjell mellom by og land. 94 prosent i de minst sentrale kommunene har parkeringsplass, mens 74 prosent har parkeringsplass i Bergen, Trondheim, Stavanger og Bergen og 56 prosent i Oslo.

4.5. Oppsummering

Boligens standard og utforming kan både påvirke beboernes trivsel og helse. Et eksempel på dette er for små boliger, som særlig kan ha negative effekter for barn.

Det er derfor problematisk at barnefamilier er mest trangbodd. Familier med mange barn har de aller høyeste andelene. Blokkbeboere bor også trangere enn husholdninger i eneboliger. Samtidig finner vi at andelen som er bosatt i blokk og bygård har økt siden starten av 2000-tallet, uten at dette har ført til en økning i andelen trangbodde.

Det er en klar sammenheng mellom sosioøkonomisk status og boligstandard. Husholdninger med lav inntekt er i større grad trangbodde og bor i større grad i boliger med fukt og råte, for lite dagslys og som er vanskelige å varme opp enn andre. De har også større tendens til å bo i en bolig som mangler tomt, hage, terrasse eller balkong.

4.6. Vedleggstabeller

Tabell 4.4 Bygningstype i ulike grupper, for personer 16 år og eldre. 2016. Prosent

2016	Frittliggende enebolig	Rekkehus eller andre småhus	Boligblokk, bygård	Andre bygningstyper	Andre respondenter	Antall
Alle personer	58	19	22	0		6 784
Alder						
16-24 år	50	20	29	1		871
25-44 år	53	22	25	0		2 077
45-66 år	66	18	16	0		2 577
67-79 år	61	16	22	0		992
80 år og over	52	17	30	0		267
Utdanningsnivå						
Ungdomsskole eller kortere	59	19	22	1		1 371
Videregående	62	18	19	0		2 756
Høyere utdanning	54	21	25	0		2 559
Uoppgitt utdanning	36	19	45	0		98
Økonomisk hovedaktivitet						
Yrkesaktiv heltid	60	20	19	0		3 750
Yrkesaktiv deltid	61	19	19	1		409
Arbeidsledig	55	21	24	1		151
Student eller elev	45	18	36	1		671
Pensjonist	59	17	24	0		1 340
Ufør	58	19	23	0		356
Andre eller ukjent	62	21	16	1		107
Innvandrerbakgrunn						
Innvandrere fra EU, EØS etc.	46	23	30	1		255
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	31	23	46	0		261
Resten av befolkningen	60	19	20	0		6 268

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2016. Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.5 Bygningstype i ulike grupper, for husholdninger. 2016. Prosent

	Frittliggende enebolig	Rekkehus eller andre småhus	Boligblokk, bygård	Andre bygningstyper	Andre respondenter	Antall
Alle husholdninger	53	20	27	1		6784
Husholdningstype						
Aleneboende 16-44 år	32	18	49	1		732
Aleneboende 45-66 år	45	22	32	1		514
Aleneboende 67 år og over	43	20	36	1		451
Par uten barn, 16-44 år	36	22	42	0		416
Par uten barn, 45-66 år	72	16	13	0		1022
Par uten barn 67 år og over	69	14	16	0		758
Par med barn, 0-6 år	63	25	12	0		841
Par med barn, 7-17 år	78	17	4	0		1031
Par med barn, 18 år +	75	16	8	0		456
Enslige forsørgere m/barn 0-17	42	32	25	1		296
Enslig med barn over 18	51	30	20	0		202
Andre og ikke klassifiserte	52	10	38	0		65
Sentralitet						
Minst sentrale kommuner	75	14	10	1		1012
Noe sentrale kommuner	68	17	15	0		1134
Sentrale kommuner	59	21	19	1		2766
Over 100 000 innbyggere	32	29	40	0		1006
Oslo	12	17	70	0		866
Bygningstype						
Frittliggende enebolig	100	0	0	0		4011
Rekkehus eller andre småhus	0	100	0	0		1310
Boligblokk, bygård	0	0	100	0		1439
Andre bygningstyper	0	0	0	100		24
Eierskap						
Leier	39	19	40	2		1110
Eier	57	20	23	0		5673
Økonomisk utsatte grupper						
Lavinntektshusholdninger	36	20	43	1		722
Bostøttmottakere	26	29	43	1		175
Sosialhjelpsmottakere	34	27	37	2		170

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2016. Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.6 Størrelse på boligen i ulike grupper, for personer 16 år og over. 2015. Prosent

	Gj.snitt antall personer	Gj.snitt m2 per	Gj.snitt m2 per person	Antall respondenter
Alle personer	2,4	135	64	6333
Alder				
16-24 år	2,6	119	49	812
25-44 år	2,9	133	53	1 866
45-66 år	2,3	148	72	2 446
67-79 år	1,7	127	78	973
80 år og over	1,4	103	78	236
Utdanningsnivå				
Ungdomsskole eller kortere	2,3	123	62	1 289
Videregående	2,4	136	67	2 620
Høyere utdanning	2,6	144	63	2 365
Uoppgitt utdanning	2,2	92	46	59
Økonomisk hovedaktivitet				
Yrkesaktiv heltid	2,7	145	63	3 427
Yrkesaktiv deltid	2,5	140	64	491
Arbeidsledig	2,3	113	56	134
Student eller elev	2,7	117	46	595
Pensjonist	1,7	121	76	1 290
Ufør	2,0	116	67	318
Andre eller ukjent	2,7	139	56	78
Innvandrerbakgrunn				
Innvandrere fra EU, EØS etc.	2,4	111	52	202
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	2,6	105	48	156
Resten av befolkningen	2,4	136	65	5 975

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2015. Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.7 Størrelse på boligen i ulike grupper, for husholdninger. 2015. Prosent

	Gj.snitt antall personer	Gj.snitt m2 per	Gj.snitt m2 per person	Antall respondenter
Alle husholdninger	2,0	121	69	6 330
Husholdningstype				
Aleneboende 16-44 år	1,0	70	70	658
Aleneboende 45-66 år	1,0	99	99	475
Aleneboende 67 år og over	1,0	96	96	414
Par uten barn, 16-44 år	2,0	101	51	367
Par uten barn, 45-66 år	2,0	153	76	998
Par uten barn 67 år og over	2,0	137	69	746
Par med barn, 0-6 år	4,0	162	41	750
Par med barn, 7-17 år	4,0	182	47	981
Par med barn, 18 år +	3,2	168	53	449
Enslige forsørgere m/barn 0-17	2,7	129	50	263
Enslig med barn over 18	2,2	124	59	176
Andre og ikke klassifiserte	2,3	118	54	53
Sentralitet				
Minst sentrale kommuner	2,0	128	75	961
Noe sentrale kommuner	2,1	131	74	1 097
Sentrale kommuner	2,1	129	73	2 548
Over 100 000 innbyggere	2,0	110	61	920
Oslo	1,8	88	57	804
Bygningstype				
Frittliggende enebolig	2,3	154	79	3 827
Rekkehus eller andre småhus	2,0	103	63	1 210
Boligblokk, bygård	1,5	70	55	1 268
Andre bygningstyper	1,2	51	45	25
Eierskap				
Leier	1,4	70	55	1 005
Eier	2,2	137	74	5 325
Økonomisk utsatte grupper				
Lavinntektshusholdninger	1,4	74	58	647
Mottatt bostøtte	1,6	71	52	147
Mottatt sosialhjelp	2,0	81	48	132

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2015. Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.8 Trangboddhet i ulike grupper, for personer 16 år og over. 2015. Prosent

	Trangboddhet, subjektiv indikator			Trangboddhet, objektiv indikator			Antall respondenter
	For liten	Passe stor	For stor	Trang	Romslig	Svært romslig	
Alle personer	10	78	12	6	60	34	6 329
Alder							
16-24 år	11	83	6	13	66	20	810
25-44 år	17	76	7	9	71	20	1 865
45-66 år	6	78	16	2	52	46	2 446
67-79 år	2	80	18	1	52	48	973
80 år og over	2	81	17	2	55	43	235
Utdanningsnivå							
Ungdomsskole eller kortere	9	78	12	6	63	31	1 287
Videregående	8	78	14	5	58	37	2 618
Høyere utdanning	11	79	10	6	59	35	2 365
Uoppgitt utdanning	28	68	4	22	71	7	59
Økonomisk hovedaktivitet							
Yrkesaktiv heltid	11	78	11	5	61	34	3 425
Yrkesaktiv deltid	10	75	15	3	56	41	491
Arbeidsledig	19	70	10	16	63	20	134
Student eller elev	12	82	6	17	64	19	594
Pensjonist	2	81	17	1	53	46	1 289
Ufør	13	73	14	3	68	29	318
Andre eller ukjent	14	79	7	16	63	20	78
Innvandrerbakgrunn							
Innvandrere fra EU, EØS etc.	13	78	9	13	64	22	202
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	14	82	5	23	69	9	156
Resten av befolkningen	9	78	12	5	60	36	5 971

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2015. Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.9 Trangboddhet i ulike grupper, for husholdninger. 2015. Prosent

	Trangboddhet, subjektiv indikator			Trangboddhet, objektiv indikator			Antall respondenter
	For liten	Passe stor	For stor	Trang	Romslig	Svært romslig	
Alle husholdninger	10	78	12	7	59	34	6 327
Husholdningstype							
Aleneboende 16-44 år	16	77	7	21	65	14	658
Aleneboende 45-66 år	9	76	15	3	53	45	475
Aleneboende 67 år og over	3	80	17	2	52	46	413
Par uten barn, 16-44 år	20	73	8	3	78	20	366
Par uten barn, 45-66 år	3	75	22	0	41	59	998
Par uten barn 67 år og over	2	80	18	0	52	48	746
Par med barn, 0-6 år	21	75	4	13	68	18	750
Par med barn, 7-17 år	8	85	7	4	69	27	981
Par med barn, 18 år +	4	83	13	1	58	41	449
Enslige forsørgere m/barn 0-17	17	73	10	3	68	29	262
Enslig med barn over 18	8	76	17	2	63	35	176
Andre og ikke klassifiserte	11	80	8	5	78	17	53
Sentralitet							
Minst sentrale kommuner	7	76	17	5	50	45	960
Noe sentrale kommuner	10	74	16	4	56	40	1 097
Sentrale kommuner	8	79	13	4	59	37	2 546
Over 100 000 innbyggere	11	82	7	9	67	24	920
Oslo	18	75	7	16	67	17	804
Bygningstype							
Frittliggende enebolig	7	75	18	3	47	50	3 824
Rekkehus eller andre småhus	12	81	7	5	71	23	1 210
Boligblokk, bygård	15	81	4	14	77	9	1 268
Andre bygningstyper	20	70	11	36	54	11	25
Eierskap							
Leier	19	75	6	20	69	11	1 005
Eier	7	78	14	2	56	42	5 322
Økonomisk utsatte grupper							
Lavinntektshusholdninger	16	75	9	22	62	17	645
Mottatt bostøtte	24	72	5	9	85	6	147
Mottatt sosialhjelp	27	66	7	14	75	11	132

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2015. Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.10 Boligstandardindikatorer i ulike grupper, for personer 16 år og over. 2015. Prosent

	Fukt eller råte	For lite dagslys	Vanskelig å varme opp	Ikke råd til å holde boligen varm nok	Har hage eller tomt	Har terrasse eller balkong	Verken hage eller terrasse el.	Har parkeringsplass	Antall respondenter
Alle personer	7	3	7	0	85	89	3	89	6 333
Alder									
16-24 år	7	5	10	0	82	78	7	78	812
25-44 år	8	4	10	1	83	87	4	84	1 866
45-66 år	6	2	5	0	89	94	1	95	2 446
67-79 år	5	2	3	0	84	94	1	95	973
80 år og over	4	2	6	1	81	89	1	88	236
Utdanningsnivå									
Ungdomsskole eller kortere	8	3	7	1	85	86	3	89	1 289
Videregående	6	3	8	0	87	90	2	91	2 620
Høyere utdanning	6	3	7	0	84	91	3	86	2 365
Uoppgitt utdanning	5	9	8	2	72	74	10	66	59
Økonomisk hovedaktivitet									
Yrkesaktiv heltid	6	3	7	0	87	91	2	90	3 427
Yrkesaktiv deltid	9	5	8	0	90	87	2	90	491
Arbeidsledig	7	4	9	5	83	81	7	87	134
Student eller elev	9	5	12	1	79	73	11	74	595
Pensjonist	4	2	3	0	84	93	1	94	1 290
Ufør	12	5	9	1	82	92	2	87	318
Andre eller ukjent	7	3	13	2	88	87	4	85	78
Innvandrer-bakgrunn									
Innvandrere fra EU, EØS etc.	8	8	9	1	82	79	5	79	202
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	7	7	6	1	66	83	9	70	156
Resten av befolkningen	6	3	7	0	86	90	3	90	5 975

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2015. Statistisk sentralbyrå

Tabell 4.11 Boligstandardindikatorer i ulike grupper, for husholdninger. 2015. Prosent

	Fukt eller råte	For lite dagslys	Vanskelig å varme opp	Ikke råd til å holde boligen varm nok	Har hage eller tomt	Har terrasse eller balkong	Verken hage eller terrasse el.	Har parkeringsplass	Antall respondenter
Alle husholdninger	7	3	8	1	82	86	4	85	6 333
Husholdningstype									
Aleneboende 16-44 år	9	6	14	1	67	66	12	60	660
Aleneboende 45-66 år	8	3	6	0	78	87	2	87	475
Aleneboende 67 år og over	5	2	5	1	75	90	1	85	414
Par uten barn, 16-44 år	11	6	14	0	72	81	7	75	367
Par uten barn, 45-66 år	4	2	3	0	92	97	0	97	998
Par uten barn 67 år og over	4	1	2	0	88	95	1	99	746
Par med barn, 0-6 år	7	3	8	0	93	94	1	94	750
Par med barn, 7-17 år	6	2	6	0	97	96	1	98	981
Par med barn, 18 år +	4	2	6	0	97	94	1	99	449
Enslige forsørgere m/barn 0-17	11	4	11	2	84	90	4	87	263
Enslig med barn over 18	11	2	8	0	82	86	3	89	177
Andre og ikke klassifiserte	0	10	16	2	61	74	11	69	53
Sentralitet									
Minst sentrale kommuner	6	3	5	0	92	85	2	94	961
Noe sentrale kommuner	7	2	7	0	88	89	2	92	1 097
Sentrale kommuner	7	3	8	1	87	89	2	92	2 548
Over 100 000 innbyggere	9	5	11	0	75	84	5	75	921
Oslo	5	6	8	1	54	80	12	56	806
Bygningstype									
Frittliggende enebolig	7	2	8	0	100	88	0	96	3 827
Rekkehus eller andre småhus	7	3	8	1	85	90	3	89	1 210
Boligblokk, bygård	6	5	8	1	44	82	11	61	1 269
Andre bygningstyper	11	22	9	0	24	41	57	38	25
Eierskap									
Leier	10	7	15	2	71	63	11	64	1 006
Eier	6	2	5	0	85	94	1	92	5 327
Økonomisk utsatte grupper									
Lavinntekts-husholdninger	11	8	11	2	69	65	13	63	647
Bostøttemottakere	17	10	17	4	63	74	9	67	147
Sosialhjelps-mottakere	12	8	19	9	67	73	10	67	132

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-Silc 2015. Statistisk sentralbyrå

5. Nærmiljø

Boligens omgivelser kan ha stor betydning for trivsel og livskvalitet (Vrålstad 2017b, Sigry og Cornwell 2002). Å ha tilgang på rekreasjons- og turområder nær boligen er et viktig gode, enten det er i form av parker eller naturområder. Støy og forurensning fra trafikk eller industri kan være negativt for både fysisk og psykisk helse. Å bo i et område man opplever som utrygt kan redusere bevegelsesfrihet og gå ut over trivselen. I dette kapittelet ser vi nærmere på hvor stor andel av befolkningen som er utsatt for slike problemer i området de bor i. Kapittelet undersøker også hvordan kvaliteten på nærmiljøet varierer mellom ulike grupper i befolkningen og hvordan kjennetegn ved nærmiljøet henger sammen med trekk ved selve boligen og bostedet. Avslutningsvis ser vi også på hvor tilfredse folk selv er med bomiljøet der de bor.

Forskning tyder på at dårlig nærmiljø er av størst negativ betydning for dem som tilbringer mest tid der (Brattbakk og Andersen 2017). Et dårlig nærmiljø kan dermed være mer problematisk for barn og unge, som gjerne har en mindre bevegelseshorisont enn voksne. Det samme gjelder for andre grupper som tilbringer mye tid nær hjemmet, som arbeidsledige, uføre og andre som står utenfor arbeidslivet.

Levekårsundersøkelsen har kartlagt ulike sider nærmiljøet i temabolken om bolig i 2012 og 2015. I dette kapittelet brukes i hovedsak dataene fra 2015. Noen av spørsmålene om nærmiljø er stilt årlig siden 2003, noe som gjør at vi kan se på endring over tid for enkelte indikatorer.

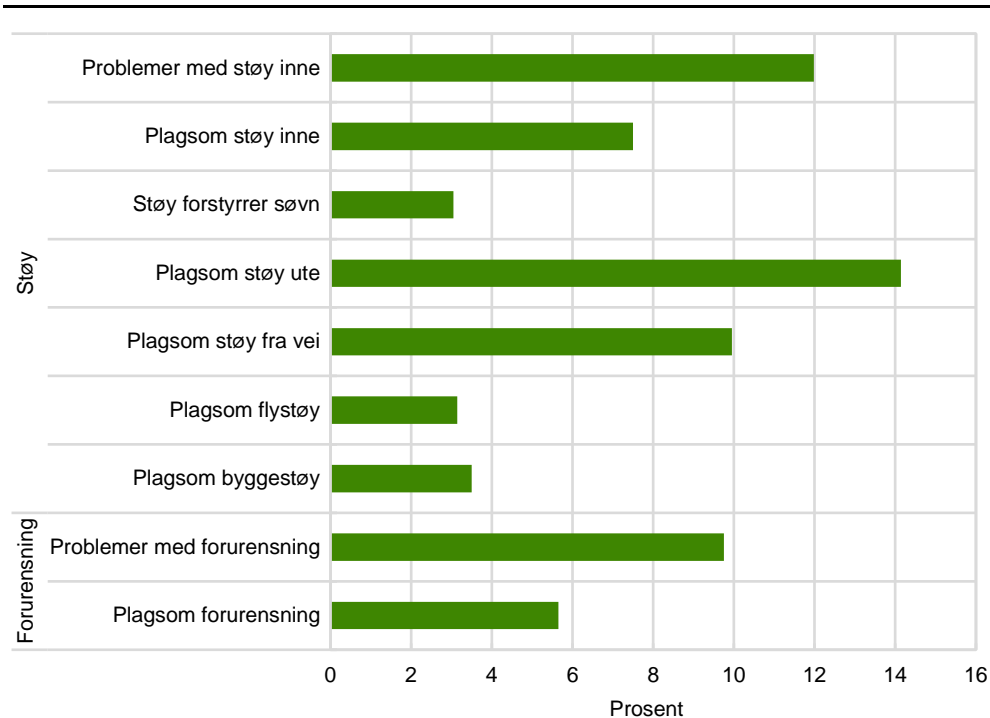
5.1. Støy og forurensning

Å bo i et område med plagsom støy og forurensning kan ha negative helseeffekter og redusere mulighetene til å tilbringe tid utendørs i nærmiljøet. Luftforurensning kan utløse og føre til forverring av luftveissykdommer og hjerte- og karsykdommer (Folkehelseinstituttet 2017). Støy i omgivelsene kan også gi helseplager. Både langvarig og kraftig støybelastning og svært høye kortvarige lydimpulser kan gi permanente hørselsskader. Søvnforstyrrelser er likevel den viktigste årsaken til at støy har negative helsekonsekvenser (Folkehelseinstituttet 2015).

Tall fra Levekårsundersøkelsen 2015 viser at 12 prosent av husholdningene opplever problemer med støy utenfra når man oppholder seg inne i boligen. Dette omfatter både støy fra gate og støy fra naboer. En noe lavere andel, 8 prosent, opplever at denne støyen er plagsom. 3 prosent har problemer med støy i den grad at det forstyrrer søvn.

Andelen som opplever støy når de oppholder seg umiddelbart utenfor boligen er noe større. 14 prosent av husholdningene rapporterer om plagsom støy utenfor boligen. Av støykildene som er kartlagt, er det støy fra gate eller vei som er mest utbredt, 10 prosent oppgir dette. 3 prosent er plaget av støy fra henholdsvis flytrafikk og bygge- og anleggsvirksomhet eller bedrifter.

I underkant av én av ti husholdninger opplever problemer med støv, lukt eller annen forurensning i området rundt boligen på grunn av trafikk, industri eller bedrifter. Litt over halvparten av disse opplever forurensningen som plagsom.

Figur 5.1 Andel husholdninger som opplever problemer med støy eller forurensning i nærmiljøet. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå.

Ser man på forskjeller mellom ulike typer husholdninger, er det unge aleneboende (16-45 år) som er mest plaget av støy når de oppholder seg *inne* i boligen. 16 prosent i denne gruppen opplever dette. Eldre par og aleneboende, samt par med barn opplever plagsom støy inne i minst grad. Enslige forsørgere er noe mer plaget av støy innendørs enn andre barnefamilier (8 mot 4-5 prosent).

Aleneboende i alderen 16-67 år og unge par uten barn, samt par med voksne barn opplever oftest plagsom støy *utenfor* boligen, mens eldre over 67 år og par med små barn i minst grad er plaget av støy utendørs.

Det er noe mindre variasjon mellom ulike husholdningstyper i andelen som opplever plagsom forurensning i nærmiljøet, men også dette er mest vanlig blant unge (aleneboende og par uten barn) og noe mindre utbredt blant eldre og barnefamilier. Husholdninger med enslig forsørger er noe mer plaget av forurensning enn par med barn.

Alt i alt, er eldre og par med barn i mindre grad plaget av både støy og forurensning enn andre husholdninger. Husholdninger med enslig forsørger er imidlertid noe mer utsatt for slike problemer. Unge aleneboende og par er gruppene som er mest utsatt.

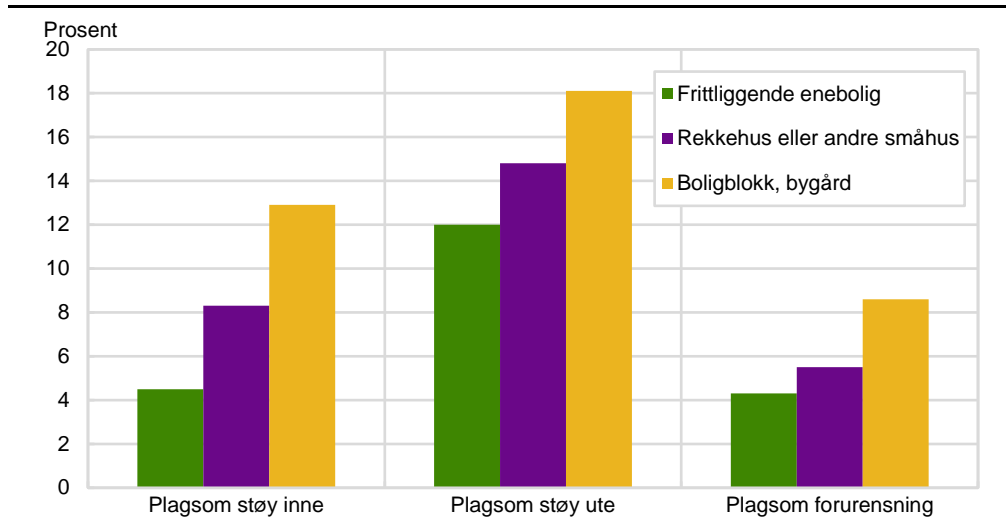
Støy og forurensning etter kjennetegn ved boligen

En mulig forklaring på at unge og husholdninger uten barn oftere er plaget av støy og forurensning enn det som er tilfellet blant eldre og barnefamilier, er ulike bosettingsmønstre og boligtyper. I rapportens kapittel 4 har vi sett at unge voksne oftere bor i blokk, mens andelen som bor i enebolig er størst blant barn og personer i alderen 40-75. En større andel av unge voksne bor også i sentrale strøk sammenliknet med eldre og par med barn.

Både forurensning og støy er mer utbredt blant dem som bor i blokk og i sentrale strøk: 20 prosent av husholdningene i Oslo er plaget av støy utenfor boligen, og andelen synker jo mindre sentralt man er bosatt. Den samme tendensen ser vi for

andel som er plaget av støy når de oppholder seg inne i boligen: 14 prosent i Oslo, mot 4 prosent i de minst sentrale kommunene. Figur 5.2 viser at husholdninger som bor i boligblokk eller bygård rapporterer i større grad om plagsom støy både innendørs og utendørs enn de som bor i småhus og enebolig. 12 prosent av husholdningene i Oslo er plaget av forurensning, mot 3 prosent i de minst sentrale områdene. De tilsvarende andelene for dem som bor i boligblokk og enebolig er henholdsvis 9 og 4 prosent.

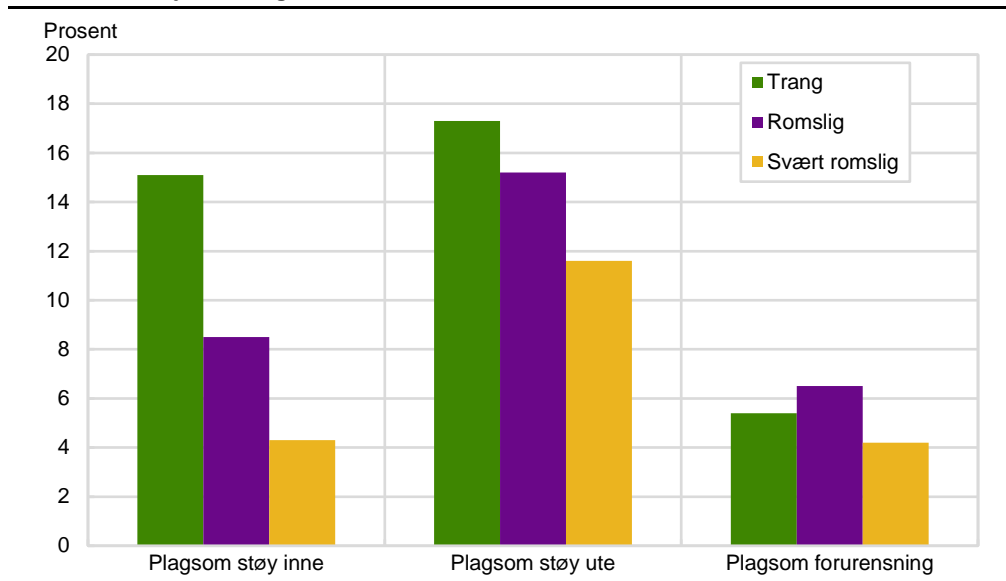
Figur 5.2 Andel husholdninger som opplever problemer med støy og forurensning, etter bygningstype. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå.

Et godt nærmiljø kan i noen grad kompensere for ulempene ved å ha en bolig som er liten eller har lav bokvalitet. Det er imidlertid er en klar sammenheng mellom det å bo trangt³² og å oppleve plagsom støy, både når man oppholder seg inne og utenfor boligen. Husholdninger som leier boligen rapporterer oftere enn eierhusholdninger om plagsom støy. Når det gjelder forurensning er det liten forskjell mellom dem som bor trangt og romslig, og også mellom leiere og eiere.

Figur 5.3 Andel husholdninger som opplever problemer med støy og forurensning, etter objektiv trangboddhet. 2015

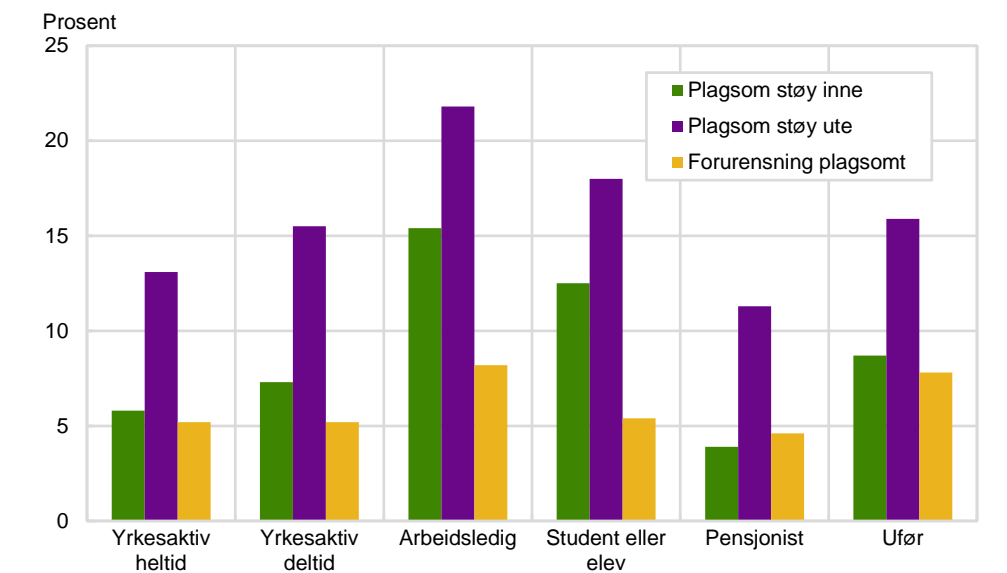
Kilde: Levekårsundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå.

³² Vi har her brukt den objektive definisjonen av trangboddhet basert på antall rom og personer i boligen. Se kapittel 4.2 for en nærmere beskrivelse.

Støy og forurensning og sosioøkonomiske kjennetegn

Figur 5.3 viser andelen personer som opplever problemer med støy og forurensning etter økonomisk status. Det er arbeidsledige, studenter og uføre som i størst grad er utsatt for plagsom støy. Pensjonister og heltidsyrkesaktive rapporterer i minst grad om slike problemer. Både uføre og arbeidsledige er grupper som tilbringer mer tid enn yrkesaktive i og rundt boligen, og slike nærmiljøplager kan derfor tenkes å være særlig problematisk for disse gruppene. Plager knyttet til forurensning følger samme mønster, men forskjellene mellom gruppene er mindre.

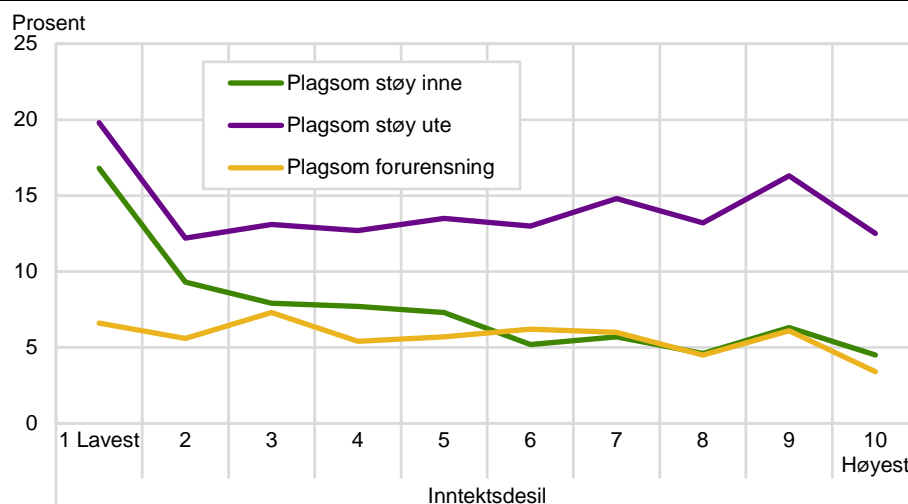
Figur 5.4 Andel personer 16 år og over som opplever problemer med støy eller forurensning i nærmiljøet, etter økonomisk status. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå.

Figur 5.5 viser andelen husholdninger som opplever plagsom støy og forurensning etter husholdningens inntektsdesil. Her ser vi at det særlig er den tiendedelen av husholdningene med lavest inntekt som skiller seg ut med større plager knyttet til støy. Særlig gjelder dette plagsom støy når man oppholder seg utendørs: En av fem husholdninger med lavest inntekt er plaget av støy utenfor boligen, mens det er liten forskjell mellom gruppene med høyere inntekt. Også med hensyn til støy når man oppholder seg inne i boligen skiller de med lavest inntekt seg ut i negativ forstand. Andelen som opplever støy innendørs synker gradvis med økende inntekt frem til 6. inntektsdesil. Problemer knyttet til plagsom forurensning ser i mindre grad ut til å henge sammen med inntekt.

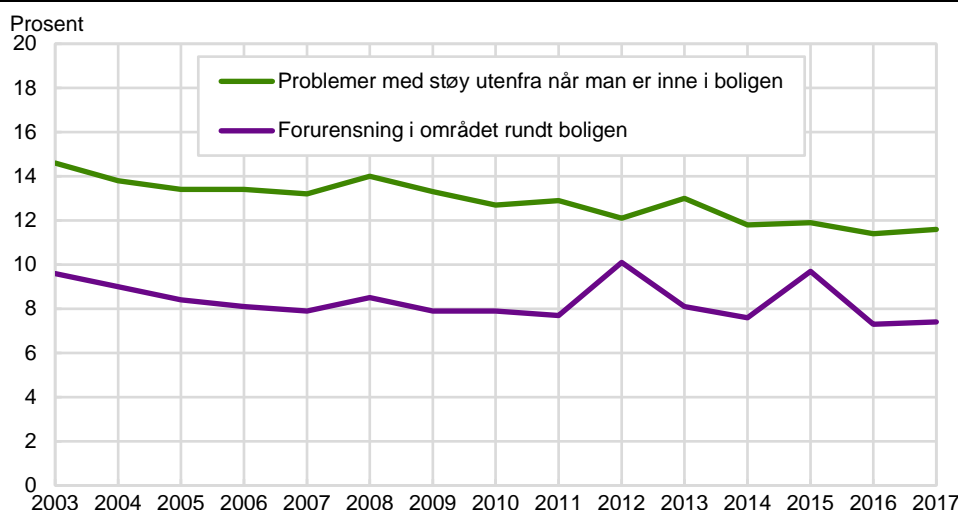
Figur 5.5 Andel husholdninger som opplever problemer med støy eller forurensning i nærmiljøet, etter inntektsdesil, 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå.

Andelen i befolkningen som opplever problemer med støy når de oppholder seg inne i boligen har vært relativt stabil over tid, slik Figur 5.6 viser. Det har vært en svak nedgang, fra nær 15 prosent i 2003 til i underkant av 12 prosent i 2017. Skiller man mellom personer bosatt i ulike typer boområder går det frem at andelen som opplever problemer med støy særlig har gått ned i Oslo (fra 25 til 18 prosent). Beregninger av støyplager tyder også på at det har vært en nedgang i slike problemer for de som var støyutsatte i 1999 (Holz og Engelién 2016).

Figur 5.6 Andel husholdninger som opplever problemer med støy eller forurensning i nærmiljøet, 2003-2017.

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2003-2017, Statistisk sentralbyrå.

Andelen som opplever forurensning nær boligen har vært relativt stabil i perioden, men ser ut til å ha gått litt ned fra nær 10 prosent i 2003 til 7 prosent i 2017. Samtidig er den like stor i 2012 og 2015 som i 2003.³³ Ifølge Folkehelseinstituttet (2017) har nivået på luftforurensning i Norge vært forholdsvis stabilt det siste tiåret, mens det for svevestøv har vært en svak nedgang.

³³ Dette er årene da Levekårsundersøkelsen EU-SILC har inkludert en utvidet boligmodul, noe som har betydning for spørsmålsrekkefølgen i spørreskjema. Det er kjent at rekkefølgen på spørsmål kan ha betydning for hvilke svar man får (Haraldsen 1999), men det er uklart hvorfor det skal øke andelen som sier de opplever forurensning i dette tilfellet.

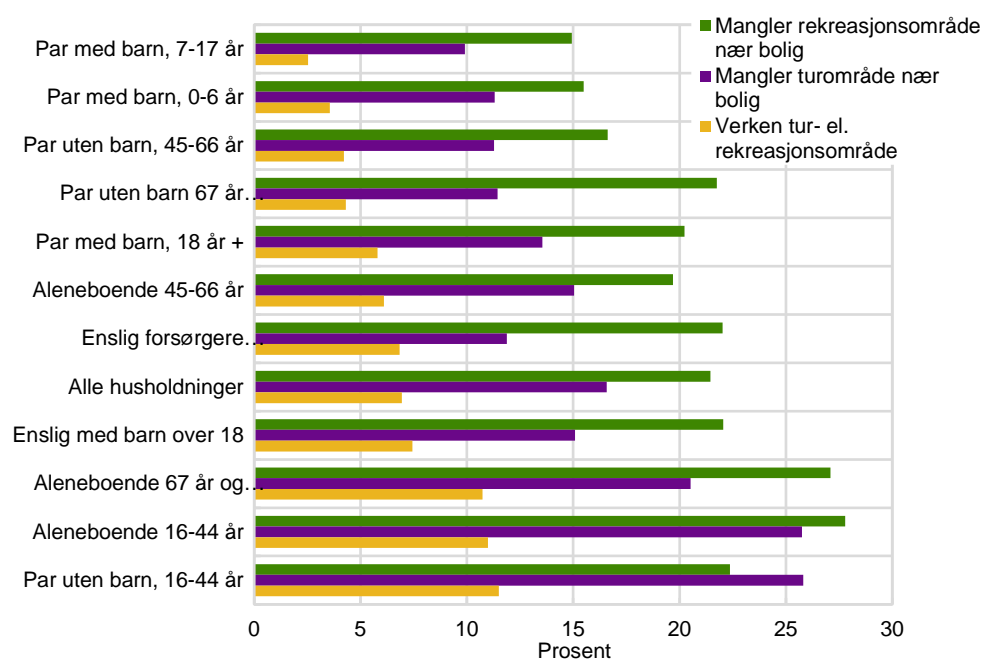
5.2. Tilgang på tur- og rekreasjonsområder

Tilgang på tur- og rekreasjonsområder nær boligen har betydning for livskvalitet og helse, blant annet fordi det legger til rette for fysisk aktivitet (Meld. St. 18 2015–2016). At slike områder ligger nær hjemmet er særlig viktig fordi de er enkle å ta i bruk i hverdagen.

Det store flertallet av husholdninger har tilgang på rekreasjons- og turområder i nærmiljøet. I befolkningen som helhet mangler 22 prosent av husholdningene tilgang på et område som kan brukes til lek eller rekreasjon i nabolaget (innen 200 meter fra boligen), mens 17 prosent mangler et nærturområde. Samtidig er det bare 7 prosent av husholdningene som mangler begge deler – altså at de bor i et område der de verken har turterreng eller rekreasjonsareal i nærområdet. En større andel unge og eldre aleneboende, samt unge par uten barn mangler slik områder nær boligen enn blant andre husholdningstyper. Over 20 prosent i disse gruppene mangler henholdsvis nærturterreng eller rekreasjonsområde, mens 10-12 prosent mangler begge deler. Mange av disse husholdningene bor i sentrale strøk og som vi skal se under, er dette områdene der færrest har tilgang på turterreng.

Mye forskning om nærmiljø vektlegger betydningen av bomiljø for barns oppvekstvilkår. Det som kalles negative nabolageffekter handler primært om de ulempene det innebærer å vokse opp i omgivelser der en stor andel av befolkningen har dårlige levekår og det er en konsentrasjon av nærmiljøbyrder (Brattbakk og Andersen 2017). Barn som vokser opp i nabolag med konsentrasjon av nærmiljøgoder ser ut til å få fordeler av dette. I figur 5.5 ser vi at husholdninger med barn er blant gruppene som oftest har tilgang på rekreasjons- og turområder i nærmiljøet. Kun 3 prosent av husholdningene med barn i alderen 7-17 år, og 4 prosent av dem med barn under 7 år mangler både turterreng og et område som kan brukes til rekreasjon og lek nær boligen. Enslige forsørgere mangler likevel noe oftere enn par med barn slike uteområder i nærmiljøet. Enslige forsørgere mangler også oftere enn andre barnefamilier uteareal som hage, bakgård eller balkong tilknyttet boligen, men dette gjelder likevel en liten andel: 4 prosent av enslige forsørgere, mot 1 prosent av par med barn³⁴.

Figur 5.7 Andel husholdninger som mangler rekreasjons- eller turområde nær boligen, etter husholdningstype. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå.

³⁴ For mer om uteområde i tilknytning til selve boligen, se kapittel 4.4.

Rekreasjons- og turområder etter kjennetegn ved boligen

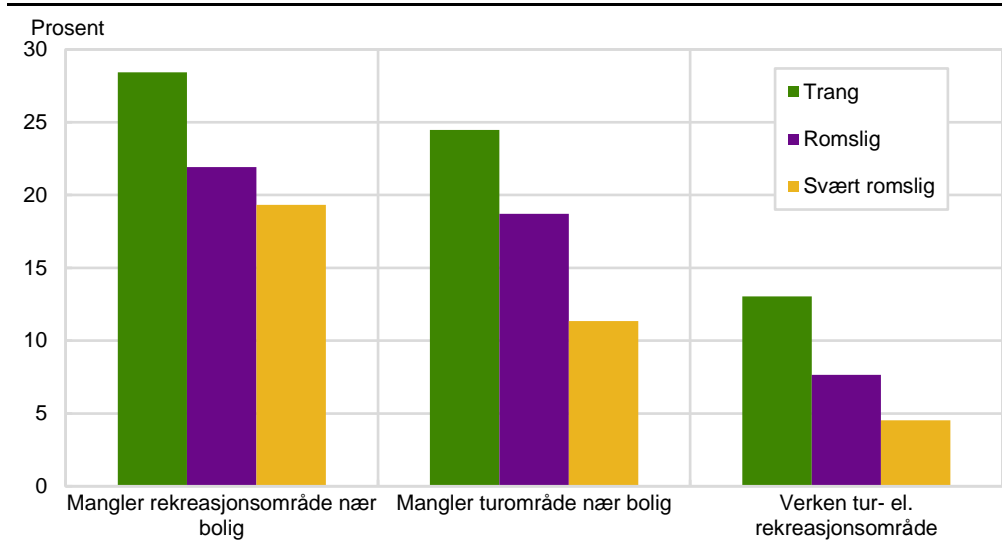
Tilgangen på utearealer i boligens nærmiljø varierer mye mellom ulike boområder. Andelen som mangler et nærturterreng øker jo mer sentralt man er bosatt. Mens 28 prosent av husholdningene i Oslo mangler slike turområder, gjelder det samme for 11 prosent i de minst sentrale kommunene. Det samme mønsteret finner vi for andelen som mangler uteareal i tilknytning til selve boligen: I Oslo har 12 prosent av husholdningene verken balkong, hage eller annet uteareal tilknyttet boligen, mens dette kun gjelder 2 prosent i de mindre sentrale kommunene (se kapittel 4.4). Det er derimot ingen sammenheng mellom sentralitet og det å ha tilgang på et område for rekreasjon og lek nær boligen. Omtrent 80 prosent av husholdningene har et slikt rekreasjonsområde i nabolaget i alle sentralitetskategoriene.

Ser man tilgangen på slike utearealer i sammenheng, finner vi at husholdninger i Oslo og andre sentrale kommuner i noe større grad verken har turterreng eller rekreasjonsområde i nærmiljøet (9 prosent) sammenlignet med mindre sentrale strøk (6 prosent). Selv om mange i Oslo mangler nærturterreng, har altså et flertall av dem som mangler dette tilgang på andre typer rekreasjonsområder.

Forskjellene mellom ulike bostrøk gjenspeiles i mønsteret vi ser dersom vi skiller mellom ulike bygningstyper: De som bor i boligblokk eller bygård mangler i større grad et turområde i nærheten av boligen, mens de har tilgang på rekreasjonsområde i samme grad som de som bor i enebolig eller småhus. Husholdninger som bor i blokk mangler også langt oftere uteareal i direkte tilknytning til boligen.

Husholdninger som leier boligen og de som bor trangt mangler i større grad turterreng og rekreasjonsareal i nærmiljøet enn de som eier og som har romslig bolig. 13 prosent av trangbodde har verken tur- eller rekreasjonsområde i nabolaget, og 19 prosent av dem mangler dessuten uteareal direkte tilknyttet boligen (se kapittel 4.4). De tilsvarende andelene blant husholdninger som bor romslig er henholdsvis 8 og 4 prosent, og blant dem som bor svært romslig er andelen 5 og 0 prosent. Også tidligere analyser har vist at eiere i større grad enn leiere har tilgang på slike uteområder i nærmiljøet (Normann 2016). Det er særlig selveiere som oftere enn leietakere har tilgang på nærturterreng, mens andelseiere i større grad har tilgang på trygt leke- og rekreasjonsområde.

Figur 5.8 Andel husholdninger som mangler rekreasjons- eller turområde nær boligen, etter trangboddhet. 2015

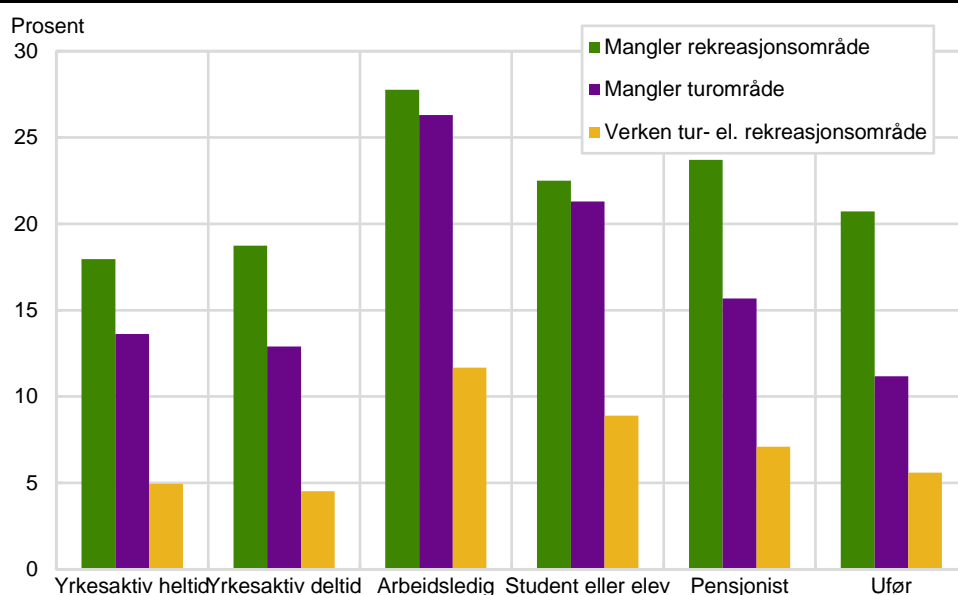

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå.

Rekreasjons- og turområder etter sosioøkonomiske kjennetegn

Som nevnt tidligere i kapitlet, kan tilgangen på gode nærmiljø være særlig viktig for personer som står utenfor arbeidslivet og derfor potensielt tilbringer mye tid nær boligen. Gode møteplasser i nærmiljøet er også viktig for å kunne bygge og opprettholde sosiale nettverk, noe som kan tenkes å være særlig betydningsfullt for dem som mangler slike arenaer i arbeidslivet. Vi ser av Figur 5.9 at arbeidsledige og studenter i mindre grad har tilgang på tur- og rekreasjonsområder enn de som er yrkesaktive. Dette kan henge sammen med at både studenter og arbeidsledige er grupper som er dominert av unge, som oftere bor i sentrale strøk. Uføre og pensjonister skiller seg i mindre grad fra yrkesaktive. Imidlertid viste Figur 5.8 at enslige over pensjonsalder (67 år og eldre) er blant gruppene som i størst grad mangler tur- og rekreasjonsområder.

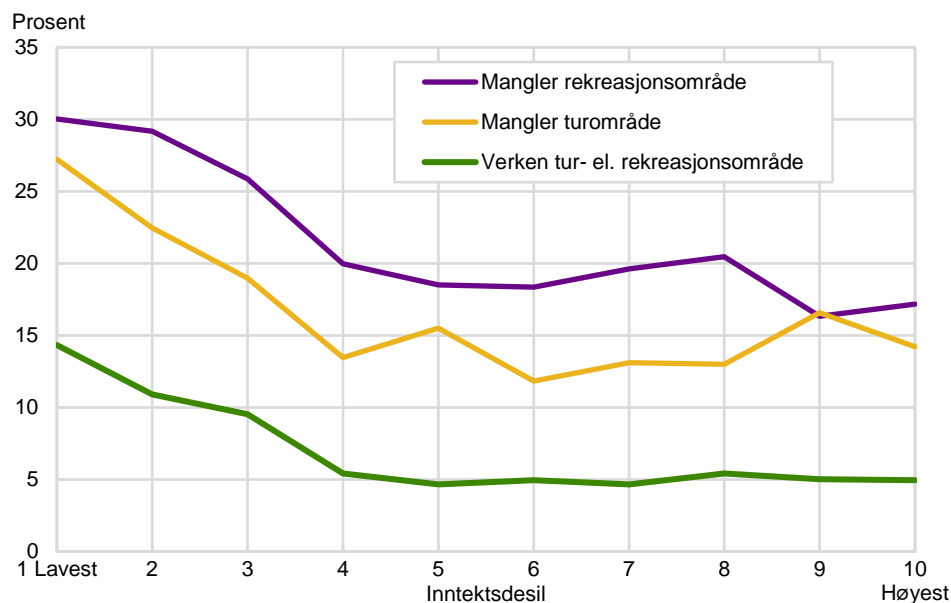
Figur 5.9 Andel personer 16 år og over som mangler rekreasjons- og turområde i boområdet, etter økonomisk status. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå.

Det er samtidig en klar sammenheng mellom inntekt og tilgang på uteområder i nærmiljøet. Det er særlig husholdninger i de tre nederste inntektsdesilene som i større grad mangler slike rekreasjons- og turområder enn husholdninger med høyere inntekt.

Figur 5.10 Andel husholdninger som mangler rekreasjons- og turområde i boområdet, etter inntektsdesil. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå.

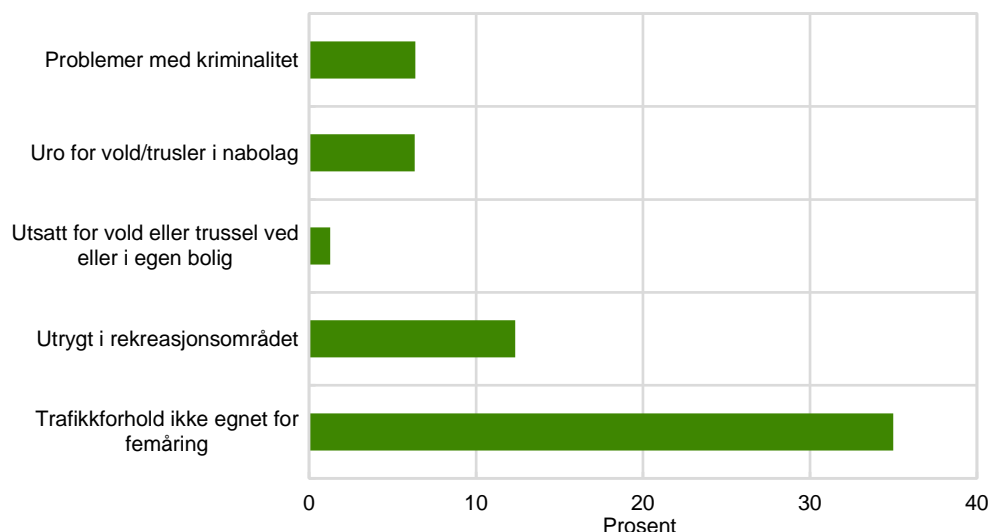
Undersøkelser tyder på at gode nærmiljøer kan bidra til integrering (Grødem 2011). Skiller man mellom innvandrere og resten av befolkningen, finner vi at innvandrere oftere mangler tur- og rekreasjonsområder. Henholdsvis 14 og 12 prosent av innvandrere fra Afrika, Asia etc. og Eu, EØS etc. mangler begge disse typene uteområder nær boligen, mens det samme gjelder for 6 prosent i resten av befolkningen. Nesten hver fjerde innvandrere fra Afrika, Asia etc. mangler nærturområde, mot hver sjettede i resten av befolkningen. Dette henger blant annet sammen med bosettingsmønstre. Innvandrere er oftere bosatt i Oslo og andre sentrale strøk. Samtidig ser vi at innvandrere fra Afrika, Asia etc. også oftere mangler rekreasjonsarealer nær boligen. Tilgangen på slike områder varierer i mindre grad med bostedets sentralitet. Innvandrere mangler også i større grad utearealer i direkte tilknytning til boligen.

5.3. Trygghet i nærmiljøet

Å føle seg trygg og fri til å bevege seg utenfor boligen uten frykt for å bli utsatt for kriminalitet er viktig for å kunne ta i bruk nærmiljøet. I befolkningen som helhet er det 6 prosent av husholdningene som opplever problemer med kriminalitet, vold eller hærverk i nærmiljøet. Omtrent like mange har den siste tiden følt uro for å bli utsatt for vold eller trusler når de går ute alene på stedet der de bor. En langt mindre andel, rundt 1 prosent, har opplevd å bli utsatt for vold eller trusler i eller ved egen bolig i løpet av de siste 12 månedene.

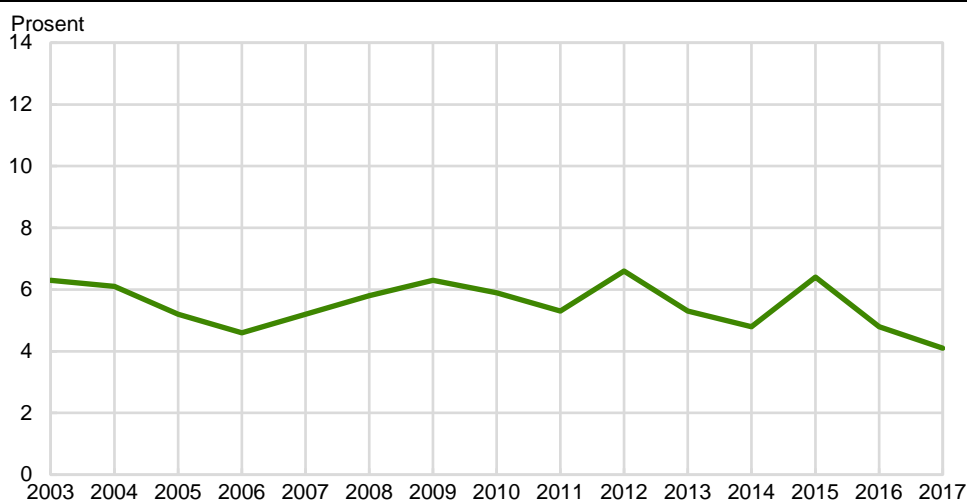
Trygghet i nærmiljøet kan samtidig handle om mer enn frykt for kriminalitet. I Levekårsundersøkelsen stilles det også spørsmål om opplevd trygghet i rekreasjonsområder nær boligen og om trafikkforholdene er trygge for barn. 12 prosent av husholdningene som har et rekreasjonsområde nær boligen sier at dette området er utrygt for dem selv eller andre i husholdningen.³⁵ Samtidig opplever 35 prosent av husholdningene at trafikkforholdene utenfor boligen er utrygge for småbarn.

³⁵ Spørsmålet om trygghet i rekreasjonsområdet er kun stilt til dem som sier at de har et slikt område som kan brukes til lek og rekreasjon innen 200 meter fra boligen. De som ikke har det, er holdt utenfor.

Figur 5.11 Andel husholdninger som opplever problemer med kriminalitet eller utrygghet i nabolaget. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå.

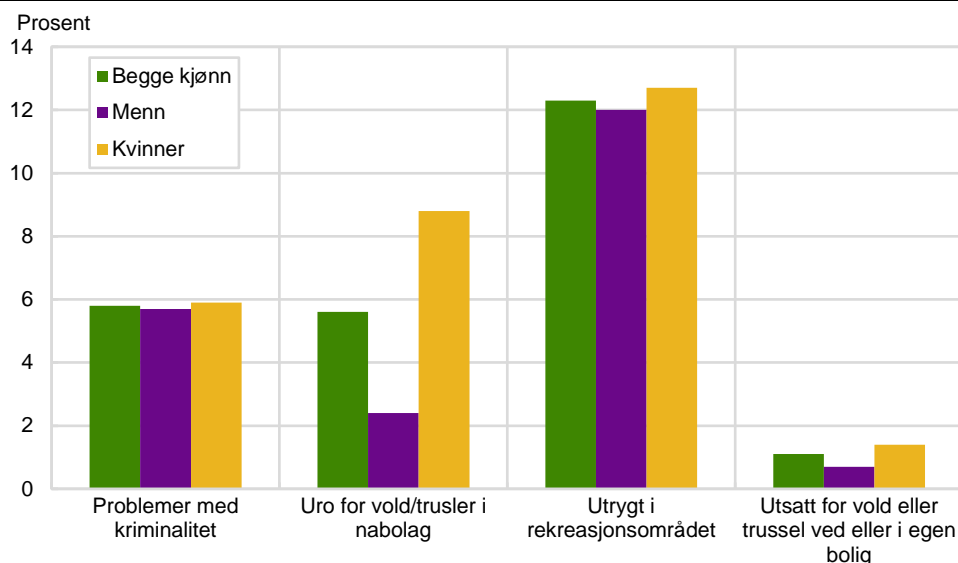
Spørsmålet om problemer med kriminalitet i nabolaget har blitt stilt årlig siden 2003, noe som gir mulighet til å se på endring over tid. Figur 5.15 viser at andelen i befolkningen som helhet som rapporterer om slike problemer ligger på rundt 4 til 6 prosent i perioden.

Figur 5.12 Andel husholdninger som opplever problemer med kriminalitet i nabolaget. 2003-2017

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2003-2017, Statistisk sentralbyrå.

Menn og kvinner opplever i like stor grad at det er problemer med kriminalitet i nabolaget (6 prosent), men kvinner føler langt oftere enn menn utrygghet for vold eller trusler (henholdsvis 9 og 2 prosent).

Figur 5.13 Andel personer 16 år og over som opplever utrygghet eller problemer med kriminalitet i nabolaget, etter kjønn. 2015

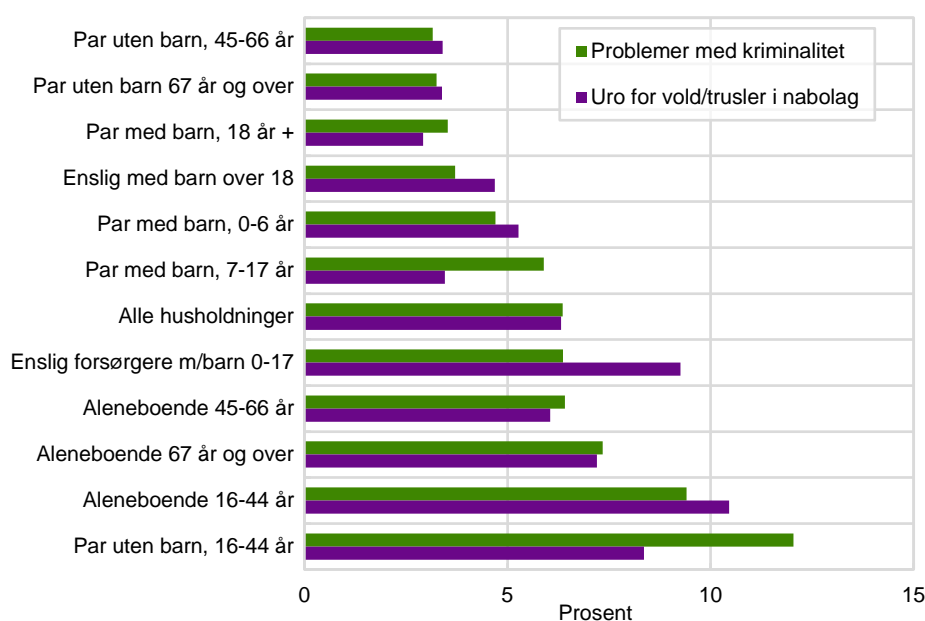

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå.

Unge par uten barn og unge aleneboende er husholdningsgruppene som i størst grad bor i områder med problemer med kriminalitet (henholdsvis 12 og 9 prosent). Par i alderen 45 år og eldre som ikke har barn, samt par med voksne barn har i minst grad problemer med kriminalitet i nærmiljøet (3-4 prosent). Generelt er det også de samme gruppene som i størst grad opplever uro for å bli utsatt for vold eller trusler i nabolaget.

En relativt liten andel av barnefamiliene rapporterer om problemer med kriminalitet i boområdet. Dette gjelder for 5 prosent av par med barn under 7 år og 6 prosent av par med barn i alderen 7-17 år, og enslige forsørgere med barn i alderen 0-17. Samtidig opplever enslige forsørgere med barn under 18 år i større grad uro for vold og trusler i nærmiljøet enn det par med barn gjør.

Figur 5.14 Andel husholdninger som opplever problemer med kriminalitet eller er urolig for vold eller trusler i nabolaget, etter husholdningstype. 2015

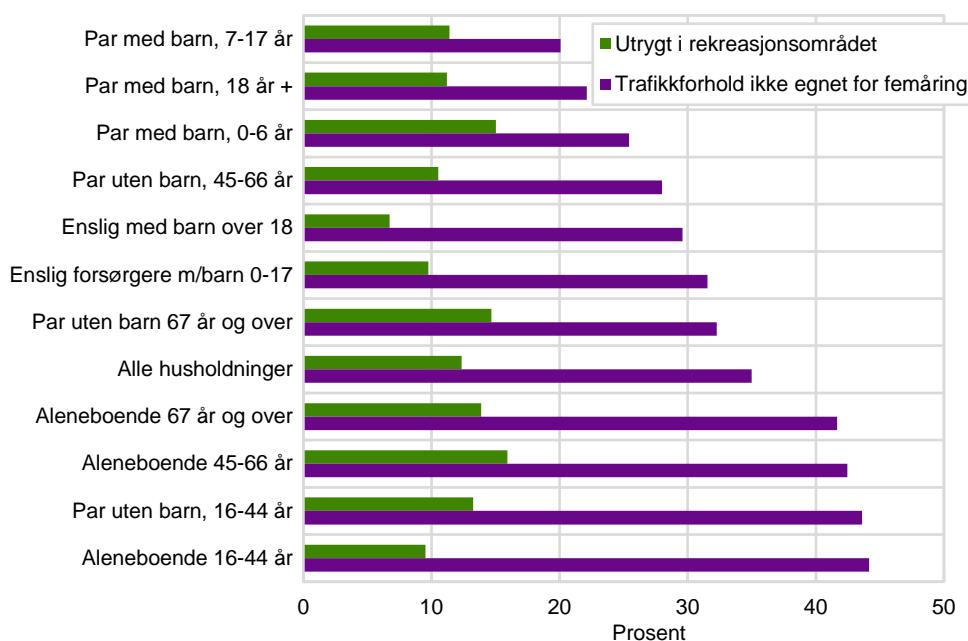

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå.

Å ha trafikkforhold utenfor boligen som er farlige for barn er naturlig nok mest problematisk for husholdninger med barn. Mange husholdninger har trafikkforhold utenfor boligen som gjør at små barn ikke kan slippes ut alene, men dette gjelder i noe mindre grad for barnefamiliene. Blant par med både små og større barn er det drøye 20 prosent som har utrygge trafikkforhold utenfor boligen. Andelen er klart større blant enslige forsørgere, der over 30 prosent opplever det samme.

Opplevelsen av rekreasjonsområdet som utrygt ser verken ut til å være nært forbundet med utrygge trafikkforhold eller med kriminalitet og utrygghet i boområdet. Det er aleneboende i alderen 45-66 år, par med små barn, samt eldre, både aleneboende og par, som i størst grad rapporterer at rekreasjonsområdet ikke oppleves som trygt for dem selv eller andre i husholdningen.

Figur 5.15 Andel husholdninger med utrygt rekreasjonsområde og trafikkforhold som er uegnet for barn, etter husholdningstype. 2015

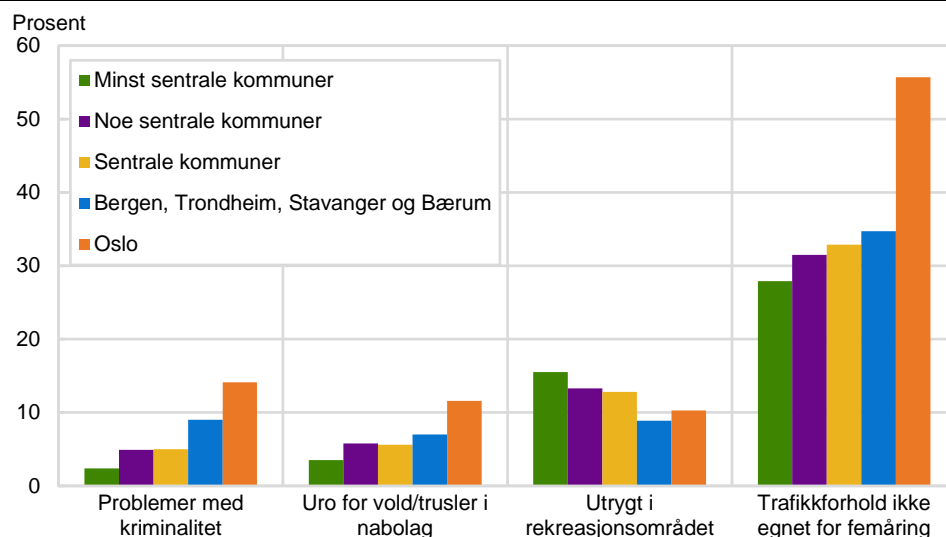

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå.

Alt i alt, har barnefamilier noe tryggere nærmiljø enn andre husholdninger, mens unge og aleneboende i størst grad rapporterer om utrygghet og kriminalitet. Samtidig er det en noe større andel av enslige forsørgere med barn under 18 år som har utrygt nærmiljø enn det er blant par med barn. At unge og enslige, både med og uten barn, oftere bor i sentrale strøk kan være med på å forklare disse forskjellene. I neste avsnitt ser vi nærmere på sammenhengen mellom utrygghet i nærmiljøet og andre kjennetegn ved boforholdene.

Trygghet i nærmiljøet etter kjennetegn ved boligen

Generelt er det slik at nærmiljøet oppleves som mer utrygt, jo mer sentralt man bor. Husholdninger i Oslo og andre sentrale strøk opplever oftere problemer med kriminalitet i nærområdet, og de opplever oftere uro for å bli utsatt for vold eller trusler, enn de som bor i mindre sentrale strøk. Ikke overraskende er det også slik at de som bor i Oslo og andre sentrale kommuner oftere opplever at trafikkforholdene utenfor boligen ikke er egnet for barn. Et unntak er opplevelsen av rekreasjonsområdet nær boligen som utrygt. Det er en noe større andel som rapporterer om dette i mindre sentrale strøk, mens andelen er lavest i de nest største kommunene, det vil si Bergen, Trondheim, Stavanger og Bærum.

Figur 5.16 Andel husholdninger med problemer med kriminalitet og utrygghet, etter sentralitet. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå.

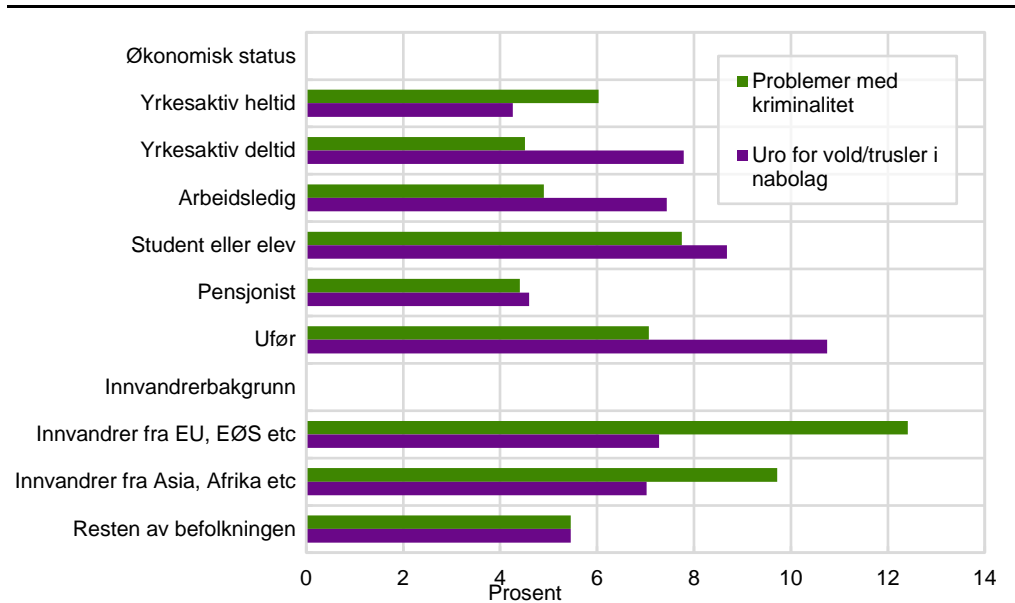
Disse forskjellene gjenspeiles i forskjellene mellom husholdninger i ulike typer boliger: De som bor i blokk eller bygård, som er bygningstyper man oftere finner i sentrale strøk, opplever oftere å ha et utrygt nærmiljø, både med hensyn til kriminalitet og trafikkforhold, samtidig som de noe sjeldnere opplever rekreasjonsområdet som utrygt.

Det ser også ut til å være en sammenheng mellom kvaliteten på boforholdene og trygghet i nabolaget: De som bor trangt rapporterer oftere om problemer med kriminalitet i boområdet, og de har langt oftere utrygge trafikkforhold utenfor boligen. Det samme ser vi for leiere sammenlignet med eiere. Dette kan henge sammen med at både det å bo trangt og det å leie er vanligere i Oslo og andre sentrale kommuner.

Trygghet i nærmiljøet etter sosioøkonomiske kjennetegn

En noe større andel av studenter og uføre er urolige for vold eller trusler i nabolaget enn blant heltids yrkesaktive (henholdsvis 9 og 11 prosent, mot 4 prosent). Samtidig er det relativt små og ikke signifikante forskjeller etter økonomisk status med hensyn til problemer med kriminalitet i boområdet. Innvandrere bor oftere enn resten av befolkningen i områder med problemer med kriminalitet, men er likevel ikke urolig for vold eller trusler i vesentlig større grad.

Figur 5.17 Andel personer 16 år og over som opplever utrygghet eller problemer med kriminalitet i nabolaget, etter økonomisk status og innvandrerbakgrunn. 2015

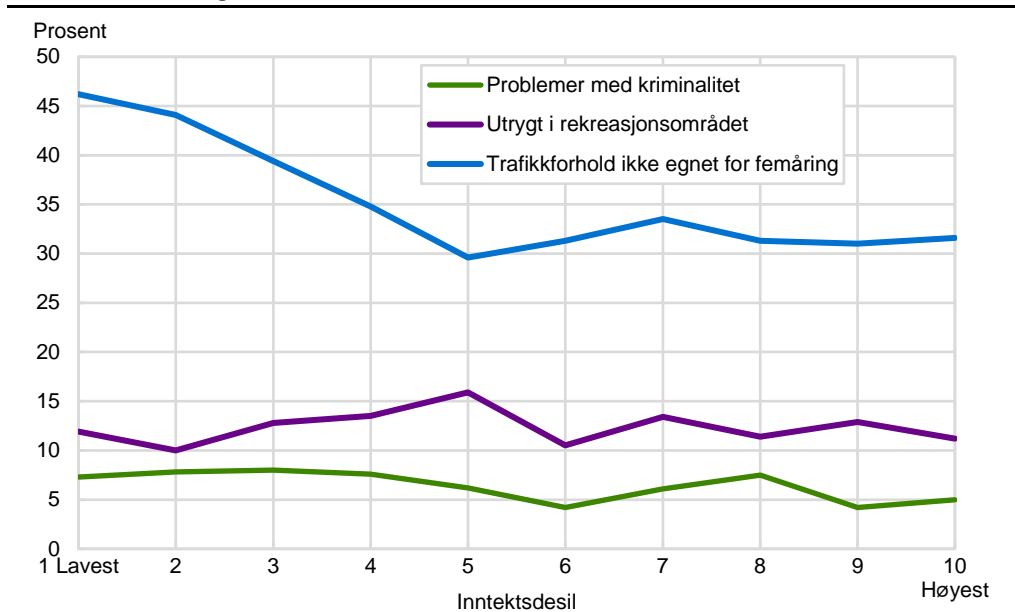

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå.

Uføre, pensjonister, studenter og arbeidsledige har i større grad utrygge trafikkforhold nær boligen enn yrkesaktive. Innvandrere fra Afrika, Asia etc. har også utrygg trafikk i nærmiljøet i noe større grad enn resten av befolkningen. En noe større andel av innvandrere fra EU, EØS etc. enn i resten av befolkningen oppgir at rekreasjonsområdet nær boligen er utrygt, men det er generelt relativt små forskjeller både etter økonomisk status og innvandrerbakgrunn på dette spørsmålet.

Ser man på utrygghet i nærmiljøet etter inntekt, er det særlig utrygge trafikkforhold som er mest utbredt blant dem med lav inntekt sammenliknet med husholdninger med høyere inntekt.

Figur 5.18 Andel husholdninger som opplever utrygghet eller problemer med kriminalitet i nabolaget, etter inntektsdesil. 2015

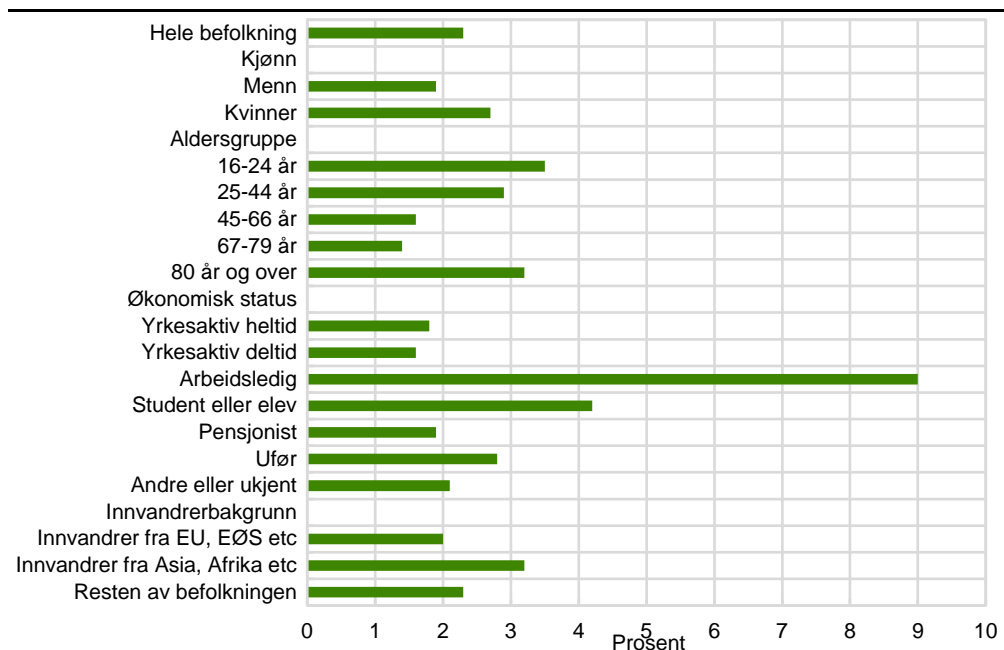
Kilde: Levekårsundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå.

5.4. Tilfredshet med bomiljøet

Til tross for at en relativt stor andel i befolkningen mangler goder som rekreasjons- og turområder nær boligen, og en del opplever problemer med støy og trafikk, er de aller fleste tilfredse med sitt nærmiljø. I befolkningen som helhet er det drøyt to prosent som oppgir at de er misfornøyd eller svært misfornøyd med bomiljøet.

Skiller man mellom personer i ulike befolkningsgrupper, finner vi også at de aller færreste er misfornøyd med bomiljøet sitt. Forskjellene mellom gruppene er generelt små. Arbeidsledige skiller seg ut med en større andel som er utilfredse med bomiljøet, men også i denne gruppen er over 9 av 10 tilfreds med bomiljøet.

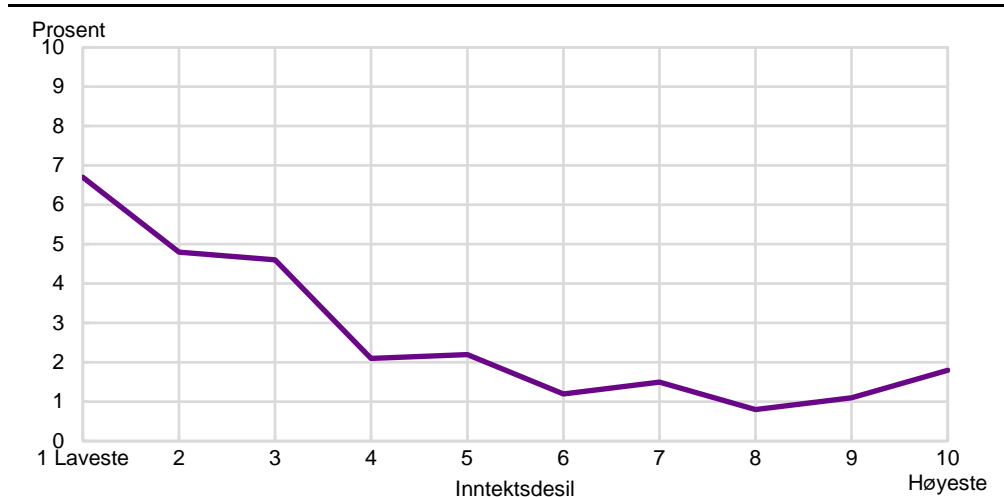
Figur 5.19 Andel personer 16 år og over som er utilfreds med bomiljøet, etter ulike kjennetegn. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå.

Det samme mønsteret ser vi hvis vi sammenligner tilfredshet med bomiljøet i husholdninger etter inntektsdesil. Langt de fleste er tilfreds med boområdet, men det er likevel en tendens til at husholdningene med lav inntekt noe oftere rapporterer at de er utilfredse. Forskjellene i tilfredshet med nærmiljøet gjenspeiler i stor grad mønstrene vi har sett i tilgangen på de ulike nærmiljøgodene vi har sett på i dette kapittelet.

Figur 5.20 Andel husholdninger som er utilfreds med bomiljøet, etter inntektsdesil. 2015

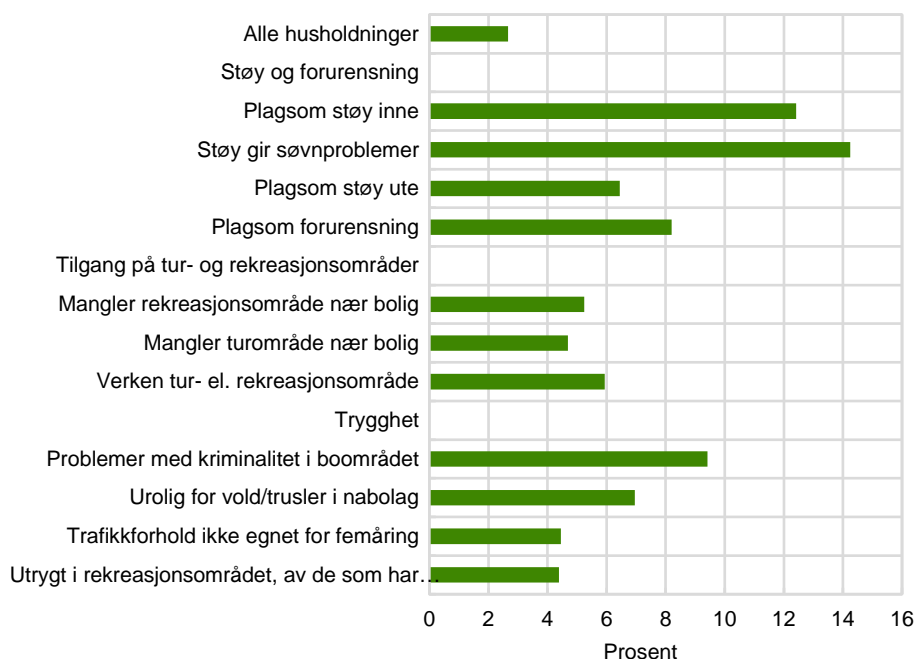
Kilde: Levekårsundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå.

Dersom man sammenligner husholdninger etter kjennetegn ved boligen og bostedet, ser vi en svak tendens til at personer bosatt i Oslo og sentrale kommuner, samt de som bor i blokkbebyggelse er noe mindre tilfreds med bomiljøet enn de som bor mindre sentralt eller i enebolig. Leiere og de som bor trangt er også mindre tilfreds med bomiljøet enn eiere og dem som bor romslig. Dette er også grupper som oftere rapporterer om ulike problemer i nærmiljøet, som støy, utrygghet og manglende tur- og rekreasjonsområder. Det er imidlertid små forskjeller i tilfredshet med bomiljøet mellom gruppene, og det store flertallet i alle gruppene er fornøyd.

Tilfredshet med bomiljøet etter kjennetegn ved nærmiljøet

Figur 5.20 viser hvordan manglende tilfredshet med bomiljøet henger sammen med de ulike kjennetegnene ved nærmiljøet som vi har sett på i dette kapittelet. Selv om alle nærmiljøulempene er assosiert med større grad av utilfredshet med bomiljøet, er sammenhengen ikke veldig sterk. Støy ser ut til å være det problemet som er tettest knyttet til manglende tilfredshet, særlig plagsom støy når man oppholder seg inne i boligen. 12 prosent av dem som er plaget av støy inne, og 14 prosent av dem som opplever at støyen forstyrrer søvn, er utilfreds med bomiljøet, mot 3 prosent av alle husholdninger. Også kriminalitet er forbundet med lavere tilfredshet: 9 prosent av dem som har problemer med kriminalitet i boområdet er utilfredse med nærmiljøet. Tilfredshet er i mindre grad forbundet med trygghet i trafikk og rekreasjonsområder. Heller ikke manglende tilgang på tur- og rekreasjonsområder er nært forbundet med lav tilfredshet med bomiljøet.

Figur 5.21 Andel husholdninger som er utilfreds med bomiljøet, etter kjennetegn ved nærmiljøet. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå.

5.5. Oppsummering

De aller fleste er fornøyd med nærmiljøet sitt. Likevel er det et betydelig mindretall som er plaget av støy, som mangler tur- og rekreasjonsarealer nær boligen, og som bor i et nabolag de opplever som utrygt. Trygge og gode nærmiljø er en viktig forutsetning for gode oppvekstvilkår. Barnefamilier bor generelt i tryggere nabolag og har oftere tilgang på gode utearealer enn husholdninger uten barn. Dette gjelder imidlertid i noe mindre grad for enslige forsørgere, som oftere mangler tur- og

rekreasjonsarealer og er mer utrygge både hensyn til kriminalitet og trafikk enn andre barnefamilier.

Å bo i et godt nabolag kan potensielt kompensere for lav kvalitet på boligen. For eksempel er gode utearealer særlig viktig dersom man bor trangt. I dette kapitlet har vi imidlertid sett at det er en tydelig sammenheng mellom kvalitet på boforholdene ellers og det å bo i områder med nærmiljøproblemer, der de som leier, bor trang og bor i blokk generelt rapporterer å mangle goder i nærmiljøet i større grad enn andre. Innvandrere, personer som står utenfor arbeidslivet, samt de som har lav inntekt opplever også nærmiljøproblemer i noe større grad enn befolkningen ellers.

5.6. Vedleggstabeller

Tabell 5.1 Nærmiljø (støy og forurensning) i ulike grupper, for personer 16 år og over. 2015. Prosent

	Probleme r med støy inne	Plagsom støy inne	Støy forstyrrer søvn	Plagsom støy ute	Støy fra vei ute	Flystøy ute	Bygge- støy ute	Problemer med forurensning	Plagsom forurensning	Antall respon- denter
Alle personer	11	7	3	14	10	3	3	9	5	6 333
Alder										
16-24 år	16	11	5	16	11	3	5	8	5	812
25-44 år	12	8	4	14	9	3	4	11	6	1 866
45-66 år	9	5	2	14	11	4	3	9	6	2 446
67-79 år	7	4	1	11	7	3	2	9	5	973
80 år og over	5	2	1	9	6	3	2	8	5	236
Utdanningsnivå										
Ungdomsskole eller kortere	11	7	3	13	9	3	3	10	5	1 289
Videregående	11	7	2	14	10	4	3	10	5	2 620
Høyere utdanning	10	7	2	14	10	3	4	9	6	2 365
Uoppgitt utdanning	7	4	0	14	9	3	3	10	5	59
Økonomisk hovedaktivitet										
Yrkesaktiv heltid	9	6	2	13	9	3	3	9	5	3 427
Yrkesaktiv deltid	11	7	3	16	10	4	4	9	5	491
Arbeidsledig	23	15	8	22	15	3	7	12	8	134
Student eller elev	18	13	5	18	13	2	7	9	5	595
Pensjonist	8	4	1	11	7	3	2	8	5	1 290
Ufør	13	9	5	16	11	5	3	12	8	318
Andre eller ukjent	14	7	3	17	11	4	3	18	12	78
Innvandrerbakgrunn										
Innvandrere fra EU, EØS etc.	14	9	3	16	12	3	3	10	6	202
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	13	8	4	15	8	3	7	9	6	156
Resten av befolkningen	10	7	3	14	10	3	3	9	5	5 975

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 5.2 Nærmiljø (støy og forurensning) i ulike grupper, for husholdninger. 2015. Prosent

	Problemer med støy inne	Plagsom støy inne	Støy forstyrrer søvn	Plagsom støy ute	Støy fra vei ute	Flystøy ute	Bygge- støy ute	Problemer med forurensning	Plagsom forurensning	Antall respon- denter
Alle husholdninger	12	8	3	14	10	3	4	10	6	6 333
Husholdningstype										
Aleneboende 16-44 år	22	16	7	17	12	2	7	10	6	660
Aleneboende 45-66 år	11	6	3	16	13	4	3	12	7	475
Aleneboende 67 år og over	9	4	1	9	7	2	1	8	4	414
Par uten barn, 16-44 år	18	10	5	17	14	1	4	12	7	367
Par uten barn, 45-66 år	8	5	1	13	9	4	2	8	4	998
Par uten barn 67 år og over	6	3	1	11	7	4	2	9	5	746
Par med barn, 0-6 år	8	4	1	11	8	3	3	10	5	750
Par med barn, 7-17 år	8	5	1	13	8	4	2	9	4	981
Par med barn, 18 år +	8	5	2	16	10	6	3	8	5	449
Enslige forsørgere m/barn 0-17	14	8	5	14	9	3	2	12	8	263
Enslig med barn over 18	10	9	6	14	12	2	3	10	7	177
Andre og ikke klassifiserte	17	12	2	19	10	4	11	10	7	53
Sentralitet										
Minst sentrale kommuner	8	4	1	8	6	2	1	7	3	961
Noe sentrale kommuner	10	7	2	13	10	3	3	10	5	1 097
Sentrale kommuner	11	6	3	15	9	4	3	8	4	2 548
Over 100 000 innbyggere	14	11	4	15	11	2	5	10	6	921
Oslo	20	14	6	20	15	2	7	18	12	806
Bygningstype										
Frittliggende enebolig	8	4	2	12	8	3	3	8	4	3 827
Rekkehus eller andre småhus	12	8	3	15	11	4	3	10	6	1 210
Boligblokk, bygård	20	13	5	18	13	3	6	14	9	1 269
Andre bygningstyper	23	21	8	13	13	0	3	7	7	25
Eierskap										
Leier	21	14	6	17	13	2	5	10	6	1 006
Eier	9	5	2	13	9	3	3	10	6	5 327
Økonomisk utsatte grupper										
Lavinntektshusholdninger	20	14	7	16	11	3	6	9	5	647
Bostøttetottakere	26	20	10	20	13	4	9	14	5	147
Sosialhjelpsmottakere	25	15	10	20	14	5	7	10	6	132

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 5.3 Nærmiljø (tur- og rekreasjonsområder og trygghet i nærmiljøet), for personer 16 år og over. 2015. Prosent

	Mangler rekreasjonsområde nær bolig	Mangler tur-område nær bolig	Verken tur- eller rekreasjonsområde	Problemer med kriminalitet	Uro for vold/trusler i nabolag	Utsatt for vold eller trussel ved eller i egen bolig	Trafikkforhold ikke egnet for femåring	Antall respondenter	Utrygt i rekreasjonsområdet	Antall respondenter med rekreasjonsområde nær boligen
Alle personer	20	15	6	6	6	1	32	6 333	12	5 078
Alder										
16-24 år	25	21	9	6	9	1	34	812	13	606
25-44 år	19	17	6	8	6	2	32	1 866	12	1 524
45-66 år	17	12	4	5	4	1	30	2 446	12	2 026
67-79 år	22	13	5	4	5	0	32	973	13	764
80 år og over	32	21	14	7	5	0	47	236	20	158
Utdanningsnivå										
Ungdomsskole eller kortere	22	16	7	7	6	2	33	1 289	12	1 003
Videregående	21	15	6	5	5	1	30	2 620	12	2 071
Høyere utdanning	17	14	5	6	5	1	34	2 365	13	1 963
Uoppgitt utdanning	32	33	18	9	5	2	53	59	22	41
Økonomisk hovedaktivitet										
Yrkesaktiv heltid	18	14	5	6	4	1	29	3 427	12	2 822
Yrkesaktiv deltid	19	13	5	5	8	1	29	491	11	400
Arbeidsledig	28	27	12	5	8	4	41	134	15	100
Student eller elev	24	23	10	8	8	1	37	595	12	453
Pensjonist	24	16	7	4	5	0	36	1 290	14	988
Ufør	21	11	6	7	11	5	41	318	11	253
Andre eller ukjent	20	17	11	7	7	3	44	78	10	62
Innvandrerbakgrunn										
Innvandrere fra EU, EØS etc.	25	22	12	13	7	2	38	202	18	155
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	28	25	14	10	7	4	48	156	12	112
Resten av befolkningen	20	15	6	6	5	1	32	5 975	12	4 811

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 5.4 Nærmiljø (tur- og rekreasjonsområder og trygghet i nærmiljøet), for husholdninger. 2015. Prosent

	Mangler rekreasjons-område nær bolig	Mangler tur-område nær bolig	Verken tur- el. rekreasjons-område	Problemer med kriminalitet	Uro for vold/ trusler i nabolag	Utsatt for vold eller trussel i egen bolig	Trafikk-egnet for femåring	Antall respon-denter	Utrygt i rekreasjons-området	Antall respon-denter
Alle husholdninger	21	17	7	6	6	1	35	6333	12	5 078
Husholdningstype										
Aleneboende 16-44 år	28	26	11	9	10	2	44	660	10	474
Aleneboende 45-66 år	20	15	6	6	6	1	42	475	16	384
Aleneboende 67 år og over	27	21	11	7	7	1	42	414	14	300
Par uten barn, 16-44 år	22	26	12	12	8	2	44	367	13	287
Par uten barn, 45-66 år	17	11	4	3	3	0	28	998	11	831
Par uten barn 67 år og over	22	11	4	3	3	0	32	746	15	585
Par med barn, 0-6 år	15	11	4	5	5	1	25	750	15	636
Par med barn, 7-17 år	15	10	3	6	3	0	21	981	11	833
Par med barn, 18 år +	20	14	6	4	3	0	23	449	11	363
Enslige forsørgere m/barn 0-17	22	12	7	6	9	6	32	263	10	207
Enslig med barn over 18	22	15	7	5	4	1	31	177	7	140
Andre og ikke klassifiserte	26	23	3	7	3	1	52	53	10	38
Sentralitet										
Minst sentrale kommuner	22	11	6	2	3	1	28	961	15	758
Noe sentrale kommuner	22	13	6	5	6	1	32	1097	13	880
Sentrale kommuner	22	15	7	5	6	1	33	2548	13	2 022
Over 100 000 innbyggere	20	23	9	9	7	1	35	921	9	770
Oslo	20	28	9	14	11	2	56	806	10	648
Bygningstype										
Frittliggende enebolig	22	12	5	4	4	1	26	3827	13	3 058
Rekkehus eller andre småhus	20	16	7	5	7	1	30	1210	13	997
Boligblokk, bygård	22	27	11	12	10	2	58	1269	11	1 009
Andre bygningstyper										13
Eierskap										
Leier	29	25	12	9	11	3	46	1006	12	723
Eier	19	14	5	5	5	1	32	5327	13	4 355
Økonomisk utsatte grupper										
Lavinntektshusholdninger	28	25	13	7	10	3	46	647	11	468
Bostøttemottakere	31	21	14	11	17	8	51	147	12	106
Sosialhjelps-mottakere	34	20	11	12	13	8	38	132	12	96

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå.

6. Tilfredshet med egen bolig

Vi har til nå sett på en rekke sider ved befolkningens boforhold. I kapittel 4 har vi sett på indikatorer for boligstandard slik som trangboddhet, problemer med fukt og råte og lite dagslys. Ulike sider ved boligens nærmiljø slik som støy, forurensning og kriminalitet er tema for kapittel 5. Vi finner at for de boforholdsindikatorerne vi har undersøkt, er det enkelte grupper som skiller seg negativt ut. Husholdninger som mottar bostøtte og sosialhjelp skårer dårligst på de fleste indikatorene for gode boforhold. Lav boligstandard er også mer utbredt blant husholdninger med lavinntekt, leietakere, unge aleneboende og enslige forsørgere. Personer som står utenfor arbeidslivet og innvandrere er også mer utsatt for dårlige boforhold.

Indikatorerne for boligstandard og ulike forhold ved nærmiljøet er i hovedsak objektive beskrivelser av befolkningens boforhold. Men hvordan vurderer husholdningene selv sine boforhold? Er husholdninger med dårligere boforhold i mindre grad tilfreds med boligen de bor i? Det kan tenkes at selv om man skårer dårlig på alle eller mange av indikatorene for boforhold, er man likevel tilfreds med sin boligsituasjon. Eksempelvis kan det å bo sentralt være viktig for enkeltes livskvalitet, selv om det ofte innebærer at en har færre kvadratmeter å boltre seg på, dårligere lysforhold og i mindre grad har tilgang til rekreasjons- og turområder. I dette kapitlet ser vi nærmere på hvor fornøyd folk er med sin egen bolig. Vi vil først undersøke om det er enkelte grupper som er mindre fornøyd med boligen enn andre. Vi vil så se på om tilfredshet med boligen er knyttet til ulike kjennetegn ved boligens standard og nærmiljø.

I Levekårsundersøkelsen 2015, ble det spurt om hvor fornøyd man er med boligen. Til sammen oppgir 98 prosent av befolkningen at de er fornøyd eller svært fornøyd med boligen de bor i. Hele 54 prosentpoeng er svært fornøyd. I befolkningen som helhet er det altså kun 2 prosent som er misfornøyd eller svært misfornøyd med boligen sin, hvorav kun 0,5 prosent er svært misfornøyd. Forskjell i tilfredshet handler dermed i stor grad om hvorvidt man er fornøyd eller om man er svært fornøyd med boligen man bor i. Ettersom andelen som er svært misfornøyd og misfornøyd er så liten, har vi valgt å slå den sammen til «misfornøyd».

6.1. Tilfredshet med bolig i ulike befolkningsgrupper

Når vi sammenligner ulike husholdningssammensetninger, finner vi ikke store forskjeller i andelen som er misfornøyd med boligen. Unge aleneboende og enslige forsørgere er i noe større grad misfornøyd med boligen de bor i (4 prosent) sammenlignet med alle husholdninger (2 prosent). Det er likevel noe variasjon i hvor fornøyd man er. Unge aleneboende og enslige forsørgere sier i noe mindre grad at de er svært fornøyd med boligen de bor i (henholdsvis 42 og 46 prosent) enn alle husholdninger (54 prosent). Eldre par (45 år og eldre) uten barn sier derimot i noe større grad at de er svært fornøyd med boligen (62-63 prosent).

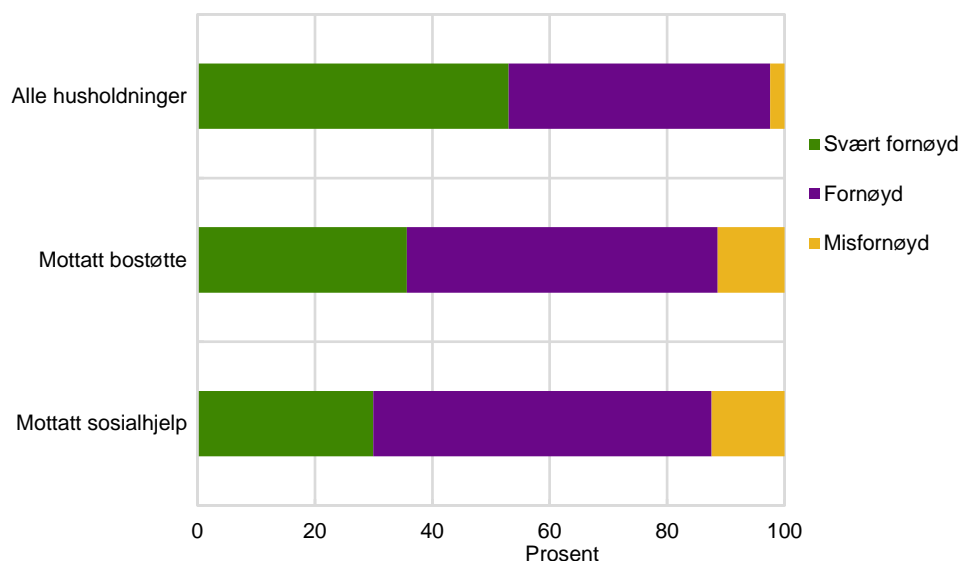
Tilfredshet etter sosioøkonomisk gruppe

Hvor tilfreds man er med boligen varierer også noe med tilknytning til yrkeslivet. Også her består forskjellen først og fremst i at de som er i arbeid i større grad er svært fornøyd med boligen. Mens 40 prosent av arbeidsledige og 48 prosent av uføre er svært fornøyd med boligen, er tilsvarende andel 54 prosent blant personer som er yrkesaktive på heltid. Selv om andelen misfornøyd er forholdsvis liten, er en større andel av arbeidsledige og uføre misfornøyd med boligen, sammenlignet med heltids yrkesaktive (5 mot 1 prosent). Pensjonister er den gruppen som i størst grad er svært fornøyd med boligen, det gjelder for 61 prosent.

En gruppe skiller seg imidlertid ut. Husholdninger som har mottatt offentlige økonomiske ytelser som bostøtte eller sosialhjelp er i større grad misfornøyd med

boligen sin. Av alle husholdninger er kun 2 prosent misfornøyd med boligen, mens andelen er 11 og 12 prosent for bostøtte- og sosialhjelpsmottakere. Videre er det kun 30 og 35 prosent av bostøtte- og sosialhjelpsmottakere som er svært fornøyd med boligen.

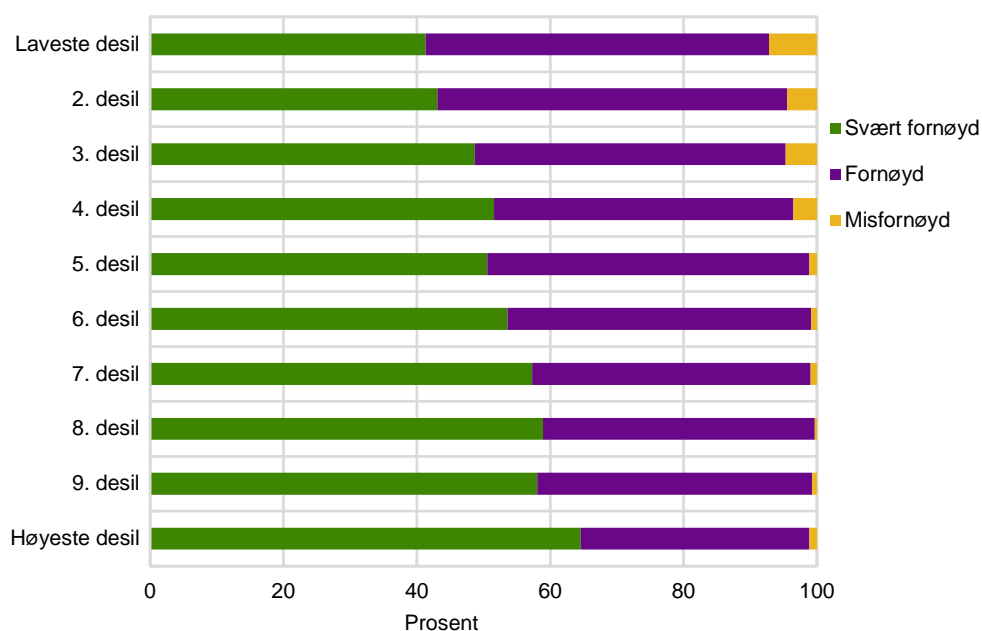
Figur 6.1 Tilfredshet med egen bolig blant husholdninger, 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2015. Statistisk sentralbyrå

Tilfredshet med egen bolig henger også klart sammen med inntekt. Andelen som er svært fornøyd med boligen øker med inntekt. Den tidelen av husholdningene som har lavest inntekt er 41 prosent svært fornøyd med boligen de bor i. Blant den tidelen med høyest inntekt gjelder dette 65 prosent.

Figur 6.2 Tilfredshet med egen bolig blant husholdninger, etter inntektsdesil, 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2015. Statistisk sentralbyrå

Også misnøye med boligen henger sammen med inntekt. Syv prosent av dem med lavest inntekt er misfornøyd med egen bolig. Blant husholdninger i nederste halvdel av inntektsfordelingen gjelder dette 4-5 prosent. For dem med inntekt over mediannivået er under én prosent misfornøyd.

Innvandrere fra Asia, Afrika etc. er og så i noe større grad misfornøyd med boligen, enn resten av befolkningen, henholdsvis 5 mot 2 prosent. Det er derimot ingen forskjell mellom innvandrere fra EU, EØS etc. og resten av befolkningen i andelen som er misfornøyd med boligen. Dersom vi kun ser på dem som er svært fornøyd er andelen lavere for begge innvandrergroppene enn i resten av befolkningen.

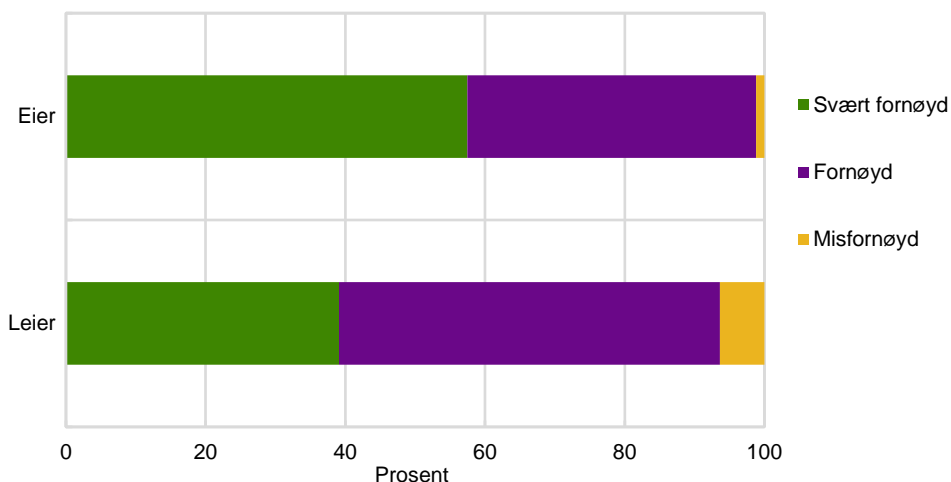
Alt i alt ser det altså ut til å være en klar sammenheng mellom husholdningenes sosioøkonomiske status og tilfredshet med boligen. Økonomisk utsatte grupper, som lavinntektshusholdninger og mottakere av sosialhjelp og bostøtte, rapporterer klart oftere at der er misfornøyd med boligen enn husholdninger generelt.

Tilfredshet etter boligkjenneegn

Vi har i kapittel 4 og 5 sett at boligstandard og nærmiljø varierer etter bosettingsmønstre og boligtype, samt at leietakere har dårligere boligstandard enn husholdninger som eier boligen de bor i. Vi vil derfor også se på hvordan tilfredshet med boligen varierer med boligkjenneegn som sentralitet, bygningstype og eierforhold.

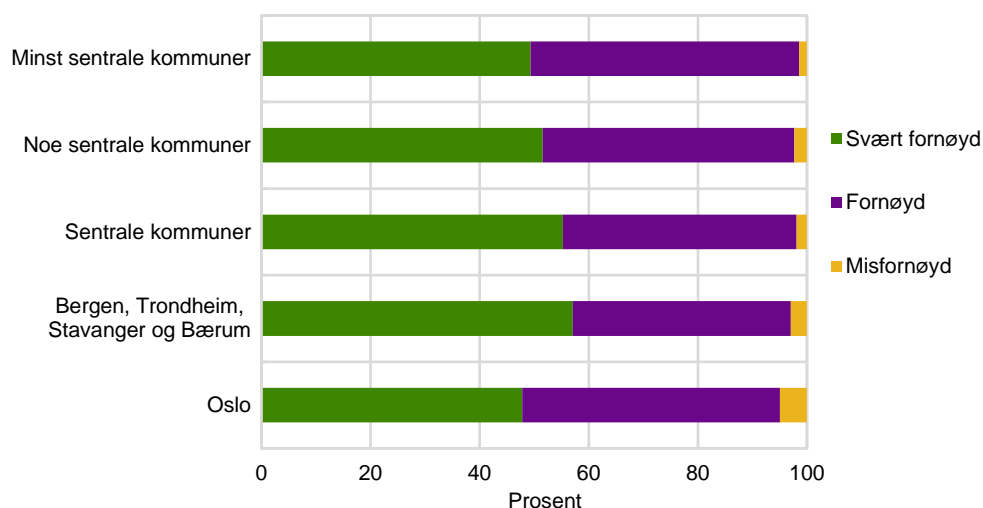
Husholdninger som eier boligen sin, er i større grad tilfreds med boligen enn leietakere. Nær seks av ti eierhusholdninger er svært fornøyd med boligen sin. Tilsvarende gjelder dette nær fire av ti leietakere. Leietakere er også noe mer misfornøyd med boligen. Seks prosent av husholdninger som leier er misfornøyd med boligen sin, mot én prosent av eierhusholdningene.

Figur 6.3. Tilfredshet med egen bolig blant husholdninger, blant eiere og leiere. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2015. Statistisk sentralbyrå

Det er ikke store forskjeller i hvor fornøyd man er med boligen etter hvor sentralt man bor. Andelen som er svært fornøyd er likevel noe større dess mer sentralt en bor (foruten Oslo), men det er også andelen som er misfornøyd (selv om forskjellene er små). 49 prosent av dem som bor i de minst sentrale kommunene er svært fornøyd med boligen. Til sammenligning gjelder dette 57 prosent av dem som bor i Bergen, Trondheim, Stavanger og Bærum. Oslo skiller seg noe ut. I Oslo sier 48 prosent at de er svært fornøyd med boligen og 5 prosent er misfornøyd. Husholdninger i Oslo er mindre fornøyd med boligen enn man er i de mindre sentrale kommunene.

Figur 6.4. Tilfredshet med egen bolig blant husholdninger, etter sentralitet. 2015

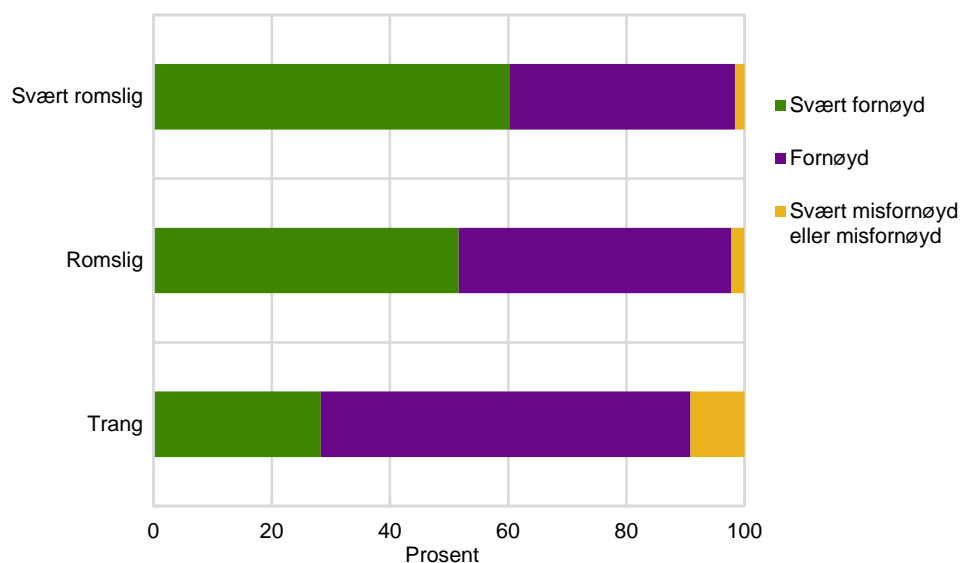
Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2015. Statistisk sentralbyrå

Det ser også ut til at de som bor i enebolig og småhus er noe mer fornøyd med boligen sin enn husholdninger som bor i en blokk eller en bygård, og dette kan bidra til å skape forskjellene etter sentralitet. Forskjellene er i midlertid ikke store.

6.2. Tilfredshet etter boligstandard og nærmiljø

Vi har til nå sett på hvordan tilfredshet med bolig varierer med sosioøkonomisk status, eieforhold til bolig og bosted. Vi skal nå se på hvordan boligstandard og nærmiljø henger sammen med tilfredshet med boligen.

Størrelsen på boligen ser ut til å ha større betydning for hvor tilfreds man er med den. Dess romsligere man bor, dess mer fornøyd er man. Seks av ti husholdninger som bor svært romslig sier at de er svært fornøyd. Blant dem som bor romslig er fem av ti svært fornøyd. For husholdninger som bor trangt er det derimot i underkant av tre av ti som er svært fornøyd. Husholdninger som bor trangt er også i større grad misfornøyd med boligen enn de som bor mer romslig (9 mot 2 prosent).

Figur 6.5 Tilfredshet med bolig blant husholdninger, etter boligens romslighet. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2015. Statistisk sentralbyrå

Hvor tilfreds man er med boligen har klar sammenheng med boligens standard. Husholdninger som har problemer med fukt og råte er i mindre grad fornøyd med

boligen enn husholdninger uten disse problemene. De som bor i boliger med lite dagslys er også mindre tilfreds med boligen. Blant husholdninger som har disse boligproblemene er 13 prosent misfornøyd med boligen, mot 2 prosent blant alle husholdninger. Tilsvarende er andelen som er svært fornøyd lavere i disse gruppene. I underkant av tre av ti husholdninger som bor i en bolig med fukt eller råte og drøyt to av ti som bor i en bolig med dårlige lysforhold er svært fornøyd med boligen. Dette gjelder mer enn fem av ti blant alle husholdninger.

Støy i boligen har også en negativ påvirkning på boligtilfredshet. Husholdninger som opplever støy inne i boligen, særlig de som er svært plaget og hvor støyen gir søvnproblemer, er i mindre grad tilfreds med boligen. Rundt tre av ti som har problemer med støy er svært fornøyd, mens en av ti er svært misfornøyd. De som opplever plagsom flystøy er derimot ikke signifikant mindre tilfreds med boligen de bor i. Likevel er de fleste husholdninger med boligproblemer fornøyd med boligen. Hele seks av ti husholdninger som har problemer med fukt og råte, problemer med støy og dårlige lysforhold er fornøyd med boligen sin.

Tabell 6.1 Tilfredshet med bolig etter boligstandard og nærmiljø. Husholdninger. Prosent. 2015

	Svært			Antall personer
	fornøyd	fornøyd	misfornøyd	
Alle husholdninger	54	43	2	6 393
Problemer med fukt og råte	27	60	13	388
For lite dagslys	23	64	13	180
Støy inne i bolig	34	58	8	654
Problemer med forurensning	45	49	6	584
Problemer med kriminalitet i boområdet	42	51	6	356
Plagsom støy inne	29	60	11	404
Plagsom støy fra gate	40	53	7	606
Plagsom flystøy	49	48	3	206
Plagsom støy fra bedrifter, bygg, anlegg	36	56	9	196
Plagsom støy ute	42	52	6	870
Støy gir søvnproblemer	27	60	13	148
Plagsom forurensning	43	49	8	339
Utrygt i rekreasjonsområdet, av de som har rekr.omr nær bolig	55	42	3	630
Urolig for vold/trusler i nabolag	42	51	6	329
Vært utsatt for vold eller trussel ved eller i egen bolig	38	50	11	57
Trafikkforhold ikke egnet for femåring	49	47	4	2 010
Mangler rekreasjonsområde nær bolig	47	50	3	1 241
Mangler turområde nær bolig	50	47	3	924
Verken tur- el. rekreasjonsområde	42	55	3	356
Høy boutgiftsbelastning	46	49	5	356

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2015. Statistisk sentralbyrå

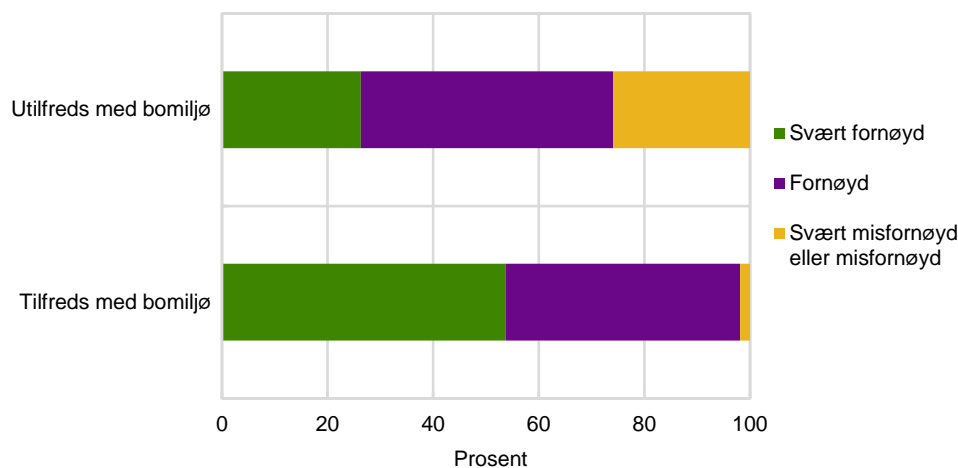
Nærmiljøet ser også ut til å ha betydning for hvor tilfreds man er med boligen. Husholdninger med nærmiljøproblemer er mindre tilfreds enn andre. Husholdninger som opplever forurensning og kriminalitet har relativt små andeler som er svært fornøyd og store andeler misfornøyd. De som synes rekreasjonsområdet er utrygt er derimot ikke signifikant mindre fornøyd med boligen. Selv blant husholdninger som mangler tur- og rekreasjonsområde nær boligen sier 97 prosent at de er svært fornøyd eller fornøyd med boligen sin.

Når vi sammenligner husholdninger som har høy boutgiftsbelastning og husholdninger som ikke har høy boutgiftsbelastning, er ikke forskjellen i tilfredshet med egen bolig veldig stor. Husholdninger med høy boutgiftsbelastning har likevel noe mindre andel som er svært fornøyd med boligen sammenlignet med husholdninger som ikke har høy boutgiftsbelastning. De har også en noe høyere andel som er misfornøyd eller svært misfornøyd med boligen de bor i. Det kan tenkes at enkelte husholdninger med høy boutgiftsbelastning har for høye utgifter fordi de bor over evne, og dermed er veldig fornøyd med boligen.

6.3. Sammenheng mellom tilfredshet med bolig og tilfredshet med nærmiljø

Vi tilbringer mye av vår tid i og rundt boligen vi bor i. Hvor tilfreds man er med boligen og nærområdet kan ha betydning for vår tilfredshet med livet. Vi har sett at husholdninger som opplever ulike nærmiljøproblemer er mindre fornøyd med boligen enn andre grupper. Vi vil derfor også se på tilfredshet med boligen etter hvor fornøyd man er med nærmiljøet.

Figur 6.6 Tilfredshet med bolig etter tilfredshet med bomiljø blant husholdning. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2015. Statistisk sentralbyrå

Husholdninger som er misfornøyd med nærmiljøet er i større grad misfornøyd med boligen de bor i enn de som er fornøyd med nærmiljøet. Blant de som er fornøyd med nærmiljøet er så å si alle svært fornøyd eller fornøyd med boligen. Kun 2 prosent av husholdninger som er fornøyd med nærmiljøet er misfornøyd med boligen. Blant husholdninger som er misfornøyd med nærmiljøet er hele 26 prosent misfornøyd med boligen sin. Husholdninger som er tilfreds med nærmiljøet er også i større grad svært fornøyd med boligen sin enn husholdninger som ikke er fornøyd med nærmiljøet, henholdsvis 54 og 26 prosent. Dette kan tyde på at gruppene som har dårlig nærmiljø også ofte har dårlige boliger, og dermed har dårligere boforhold.

6.4. Oppsummering

De aller fleste er fornøyd med boligen sin. Forskjellen i tilfredshet blant ulike grupper er først og fremst en forskjell i hvorvidt man er svært fornøyd eller «bare» fornøyd med boligen. Selv om forskjellen er liten, er det noen grupper som i større grad er misfornøyd. Økonomisk utsatte grupper uttrykker i større grad at de er misfornøyd med boligen enn andre. Husholdninger med dårlig boligstandard og dårlig nærmiljø er i mye mindre grad svært tilfreds med boligen, og i noe større grad misfornøyd med boligen.

6.5. Vedleggstabeller

Tabell 6.2 Tilfredshet med bolig og bomiljø i ulike grupper, for personer 16 år og over. 2015. Prosent

	Tilfredshet med bomiljøet			Tilfredshet med boligen			Antall respondenter
	Utilfreds	Tilfreds	Svært tilfreds	Misfornøyd	Fornøyd	Svært fornøyd	
Alle personer	2	38	60	2	44	54	6 329
Alder							
16-24 år	4	39	57	4	43	54	810
25-44 år	3	41	56	3	50	47	1 865
45-66 år	2	35	64	1	41	57	2 445
67-79 år	1	35	64	1	38	61	973
80 år og over	3	35	62	2	37	61	236
Utdanningsnivå							
Ungdomsskole eller kortere	3	39	58	4	43	53	1 289
Videregående	2	38	60	2	45	53	2 618
Høyere utdanning	2	35	63	1	41	58	2 363
Uoppgitt utdanning	2	67	31	6	71	23	59
Økonomisk hovedaktivitet							
Yrkesaktiv heltid	2	37	61	1	44	54	3 425
Yrkesaktiv deltid	2	36	62	3	43	54	490
Arbeidsledig	9	49	42	5	56	40	134
Student eller elev	4	40	56	4	47	49	594
Pensjonist	2	35	63	1	38	61	1 290
Ufør	3	47	50	5	47	48	318
Andre eller ukjent	2	38	60	5	44	51	78
Innvandrerbakgrunn							
Innvandrere fra EU, EØS etc.	2	46	52	2	55	43	202
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	3	62	35	5	54	41	156
Resten befolkningen	2	36	61	2	43	55	5 971

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2015. Statistisk sentralbyrå

Tabell 6.3 Tilfredshet med bolig og bomiljø i ulike grupper, for husholdninger. 2015. Prosent

	Tilfredshet med bomiljøet			Tilfredshet med boligen			Antall respondenter
	Utilfreds	Tilfreds	Svært tilfreds	Misfornøyd	Fornøyd	Svært fornøyd	
Alle husholdninger	3	40	58	2	45	53	6 329
Husholdningstype							
Aleneboende 16-44 år	5	48	48	5	53	42	659
Aleneboende 45-66 år	3	42	55	3	43	54	474
Aleneboende 67 år og over	2	40	57	1	40	59	414
Par uten barn, 16-44 år	3	49	48	3	47	49	367
Par uten barn, 45-66 år	1	32	67	0	38	62	998
Par uten barn 67 år og over	1	31	68	1	36	63	746
Par med barn, 0-6 år	2	38	61	2	49	49	749
Par med barn, 7-17 år	2	29	69	1	42	57	981
Par med barn, 18 år +	2	33	65	1	44	55	448
Enslige forsørgere m/barn 0-17	4	45	51	4	49	47	263
Enslig med barn over 18	3	43	54	1	49	50	177
Andre og ikke klassifiserte	2	54	44	10	34	56	53
Sentralitet							
Minst sentrale kommuner	2	40	58	1	49	49	960
Noe sentrale kommuner	2	42	56	2	46	52	1 097
Sentrale kommuner	2	37	61	2	43	55	2 546
Over 100 000 innbyggere	4	38	58	3	40	57	920
Oslo	4	45	51	5	47	48	806
Bygningstype							
Frittliggende enebolig	1	35	63	2	43	55	3 825
Rekkehus eller andre småhus	4	39	57	2	44	53	1 210
Boligblokk, bygård	4	48	48	3	47	49	1 268
Andre bygningstyper	9	39	52	17	30	52	25
Eierskap							
Leier	6	48	46	6	55	39	1 005
Eier	2	37	62	1	41	57	5 324
Økonomisk utsatte grupper							
Lavinntektshusholdninger	6	48	46	6	52	42	647
Bostøttmottakere	6	57	37	11	53	36	147
Sosialhjelpsmottakere	12	54	34	12	58	30	132

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2015. Statistisk sentralbyrå

7. Opphopning av boligproblemer

Hittil i rapporten har vi sett at det er til dels store forskjeller mellom ulike befolkningsgrupper i kvaliteten på boforholdene. I dette kapitlet ser vi nærmere på opphopning av boligproblemer, det vil si i hvilken grad folk opplever flere typer boligrelaterte problemer samtidig.

Når man ser ulike aspekter ved boforholdene i sammenheng, er det særlig to mekanismer som kan gjøre seg gjeldende:

- *Kompensering* innebærer at de som kommer dårlig ut langs én dimensjon, kommer bedre ut langs en annen. Et slikt utfall kan være en konsekvens av at folk verdsetter og prioriterer ulikt, for eksempel at man foretrekker høyere boutgifter for å kunne ha høyere boligstandard, eller at tilgang på et godt nærmiljø prioriteres over det å ha en romslig bolig.
- *Opphopning* er begrepet vi vil bruke for å beskrive situasjoner der de som har ulemper langs én dimensjon også har det dårligst langs andre dimensjoner. Denne mekanismen viser til at økonomiske og sosiale fordeler og ulemper har en tendens til å være selvforsterkende (Merton 1968, Barstad 2016). For eksempel har husholdningens inntekt stor betydning for hvordan man kommer ut av det på boligmarkedet: De som har høy inntekt har i større grad mulighet til å skaffe seg en romslig bolig med høy standard i et godt nærmiljø uten at boutgiftene blir veldig belastende. Å være fattig kan være dyrt, fordi man ikke har råd til å investere i ressurser som gir langsiktige fordeler, som utdanning, egen bolig eller en jobb man kan stå i helt til pensjonsalder.

Tidligere forskning viser at opphopning eller akkumulering av ulemper er en viktig mekanisme som bidrar til å skape og opprettholde sosiale forskjeller (Barstad 2016), også innenfor boligfeltet (Normann 2016). Tilsvarende har vi i denne rapporten sett at det er en tendens til opphopning av dårlige boforhold, for eksempel ved at leietakere både har lavere boligstandard og høyere boutgifter enn eiere, og at de som bor trangt også oftere har dårlig nærmiljø. I dette kapitlet går vi mer systematisk til verks, og ser på hvilke boligproblemer som oftest opptrer samtidig. Videre har vi laget et samlemål der vi teller opp antall boligproblemer en person eller husholdning har, og ser nærmere på hvilke grupper i befolkningen som i størst grad opplever en opphopning av boligsosiale problemer.

7.1. Boligproblemene som inngår i opphopningsmålet

For å se nærmere på opphopning av dårlige boforhold har vi laget et samlemål med utgangspunkt i sentrale indikatorer som vi har sett på tidligere i rapporten. Målet er utformet for å fange opp et bredt spekter av boligproblemer, både knyttet til boligøkonomi, boligstandard og nærmiljø. Samtidig skal ikke to av indikatorene måle det samme. For eksempel har vi kun valgt én av indikatorene på trangboddhet og belastende boligøkonomi.

Følgende indikatorer inngår i samlemålet:

Boligøkonomi

1. svært tyngende boutgifter
2. minst ett boligrelatert betalingsproblem

Boligstandard:

3. fukt eller råte i boligen
4. bolig som er vanskelig å varme opp
5. opplever boligen som for liten (trangbodd)

6. har verken hage, terrasse, bakgård eller annet uteareal i direkte tilknytning til boligen

Nærmiljø:

7. har verken tur- eller rekreasjonsområde i nærheten av boligen
8. utsatt for plagsom støy når man oppholder seg inne i bolig
9. problemer med kriminalitet i boområdet

Sammenhengen mellom boligproblemene

Tabell 7.1 viser korrelasjonen mellom hver av indikatorene på boligproblemer. I tillegg til sammenhengen mellom hver av indikatorene viser tabellen hvor mye de ulike indikatorene korrelerer med det å ha to og tre eller flere problemer. Øverste rad i tabellen viser andelen av husholdningene totalt som har hvert av problemene.

Mål på sammenheng

Korrelasjonsmålet Pearsons r varierer mellom -1 og 1. Den har verdien 0 dersom det ikke er noen sammenheng mellom to indikatorer. Når korrelasjonen mellom to indikatorer er positiv betyr det er en tendens til at de som har ett problem også har det andre problemet, mens en negativ sammenheng tilsier at et problem forekommer sjeldnere blant dem som har det andre problemer.

Sammenhengene mellom de ulike indikatorene er ikke veldig sterke og enkelte sammenhenger er svake og tilnærmet null. Det er likevel en tydelig tendens til at problemer opptrer samtidig. Ingen av sammenhengene er negative. Betalingsproblemer og tyngende boutgifter er blant indikatorene som i størst grad forekommer sammen ($r=0,22$), noe som ikke er overraskende gitt at begge er mål på boligøkonomiske problemer. Det samme gjelder fukt eller råte og problemer med å varme opp boligen ($r=0,2$), som begge er mål på lav boligstandard.

Boligøkonomiske problemer henger i størst grad sammen med lav boligstandard og trangboddhet, og er i mindre grad korrelert med nærmiljøindikatorene. Særlig mangel på tur- og rekreasjonsareal er en indikator som i liten grad korrelerer med andre boligproblemer. Dette gjenspeiles også i at dette er en indikator som i mindre grad enn de andre korrelerer med det å ha to og tre eller flere boligproblemer.

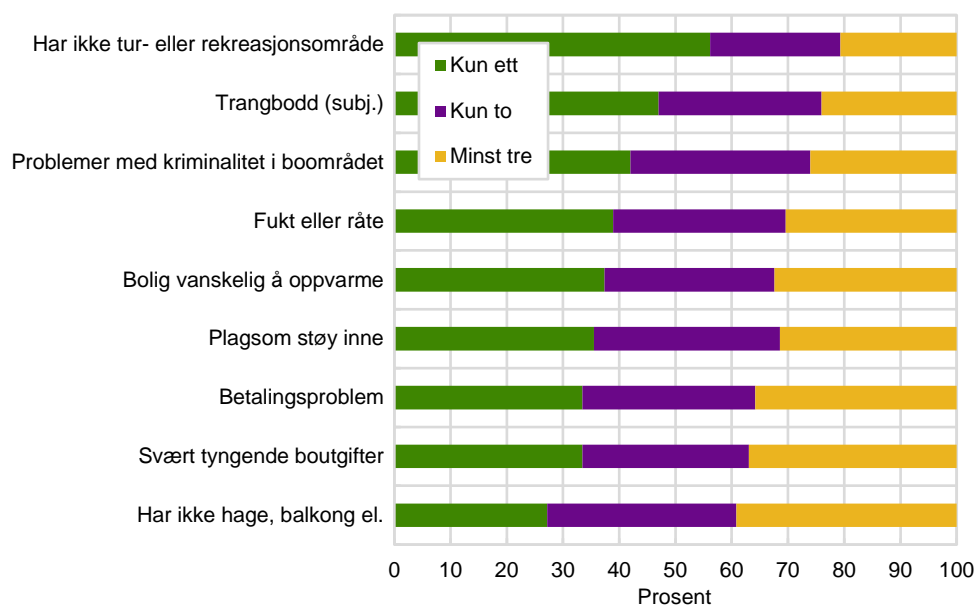
Den positive korrelasjonen mellom indikatorene viser at opphopning er en viktigere mekanisme enn kompensasjon når vi ser på hvordan boligproblemer fordeler seg i befolkningen. De som har problemer på ett område har i stor grad også andre boligrelatert problemer.

Tabell 7.1 Andel husholdninger med utvalgte boligproblemer (prosent) og korrelasjon (Pearsons r) mellom indikatorene. 2015

	Fukt eller råte	Vanskelig å oppvarme bolig	Trangbodd (subj.)	Har ikke hage, tomt, terrasse eller balkong	Har ikke tur eller rekreasjonsområde	Plagsom støy inne i bolig	Problemer med kriminalitet i boområdet	Svært tyngende boutgifter	Betalingsproblemer	Antall husholdninger
I alt (andel)	7	8	10	4	7	8	6	6	5	6332
Fukt eller råte	1,000									388
Vanskelig å oppvarme bolig	0,200	1,000								421
Trangbodd (subj.)	0,048	0,076	1,000							578
Har ikke hage, tomt, terrasse eller balkong	0,047	0,088	0,083	1,000						159
Har ikke tur eller rekreasjonsområde	0,004	0,041	0,018	0,109	1,000					356
Plagsom støy inne i bolig	0,087	0,136	0,127	0,075	0,037	1,000				404
Problemer med kriminalitet i boområdet	0,075	0,083	0,045	0,048	0,033	0,143	1,000			356
Svært tyngende boutgifter	0,120	0,117	0,112	0,088	0,075	0,100	0,022	1,000		267
Betalingsproblemer	0,088	0,102	0,104	0,080	0,017	0,062	0,064	0,219	1,000	231
Minst to boligproblemer	0,366	0,402	0,375	0,333	0,235	0,413	0,331	0,380	0,350	679
Minst tre boligproblemer	0,314	0,361	0,291	0,308	0,196	0,344	0,252	0,368	0,326	217

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2015, Statistisk sentralbyrå.

Figur 7.1 viser andelen av dem som har hvert av problemene som kun har dette ene problemet, og andelen som har to og tre eller flere boligrelaterte problemer. Her ser vi at det er blant dem som mangler tur- og rekreasjonsområder at vi finner den største andelen med kun ett boligrelatert problem: Over halvparten av dem som ikke har slike uteområder nær boligen har ingen av de andre problemene. At en stor andel av dem som mangler turområder eller bor trangt kun har ett boligproblem, kan tyde på at dette er problemer der kompensasjonsmekanismen er viktig. For eksempel kan man prioritere bort nærturterreng eller velge å bo på mindre plass, fordi man ønsker å bo sentralt i byer.

Figur 7.1 Andel husholdninger med ett, to og tre eller flere boligproblemer, etter type problem. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2015, Statistisk sentralbyrå.

I den andre enden av skalaen finner vi dem som har boligøkonomiske problemer og dem som mangler uteområde direkte tilknyttet boligen. Mer enn hver tredje husholdning som har disse utfordringene, har minst tre boligrelaterte problemer.

Økonomi er avgjørende for å skaffe seg en god bolig, og det kan føre til at andre boligproblemer har en tendens til å hope seg opp blant dem som har problemer med å håndtere boligutgiftene.

7.2. Samlede boligproblemer

Opphoppningsmålet teller opp hvor mange av de ni boligproblemene nevnt over hver person eller husholdning har. For hvert av problemene man har øker skåren man får på opphoppningsmålet med én. Det betyr at husholdninger som ikke har noen av disse problemene får skåren null, mens husholdninger som har alle får skåren ni.

Mer enn seks av ti husholdninger har ingen av boligproblemene vi ser på. Det er med andre ord et ganske klart flertall av husholdningene som ikke har noen av problemene med boligøkonomi, boligstandard eller nærmiljø. Samtidig har nesten fire av ti minst ett av disse problemene. Dette inkluderer 24 prosent som har ett av problemene og 9 prosent som har to. 5 prosent har tre eller flere problemer. Som man ser av tabell 7.2 er det svært få som har flere enn tre problemer. For eksempel hadde ingen av dem som ble intervjuet i levekårsundersøkelsen 2015 alle boligproblemene. I resten av kapittelet behandles derfor de som har tre eller flere problemer som én gruppe.

Tabell 7.2 Andel med boligproblemer blant husholdninger og personer, etter antall problemer. 2015. Prosent

Antall problemer	Husholdninger	Personer
Ingen	61,7	64,6
1	24,3	23,2
2	9,0	8,0
3	3,0	2,5
4	1,5	1,2
5	0,4	0,3
6	0,1	0,1
7	0,1	0,1
8	0,0	0,0
9	0,0	0,0
Antall respondenter	6 257	6 257

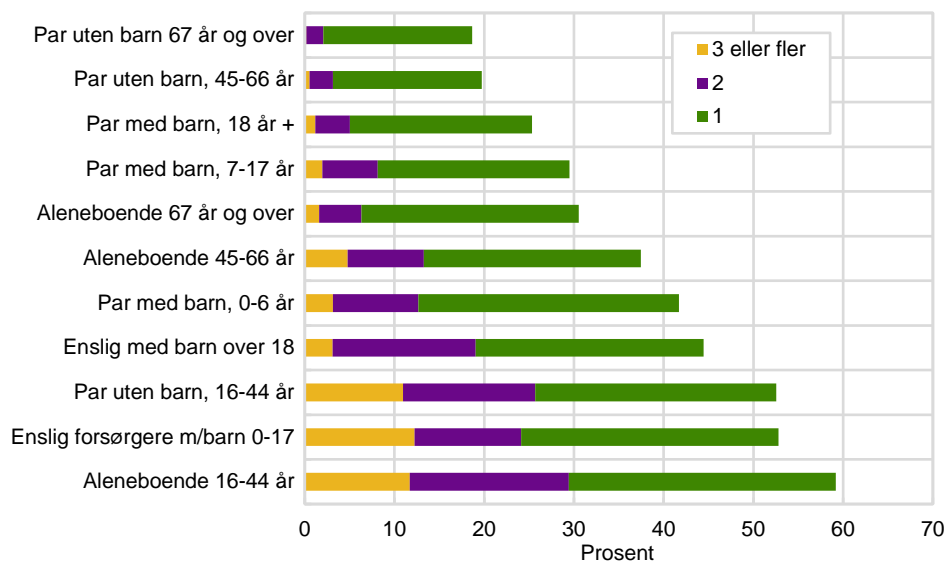
Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2015, Statistisk sentralbyrå.

7.3. Boligproblemer i ulike befolkningsgrupper

Over så vi at mer enn halvparten av husholdningen ikke har noen boligproblemer, og at kun 5 prosent har mer enn to problemer. Under ser vi nærmere på hvordan dette fordeler seg i ulike grupper i befolkningen.

Husholdningstyper

Unge og enslige forsørgere er de husholdningstypene som har klart flest boligproblemer. Blant aleneboende under 45 år har nesten seks av ti minst ett av problemene vi ser på, mens fem av ti unge par og enslige forsørgere har minst ett problem. I alle disse gruppene har mer enn én av ti husholdninger tre eller flere problemer. Som vi har sett tidligere i rapporten er disse husholdningsgruppene blant de mest utsatte på flere av boligområdene vi ser på. De er blant gruppene som i størst grad har boligøkonomiske problemer og problemer med å varme opp boligen og er sammen med par med små barn de som i størst grad opplever boligen som for liten. Unge aleneboende er også gruppen der færrest har tilgang på hage, tomt, terrasse eller balkong.

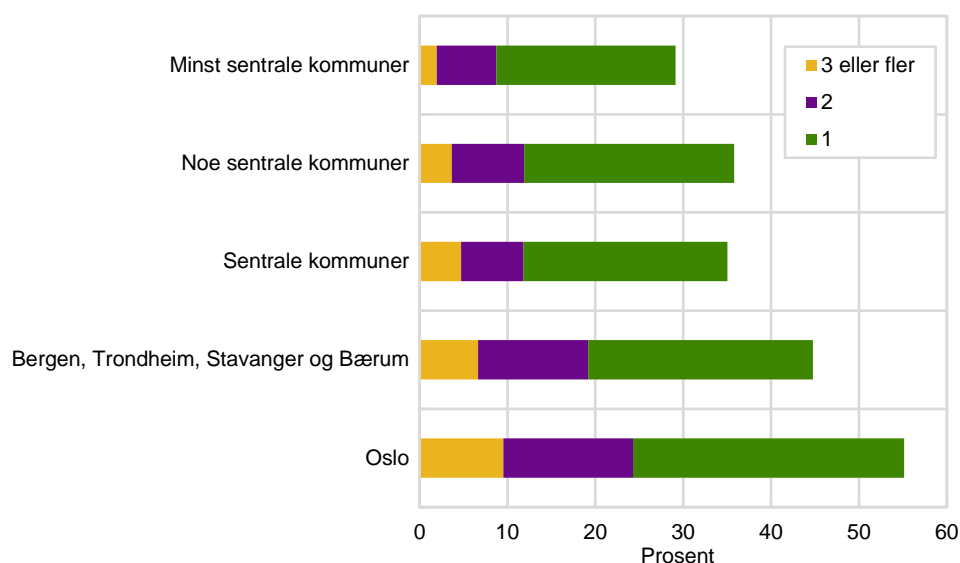
Figur 7.2 Andel husholdninger med boligproblemer, etter husholdningstype og antall problemer. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2015, Statistisk sentralbyrå.

Par over 44 år uten barn og par som bor med voksne barn er husholdningstypene som i minst grad har boligproblemer, men selv i disse gruppene har mellom 19 og 25 prosent minst ett av problemene. Det er derimot relativt få som har flere problemer. Mellom 2 og 4 prosent har to av problemene, og én prosent eller færre har mer enn to problemer. I disse gruppene finner vi for eksempel svært få med boligøkonomiske problemer.

Forskjeller mellom sentrale og usentrale strøk

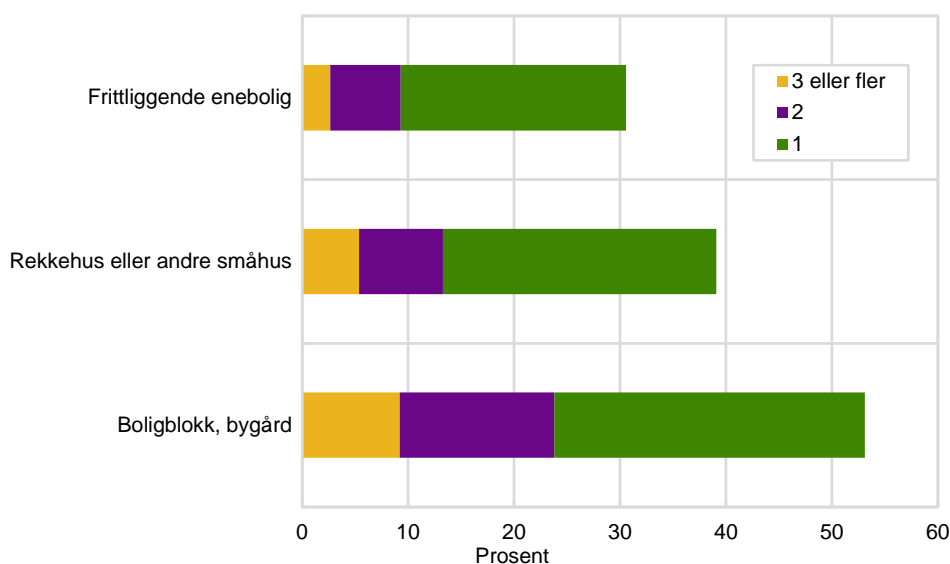
Boligproblemer er klart mest utbredt i de største byene. 55 prosent av husholdningene i Oslo har minst ett av boligproblemer, mens 45 prosent har det i Bergen, Trondheim, Stavanger og Bærum. De fem største kommunene har også de største andelene med en opphopning av boligproblemer. I de minst sentrale kommunene har 29 prosent minst ett boligproblem, og 2 prosent har tre eller flere av problemene. Til sammenlikning har 10 prosent av Oslo-husholdninger mer enn to problemer.

Figur 7.3 Andel husholdninger med boligproblemer, etter sentralitet og antall problemer. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2015, Statistisk sentralbyrå.

Det er også klare forskjeller i boligproblemer mellom husholdninger som bor i ulike bygningstyper. Dette kan være med på å forklare forskjeller etter sentralitet. Omtrent halvparten av husholdninger bosatt i bygård eller boligblokk har boligproblemer. Dette er bygningstypen som er mest vanlig i de fem største kommunene. Blant dem som bor i enebolig, som er den vanligste bygningstypen i mindre sentrale kommuner, har kun tre av ti husholdninger boligproblemer. Ser man på andelen som har to og tre eller flere problemer, er også den størst blant blokkbeboere, og minst blant dem som bor i enebolig.

Figur 7.4 Andel husholdninger med boligproblemer, etter bygningstype og antall problemer. 2015

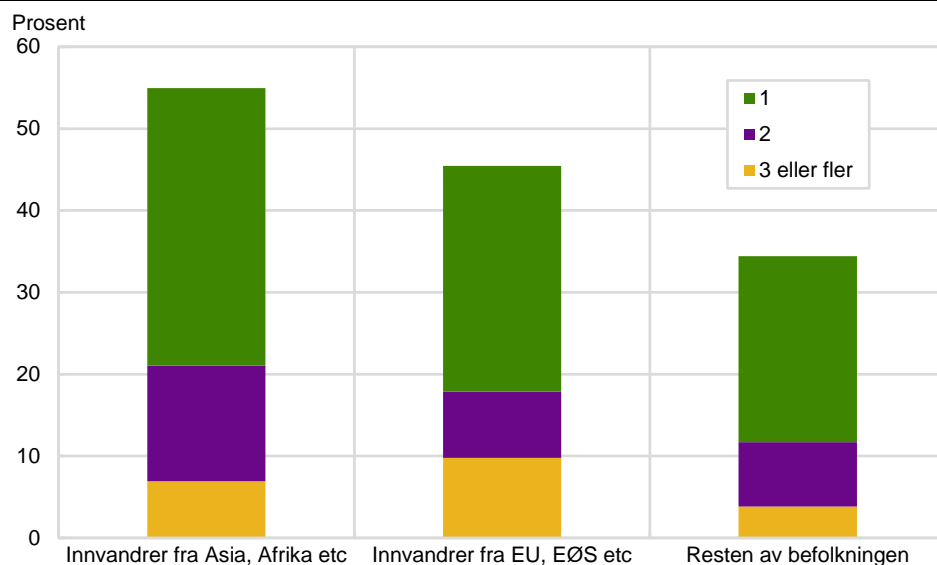
Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2015, Statistisk sentralbyrå.

Ser man nærmere på hvilke boligproblemer som er særlig utbredt blant dem som bor i blokk og i sentrale strøk, er det kriminalitet i nrområdet og støy som i størst grad skiller seg ut. Trangboddhet og tilgang på uteområde tilknyttet boligen er også mest utbredt blant blokkbeboere, mens det er en mindre tydelig forskjell mellom sentrale og usentrale kommuner. Begge disse problemene forekommer oftest i Oslo, men det er liten forskjell mellom de andre sentralitetsgruppene. Det samme gjelder for de boligøkonomiske problemene, som er mest utbredt i Oslo, men som er omtrent like vanlig i de andre sentralitetsgruppene.

Innvandrere

Innvandrere har i større grad boligproblemer enn resten av befolkningen. 45 prosent av innvandrere fra EU, EØS etc. og 55 prosent av innvandrere fra Asia, Afrika etc. bor i en husholdning med minst ett av problemene vi ser på. I resten av befolkningen har 34 prosent minst ett problem. Innvandrere bor også i større grad enn andre i husholdninger med en opphopning av boligproblemer. Det er derimot ingen statistisk signifikant forskjell mellom innvandrere fra EU, EØS etc. og innvandrere fra Afrika, Asia etc. i andelen som har flere boligproblemer.

Figur 7.5 Andel med boligproblemer blant innvandrere og resten av befolkningen, etter antall problemer. Personer 16 år og over. 2015

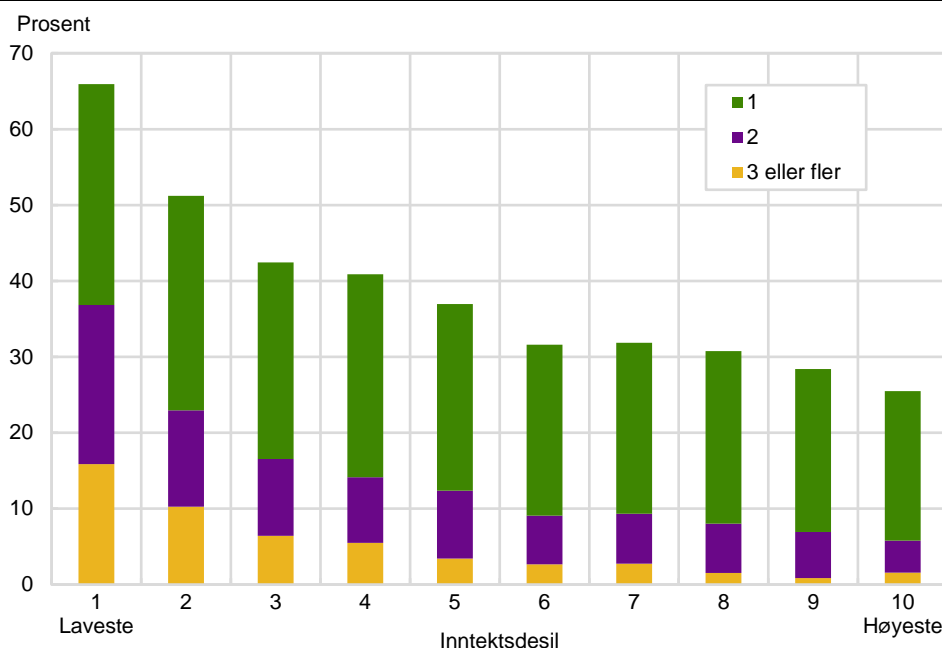

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2015, Statistisk sentralbyrå.

Økonomisk utsatte grupper

Vi har tidligere i rapporten sett at husholdninger med lav inntekt i større grad har boligproblemer enn de med høyere inntekt. Det får vi bekreftet når vi ser på boligproblemene samlet. Det er en klar nedgang i andelen som har flere problemer når inntekten øker: 66 prosent av husholdningene i laveste inntektsdesil har minst ett av problemene, mot 25 prosent i høyeste inntektsdesil. 16 prosent av husholdningene med lavest inntekt har tre eller flere problemer, mot omtrent én prosent i de høyeste inntektsdesilene. Det er særlig husholdningene i de laveste inntektsdesilene som opplever en opphopning av boligproblemer. Det er relativt lite utbredt å ha mer enn ett boligproblem både blant husholdninger midt på og øverst på inntektsfordelingen. Dette reflekterer betydningen av å ha en trygg økonomi for å skaffe seg en god bolig, noe vi også så ved at boligøkonomiske problemer ofte er forbundet med det å ha andre boligproblemer.

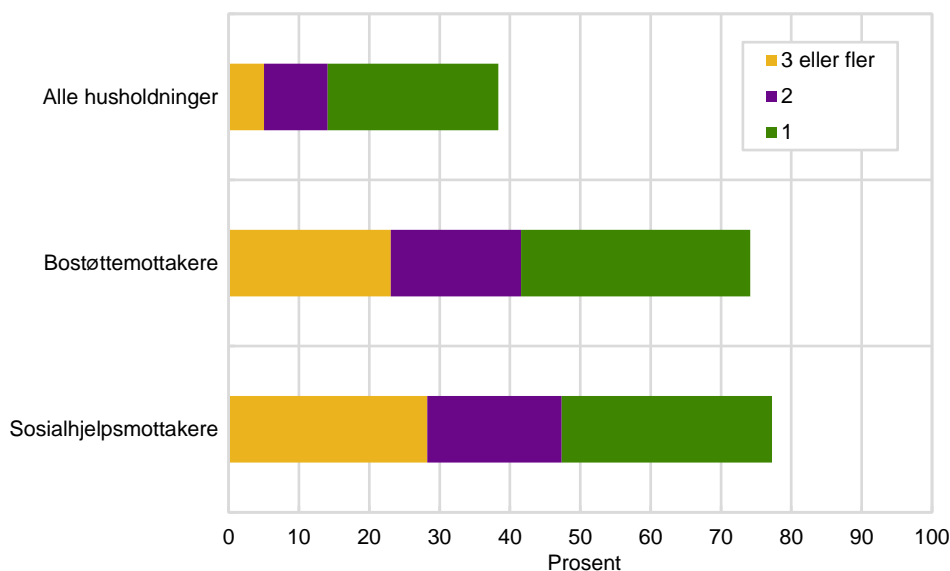
Figur 7.6 Andel husholdninger med boligproblemer, etter inntektsdesil. 2015. Prosent

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2015, Statistisk sentralbyrå.

Alle indikatorene som inngår i opphoppingsmålet er mer utbredt i laveste inntektsdesil enn i den høyeste. Det er relativt liten forskjell i andelen som har problemer med kriminalitet i n romr det³⁶, men alle de andre målene er minst 5 prosentpoeng mer vanlig i laveste enn i høyeste inntektsdesil. Den største forskjellen finner vi, ikke overraskende, på de boligøkonomiske problemene.

Figur 7.7 Andel husholdninger med boligproblemer, i hele befolkningen og blant mottakere av sosialhjelp og bostøtte, etter antall problemer. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2015, Statistisk sentralbyrå.

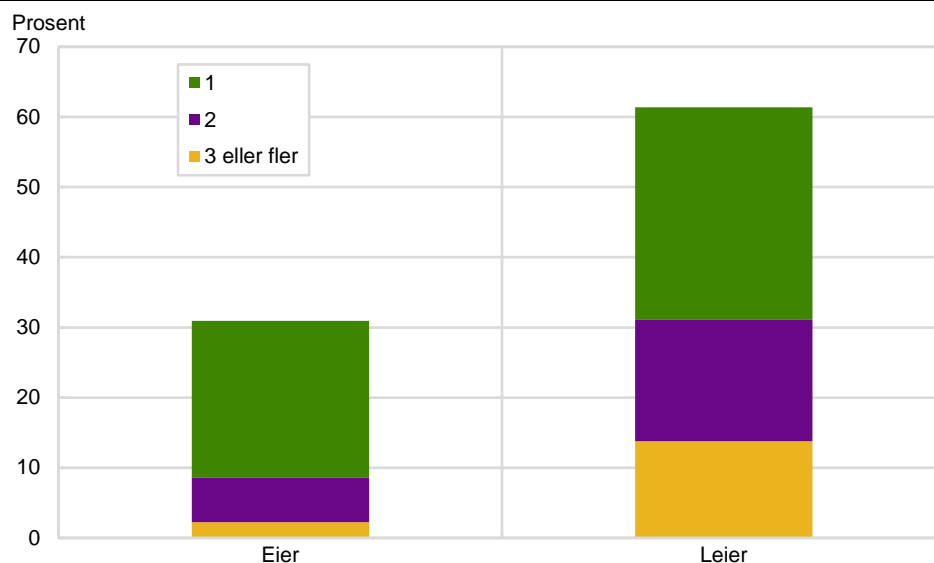
Mottakere av bostøtte og sosialhjelp har enda flere boligproblemer enn husholdninger i den laveste inntektsdesilen. Nesten tre av fire husholdninger som har mottatt bostøtte har minst ett av boligproblemene, mens n r én av fire har tre eller flere problemer. Sosialhjelpsmottakere overlapper delvis med bostøtte mottakere og dette bidrar til at situasjonen er ganske lik i disse gruppene. Om noe er andelen med boligproblemer enda litt høyere. Alle boligproblemene vi ser på er mer utbredt i disse gruppene enn i befolkningen som helhet, men forskjellen er størst på de boligøkonomiske problemene. Andelene med svært tyngende boutgifter og boligrelaterte betalingsproblemer er mer enn fire ganger så store blant bostøtte- og sosialhjelpsmottakere sammenliknet med befolkningen som helhet.

Boligproblemer blant eiere og leiere

Den gjennomgående forskjellen vi har sett på boforholdene til eiere og leiere viser seg også i opphoppingsm let. 61 prosent av leiere og 31 prosent av eiere har minst ett av problemene. Det er også klart flere leiere enn eiere som har flere boligproblemer. 31 prosent av leiere har to eller flere problemer, mens 14 prosent har tre eller flere problemer. Andelene blant eiere er henholdsvis 9 og 2 prosent. Leiere har altså klart dårligere boforhold enn eiere.

³⁶ Det er ikke en statistisk signifikant forskjell i andelen med problemer med kriminalitet i nærområdet mellom første og tiende desil. Alle de andre målene har en statistisk signifikant forskjell mellom laveste og øverste desil.

Figur 7.8 Andel husholdninger med boligproblemer blant eiere og leiere, etter antall problemer. 2015

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2015, Statistisk sentralbyrå.

Leiere skårer dårligere enn eiere på alle indikatorene som er inkludert i opphopningsmålet. Andelen som opplever boligutgiftene som svært tyngende er for eksempel 10 prosentpoeng høyere. Det er også en klart større andel som har hatt problemer med å dekke boligutgifter. Leiere bor trangere og er mer plaget av fukt og råte og kald bolig enn eiere. De har klart mindre tilgang på tur- og rekreasjonsområde, mer kriminalitet i nærområdet og mangler hage, terrasse eller lignende på boligen i større grad. Normann (2016) har også tidligere funnet at leiere i større grad enn eiere opplever en opphopning i nærmiljøproblemer.

7.4. Boligproblemer blant vanskeligstilte

Til nå har vi sett på boligproblemer i en rekke befolkningsgrupper. Vi vil nå se hvordan det slår ut i en gruppe av befolkningen som omtales som «vanskeligstilte på boligmarkedet». Disse ble i NOUen «Rom for alle» definert som «personer som ikke har mulighet til å skaffe seg og/eller opprettholde en tilfredsstillende bosituasjon på egen hånd» (NOU 2011, s. 39).

Ifølge «Rom for alle» kan en utilfredsstillende bosituasjon kjennetegnes ved at man har en uegnet bolig eller bomiljø, at man står i fare for å miste boligen eller at man står uten bolig³⁷. Med uegnet bolig og bomiljø mener man lav boligstandard eller dårlig nærmiljø, temaer som vi diskuterte i kapittel 4 og 5 i denne rapporten og inkluderer blant annet fukt og råte og støyproblemer. I denne rapporten har vi ikke sett direkte på om husholdningene opplever å stå i fare for å miste boligen, men dette kan indikeres ved at husholdningen har en usikker boligøkonomi.

Definisjonen av vanskeligstilte har blitt operasjonalisert på flere forskjellige måter i tidligere studier (Ekhaugen m.fl. 2017, Thorsen 2017, Strand 2013, Vrålstad 2014). En vanlig tilnærming er å måle utilfredsstillende boligstandard ved å se på trangboddhet og fare for å miste boligen ved å se på husholdningens økonomi. Dette er informasjon som er tilgjengelig i register over husholdninger og boliger og som gjør det mulig å se på hele befolkningen. Samtidig inkluderes ikke andre mål på uegnet bolig og bomiljø enn trangboddhet, for eksempel er det ingen indikatorer på dårlig nærmiljø. Det er derfor interessant å se i hvilken grad vårt mål på opphopning av boligproblemer fanger opp de samme gruppene som målet på vanskeligstilte. Vi

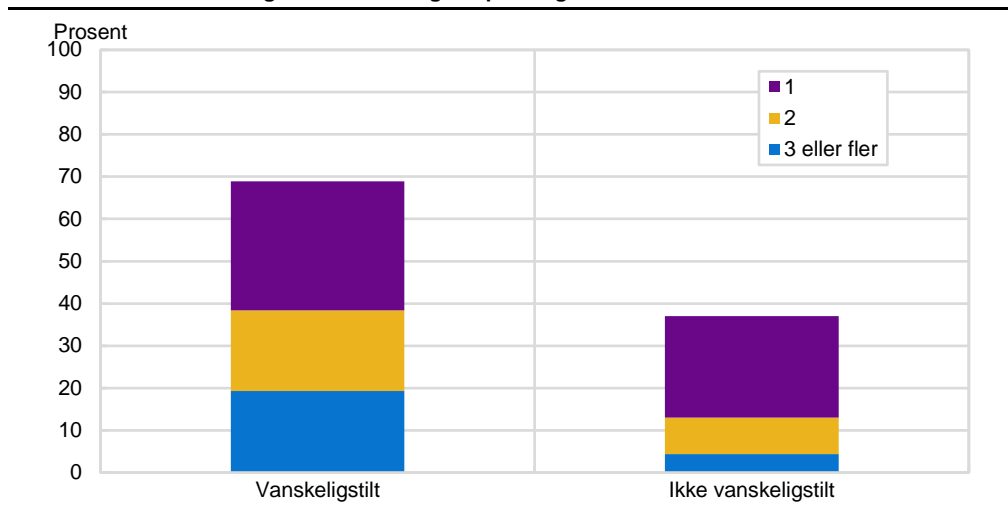
³⁷ Som vi skrev i kapittel 1.2 dekker ikke denne rapporten bostedsløse. Vi kan derfor ikke si noe om denne gruppen vanskeligstilte.

vil her ta utgangspunkt i definisjonen av vanskeligstilte som er brukt blant annet av Thorsen (2017). Her defineres husholdningen som vanskeligstilt dersom den:

- har lavinntekt (EU60) og høy gjeldsbelastning³⁸ og/eller
- har lavinntekt (EU60) og er trangbodd³⁹

Husholdninger med formue over lavinntektsgrensen regnes ikke som vanskeligstilte. Ifølge denne definisjonen er 4 prosent av husholdningene i levekårsundersøkelsen 2015 vanskeligstilt⁴⁰.

Figur 7.9 Andel husholdninger med boligproblemer, etter antall problemer og om husholdningen er «vanskeligstilt på boligmarkedet». 2015

Kilde: Lvekårsundersøkelsen EU-SILC 2015, Statistisk sentralbyrå.

Vi ser av Figur 7.9 at flertallet av husholdningene som faller inn under definisjonen av vanskeligstilt på boligmarkedet har minst ett av boligproblemerne vi ser på i denne rapporten. Nær 40 prosent av de vanskeligstilte husholdningene har to eller flere boligproblemer, mot 13 prosent av husholdningene som ikke er vanskeligstilte ifølge denne definisjonen. Samtidig har nesten en tredjedel av de vanskeligstilte ikke noen av de ni boligproblemerne vi ser på. Det store flertallet med flere boligproblemer er *ikke* vanskeligstilte på boligmarkedet, ettersom 96 prosent av alle husholdninger ikke er vanskeligstilte.

Mål på trangboddhet inngår både i definisjonen av vanskeligstilt og i målet på boligproblemer. Selv om målet på trangboddhet som vi bruker når vi ser på opphopning av boligproblemer tar utgangspunkt i den subjektive opplevelsen av å ha for liten plass, mens vanskeligstilt-definisjonen bruker informasjon om antall rom og kvadratmeter i boligen, vil det være en viss overlapp mellom målene som skyldes dette. Tabell 7.3 viser andelen husholdninger som har hver av de ulike boligproblemerne blant henholdsvis dem som er vanskeligstilte og dem som ikke er vanskeligstilte på boligmarkedet. Vi finner at 27 prosent av de vanskeligstilte husholdningene opplever boligen som for liten. I definisjonen av vanskeligstilt inngår også lavinntekt og høy gjeldsbelastning. Dette reflekteres i at det er relativt stor forskjell mellom vanskeligstilte og andre med hensyn til de boligøkonomiske indikatorene som inngår i opphopningsmålet: 19 prosent av de vanskeligstilte husholdningene opplever boutgiftene som svært tyngende, og 17 prosent har hatt

³⁸ Husholdninger har høy gjeldsbelastning dersom de har total gjeld som er minst tre ganger husholdningens samlede inntekt før skatt (se kapittel 3.7).

³⁹ Man regnes som trangbodd dersom husholdningen har flere personer enn oppholdsrom (eller en person på ett rom) og mindre enn 25 kvadratmeter per person. Denne definisjonen av trangboddhet avviker fra den vi har brukt tidligere i rapporten.

⁴⁰ I dette kapittelet har vi ikke holdt studenter utenfor vanskeligstilt på boligmarkedet.

problemer med å betale boutgifter, mens begge deler gjelder for 5 prosent av husholdningene som ikke faller inn under vanskeligstilt-definisjonen.

Husholdninger som er vanskeligstilte mangler også langt oftere enn andre et uteareal som hage, balkong el. i tilknytning til boligen sin (23 mot 3 prosent). Dette reflekterer igjen at dette er vanligst i små blokkeleiligheter, som i stor grad også vil være trangbodde. Omtrent dobbelt så mange av de vanskeligstilte husholdningene mangler tur- og rekreasjonsområde i nærmiljøet og er plaget av støy. Det er derimot ingen forskjell mellom de vanskeligstilte og andre med hensyn til indikatorene som omhandler boligstandard, fukt og råte og at boligen er vanskelig å varme opp. Dette kan indikere at målet på vanskeligstilte ikke fanger opp hvem som har en uegnet bolig. Det er også liten forskjell i andelen som oppgir at det er problemer med kriminalitet i boområdet.

Tabell 7.3 Andel med ulike boligproblemer blant «vanskeligstilte på boligmarkedet» og husholdninger som ikke er vanskeligstilte. 2015. Prosent

	Fukt og råte	Vanskelig å oppvarme	For liten bolig	Ikke uteareal på bolig	Ikke tur- eller rekr. område	Plag-som støy inne	Problemer med kriminalitet	Svært tyngende boutgifter	Betalingsproblem	Antall respondenter
Vanskeligstilt	7	9	27	23	15	16	8	19	17	177
Ikke vanskeligstilt	7	8	9	3	7	7	6	5	5	6080

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2015, Statistisk sentralbyrå.

Alt i alt viser sammenligningen av målet på boligproblemer og målet på vanskeligstilte på boligmarkedet at selv om det er en viss overlapp, er det langt fra alle som er vanskeligstilte på boligmarkedet i henhold til den utbredte definisjonen som opplever en opphopning av boligproblemer. Dette kan tyde på at dette målet ikke helt fanger opp hvem som har uegnet bolig eller står i fare for å miste boligen, som er definisjonen av vanskeligstilte ifølge «Rom for alle». Et senere prosjekt bør undersøke om andre definisjoner av vanskeligstilte bedre fanger opp hvem som har boligproblemer.

7.5. Regresjonsanalyse

I dette kapittelet har vi sett at de som leier boligen, som har lav inntekt, bor sentralt eller i blokk, samt de som er unge eller bor alene, er blant gruppene som i størst grad opplever en opphopning av boligproblemer. Samtidig er det slik at disse kjennetegnene ofte opptrer samtidig. For eksempel er det å leie bolig vanligere både blant dem med lav inntekt og blant unge i etableringsfasen, enn blant dem med høy inntekt og blant barnefamilier og eldre. Dersom man ønsker å se nærmere på hva det å leie bolig betyr for utsatthet for boligproblemer når man sammenligner personer som er like med hensyn til andre kjennetegn, kan man gjøre en regresjonsanalyse. Det betyr at vi for eksempel vil undersøke om leiere i større grad enn eiere har en opphopning av boligproblemer når man tar hensyn til at de oftere er unge, bor i blokk, bor i sentrale strøk og har lavere inntekt. På samme måte kan vi se hvilken betydning det har å bo sentralt dersom man tar med i betraktning at de som bor sentralt oftere enn andre bor i blokk og oftere leier boligen.

Regresjonsanalyse:

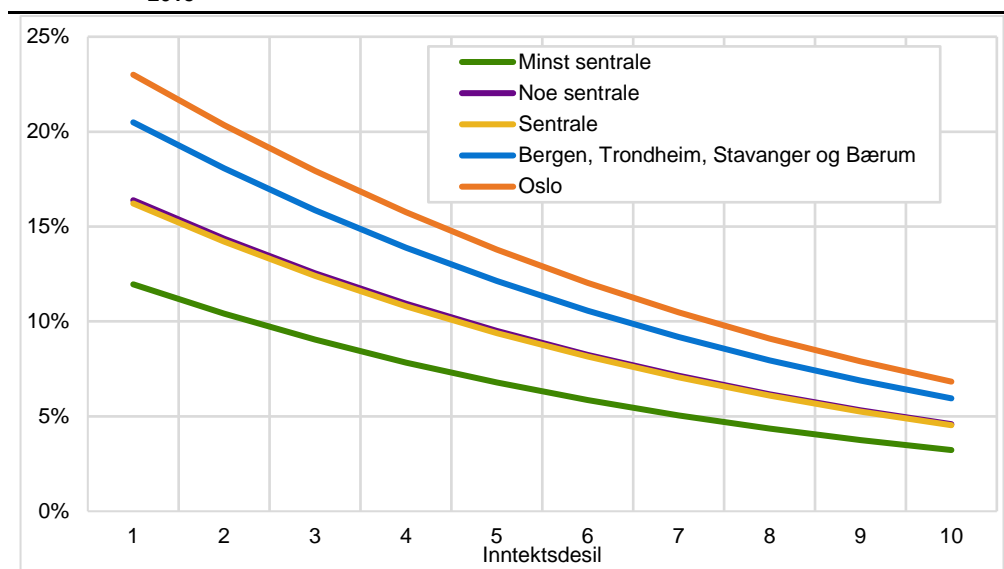
Forklaringsvariablene som inngår i modellen er:

- Leier bolig
- Inntektsdesil
- Sentralitet
- Bor i boligblokk eller bygård
- Alder
- innvandrerbakgrunn
- Aleneboende
- Enslig forsørger
- Antall barn
- Bor med forelder

Modellen omfatter personer som er 16 år og eldre. Vi har gjort en logistisk regresjonsanalyse med opphopning av boligproblemer som avhengig variabel. Variabelen har verdien 1 for personer som bor i husholdninger med mer enn ett boligproblem og 0 for de som har null eller kun ett problem. For å gjøre resultatene lettere å tolke er de presentert som predikerte sannsynligheter eller andeler under. Regresjonskoeffisienter og standardfeil for hele modellen kan man finne i tabell A3 i vedlegg A.

Figur 7.10 viser beregnet andel som har to eller flere boligproblemer blant personer bosatt i ulike boområder etter inntekt, når man har tatt hensyn til andre kjennetegn ved personene⁴¹. Både inntekt og boområde har betydning for sannsynligheten for å oppleve en opphopning i boligproblemer, også når man sammenligner personer som er like langs andre kjennetegn. Beregnet andel med minst to boligproblemer er størst i Oslo, og minst i de minst sentrale kommunene dersom man sammenligner personer med samme inntektsnivå. Samtidig synker andelen med opphopning av boligproblemer når inntekten øker, slik at de som bor i Oslo med høy inntekt har færre boligproblemer enn de som bor minst sentralt med lav inntekt. Blant personer som tilhører husholdningene med de høyeste inntektene har det relativt liten betydning hvor sentralt man er bosatt.

Figur 7.10 Beregnet andel med minst to boligproblemer, etter bostedsstrøk og inntektsdesil¹. 2015

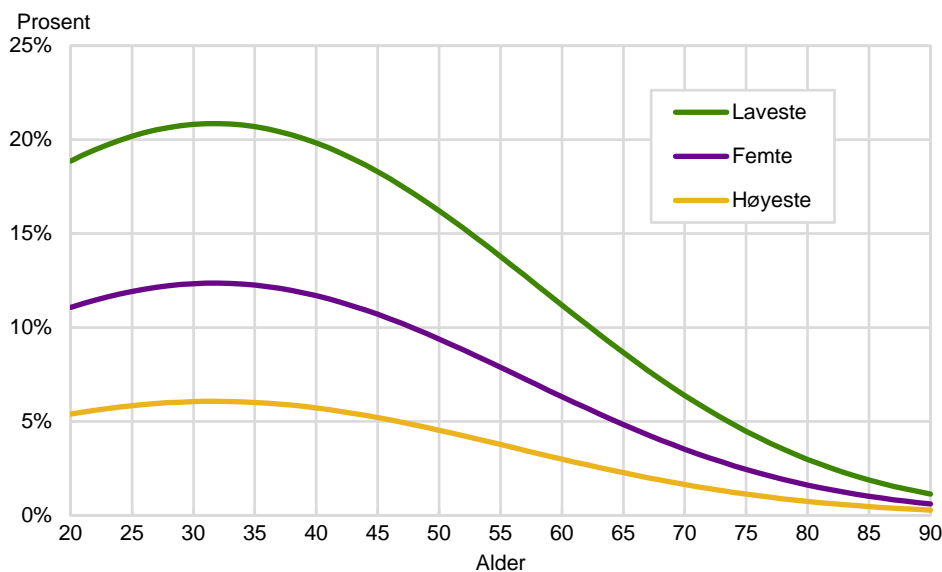
¹ Beregnet for personer som eier boligen, ikke bor i blokk, er 50 år, tilhører gruppen par uten barn, ikke bor med forelder og ikke er innvandrer.

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2015, Statistisk sentralbyrå.

⁴¹ Vi sammenligner her personer som ellers er like med hensyn til alder, innvandrerbakgrunn, husholdningstype, eierskap og bygningstype. Andelen er beregnet for en person som eier boligen, ikke bor i blokk, er 50 år, tilhører gruppen par uten barn, ikke bor med forelder og ikke er innvandrer.

Figur 7.11 viser beregnet andel med to eller flere boligproblemer etter alder for personer som tilhører henholdsvis laveste, femte og høyeste inntektsdesil⁴². Vi ser at sannsynligheten for å ha flere boligproblemer er høyest i trettiårene, og deretter synker med økende alder. Dette er særlig tydelig for dem som tilhører en husholdning med lav inntekt. Videre har inntekt større betydning for om man opplever en opphopning av boligproblemer jo yngre man er, og har tilnærmet ingen betydning for de eldste. For dem er sannsynligheten svært lav for å ha flere boligproblemer uavhengig av inntekt. Det er viktig å huske på at vi her sammenligner personer som er like langs andre kjennetegn. I realiteten er det relativt få i de yngste aldersgruppene som tilhører høyeste inntektskvartil.

Figur 7.11 Beregnet andel med minst to boligproblemer, etter alder og inntektsdesil¹. 2015

¹ Beregnet for en person som bor i en bolig som er eid av husholdningen de tilhører, som ikke bor i blokk, bor i en sentral kommune, tilhører gruppen par uten barn, og ikke er innvandrere.

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2015, Statistisk sentralbyrå.

Husholdningssammensetningen har relativt liten påvirkning på sannsynligheten for å ha flere boligproblemer, når vi tar hensyn til andre kjennetegn ved husholdningene. Enslige forsørgere og husholdninger med flere enn to barn har likevel noe høyere sannsynlighet for å ha flere boligproblemer enn andre husholdninger.

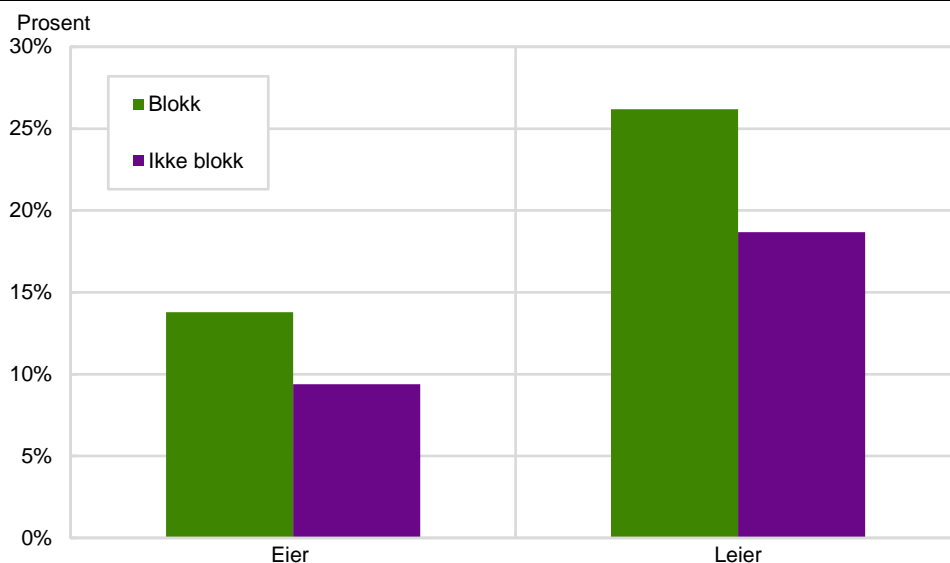
Til slutt har vi sett på beregnet andel som opplever en opphopning av boligproblemer blant eiere og leiere som bor i blokk og dem som bor i andre boligtyper⁴³. Figur 7.12 viser at leiere i større grad enn eiere er utsatt for flere boligproblemer, uavhengig av om de bor i blokk eller andre boligtyper⁴⁴, også når man tar hensyn til andre forskjeller i sammensetningen av eier- og leiergruppen, som alder, husholdningstype og inntekt. Leiere har omtrent dobbelt så høy sannsynlighet som eiere for å ha flere boligproblemer, både når man ser på dem som bor i blokk og dem som bor i andre typer boliger. Samtidig ser vi at også det å bo i blokk har en selvstendig betydning for om man har flere boligproblemer på samme tid: både blant eiere og leiere er det en større andel som rapporterer om flere problemer blant blokkbeboerne når vi sammenligner ellers like personer.

⁴² Her er andelen beregnet for en person som bor i en bolig som er eid av husholdningen de tilhører, som ikke bor i blokk, bor i en sentral kommune, tilhører gruppen par uten barn, og ikke er innvandrere.

⁴³ Dette omfatter småhus, enebolig og annen bygningstype. Enebolig og småhus utgjør de klart største gruppene.

⁴⁴ Her er andelen beregnet for en person som tilhører femte inntektsdesil, som bor i sentrale strøk, er 50 år og tilhører husholdningstypen par uten barn.

Figur 7.12 Beregnet andel med minst to boligproblemer, etter eierstatus og om man bor i blokk eller ikke¹. 2015

¹ Beregnet for en person som tilhører femte inntektsdesil, som bor i sentrale strøk, er 50 år og tilhører husholdningstypen par uten barn.

Kilde: Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2015, Statistisk sentralbyrå.

Når man kontrollerer for de andre variablene, som bostedsstrøk og inntekt, har ikke innvandrere signifikant høyere sannsynlighet for å ha flere boligproblemer.

7.6. Oppsummering

Nesten fire av ti husholdninger har minst ett av de ni boligproblemene vi har sett på i kapittelet. Dette inkluderer boligøkonomi-, boligstandard- og nærmiljø-problemer. 14 prosent av husholdningene har flere problemer. Andelene med boligproblemer er høyere i de største byene enn i mindre sentrale strøk. Unge og enslige forsørgere har også mer boligproblemer enn andre. Leiere og husholdninger med lav inntekt har også klart flere boligproblemer enn befolkningssnittet. Også når man tar hensyn til at gruppene er ulikt sammensatt, har de større risiko for å ha en opphopning av boligproblemer.

I dette kapittelet har vi også sett på opphopning av boligproblemer blant «vanskeligstilte på boligmarkedet». Analysen viser at de vanskeligstilte i større grad enn andre husholdninger opplever en opphopning av boligproblemer. Samtidig er det både mange av dem som defineres som vanskeligstilte som ikke har noen boligproblemer, og en del av dem som ikke faller inn under definisjonen av vanskeligstilte som likevel opplever en opphopning av boligproblemer. Særlig langs dimensjoner som boligstandard og nærmiljø ser det ut til at vanskeligstilte-definisjonen ikke fanger opp grupper som er mer utsatt enn andre.

7.7. Vedleggstabeller

Tabell 7.4 Boligproblemer i ulike grupper, for personer 16 år og over. 2015. Prosent

	Vanske Fukt og råte	-lig å opp- varme	For liten bolig	Ikke uteareal på bolig	Ikke tur- eller rekr. område	Plagsom støy inne	Problemer med kriminalitet	Svært tyngende boutgifter	Betalings- problem	Minst to problemer	Minst tre problemer	Antall respon- denter
Alle personer	7	7	10	3	6	7	6	5	4	12	4	6 257
Alder												
16-24 år	7	11	11	7	10	11	6	10	5	18	7	766
25-44 år	8	10	17	4	6	8	8	6	7	19	7	1 853
45-66 år	6	5	6	1	4	5	5	4	4	8	2	2 440
67-79 år	5	3	2	1	5	4	4	2	0	4	1	966
80 år og over	4	5	1	1	14	2	7	1	0	4	1	232
Utdanningsnivå												
Ungdomsskole eller kortere												
Videregående	8	7	9	3	8	7	7	6	7	15	6	1 252
Høyere utdanning	6	8	8	2	6	7	5	5	4	11	4	2 594
Uoppdelt utdanning												
Uoppdelt utdanning	6	7	11	3	5	7	6	3	2	11	3	2 354
Uoppdelt utdanning	5	8	29	10	17	4	9	10	8	23	9	57
Økonomisk hovedaktivitet												
Yrkesaktiv heltid	6	7	11	2	5	6	6	3	4	11	3	3 397
Yrkesaktiv deltid	9	8	9	1	4	7	5	6	7	13	6	485
Arbeidsledig	6	8	20	7	12	16	5	21	12	30	11	131
Student eller elev	9	12	12	11	10	13	8	9	7	24	9	574
Pensjonist	4	3	2	1	7	4	4	1	0	4	1	1 280
Ufør	12	9	13	1	6	9	7	14	10	20	9	316
Andre eller ukjent	7	14	15	4	11	7	8	12	11	25	9	74
Innvandrerbakgrunn												
Innvandrere fra EU, EØS etc.												
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	9	9	13	5	12	9	13	6	3	18	10	199
Innvandrere fra Afrika, Asia etc.	6	4	13	8	15	8	10	14	8	21	7	150
Resten av befolkningen												
Resten av befolkningen	6	7	9	3	6	7	6	4	4	12	4	5 908

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 7.5 Boligproblemer i ulike grupper, for husholdninger. 2015. Prosent

	Fukt og råte	Vanskelig å oppvarme	For liten bolig	Ikke uteareal på bolig	Ikke tur- eller rekr. område	Plag-som støy inne	Problemer med kriminalitet	Svært tyngende boutgifter	Betalingsproblem	Minst to problemer	Minst tre problemer	Antall respondenter
Alle husholdninger	7	8	10	4	7	8	6	6	5	14	5	6 257
Husholdningstype												
Aleneboende 16-44 år	9	14	16	12	11	15	9	12	10	29	12	654
Aleneboende 45-66 år	7	6	9	2	6	6	6	8	5	13	5	472
Aleneboende 67 år og over	5	5	3	1	11	4	7	3	1	6	2	409
Par uten barn, 16-44 år	11	14	20	7	12	11	12	7	6	26	11	365
Par uten barn, 45-66 år	4	3	3	0	4	5	3	1	1	3	1	998
Par uten barn 67 år og over	4	2	2	1	4	3	3	1	0	2	0	741
Par med barn, 0-6 år	7	8	21	1	4	4	5	4	5	13	3	746
Par med barn, 7-17 år	6	6	8	1	3	4	6	3	4	8	2	968
Par med barn, 18 år +	4	6	4	1	5	5	4	1	2	5	1	427
Enslige forsørgere m/barn 0-17	11	12	16	4	7	8	7	17	17	24	12	255
Enslig med barn over 18	11	8	8	3	8	9	5	10	6	19	3	172
Andre og ikke klassifiserte	0	13	8	7	4	14	7	0	0	9	2	50
Sentralitet												
Minst sentrale kommuner	6	5	7	2	6	4	2	5	4	9	2	950
Noe sentrale kommuner	7	7	10	2	5	7	5	6	5	12	4	1 080
Sentrale kommuner	7	8	8	2	7	6	5	5	6	12	5	2 519
Over 100 000 innbyggere	9	11	11	5	9	11	9	7	3	19	7	913
Oslo	5	8	18	12	9	14	14	8	7	24	10	795
Bygningstype												
Frittliggende enebolig	7	8	7	0	5	4	4	5	4	9	3	3 779
Rekkehus eller andre småhus	7	8	12	3	7	8	5	6	5	13	5	1 192
Boligblokk, bygård	5	8	15	11	11	13	12	9	7	24	9	1 262
Andre bygningstyper	12	4	16	56	27	22	9	19	12	53	27	23
Eierskap												
Leier	10	15	18	11	12	14	9	14	11	31	14	989
Eier	6	5	7	1	5	5	6	3	3	9	2	5 268
Økonomisk utsatte grupper												
Lavinntektshusholdninger	11	12	16	13	13	14	7	17	13	33	14	633
Bostøttemottakere	16	16	23	9	14	19	10	24	21	42	23	143
Sosialhjelps-mottakere	12	18	27	11	12	15	12	26	32	47	28	130

Kilde: Levekårsundersøkelsen 2015, Statistisk sentralbyrå.

Referanser

- Almås, A.-J., Gruner, M., Klinski, M. Rode, T. Vik, L og Andresen, I. (2016). *Krav til dagslys i TEK10*. SINTEF Byggforsk. Hentet fra: https://dibk.no/globalassets/byggeregler/tek10-til-tek17/rapporter/krav-til-dagslys-i-tek10_sintef_januar-2016.pdf
- Andersen, A. (2005). *Fra bolignød via «folkhem» til boligmarked*. Hentet fra: <http://www.ssb.no/bygg-bolig-og-eiendom/artikler-og-publikasjoner/fra-bolignod-via-folkhem-til-boligmarked>
- Astrup, K., Barlindhaug C R. og Medby P. (2015): *Indirekte markedseffekter av boligsosiale virkemidler – empiriske analyser*. NIBR-rapport 2015:27
- Barnes, M., Butt, S. og Tomaszewski, W. (2010). The Duration of Bad Housing and Living Standards of Children in Britain. *Housing studies*, 26(1): s. 155-176.
- Barstad, A. (2014). *Levekår og livskvalitet. Vitenskapen om hvordan vi har det*. Cappelen Damm Akademisk.
- Barstad, A. (2016). *Opphopning av dårlige levekår. En analyse av Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2013*. Rapporter 2016/32. Statistisk sentralbyrå
- Boliglånforskriften (2016). Forskrift om krav til nye lån med pant i bolig av 16. desember, 2016. Hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2016-12-14-1581>
- Boug, P., T. Von Brasch og M. Takle (2018). *Hvorfor spriker boligprisindeksene til Eiendom Norge og SSB?* Hentet fra: <https://www.ssb.no/priser-og-prisindekser/artikler-og-publikasjoner/hvorfor-spriker-boligprisindeksene-til-eiendom-norge-og-ssb>
- Brattbakk, I. og B. Andersen (2017). *Oppvekststedets betydning for barn og unge. Nabolaget som ressurs og utfordring*. Rapport 2017:02. Arbeidsforskningsinstituttet.
- Dyb, E. og S. Lid (2017). Bostedsløse i Norge 2016 – en kartlegging. NIBR-rapport 2017:13.
- Ekhaugen, T., I. Rasmussen, S.W. Skjeflo og N.B. Westberg (2017). *Fra bostøtte til programarbeid: En evaluering av statens boligsosiale virkemidler*. Rapport 2017/20. Vista analyse.
- Enes, A. W. (2017). Økonomisk romslighet i Vrålstad, S. og Wiggen, K. S. (red.) *Levekår blant innvandrere i Norge 2016*. Statistisk sentralbyrå. Rapporter 2017/13.
- Eurostat (2018). *Inability to keep home adequately warm*. Hentet fra: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_mdes01&lang=en [Hentet ut 25.01.18]
- Evans, J., Hyndman, S., Stewart-Brown, S., Smith, D. og Petersen, S. (2000). An epidemiological study of the relative importance of damp housing in relation to adult health. *Journal of Epidemiological Community Health*. 54: 677-686.
- Folkehelseinstituttet (2015): *Støy. Folkehelse rapporten (nettutgaven) - Helsetilstanden i Norge*. Publisert 05.09.2014 Oppdatert 09.04.2015 Hentet fra: <https://www.fhi.no/nettpub/hin/>
- Folkehelseinstituttet (2017): *Luftforureining. Folkehelse rapporten (nettutgaven) - Helsetilstanden i Norge*. Publisert 30.06.2014 Oppdatert 05.01.2017 Hentet fra: <https://www.fhi.no/nettpub/hin/>

- Gray, A. (2001). *Definitions of Crowding and the Effects of Crowding on Health: A Literature Review*. Ministry of Social Policy. Hentet fra: <http://www.msd.govt.nz/documents/about-msd-and-our-work/publications-resources/archive/2001-definitions-of-crowding.pdf>
- Grødem, A. S. (2011). Innvandrerbarn og bolig. Hva betyr boligen og bomiljø for integrering? Fafo-rapport 2011:32.
- Haraldsen, G. (1999). *Spørreskjemametodikk etter kokebokmetoden*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Holz, K. og E. Engelen (2016). Støyeksponering og støyplage i Norge. 1999 – 2014: Flere nordmenn utsatt for støy. <http://www.ssb.no/natur-og-miljo/artikler-og-publikasjoner/flere-nordmenn-utsatt-for-stoy>
- Kirkebøen, L. J. (2010) *Høyt utdannede tjener mer over livsløpet*. Økonomiske analyser 5/2010. Statistisk sentralbyrå
- Kjøsterud, T. W. (2005). *Hvordan målene ble nådd – Hovedlinjer og erfaringer i norsk boligpolitikk*. NOVA Temahefte 1/05
- Leventhal, T. og Newman, S (2010). Housing and child development. *Children and Youth Services Review*. 32, s. 1165-1174.
- Meld. St. 18 (2015–2016) Melding til Stortinget. Friluftsliv. Natur som kilde til helse og livskvalitet.
- Merton, R.K. (1968): The Matthew Effect in Science: The Reward and Communication Systems of Science. *Science*, 199: 55-63.
- Norges bank (2017): *Styringsrenten årsgjennomsnitt*. Hentet fra: <https://www.norges-bank.no/Statistikk/Rentestatistikk/Styringsrente-arlig/>
- Normann, T.M. (2016). Dårligere boforhold for leiere enn for eiere. Statistisk sentralbyrå. <http://www.ssb.no/bygg-bolig-og-eiendom/artikler-og-publikasjoner/darligere-boforhold-for-leiere-enn-for-eiere>
- Normann, T.M (2017a): *Hvordan måle boutgiftsbelastning? En diskusjon av forholdet mellom inntekter og utgifter til bolig*. Notater 2017/06. Statistisk sentralbyrå.
- Normann, T. M. (2017b). Lavere eierandeler blant innvandrere. I Sandnes T. (red.) *Innvandrere i Norge 2017*. Statistiske analyser 155. Statistisk sentralbyrå.
- Nordvik, V. 2010 «Vanskeligstilte på boligmarkedet», i Sandlie, H.C. (red): (2010). Bolig og levekår i Norge 2007. En artikkelsamling. NOVA rapport 2/2010
- NOU 2011:15 (2011). *Rom for alle – En sosial boligpolitikk for fremtiden*. Oslo: Departementenes servicesenter. Informasjonsforvaltning
- ODPM (2004). *The Impact of Overcrowding on Health & Education: A Review of Evidence and Literature*. Office of the Deputy Prime Minister: London. Hentet fra: <https://pdf4.pro/pdf/the-impact-of-overcrowding-on-health-and-247d81.pdf>
- Omholt, E. L. (2016). *Økonomi og levekår for ulike lavinntektsgrupper 2016*. Rapporter 2016/30. Statistisk sentralbyrå
- Revoll, M.K. (2015). Innsattes levekår 2014. Før, under og etter soning. Rapporter 2015/47. Statistisk sentralbyrå Hentet fra: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/innsattes-levekar-2014>
- Revoll, M. (2016). *Økende sosiale forskjeller mellom utdanningsgrupper*. Hentet fra: <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/okende-sosiale-forskjeller-mellom-utdanningsgrupper>

- Sandberg, T. (2017, 4. Mai). En umulig boligdrøm. *Dagsavisen*. Hentet fra: <https://www.dagsavisen.no/oslo/en-umulig-boligdrøm-1.962053>
- Sandlie, H. C. (2011). Hvordan går det med ungdommens etablering på boligmarkedet? *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 11(2). s. 49-69
- Sandlie, H.C og Gulbrandsen, L. (2015): *Housing Market and Family Relations in a Welfare State*. Critical Housing Analysis, Vol. 2, Issue 1, 2015.
- Sandlie, H. C. og Gulbrandsen, L. (2016) TEMADEL 3: Eldres boligformue og boligvalg. I Sørvoll, J., Sandlie, H. C., Nordvik, V. og Gulbrandsen, L. (red.) *Eldres bolisituasjon – Bolgmarked og boligpolitikk i lys av samfunnets utvikling*. NOVA Rapport 11/2016
- Sandvik, L og Holseter, C. (2018). *Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2017 Tema: Friluftsliv, organisasjonsaktivitet, politisk deltakelse og sosialt nettverk – Dokumentasjonsnotat*. Hentet fra: www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/levkarsundersokelsen-eu-silc-2017.tema-friluftsliv-organisasjonsaktivitet-politisk-deltakelse-og-sosialt-nettverk
- Shaw, M. (2004). Housing and Public Health. *Annual Review of Public Health*. 25, s. 397-418.
- Sirgy, M.J. og Cornwell, T. How Neighborhood Features Affect Quality of Life. *Social Indicators Research* (2002) 59: 79. <https://doi.org/10.1023/A:1016021108513>
- Statistisk sentralbyrå (2012): Samordnet statistikk for husholdninger og boliger. <https://www.ssb.no/befolkning/samordnet-statistikk-for-husholdninger-og-boliger>
- Statistisk sentralbyrå (2013). *Forbruksundersøkelsen*. Hentet fra: www.ssb.no/fbu [Hentet ut: 11.01.18]
- Statistisk sentralbyrå (2017a). *Befolkningens utdanningsnivå*. Hentet fra: www.ssb.no/utviv. [Hentet ut: 22.11.2017]
- Statistisk sentralbyrå (2017b). *Boliger*. Hentet fra: www.ssb.no/boligstat [Hentet ut: 22.02.18]
- Statistisk sentralbyrå (2017c). *Én av ti bor trangt*. Hentet fra: www.ssb.no/bygg-bolig-og-eiendom/artikler-og-publikasjoner/en-av-ti-bor-trangt [Hentet ut 24.01.18]
- Statistisk sentralbyrå (2017d). *Innvandrere etter innvandringsgrunn*. Hentet fra: www.ssb.no/innvgrunn [Hentet ut 16.11.2017]
- Statistisk sentralbyrå (2017e). *Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre*. Hentet fra: www.ssb.no/innvbef. [Hentet ut 16.11.2017]
- Statistisk sentralbyrå (2017f). *Økonomiske analyser 1/2017*.
- Statistisk sentralbyrå (2018). Boligprisene opp 0,9 prosent. <http://www.ssb.no/bygg-bolig-og-eiendom/artikler-og-publikasjoner/boligprisene-opp-0-8-prosent>
- Strand, A.H. (2013). Vanskeligstilte på boligmarkedet. I H.C. Sandlie og A.S. Grødem (red.): *Bolig og levekår i Norge 2012*. Nova-rapport 14/2013.
- Strøm, Frøydis og Knut Snellingen Bye (2017): Norskfødte med innvandrerforeldre har høyere inntekter enn sine foreldre, i Sandnes, Toril (red) *Innvandrere i Norge 2017*, SSB <https://www.ssb.no/innvandrer-i-norge/2017>
- Sørvoll, J. (2011). *Norsk boligpolitikk i forandring 1970-2010. Dokumentasjon og debatt*. NOVA Rapport 16/2011

- Sørvoll, J. (2016). Norsk boligpolitikk 1970-2015: Sosialdemokratiets såreste punkt? *Arbeiderhistorie* 2016, 29, 186-207.
- Telle, K m.fl. (2017): *Husholdningene*. Økonomiske analyser 1/2017, Statistisk sentralbyrå.
- Thorsen, L.R. (2014). Økt boliggjeld, men også økte inntekter. *Samfunnsspeilet* 5/2015. <https://www.ssb.no/bygg-bolig-og-eiendom/artikler-og-publikasjoner/okt-boliggjeld-men-ogsa-okte-inntekter>
- Thorsen, L. R. (2017): *Vanskeligstilte på boligmarkedet. Hvordan måle og hvem er utsatt på boligmarkedet?* Rapport 2017/6. Statistisk sentralbyrå.
- Tufte, P. A. (2000). *En intuitiv innføring i logistisk regresjon*. Arbeidsnotat nr. 8-2000. SIFO.
- Vrålstad, S. (2014). Vanskeligstilte på boligmarkedet. Barnefamilier særlig utsatt på boligmarkedet. <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/barnefamilier-sarlig-utsatt-pa-boligmarkedet>
- Vrålstad, S. (2017a). Bolig og boforhold. I Vrålstad, S. og Wiggen, K. S. (red.) *Levekår blant innvandrere i Norge 2016*. Statistisk sentralbyrå. Rapport 2017/13.
- Vrålstad, S. (2017b). Slik har vi det: Bolig og nærmiljø. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/artikler-og-publikasjoner/bolig-og-naermiljo>
- With, M.L. og L. Thorsen (2018). Materielle og sosiale mangler i den norske befolkningen. Resultater fra Levekårsundersøkelsen EU-SILC. SSB rapport 2018/7

Vedlegg A: Regresjonsanalyse

I dette vedlegget gir vi en teknisk beskrivelse av regresjonsmodellene som er presentert som beregnede andeler i henholdsvis kapittel 2.5, kapittel 3.4 og kapittel 7.5 i rapporten. Regresjonsanalyse er en metode som benyttes for å belyse betydningen av flere forklaringsvariabler på en utfallsvariabel. Metoden kan for eksempel brukes for å undersøke om forskjeller i bosituasjonen til personer i ulike inntektsgrupper henger sammen med sammensetningen av disse gruppene med hensyn til alder eller bosted. I rapporten har vi benyttet logistisk regresjon for å belyse betydningen av ulike kjennetegn for dikotome utfallsvariabler, nærmere bestemt om man eier eller leier boligen, om man har høy boutgiftsbelastning og om man opplever en opphopning av boligproblemer.

Logistisk regresjon

Logistisk regresjon er en analysemetode som benyttes når utfallsvariabelen man er interessert i er dikotom. Betydningen av de ulike forklaringsvariablene for en utfallsvariabel i logistisk regresjon kan presenteres som regresjonskoeffisienter på logitskalaen, som oddsrater eller regnes om til andeler eller sannsynligheter. Både logiter, odds og andeler kan anses som mål på hvor vanlig forekommende et fenomen er⁴⁵. I presentasjonen av resultater fra regresjonsanalysene i denne rapporten har vi beregnet andeler for de ulike utfallene for utvalgte grupper. I en logistisk regresjonsmodell er det en ikke-lineær sammenheng mellom forklaringsvariabler og utfallsvariabel, noe som betyr at effekten av en enhets økning på en uavhengig variabel avhenger av hvilken verdi man har på andre forklaringsvariablene som inngår i modellen. Når vi skal vise sammenhengen mellom utvalgte forklaringsvariabler og utfallsvariabelen i form av beregnede andeler, må man derfor velge verdi for de andre variablene eller kjennetegnene som er inkludert i modellen. I de ulike kapitlene har vi oppgitt hvilke grupper andelene eller sannsynlighetene er beregnet for. Vi har som utgangspunkt valgt gjennomsnittlig verdi eller mest vanlig verdi på andre bakgrunnsvariabler når vi har estimert betydningen av en eller to variabler for den avhengige variabelen.

Når vi regner om regresjonskoeffisientene fra logitskala til andeler benytter vi følgende formel:

$$\tilde{Y} = \frac{1}{1 + e^{-(b_0 + b_i * X_i)}}$$

Der \tilde{Y} er beregnet andel med verdien 1 på avhengig variabel (for eksempel andel som eier bolig). b_0 og b_i er parametere som beskriver sammenhengen mellom de ulike kjennetegnene ved personene (uavhengige variabler) og den avhengige variabelen. b_0 er konstantleddet og $\tilde{Y} = \frac{1}{1 + e^{-(b_0)}}$ angir dermed den beregnede andelen med verdien 1 på avhengig variabel (for eksempel eierandel) i gruppen som har verdien 0 på alle de uavhengige variablene. b_i er en vektor for parametere som beskriver sammenhengen mellom de uavhengige variablene som inngår i modellen, X_i , og utfall på den avhengige variabelen \tilde{Y} .

Regresjonsmodellen for eierskap

I kapittel 2.5 har vi gjort en logistisk regresjonsanalyse med eierskap som avhengig variabel, der personer som bor i en bolig som er eid av husholdningen (selveid eller andelseid) har verdien 1, mens de som leier boligen har verdien 0. Forklaringsvariablene som er inkludert i modellen er:

⁴⁵ Skog, O.-J. (2004). *Å forklare sosiale fenomener. En regresjonsbasert tilnærming*. Oslo: Gyldendal akademisk forlag.

- Personens høyeste oppnådde utdanningsnivå som kategorisk variabel, med dummyer for utdanning på videregående nivå, høyere utdanning og ukjent utdanning. Utdanning på grunnskolenivå er referansekategori.
- Inntektsdesil og annengradsledd for inntektsdesil
- Mottatt bostøtte (dummy)
- Mottatt sosialhjelp (dummy)
- Alder og annengradsledd for alder
- Samspill mellom inntektsdesil og alder
- Dummy for om man bor med forelder
- Dummy for aleneboende
- Innvandrerkategori, men dummyer for innvandrere fra EU, EØS etc. og innvandrere fra Afrika, Asia etc. (resten av befolkningen er referansekategori)

Regresjonskoeffisientene (på logitskala) og standardfeil er presentert i tabell A1. Vi har også kjørt ut modeller som inkluderer flere uavhengige variabler, blant annet med dummy for enslig forsørger og for de ulike sentralitetskategoriene. Disse variablene hadde ikke signifikant sammenheng med eierskap når vi hadde de andre variablene inne i modellen og de endret heller ikke vesentlig på resultatet som er presentert i tabell A1. Disse resultatene er ikke vist her.

Tabell A6. Logistisk regresjonsanalyse av sammenhengen mellom eierskap og ulike bakgrunnskjennetegn. Personer 20 år og over. 2016. N=6387

	Koeffisient	Standardfeil	p-verdi
Konstantledd	-5,445	0,4343	<.0001
Utdanningsnivå (ref: Grunnskole)			
Videregående	0,426	0,1220	0,0005
Høyere utdanning	0,614	0,1327	<.0001
Uoppgitt utdanning	-0,158	0,3088	0,608
Mottatt bostøtte	-0,827	0,2435	0,0007
Mottatt sosialhjelp	-1,280	0,2539	<.0001
Inntektsdesil	0,733	0,0781	<.0001
Inntektsdesil kvadrert	-0,024	0,0066	0,0003
Alder	0,177	0,0165	<.0001
Alder kvadrert	-0,001	0,0001	<.0001
Samspill alder x inntekt	-0,004	0,0010	<.0001
Bor med forelder	1,986	0,3426	<.0001
Aleneboende	-1,278	0,1012	<.0001
Innvandrerkategori (ref: resten av befolkningen)			
Innvandrer fra EU, EØS etc.	-1,305	0,1882	<.0001
Innvandrer fra Asia, Afrika etc.	-0,709	0,1803	<.0001

Analysene ble gjennomført på data fra Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2016.

Regresjonsmodellen for boutgiftsbelastning

I kapittel 3.4 presenteres resultater fra en logistisk regresjonsanalyse av sammenhengen mellom det å ha høy boutgiftsbelastning og ulike bakgrunnskjennetegn. Personer som bor i en husholdning der boutgifter (summen av renter og avdrag og husleie) utgjør mer enn 25 prosent av samlede inntekter etter skatt får verdien 1 på den avhengige variabelen, mens de som bor i en husholdning med boutgifter som utgjør mindre enn dette får verdien 0.

Forklaringsvariablene som inngår i modellen er:

- Mottatt bostøtte (dummy)
- Mottatt sosialhjelp (dummy)
- Inntektsdesil
- Alder
- Dummy for om man bor med forelder
- Dummy for aleneboende
- Dummy for enslig forsørger
- Innvandrerkategori, men dummyer for innvandrere fra EU, EØS etc. og innvandrere fra Afrika, Asia etc. (resten av befolkningen er referansekategori)

- Dummyer for sentralitetskategoriene (minst sentrale kommuner er referansekategori)
- Leier boligen (bor i bolig som er eid av husholdninger er referansekategori)

Regresjonskoeffisientene (på logitskala) og standardfeil er presentert i tabell A2.

Tabell A7 Logistisk regresjonsanalyse av sammenhengen mellom boutgiftsbelastning og ulike bakgrunnskjenetegn. Personer 16 år og over. 2016. N=6785

	Koeffisient	Standardfeil	p-verdi
Konstantledd	0,249	0,218	0,253
Utdanningsnivå (ref: Grunnskole)			
Videregående	0,057	0,115	0,622
Høyere utdanning	0,251	0,126	0,046
Uoppgitt utdanning	-0,191	0,317	0,546
Mottatt bostøtte	0,894	0,228	<.0001
Mottatt sosialhjelp	-0,062	0,237	0,793
Inntektsdesil	-0,242	0,017	<.0001
Alder	-0,041	0,003	<.0001
Bor med forelder	-1,941	0,226	<.0001
Aleneboende	1,297	0,091	<.0001
Enslig forsørger	0,858	0,162	<.0001
Innvandrerkategori (ref: resten av befolkningen)			
Innvandrere fra EU, EØS etc.	0,014	0,212	0,946
Innvandrere fra Asia, Afrika etc.	0,053	0,205	0,797
Sentralitet (ref: minst sentrale kommuner)			
Noe sentrale kommuner	0,538	0,163	0,001
Sentrale kommuner	0,679	0,141	<.0001
Over 100 000 innbyggere	1,059	0,160	<.0001
Oslo	1,285	0,164	<.0001
Leier boligen (ref: eier bolig)	0,516	0,106	<.0001

Analysene ble gjennomført på data fra Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2016.

Regresjonsmodellen for opphopning av boligproblemer

I kapittel 7.5 har vi presentert beregnede andeler som opplever en opphopning av boligproblemer for utvalgte grupper. Beregningene er basert på en logistisk regresjonsmodell der avhengig variabel har verdien 1 dersom man har to eller flere av de ni boligproblemene som inngår i opphopningsmålet vi ser på i kapittelet, og verdien 0 dersom man har kun ett eller ingen av problemene. Forklaringsvariablene som inngår i modellen er:

- Leier boligen (bor i bolig som er eid av husholdninger er referansekategori)
- Dummyer for sentralitetskategoriene (minst sentrale kommuner er referansekategori)
- Dummy for om man bor i boligblokk (alle andre bygningstyper inngår som referanse)
- Inntektsdesil
- Alder og annengradsledd for alder
- Innvandrerkategori, men dummyer for innvandrere fra EU, EØS etc. og innvandrere fra Afrika, Asia etc. (resten av befolkningen er referansekategori).
- Antall barn i husholdningen, kategorisk variabel med dummy for ingen barn, ett barn og tre eller flere barn (to barn er referansekategori)
- Dummy for aleneboende
- Dummy for enslig forsørger
- Dummy for om man bor med forelder

Regresjonskoeffisientene (på logitskala) og standardfeil er presentert i tabell A3.

Tabell A8 Logistisk regresjonsanalyse av sammenhengen mellom opphopning av boligproblemer (=to eller flere problemer) og ulike bakgrunnskjennetegn. Personer 16 år og over. 2015. N=6256]

	Koeffisient	Standardfeil	p-verdi
Konstantledd	-2,690	0,486	<.0001
Leier boligen (ref: eier bolig)	0,796	0,133	<.0001
Sentralitet (ref: minst sentrale kommuner)			
Noe sentrale kommuner	0,367	0,181	0,0426
Sentrale kommuner	0,354	0,162	0,0283
Over 100 000 innbyggere	0,641	0,183	0,0005
Oslo	0,788	0,190	<.0001
Bor i boligblokk/bygård (ref: enebolig, småhus og andre)	0,434	0,118	0,0002
Inntektsdesil	-0,156	0,021	<.0001
Alder	0,058	0,021	0,0058
Alder kvadrert	-0,001	0,000	<.0001
Innvandrerkategori (ref: resten av befolkningen)			
Innvandrere fra EU, EØS etc.	0,096	0,239	0,6871
Innvandrere fra Asia, Afrika etc.	-0,281	0,250	0,2612
Antall barn (ref: to barn)			
Ingen barn	0,235	0,172	0,1718
Ett barn	0,136	0,187	0,4672
Tre barn el. fler	0,534	0,215	0,0133
Aleneboende	0,115	0,129	0,3726
Enslig forsørger	0,564	0,170	0,0009
Bor med forelder	-0,682	0,263	0,0095

Analysene ble gjennomført på data fra Levekårsundersøkelsen EU-SILC 2015.

Figurregister

Figur 2.1.	Andel personer 16 år og over som bor i en eid bolig i utvalgte europeiske land. 2015.....	14
Figur 2.2	Andel husholdninger, etter disposisjonsform. 1980-2017.....	15
Figur 2.3	Andel personer som bor i eid bolig etter alder, 2017.....	16
Figur 2.4	Andel personer 16 år og over som bor i eid bolig etter aldersgruppe, 1980-2017.....	17
Figur 2.5.	Andel personer over 20 år som bor i eid bolig etter alderskohort. 2003-2017	18
Figur 2.6	Andel personer over 20 år som bor i eid bolig etter utdanningsnivå, 2003-2017.....	19
Figur 2.7	Andel husholdninger som eier bolig, etter inntektsdesil. 2017.....	20
Figur 2.8	Andel husholdninger med og uten lavinntekt (EU60) som eier bolig. 2003-2016.....	20
Figur 2.9	Andel personer 20 år og over som eier bolig, etter innvandrerbakgrunn, 2004 og 2017.....	21
Figur 2.10	Andel innvandrere 20 år og over som bor i eid bolig etter innvandringsgrunn og botid, 2016.....	22
Figur 2.11	Beregnete eierandeler etter inntektsdesil og utdanningsnivå ¹	23
Figur 2.12	Beregnet eierandel etter innvandrerbakgrunn.....	24
Figur 2.13	Beregnete eierandeler i forskjellige aldre for den laveste, den femte og den høyeste inntektsdesilen.....	25
Figur 3.1	Årlig boutgifter for husholdninger. 2007-2017. Gjennomsnitt i 2016-kroner...	28
Figur 3.2	Gjennomsnittlige boutgifter for husholdninger, etter bosted. Tusen kroner. 2017.....	29
Figur 3.3	Andel av husholdninger med høy boutgiftsbelastning. 2003-2016.....	30
Figur 3.4	Andel husholdninger med høy boutgiftsbelastning i forskjellige befolkningsgrupper. 2003-2016.....	31
Figur 3.5.	Opplevelse av hvor tyngende boutgift er blant husholdninger. 2016.....	32
Figur 3.6	Subjektiv og objektiv boutgiftsbelastning etter husholdningstype. 2016.....	33
Figur 3.7.	Objektiv og subjektiv boutgiftsbelastning, etter inntektsdesil. 2016.....	34
Figur 3.8.	Subjektiv og objektiv boutgiftsbelastning, etter økonomisk status. Person 16 år og over. 2016.....	35
Figur 3.9.	Subjektiv og objektiv boutgiftsbelastning, etter innvandrerbakgrunn. Personer 16 år og over. 2016.....	36
Figur 3.10.	Beregnet andel med høy boutgiftsbelastning, etter inntektsdesil og eie/leie. 2016.....	37
Figur 3.11	Beregnete andeler med høy boutgiftsbelastning, etter alder ¹ . 2016.....	38
Figur 3.12.	Beregnet andel med høy boutgiftsbelastning, etter bosted ¹	38
Figur 3.13	Andel husholdninger med betalingsproblemer i ulike økonomiske grupper. 2016.....	40
Figur 3.14.	Boligkjøp delvis eller helt finansiert ved lån, foreldrehjelp ved boligkjøp. Blant personer 20 år og over som har kjøpt bolig i perioden 2010-2015. Etter alder. 2015.....	41
Figur 3.15.	Gjeldsbelastning etter inntektsdesil blant eierhusholdninger. Husholdninger hvor hovedinntektstaker er student er utelatt. 2016.....	43
Figur 4.1	Andel av husholdninger i ulike bygningstyper, 2003-2016.....	47
Figur 4.2	Andel av husholdninger som bor i frittliggende enebolig etter sentralitet, 2003-2017.....	48
Figur 4.3	Andel personer i ulike bygningstyper etter alder, 2017.....	49
Figur 4.4	Andel husholdninger som bor trangt og svært romslig, etter det objektive trangboddhetsmålet, 2003-2017.....	50
Figur 4.5	Andel husholdninger som er trangbodd etter det objektive målet og andel som opplever at de har for liten plass, etter bygningstype. 2015.....	52
Figur 4.6	Andel husholdninger som er trangbodd etter det objektive målet og andel som opplever at de har for liten plass, etter husholdningstype. 2015.....	53
Figur 4.7	Andel husholdninger som er trangbodd, etter det objektive målet, og andel som opplever at de har for liten plass, etter antall barn i husholdningen. 2015	53
Figur 4.8	Andel husholdninger som er trangbodd etter det objektive målet, andel som opplever at de har for liten plass og gjennomsnittlig kvadratmeter per person, etter inntektsdesil. 2015.....	54
Figur 4.9	Andel husholdninger som har problemer med fukt og råte. 2003-2017.....	55
Figur 4.10	Andel husholdninger som har hage eller tomt, terrasse eller balkong eller minst en av disse typene uteområde, etter sentralitet. 2015.....	57
Figur 5.1	Andel husholdninger som opplever problemer med støy eller forurensning i nærmiljøet. 2015.....	64
Figur 5.2	Andel husholdninger som opplever problemer med støy og forurensning, etter bygningstype. 2015.....	65

Figur 5.3	Andel husholdninger som opplever problemer med støy og forurensning, etter objektiv trangboddhet. 2015	65
Figur 5.4	Andel personer 16 år og over som opplever problemer med støy eller forurensning i nærmiljøet, etter økonomisk status. 2015	66
Figur 5.5	Andel husholdninger som opplever problemer med støy eller forurensning i nærmiljøet, etter inntektsdesil. 2015	67
Figur 5.6	Andel husholdninger som opplever problemer med støy eller forurensning i nærmiljøet. 2003-2017	67
Figur 5.7	Andel husholdninger som mangler rekreasjons- eller turområde nær boligen, etter husholdningstype. 2015	68
Figur 5.8	Andel husholdninger som mangler rekreasjons- eller turområde nær boligen, etter trangboddhet. 2015	69
Figur 5.9	Andel personer 16 år og over som mangler rekreasjons- og turområde i boområdet, etter økonomisk status. 2015	70
Figur 5.10	Andel husholdninger som mangler rekreasjons- og turområde i boområdet, etter inntektsdesil. 2015	71
Figur 5.11	Andel husholdninger som opplever problemer med kriminalitet eller utrygghet i nabolaget. 2015	72
Figur 5.12	Andel husholdninger som opplever problemer med kriminalitet i nabolaget. 2003-2017	72
Figur 5.13	Andel personer 16 år og over som opplever utrygghet eller problemer med kriminalitet i nabolaget, etter kjønn. 2015	73
Figur 5.14	Andel husholdninger som opplever problemer med kriminalitet eller er urolig for vold eller trusler i nabolaget, etter husholdningstype. 2015	73
Figur 5.15	Andel husholdninger med utrygt rekreasjonsområde og trafikkforhold som er uegnet for barn, etter husholdningstype. 2015	74
Figur 5.16	Andel husholdninger med problemer med kriminalitet og utrygghet, etter sentralitet. 2015	75
Figur 5.17	Andel personer 16 år og over som opplever utrygghet eller problemer med kriminalitet i nabolaget, etter økonomisk status og innvanderbakgrunn. 2015	76
Figur 5.18	Andel husholdninger som opplever utrygghet eller problemer med kriminalitet i nabolaget, etter inntektsdesil. 2015	76
Figur 5.19	Andel personer 16 år og over som er utilfreds med bomiljøet, etter ulike kjennetegn. 2015	77
Figur 5.20	Andel husholdninger som er utilfreds med bomiljøet, etter inntektsdesil. 2015	77
Figur 5.21	Andel husholdninger som er utilfreds med bomiljøet, etter kjennetegn ved nærmiljøet. 2015	78
Figur 6.1	Tilfredshet med egen bolig blant husholdninger. 2015	84
Figur 6.2	Tilfredshet med egen bolig blant husholdninger, etter inntektsdesil. 2015	84
Figur 6.3	Tilfredshet med egen bolig blant husholdninger, blant eiere og leiere. 2015	85
Figur 6.4	Tilfredshet med egen bolig blant husholdninger, etter sentralitet. 2015	86
Figur 6.5	Tilfredshet med bolig blant husholdninger, etter boligens romslighet. 2015 ..	86
Figur 6.6	Tilfredshet med bolig etter tilfredshet med bomiljø blant husholdning. 2015 ..	88
Figur 7.1	Andel husholdninger med ett, to og tre eller flere boligproblemer, etter type problem. 2015	92
Figur 7.2	Andel husholdninger med boligproblemer, etter husholdningstype og antall problemer. 2015	94
Figur 7.3	Andel husholdninger med boligproblemer, etter sentralitet og antall problemer. 2015	94
Figur 7.4	Andel husholdninger med boligproblemer, etter bygningstype og antall problemer. 2015	95
Figur 7.5	Andel med boligproblemer blant innvandrere og resten av befolkningen, etter antall problemer. Personer 16 år og over. 2015	96
Figur 7.6	Andel husholdninger med boligproblemer, etter inntektsdesil. 2015. Prosent	96
Figur 7.7	Andel husholdninger med boligproblemer, i hele befolkningen og blant mottakere av sosialhjelp og bostøtte, etter antall problemer. 2015	97
Figur 7.8	Andel husholdninger med boligproblemer blant eiere og leiere, etter antall problemer. 2015	98
Figur 7.9	Andel husholdninger med boligproblemer, etter antall problemer og om husholdningen er «vanskeligstilt på boligmarkedet». 2015	99
Figur 7.10	Beregnet andel med minst to boligproblemer, etter bostedsstrøk og inntektsdesil. 2015	101
Figur 7.11	Beregnet andel med minst to boligproblemer, etter alder og inntektsdesil ¹ . 2015	102
Figur 7.12	Beregnet andel med minst to boligproblemer, etter eierstatus og om man bor i blokk eller ikke. 2015	103

Tabellregister

Tabell 1.1	Levekårsundersøkelser som inngår i rapportens datagrunnlag	8
Tabell 2.1	Leieform blant husholdninger utvalgte år. Andel av leiere. Prosent.....	15
Tabell 2.2	Eierandeler i ulike grupper, for personer 20 år og eldre. 2016. Prosent	26
Tabell 2.3	Eierandeler i ulike grupper, for husholdninger. 2016. Prosent.....	26
Tabell 3.1	Boutgiftsbelastning i ulike grupper, for personer 16 år og eldre. 2016. Prosent.	44
Tabell 3.2	Boutgiftsbelastning i ulike grupper, for husholdninger. 2016. Prosent.....	44
Tabell 3.3	Boligrelaterte betalingsproblemer i ulike grupper, for personer 16 år og eldre. 2016. Prosent	45
Tabell 3.4	Boligrelaterte betalingsproblemer i ulike grupper, for husholdninger. 2016. Prosent	45
Tabell 3.5	Gjennomsnittlig samlede boutgifter per år, for personer 16 år og eldre. 2016. Kroner.....	46
Tabell 3.6	Gjennomsnittlig samlede boutgifter per år, for husholdninger. 2016. Kroner.....	46
Tabell 4.1	Andel husholdninger i ulike bygningstyper, etter sentralitet. 2017. Prosent... ..	48
Tabell 4.2	Andel husholdninger som opplever boligen som for trang, passe stor og for stor etter det objektive trangboddhetsmålet. Prosent og gjennomsnittlig antall kvadratmeter per person	51
Tabell 4.3	Andel husholdninger som har forskjellige typer uteområde etter hvor trangbodde de er etter det objektive målet. 2015	57
Tabell 4.4	Bygningstype i ulike grupper, for personer 16 år og eldre. 2016. Prosent	59
Tabell 4.5	Bygningstype i ulike grupper, for husholdninger. 2016. Prosent.....	59
Tabell 4.6	Størrelse på boligen i ulike grupper, for personer 16 år og over. 2015. Prosent	60
Tabell 4.7	Størrelse på boligen i ulike grupper, for husholdninger. 2015. Prosent	60
Tabell 4.8	Trangboddhet i ulike grupper, for personer 16 år og over. 2015. Prosent	61
Tabell 4.9	Trangboddhet i ulike grupper, for husholdninger. 2015. Prosent.....	61
Tabell 4.10	Boligstandstandardindikatorer i ulike grupper, for personer 16 år og over. 2015. Prosent	62
Tabell 4.11	Boligstandstandardindikatorer i ulike grupper, for husholdninger. 2015. Prosent	62
Tabell 5.1	Nærmiljø (støy og forurensning) i ulike grupper, for personer 16 år og over. 2015. Prosent	80
Tabell 5.2	Nærmiljø (støy og forurensning) i ulike grupper, for husholdninger. 2015. Prosent	80
Tabell 5.3	Nærmiljø (tur- og rekreasjonsområder og trygghet i nærmiljøet), for personer 16 år og over. 2015. Prosent	81
Tabell 5.4	Nærmiljø (tur- og rekreasjonsområder og trygghet i nærmiljøet), for husholdninger. 2015. Prosent.....	82
Tabell 6.1	Tilfredshet med bolig etter boligstandard og nærmiljø. Husholdninger. Prosent. 2015	87
Tabell 6.2	Tilfredshet med bolig og bomiljø i ulike grupper, for personer 16 år og over. 2015. Prosent	89
Tabell 6.3	Tilfredshet med bolig og bomiljø i ulike grupper, for husholdninger. 2015. Prosent	89
Tabell 7.1	Andel husholdninger med utvalgte boligproblemer (prosent) og korrelasjon (Pearsons r) mellom indikatorene. 2015.....	92
Tabell 7.2	Andel med boligproblemer blant husholdninger og personer, etter antall problemer. 2015. Prosent	93
Tabell 7.3	Andel med ulike boligproblemer blant «vanskeligstilte på boligmarkedet» og husholdninger som ikke er vanskeligstilte. 2015. Prosent	100
Tabell 7.4	Boligproblemer i ulike grupper, for personer 16 år og over. 2015. Prosent..	104
Tabell 7.5	Boligproblemer i ulike grupper, for husholdninger. 2015. Prosent	105
Tabell A1.	Logistisk regresjonsanalyse av sammenhengen mellom eierskap og ulike bakgrunnskjennetegn. Personer 20 år og over. 2016. N=6387	111
Tabell A2	Logistisk regresjonsanalyse av sammenhengen mellom boutgiftsbelastning og ulike bakgrunnskjennetegn. Personer 16 år og over. 2016. N=6785	112
Tabell A3	Logistisk regresjonsanalyse av sammenhengen mellom opphopning av boligproblemer (=to eller flere problemer) og ulike bakgrunnskjennetegn. Personer 16 år og over. 2015. N=6256].....	113

Statistisk sentralbyrå

Postadresse:
Postboks 8131 Dep
NO-0033 Oslo

Besøksadresse:
Akersveien 26, Oslo
Oterveien 23, Kongsvinger

E-post: ssb@ssb.no
Internett: www.ssb.no
Telefon: 62 88 50 00

ISBN 978-82-537-9724-3 (trykt)
ISBN 978-82-537-9725-0 (elektronisk)
ISSN 0806-2056

